

สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้
มหาวิทยาลัยพะเยา

สรุปผลการดำเนินโครงการบูรณาการยุทธศาสตร์
เพื่อการพัฒนามหาวิทยาลัยพะเยา
Super KPI 1.1 ด้านวิชาการ
ประจำปีงบประมาณ 2566

Super KPI 1.1.4

โครงการนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน
เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน

INNOVATIVE LEARNING INSTITUTE
UNIVERSITY OF PHAYAO

คำนำ

สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยพะเยา จัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดเร่งด่วน Super KPI 1.1.4 โครงการนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานโครงการนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ผู้ที่สนใจรับทราบข้อมูล และเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้นิสิตเกิดทักษะชุมชน (Community Skill) และพัฒนานิสิตที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะตามมาตรฐานการศึกษา รวมถึงสอดคล้องตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยพะเยา ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการเตรียมคนและเสริมสร้างศักยภาพคนให้มีสมรรถนะและทักษะแห่งอนาคต

โดยโครงการนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน เป็นโครงการที่ส่งเสริมอาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยนำเอาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวคิดในการพัฒนาและได้ทดลองใช้กับนิสิต เพื่อส่งเสริมให้นิสิตเกิดทักษะชุมชน (Community Skill) ซึ่งปีงบประมาณที่ผ่านมา มีจำนวนโครงการนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน จำนวน 10 โครงการ

Super KPI 1.1.4 โครงการนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ฉบับนี้ จะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาโครงการนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน ต่อไป

สถาบันนวัตกรรมเรียนรู้ มหาวิทยาลัยพะเยา
ตุลาคม 2566

สารบัญ

ศิลปะชุมชน สุนทรียศาสตร์ สะท้อนร่องรอยวิถีบ้านเวียงบัว.....	1
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิติศ วนิชบุรณ์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์	
ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งกับการเรียนรู้ตามสภาพจริงในการดูแลผู้ป่วยจิตเวชในชุมชน.....	77
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรรณพิมล สุขวงษ์ คณะพยาบาลศาสตร์	
การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA ในรายวิชาป้องกันและควบคุมโรค.....	99
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรีหญิงนิศารัตน์ อุตตะมะ, อาจารย์ดวงพร พิกุลทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุกุล มะโนทน, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด จุฬว่า ดร.อุรัชชา ลัจจาพงศ์, ดร.สุนันทา ตั้งนิติพงศ์ คณะสาธารณสุขศาสตร์	
เทคนิคการแพทย์ส่งต่อความรู้ผ่านแกนนำอาสาสมัครสุขภาพสู่ชุมชน.....	137
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทนพญ. สุภาพร ขำจันทร์ คณะสหเวชศาสตร์	
การพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน.....	167
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เฉลิมวุฒิ สาระกิจ คณะนิติศาสตร์	
นวัตกรรมการเรียนรู้ชุมชนด้วยสื่อออนไลน์ของชุมชนหม้อแกงทอง ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา.....	185
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณวิญ เสริฐผล คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์	
การใช้กระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนด้านโภชนาการเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ของชุมชนบ้านจำปาหวาย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา.....	227
อาจารย์นริศรา พันธุ์รัตน์ คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์	
แปรรูปขยะเปลือกผลไม้สู่ผลิตภัณฑ์หนึ่งเที่ยวเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์แฟชั่นท้องถิ่นพะเยา.....	255
อาจารย์ปรียาชนก เกษสุวรรณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์	

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนิสิตกายภาพบำบัด.....	283
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรุณรัตน์ ศรีทะวงษ์ คณะสหเวชศาสตร์	
นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ด้านมิตินวัตกรรมชุมชนภูมิถิ่น แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร.....	301
ดร.ณัฐรินทร์ ปรีวงศ์กุลธร วิทยาลัยการจัดการ	

INNOVATIVE LEARNING INSTITUTE
UNIVERSITY OF PHAYAO

ศิลปะชุมชน-สุนทรียศาสตร์ สะท้อนร่องรอยวิถีบ้านเวียงบัว
ชื่อหัวข้อโครงการนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชน
Aesthetics reflect the traces of the Wiang Bua community.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิติศ วนิชบุรณ์
Nitis Wanichaboon

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิติศ วนิชบุรณ์
E- mail nitis.wa@up.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยศิลปะชุมชน-สุนทรียศาสตร์ สะท้อนร่องรอยวิถีบ้านเวียงบัว Aesthetics reflect the traces of the Wiang Bua community. เป็นส่วนหนึ่งของโครงการนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชนซึ่งมีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชุมชนแบบมีส่วนร่วมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ นิสิตสามารถวางแผนในการทำงานร่วมกับชุมชนได้ตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนผลงานเสร็จสมบูรณ์และนิสิตมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในด้านการออกแบบหรือศิลปะที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ผ่านการจัดการเรียน การสอนในบริเวณพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านเวียงบัว ตำบลแม่กา

ขอบเขตที่ศึกษาจะเป็นเรื่องของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชน เช่น อาหารการกิน พันธุ์พืช สมุนไพร พิธีกรรมความเชื่อ การทำการเกษตรหรือประวัติศาสตร์ ร่องรอยภูมิหลังของชุมชน หลังจากได้ข้อมูลที่ หลากหลายเหล่านี้มาแล้วจึงมา พูดคุยหาประเด็นและมิติทางสังคมต่างๆ ค้นหาสุนทรียศาสตร์ของชุมชน เพื่อพัฒนาสู่กระบวนการสร้างสรรค์และจัดการนำเสนอโดยใช้รูปแบบงานศิลปะในชุมชน (Community Art) โดยในแต่ละ หัวข้อจะถูกจัดแสดงเป็นนิทรรศการศิลปะและกิจกรรมเพื่อให้ผู้ที่สนใจทั้งภายนอกและภายในได้เข้ามามีส่วนร่วม ในช่วงที่มีการจัดการแสดงเพื่อเป็นการเผยแพร่ถึงเรื่องราวข้อมูลต่างๆที่ผู้คนมักมองข้ามและยังเป็นการรวบรวม บันทึกเรื่องราวข้อมูลต่างๆ ของชุมชนที่ไม่ได้รับการบันทึกและมีแนวโน้มที่กำลังจะสูญหายไป อีกทั้งการจัดการเรียน การสอนและนิทรรศการทางศิลปะในชุมชนยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

คำสำคัญ: สุนทรียศาสตร์ ,ร่องรอย ,วิถีชุมชน

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

เมืองโบราณเวียงบัว เป็นแหล่งโบราณคดี ค้นพบเตาเผาโบราณ มีอายุกว่า 700 ปี ซึ่งเป็นเตาเผา โบราณที่เก่าแก่ที่สุดในล้านนา จากการขุดค้นพบเตาเผาและเศษเครื่องงานขามกระจัดกระจายอยู่ทั่วหมู่บ้าน การ ขุดพบหลักฐานการผลิตเครื่องงานขามเนื้อแกร่งชนิดเคลือบ อยู่ประมาณปี พ.ศ.1823 -1843 ในสมัยพระยาจำเมือง แห่งเมืองพะเยา ซึ่งเป็นหนึ่งในข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญอย่างมากของจังหวัดพะเยา แม้ว่าจะมีขุดค้นและ ศึกษาข้อมูลในช่วงปี พ.ศ. 2550 ทั้งการสร้างพิพิธภัณฑ์เตาเผาเวียงบัวและงานวิชาการจำนวนหนึ่ง แต่ขาดความ ต่อเนื่องขาดความรู้ความเข้าใจและเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชนโดยรอบทำให้ข้อมูลและสถานที่เหล่านั้นถูกลืม เลือน วิถีชีวิต,วัฒนธรรมชุมชน และงานศิลปะวัฒนธรรมอายุ 700 ปีไม่สามารถเชื่อมต่อกับวิถีชุมชนในปัจจุบันได้

เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ของอัตลักษณ์ชุมชนบ้านบัวให้เชื่อมโยงกับเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่มีมายาวนานผ่านกระบวนการการเรียนรู้ด้านการสร้างสรรค์และศิลปะชุมชน (Community art) ซึ่งเป็นการลงพื้นที่เก็บข้อมูลทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยนำสิ่งที่ได้มาสังเคราะห์และสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะและการออกแบบ ซึ่งผลงานทั้งหมดที่ได้จะถูกจัดแสดงในพื้นที่ชุมชน ทั้งผลงานศิลปะ งานออกแบบแขนงต่างๆ และข้อมูลองค์ความรู้ทั้งหมดที่ได้ จะถูกนำกลับเข้าสู่ชุมชนผ่านการ Reaesthetics

การเรียนการสอนในรูปแบบ “ศิลปะชุมชน” จึงเป็นเสมือนแนวความคิดใหม่ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนทางด้านสุนทรียศาสตร์ คุณค่าทางความงาม สะท้อนอัตลักษณ์ตัวตนของชุมชนผ่านกระบวนการเรียนการสอนศิลปะ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจของผู้คนในชุมชนถึงความสำคัญที่ชุมชนมีต่อตัวเองและบริบททางสังคม และเพื่อเป็นการส่งเสริมการสุนทรียศาสตร์ชุมชนบ้านเวียงบัว เทศบาลตำบลแม่กา และเสริมสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ พร้อมทั้งปฏิสัมพันธ์อันดีแก่ชุมชนโดยรอบ จึงได้จัดโครงการ “ศิลปะชุมชน-สุนทรียศาสตร์สะท้อนร่องรอยวิถีบ้านเวียงบัว” โดยให้นิสิต นักศึกษา ได้เข้าร่วมในการสร้างสรรค์งานศิลปะกับชุมชน พร้อมทั้งร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบปะพูดคุยทั้งนอกและในเวลาที่สัมมนาการสร้างสรรค์งานศิลปะกับชุมชน โดยวิทยากรจากหลายศาสตร์และผู้คนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ประชาชนชาวบ้าน โดยจะใช้พื้นที่ในเขตหมู่บ้านเวียงบัว ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โดยพื้นที่จะผันแปรตามความเหมาะสม อาทิเช่น โบสถ์คริสต์ วัด ตลาดชุมชน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน เพื่อสื่อความหมายของชุมชน ผู้คน และวิถีชีวิต ผ่านแนวความคิดตามความมุ่งหวังของรายวิชาที่ต้องการให้นิสิตสามารถวิเคราะห์ประเด็น เชื่อมโยงองค์ความรู้ และสร้างผลงานศิลปะร่วมกับพื้นที่ ชุมชน หรือสังคมได้อย่างกลมกลืน และในท้ายที่สุดข้อมูลและงานสร้างสรรค์ทั้งหมดจะถูกจัดแสดงและนำกลับเข้าสู่ชุมชนเพื่อสร้างสุนทรียภาพความเข้าใจ ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ชุมชน และความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างชุมชนและนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา

วัตถุประสงค์

1. นิสิตสามารถวางแผนในการทำงานร่วมกับชุมชนได้ตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนผลงานเสร็จสมบูรณ์
2. นิสิตมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในด้านการออกแบบหรือศิลปะที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

เป็นอยู่ของคนในชุมชน

ขอบเขตการศึกษา

เป็นการทำการศึกษาเก็บข้อมูลและนำมาพัฒนาเป็นงานศิลปะสร้างสรรค์เพื่อจัดนิทรรศการศิลปะชุมชนเพื่อเป็นการโปรโมทและเผยแพร่ เรื่องราวความงามและประวัติศาสตร์ชุมชนต่อไป โดยทำการศึกษาเก็บข้อมูลในบริเวณพื้นที่ชุมชนดั้งเดิมหน้ามหาวิทยาลัยพะเยา เช่น หมู่บ้านหม้อแกงทอง หมู่บ้านแม่กาไร่ หมู่บ้านแม่กาหัวทุ่ง มีรายละเอียดดังนี้

1.ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

1.1 สํารวจพื้นที่ชุมชนบ้านเวียงบัว

1.2 ศึกษาข้อมูลงานศิลปะชุมชนและงานศิลปะร่วมสมัย

1.3 ศึกษาทฤษฎีแนวคิด วิธีการ รูปแบบและเทคนิคของการสร้างสรรค์ อาทิ

(Conceptual art, Readymade Object, Mixed media, Performance, Documenttary ,New Media, Installation)

2.การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ศึกษารวบรวม

3.กระบวนการทางศิลปะชุมชนและศิลปะร่วมสมัย

3.1 ทบทวนคข้อมูลความรู้ ที่เป็นมูลเหตุ

3.2 วิเคราะห์และสังเคราะห์มูลเหตุที่เป็นประเด็นประมวลเป็นแนวคิดที่เชื่อมโยงกับ

เนื้อหางาน

3.2 กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางศิลปะร่วมกับศิลปินรุ่นใหม่ ครูสอนศิลปะ นักศึกษา

และชุมชนเวียง

4.การสร้างสรรคผลงานศิลปะสื่อผสม

4.1 ศึกษาข้อมูลรูปแบบ(Conceptual art, Readymade Object, Mixed media

Art, Performance,

Documenttary ,New Media, Installation)

4.2 ทำแบบร่างผลงาน และกำหนดรูปแบบตลอดจนวิธีการนำเสนอ

4.3 สํารวจพื้นที่สำหรับนำเสนอติดตั้งผลงานการจัดการวิธีการนำเสนอและกิจกรรมทาง

ศิลปะ

4.4 ผลิตผลงานศิลปะสื่อผสม จำนวน 1 ชุดผลงาน

5.นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ศิลปะสื่อผสมนิทรรศการ โดยการจัดกิจกรรมทางศิลปะ

6.อภิปรายสรุปผลการวิจัยและนำองค์ความรู้ที่ได้กลับเข้าสู่ชุมชน

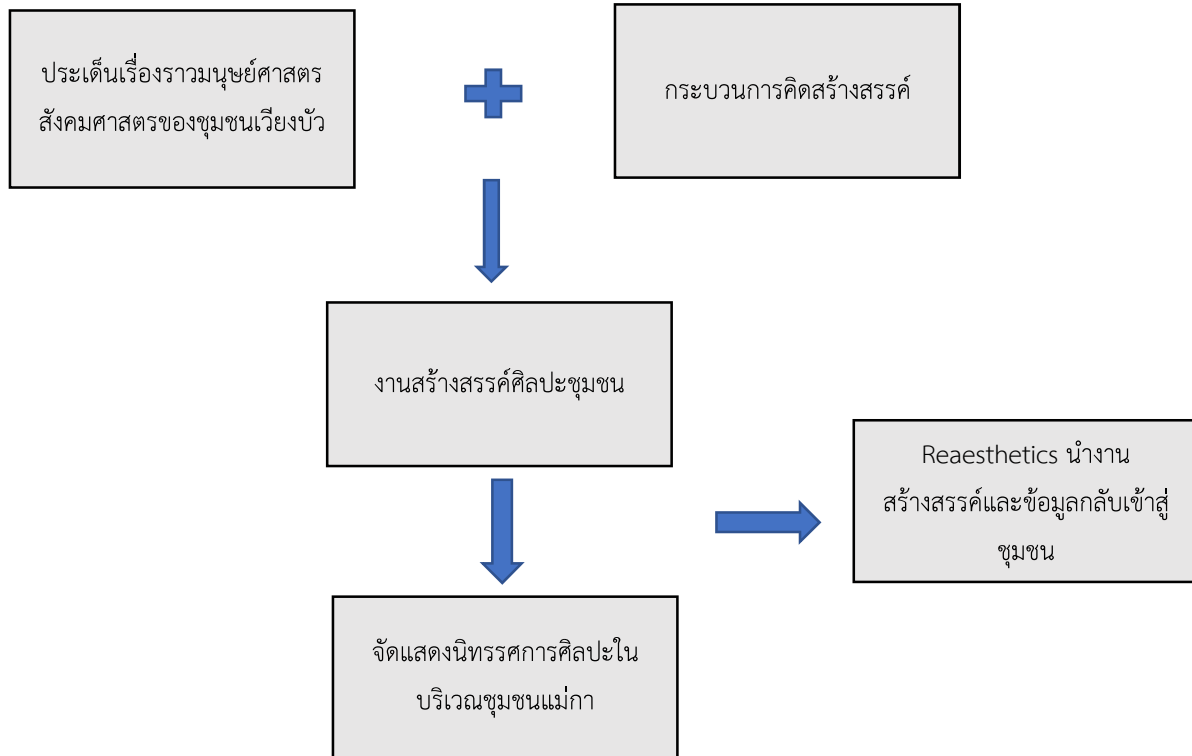
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ศิลปะกับชุมชนในความหมายของศิลปะยุคศตวรรษที่ ๒๑ นั้น กลุ่มผู้วิจัยพูดถึงพื้นที่ที่มีมิติของบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนนั้นๆ ที่ดำรงอยู่ ซึ่งศิลปินได้นำพื้นที่เหล่านี้เข้ามาเกี่ยวข้อง เชื่อมโยงสร้างความสัมพันธ์ ในผลงานของตน จนนำไปสู่ขบวนการวิพากษ์วิจารณ์ในแนวคิดใหม่ๆ โดยกรอบความคิดของโครงการจึงเป็นการผสมผสานของหลายแนวคิด อาทิเช่น การนำแนวคิดสุนทรียศาสตร์แห่งความสัมพันธ์ Relational aesthetics ของ Nicollas Bourriaud กับกระบวนการสร้างสรรค์ที่ผู้ชมเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ปฏิสัมพันธ์กับตัวผลงาน แนวคิดของ Jacques Ranciere (Theories of democracy, disagreement, visual aesthetics) "part of no part" ว่าด้วย 'การเมืองของสุนทรียศาสตร์' ที่มีกรอบความหมายของสุนทรียศาสตร์ในฐานะที่เป็น การแบ่งแยกการรับรู้ความดีงามที่แตกต่างกันไปของคนในสังคม

ศิลปะชุมชน (Community Art) เป็นแนวทางโครงการศิลปะร่วมสมัยซึ่งเกิดขึ้นในช่วง คริสต์ทศวรรษที่ 1965 (ครั้งแรกในประเทศไทยคือนิทรรศการเชียงใหม่จัดวางสังคม1992-1998) อันเนื่องมาจากแนวคิดทางศิลปะในยุคหลังสมัยใหม่ ที่มีการนำงานศิลปะจัดแสดงนอกพื้นที่พิพิธภัณฑน์ หรือหอศิลป์ ไปสู่พื้นที่สาธารณะ เป็นเสมือนการลดทอนอาจในการชี้ นำงานของศิลปินต่อผู้ชมลง และทำลายความเห็นห่างระหว่างศิลปะกับชีวิตประจำวัน คุณค่าของศิลปินถูกตั้งคำถาม ซึ่งทำให้เกิดวิธีคิดและมุมมองการสร้างสรรค์อัจฉริยะภาพของศิลปินผู้สร้างงานค่อยๆ หมดความสำคัญลง ผู้คนรายรอบมีสิทธิ และโอกาสในการสร้างงานเพิ่มขึ้น ศิลปะในรูปวัตถุไปแปรเปลี่ยนไปสู่กระบวนการ ศิลปะในรูปแบบกิจกรรมที่ให้คนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วม

ศิลปะชุมชน (Community art) ซึ่งมีความหมายโดยนัยยะเกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาไปสู่ประชาธิปไตยโดย ศิลปะชุมชนผ่านแนวคิดท้องถิ่นนิยม(localism) การเข้าถึงศิลปะในเมืองหลวงปิดกั้นการรับรู้ทางด้านสร้างสรรค์และบิดเบือนคุณค่าทางความจริงและความงามด้วยการรับใช้กลุ่มนายทุนและสถาบันศิลปะในเมืองหลวง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนมากกว่าแค่การนำเอาศิลปะหรือกิจกรรมทางศิลปะไปอยู่ในชุมชน ในที่นี้ศิลปะชุมชนจึงหมายถึง การใช้ศิลปะเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงคนในชุมชน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้บางอย่าง ระหว่างศิลปินที่ทำงานศิลปะกับผู้คนในชุมชนนั้นๆ โดยผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและศิลปินเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หรือนำไปสู่ผลอันดีกับชุมชน ผ่านการจัดกิจกรรมทางศิลปะ และศิลปะวัฒนธรรม

กรอบแนวคิด

วิธีการดำเนินการ

1. กลุ่มเป้าหมาย
  - นักศึกษาชั้นปีที่สามในรายวิชาศิลปะชุมชนและนักศึกษาที่สนใจและผู้อยู่อาศัยในชุมชนแม่กา
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
  - กระบวนการสร้างงานสร้างสรรค์ซึ่งประกอบไปด้วย
    - 2.1 การเก็บข้อมูลเพื่อนำมาพัฒนาประเด็น
    - 2.2 การทำแบบร่าง
    - 2.3 ทำการขยายผลงาน
    - 2.4 จัดนิทรรศการ

3. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

ทำการรวบรวมข้อมูลเป็นระยะเวลา 3 เดือน

1. ทบทวนวรรณกรรม
2. ลงพื้นที่เก็บข้อมูล
3. สร้างสรรค์งาน
4. แสดงนิทรรศการและกระจายความรู้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

มีการสัมมนาพูดคุยถกเถียงทั้งกับอาจารย์ในรายวิชา ผู้นำชุมชน และชาวบ้านในชุมชน

ผลการศึกษา

ผู้รับผิดชอบโครงการ ได้แบ่งกลุ่มนิสิตออกเป็น 7 กลุ่ม และศึกษาชุมชนบ้านบัว ซึ่งในแต่ละกลุ่มสามารถเลือกประเด็นหัวข้อที่สนใจได้อย่างอิสระเพื่อนำไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์ อธิบายเป็นรายละเอียด ดังนี้

1. โครงการ มาพ่อเฟลေး

หน่วยงาน มหาวิทยาลัยพะเยา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ สาขาศิลปะและการออกแบบ

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นาย ชมพงษ์เทพ หิรัญรัมย์ธรรม	รหัสนิสิต 63120080
นาย กฤษฏา ชำนาญ	รหัสนิสิต 63120024
นาย สุรศักดิ์ เจริญแก้วพันธ์	รหัสนิสิต 63120361
นาย นันทวัฒน์ ชัยสมิง	รหัสนิสิต 63121520
นาย สุกฤษฎ์ ชื่นแสง	รหัสนิสิต 63130316
นาย ณัฐภูษิต อวดเขตต์	รหัสนิสิต 63121485

1. หลักการและเหตุผล

บ้านบัวเป็นชุมชนเล็กๆในจังหวัดพะเยา มีวิถีชีวิตธรรมดาที่ดูอบอุ่นและประเพณีที่น่าสนใจ อีกทั้งยังมีโบราณสถานเตาเผาบ้านบัว ที่มีอายุมากกว่า 700 ปี ที่คู่ควรแก่การให้ความสำคัญ ถึงจะเป็นชุมชนเล็กๆแต่ก็มีผู้คนอาศัยอยู่ราวๆ 140 กว่าหลังคาเรือน ซึ่งมีกลุ่มเด็กและเยาวชนประมาณ 80 กว่าคน นับว่าเป็นจำนวนที่ไม่ น้อยเลยกับชุมชนขนาดเล็กระลอกนี้ จึงเกิดเป็นความสนใจในการที่จะให้ความสำคัญแก่เรื่องนี้

การอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นเป็นสิ่งสำคัญเพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ในปัจจุบันโลกได้ถูกพัฒนาไปมาก การเล่นสื่อออนไลน์ เกมออนไลน์ ซึ่งมีผลดีแต่ก็แฝงไปด้วยผลเสียเช่นกัน จึงทำให้การมีกิจกรรมและการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในสังคมลดลง สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้เด็กๆในชุมชนต่างคนต่างอยู่และใช้เวลาว่างไปกับสื่อออนไลน์อย่างเปล่าประโยชน์ จึงได้จัดกิจกรรมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ความกล้าแสดงออก

ด้วยเหตุนี้ทางกลุ่มนิสิตมหาวิทยาลัยพะเยา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ สาขาศิลปะและการออกแบบ ชั้นปีที่3 ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมและชุมชน จึงมีความประสงค์ที่จะจัดกิจกรรม "สรรค์สร้างพัฒนาการ ส่งเสริมความสัมพันธ์" เพื่อให้เด็กในชุมชนได้รับประโยชน์และเกิดความสัมพันธ์ต่อกันในชุมชน

2. วัตถุประสงค์

- เพื่อเสริมสร้างทักษะการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็กๆในชุมชน
- เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้จัดกิจกรรมกับเด็กๆในชุมชน

3. กลุ่มเป้าหมาย

- เด็กๆ ในชุมชนจำนวน 70 คน

4. ลักษณะและขอบเขตของกิจกรรม

การจัดกิจกรรมที่ศาลากลางหมู่บ้านเวียงบัวให้แก่เด็กๆในชุมชน เพื่อให้เกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ความกล้าแสดงออก ความรักและสามัคคี เปิดโอกาสให้แก่เด็กๆได้สร้างสรรค์ผลงานของตนเอง เพื่อเก็บไว้เป็นที่ระลึกและสามารถนำไปพัฒนาในอนาคตได้

5. วิธีการดำเนินงาน

- เริ่มร่างโครงการ และวางแผนการดำเนินงาน ตั้งแต่วันที่ 14-27 มกราคม 2566
- เริ่มโปรโมทโครงการ และเตรียมจัดกิจกรรม ตั้งแต่วันที่ 28 มกราคม – 3 กุมภาพันธ์ 2566
- เริ่มจัดกิจกรรม วันที่ 4,12,19,26 กุมภาพันธ์ 2566
- สรุปการดำเนินงาน ตั้งแต่วันที่ 19 – 26 กุมภาพันธ์ 2566

6. รายละเอียดกิจกรรม

- กิจกรรมจัดขึ้น ณ สถานที่ศาลากลางหมู่บ้านเวียงบัว โดยมีกิจกรรมจัดขึ้นให้แก่เด็กๆ เป็นเวลา 3 วัน แบ่งเป็นสัปดาห์ละ 1 วัน
  - กิจกรรมครั้งที่ 1 ลงทะเบียน สันทนาการ วาดรูป แจกขนม
  - กิจกรรมครั้งที่ 2 เริ่มสันทนาการ อธิบายให้ความรู้ ปะติด พับกระดาษ ปั้นดิน แจกขนม
  - กิจกรรมครั้งที่ 3 อธิบายรูปแบบกิจกรรม แบ่งกลุ่มทำงานสร้างสรรค์ ถ่ายรูปร่วมกัน และรับประทานอาหารร่วมกัน

7. ระยะเวลาโครงการ

- 21 มกราคม ไปจนถึง 26 กุมภาพันธ์ 2566

8. สถานที่โครงการ

- ศาลากลางหมู่บ้านเวียงบัว หมู่ 7 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

9. งบประมาณ ค่าใช้จ่าย

- ค่าอาหาร

ครั้งที่ 1	70 x 30	2,100
ครั้งที่ 2	70 x 30	2,100
ครั้งที่ 3	70 x 30	2,100
	70 x 50	3,500
รวม		9,800

- ค่าอุปกรณ์

กระดาษ A4	1 แพ็ค	130
กระดาษสี A0	200 แผ่น	210
ดินสอ	2 x 120	240
สีชอล์ค/สีไม้	7x50 / 10x40	750
ลูกโป่ง	20x 25	500
ค่าอุปกรณ์ อื่นๆ	-	370
รวม		2,200

รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดจำนวน 12,000 บาท (หนึ่งหมื่นสองพันบาทถ้วน)

10. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- เด็กๆในชุมชนได้พัฒนาทักษะ และก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
- เด็กๆในชุมชนและผู้จัดกิจกรรมมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

กำหนดการ

ว/ด/ป	กิจกรรม	เวลา
-------	---------	------

04/02/2566	<ul style="list-style-type: none"> - ลงทะเบียน - แจกป้ายชื่อ - เรียกกรม - แนะนำตัวและอธิบายกิจกรรม - เริ่มกิจกรรมสนทนาการ - วาดภาพระบายสีตามอิสระ - อธิบายผลงาน - พักรับขนม/แยกย้ายกลับบ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> 9:00 – 9:30 น. 9:30 น. 9:40 น. 10:00 น. 10:20 น. 10:30 - 11:20 น. 11:25 – 11:40 น. 11:40 – 12:00 น.
11/02/2566	<ul style="list-style-type: none"> - รวมตัว - เริ่มกิจกรรมสนทนาการ - อธิบายกิจกรรม - ประติด พับกระดาษ - พักรับขนม - ปั่นดิน - รับขนม/แยกย้ายกลับบ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> 9:30 น. 9:40 น. 10:00 น. 10:10 น. 10:50 น. 11:00 – 11:50 น. 11:55 – 12:00 น.
18/02/2566	<ul style="list-style-type: none"> - รวมตัว - อธิบายกิจกรรม - กิจกรรมแบ่งกลุ่มทำงาน สร้างสรรค์ - ถ่ายรูปรวมผลงาน - รับประทานอาหารร่วมกัน 	<ul style="list-style-type: none"> 9:30 น. 9:40 น. 10:00 – 11:30 น. 11:35 น. 12:00 น.

วิเคราะห์กิจกรรม

ในกิจกรรมการสร้างสรรค์ที่ได้จัดขึ้นนั้น ได้เกิดปัญหาหลายอย่างทั้ง งบประมาณ อุปกรณ์ที่ไม่พร้อม ความผิดพลาดของแผนงานที่แม่หลวงได้ติดงานศพในหมู่บ้านจึงไม่สามารถช่วยเรื่องอาหารมือเที่ยงได้ มีหน้าซ้ำ ไฟฟ้าดับ ทำให้ไม่สามารถทำกับข้าวด้วยเตาไฟฟ้าได้ จึงได้ก่อไฟและทำกับข้าวพร้อมกับน้องๆแทน สุดท้ายคือการดำเนินการให้อยู่ในแผนงาน ซึ่งเป็นปัญหามาก เพราะด้วยความที่น้องๆมีวัยที่ต่างกันด้วย ใกล้เคียงกันด้วยจึงเกิดการแกล้งกัน ดื้อชนตามประสาเด็ก สุดท้ายการที่น้องๆหนีไปเล่นน้ำให้คลองหลังศาลา นับว่าเหนื่อยกับการดูแลน้องๆมากเลย แต่ก็ด้วยความที่พวกเราเพิ่งจัดกิจกรรมเป็นครั้งแรก ความไม่เป็นมืออาชีพ ก็อาจจะมีส่วนทำให้น้องๆเกิดความเบื่อหน่ายได้

สุดท้ายผลที่ออกมาจะดีหรือไม่ดีหรือไม่ตามแผน แต่สิ่งที่เกิดขึ้นกลับทำให้เกิดความสนุก ความทรงจำที่ทรงคุณค่า และเกิดความสัมพันธ์กับน้องๆในชุมชน นับว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมากเลยทีเดียว

2.โครงการBOKBOK PROJECT

1. หน่วยงาน สาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

2. ชื่อโครงการ BOKBOK PROJECT

3. ผู้รับผิดชอบโครงการ

สมาชิกกลุ่ม BOKBOK PROJECT มีรายชื่อดังต่อไปนี้

1.นางสาวชนากานต์ เมฆอากาศ	รหัสนิสิต 63111013
2.นายพชรพล เมฆอากาศ	รหัสนิสิต 63112610
3.นางสาวกานต์ชนิกา รัตนะ	รหัสนิสิต 63121665
4.นางสาวสิริธร เรือนสอน	รหัสนิสิต 63120305
5.นางสาวอัจฉริยา เชาว์ยุทธ์	รหัสนิสิต 63121542
6.นายพนมกร ดีเพ็ง	รหัสนิสิต 63120169

4. ระยะเวลาในการดำเนินงาน 10 พฤศจิกายน 2565 – 16 มีนาคม 2566

5. สถานที่จัดโครงการ ชุมชนบ้านเวียงบัว ตำบลจำป่าหวาย อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

6. หลักการและเหตุผล

ชุมชนบ้านเวียงบัว เป็นชุมชนเล็กๆที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลจำปาหวาย อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ซึ่งภายในชุมชนนี้มีศูนย์จรจัดจำนวนมากอาศัยอยู่ในชุมชนร่วมกับคนในชุมชนและเด็ก ๆ

โดยจุดเริ่มต้นของโปรเจกต์นี้เกิดมาจากความตระหนักถึงปัญหาสุนัขเร่ร่อนที่มีอยู่ในสังคมของชุมชนนี้ ซึ่งสุนัขเหล่านี้ก็เคยเป็นที่รักของหลายๆครอบครัวมาก่อนแต่กลับถูกทอดทิ้ง นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อทั้งด้านสาธารณสุขและความปลอดภัยต่อคนในชุมชนอีกด้วย

โปรเจกต์นี้ทำขึ้นเพื่อลดโอกาสที่จะเกิดโรคพิษสุนัขบ้ากับสุนัขตามท้องถนนในชุมชนหรือวัดผ่านการทำวัคซีนพิษสุนัขบ้า รวมไปถึงการให้ยาถ่ายพยาธิให้สุนัขจรจัด และเพื่อช่วยสนับสนุนค่าใช้จ่ายของวัดบ้านบัวที่จะดูแลสุนัขเหล่านี้ นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้คนเล็งเห็นถึงปัญหาสุนัขเร่ร่อนที่เกิดขึ้น และผลกระทบต่อสังคมเพื่อปลูกฝังให้เยาวชนรุ่นใหม่มีความรับผิดชอบต่อสัตว์เลี้ยงของตนเองไม่ใช่แค่กับสุนัขรวมไปถึงสัตว์เลี้ยงทุกชนิด อีกทั้งเพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดกับคนในชุมชน เช่น โรคพิษสุนัขบ้า , สุนัขกัดคนในชุมชน , ปัญหาสุนัขทำลายข้าวของ และอื่นๆ

7. วัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม

1. เพื่อหาทุนในการทำวัคซีนให้สุนัขจรจัดที่อาศัยอยู่ที่วัดเวียงบัว เริ่มจาก ครีม(กะปิ) ตำ(ชาซ่า) แดง(สารวัด) และ เข็ม
2. นำเงินส่วนหนึ่งไปซื้ออาหารสุนัข เพื่อเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระค่าอาหารสุนัขที่ทางวัดเวียงบัวต้องจ่าย
3. เก็บเงินส่วนหนึ่งไว้เป็นค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าดำเนินการต่างๆ

8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. คาดว่าชีวิตความเป็นอยู่ของสุนัขที่อาศัยอยู่ที่วัดเวียงบัวและบริเวณโดยรอบจะดีขึ้น
2. ทางวัดเวียงบัวลดค่าใช้จ่ายในการดูแลสุนัขเหล่านี้

9. ลักษณะและขอบเขตของกิจกรรม

เป็นการทำโปรเจกต์เพื่อระดมทุนในการทำวัคซีนโรคพิษสุนัขบ้า เพื่อช่วยเหลือสุนัขที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของวัดเวียงบัวและในชุมชนเวียงบัว โดยโปรเจกต์นี้จะเริ่มจากการรับบริจาคทั้งจากช่องทางออนไลน์และออฟไลน์โดยเราจะมีของตอบแทนเล็กๆน้อยๆให้กับผู้บริจาค นอกจากนี้ทางโปรเจกต์ของเรายังมีสินค้าในโครงการจำหน่ายอีกด้วย

10. กิจกรรมการดำเนินงาน

- สัมภาษณ์คนในชุมชนและเก็บข้อมูล วันที่ 21 พฤศจิกายน 2565 – 3 มกราคม 2566
- ออกแบบสินค้า สื่อ และสร้างช่องทางการติดต่อ รวมไปถึงติดต่อประสานงานกับทางหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐ วันที่ 10 - 24 มกราคม 2566
- ออกบูชขายของงานกาชาดโก้งโค้ง วันที่ 25 มกราคม 2566
- พัฒนาสินค้า ทำสื่อต่างๆเพิ่มเติม ต่อกับทางโรงพยาบาลเอกชน 27 มกราคม 2566 – 10 มีนาคม 2566
- ออกบูชขายของงานฤดูหนาวประจำ จังหวัดพะเยา วันที่ 18 มีนาคม 2566
- ทำวัคซีนพิษสุนัขบ้า ให้ยาถ่ายพยาธิให้กับสุนัข และทำอาหารสุนัขไปมอบให้กับทางวัดบ้านบัว 22 มีนาคม 2566

11. รายละเอียดของกิจกรรม

11.1 การออกบูธ โปรเจ็คของเราได้ออกบูธไปทั้งหมด 2 ครั้ง โดย การออกบูธเราจะไปจำหน่ายสินค้าของโครงการ ผลงานศิลปะ และเปิดรับบริจาค รวมไปถึง โปรโมท โปรเจคของพวกเราให้กับบุคคลภายนอกได้รับรู้ ได้ยอดบริจาครวมทั้งสิ้นแล้ว รวมทั้งหมด 3,578.80 บาท

11.2 การทำวัคซีนให้กับสุนัข ทางโปรเจ็คของเรา ได้ทำการติดต่อประสานงานกับทางโรงพยาบาลสัตว์แสนสุขและนัดวันที่ให้คุณหมอเข้ามาฉีดวัคซีน ให้กับสุนัขที่อาศัยอยู่บริเวณวัดบ้านบัวจำนวน 3 ตัวและให้ยาถ่ายพยาธิกับสุนัข จำนวน 4 ตัว และเมื่อทางโรงพยาบาลได้ออกเอกสารและบัตรประจำตัวสุนัข รวมไปถึงป้ายยืนยันการฉีดวัคซีนพิษสุนัขบ้า ทางกลุ่มของพวกเราจึงจัดซื้อปลอกคอและติดป้ายยืนยันการฉีดวัคซีนพิษสุนัขบ้าให้กับสุนัขที่ได้รับการฉีดวัคซีนแล้ว

12. งบประมาณการดำเนินงาน

1. ค่าจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์และสินค้า	เป็นเงิน 940 บาท
1.1 โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ ขนาด A4 จำนวน 20 แผ่น	เป็นเงิน 100 บาท
1.2 โปสการ์ด ขนาด 4x6 นิ้ว จำนวน 20 ชุด (1 ชุดประกอบด้วย 5 ลาย)	เป็นเงิน 220 บาท
1.3 สติกเกอร์ ขนาด 5x5 cm. จำนวน 1 แผ่น A3	เป็นเงิน 60 บาท
1.4 สติกเกอร์ ขนาด 4x4 cm. จำนวน 4 แผ่น	เป็นเงิน 240 บาท
1.5 สติกเกอร์ ขนาด 5x5 cm. จำนวน 4 แผ่น	เป็นเงิน 320 บาท

2. ค่าอุปกรณ์ต่างๆ	เป็นเงิน 785 บาท
2.1 ผ้าดิบ	เป็นเงิน 420 บาท
2.2 กระดาษลึงและกระดาษหนังสือพิมพ์	เป็นเงิน 80 บาท
2.3. ค่าอุปกรณ์อื่นๆ	เป็นเงิน 285 บาท
3. ค่าตรวจ ค่าเดินทาง และทำซินให้สุนัข 3 ตัว	เป็นเงิน 770 บาท
3.1 ค่ายาถ่ายพยาธิ	เป็นเงิน 80 บาท
3.2 ค่าอาหารสุนัข	เป็นเงิน 520 บาท
3.3 ค่าปลอกคอสุนัข	เป็นเงิน 270 บาท
5. บริจาคให้กับมูลนิธิ Soi Dog	เป็นเงิน 213.80 บาท
รวมเป็นเงินทั้งสิ้น	3,578.80 บาท

ประมวลภาพกิจกรรมกลุ่มที่ 2

ภาพที่ 1 สัมภาษณ์คนในชุมชนและเก็บข้อมูล

ภาพที่ 2 สัมภาษณ์คนในชุมชนและเก็บข้อมูล

ภาพที่ 3 ออกแบบสินค้า สื่อ และสร้างช่องทางการติดต่อ

ภาพที่ 4 ออกแบบสินค้า สื่อ และสร้างช่องทางการติดต่อ

ภาพที่ 5 ออกแบบสินค้า สื่อ และสร้างช่องทางการติดต่อ

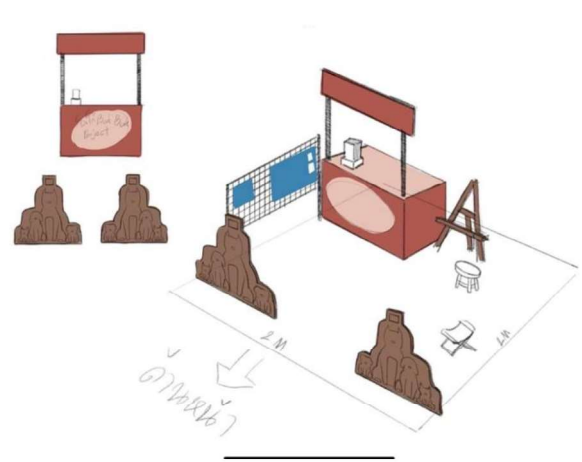
ภาพที่ 6 ออกแบบสินค้า สื่อ และสร้างช่องทางการติดต่อ

ภาพที่ 7 ออกแบบสินค้า สื่อ และสร้างช่องทางการติดต่อ

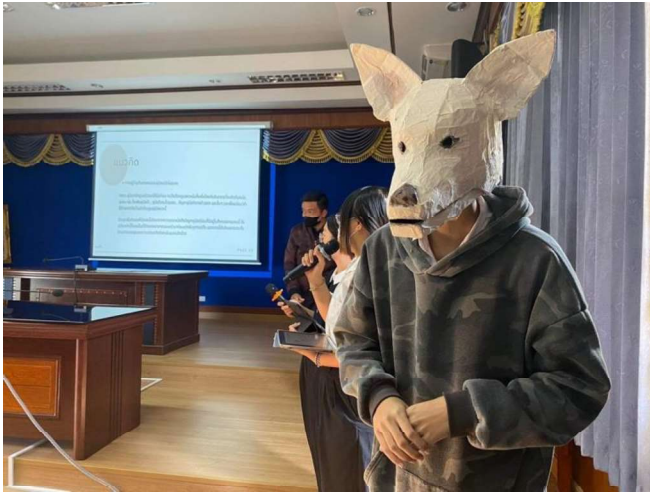
ภาพที่ 8 ออกแบบสินค้า สื่อ และสร้างช่องทางการติดต่อ

ภาพที่ 9 ออกแบบสินค้า สื่อ และสร้างช่องทางการติดต่อ

ภาพที่ 10 นำเสนอโครงการ ณ เทศบาลตำบลแม่กา

ภาพที่ 11 ออกแบบตกแต่งบุรุษประชาชนสัมพันธ์ภาพที่

ภาพที่ 12 ออกแบบตกแต่งบุรุษประชาชนสัมพันธ์

ภาพที่ 13 เผยแพร่โครงการในพื้นที่มหาวิทยาลัยพะเยา

ภาพที่ 14 เผยแพร่โครงการในพื้นที่มหาวิทยาลัยพะเยา

ภาพที่ 15 ออกบูธกิจกรรมโครงการ บริเวณกว๊านพะเยา

ภาพที่ 16 ออกบูธกิจกรรมโครงการ บริเวณกว๊านพะเยา

ภาพที่ 17 ออกบูธกิจกรรมโครงการ บริเวณกว๊านพะเยา

ภาพที่ 18 ออกบูธกิจกรรมโครงการ บริเวณกว๊านพะเยา

ภาพที่ 18 ออกบูธกิจกรรมโครงการ บริเวณกวีานพะเยา

ภาพที่ 19 ออกบูธกิจกรรมโครงการ บริเวณกวีานพะเยา

ภาพที่ 20 ฉีดวัคซีนให้กับสุนัขในชุมชน

ภาพที่ 21 ฉีดวัคซีนให้กับสุนัขในชุมชน

3.โครงการ Wiangbua Comic

หลักการและเหตุผล

ชุมชนบ้านเวียงบัวเป็นชุมชนเล็กๆ หมู่ 7 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา จากข้อมูลประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับชุมชนบ้านเวียงบัวจากชาวบ้าน พบว่าที่ตั้งหมู่บ้านมีลักษณะตั้งอยู่บนเขาที่ไม่สูงมาก เป็นลักษณะของเนินเขาที่ลาดเทลงมาจากเทือกเขาสูงทางด้านทิศตะวันตก เนินเขามีการวางตัวสลับซับซ้อนกันไป และมีที่ราบหุบเขาคั่นอยู่บ้าง รวมทั้งมีลำห้วยไหลผ่าน มีร่องรอย กำแพงเมือง ประเพณีคน้ำ คันดิน ซึ่งเป็นลักษณะของเมืองหรือเวียงในสมัยก่อน โดยชาวบ้านมีอาชีพหลักคือเกษตรกร

ชุมชนเล็กๆแห่งนี้มีอะไรที่พิเศษและน่าสนใจอีกหลายอย่าง เช่น แหล่งเตาเผาโบราณบ้านเวียงบัว เนื่องจากแหล่งเตาเผาที่มีอายุที่เป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนกับที่อื่น ๆ น้ำพุร้อนที่ผุดขึ้นมาตลอดทั้งปี แนวคูเมืองโบราณ วัฒนธรรมความเชื่อ วิถีชีวิตที่เรียบง่าย แต่สิ่งที่น่าสนใจและน่าดึงดูด คือ แหล่งเตาเผาโบราณบ้านเวียงบัว เพราะเล็งเห็นว่าแหล่งเตาเผาสามารถมีการพัฒนาหากส่งเสริมด้านความร่วมมือที่มากยิ่งขึ้นในชุมชน

พวกเราจึงอยากจัดทำหนังสือการ์ตูนขึ้นมาโดยมีสถานที่ของชุมชน คนสำคัญของชุมชนและชาวบ้านเข้ามาอยู่ในหนังสือการ์ตูน COMIC ของพวกเรา ยังช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้กับชาวบ้านของชุมชนผ่านหนังสือการ์ตูนพวกเรา โดยนำเอาวัฒนธรรมประวัตินท้องถิ่น วิถีชีวิตของคนในชุมชน และให้กับคนในชุมชน ได้สร้างความสนุก เสี่ยงหัวเราะ โดยผ่านการมีส่วนร่วมกับคนในชุมชน

วัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรม

1. เพื่อเป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเตาเผาโบราณเวียงบัว
2. เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับนิสิตมหาวิทยาลัยพะเยา

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมกันพัฒนาแหล่งเตาเผาโบราณเวียงบัวมากยิ่งขึ้นผ่านเรื่องราวของหนังสือการ์ตูน COMIC

ลักษณะและขอบเขตของกิจกรรม

เป็นการจัดทำหนังสือภาพที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเตาเผาโบราณเวียงบัวโดยผ่านมุมมองของนักศึกษา ศิลปะและการออกแบบ ที่นำเรื่องราววิถีชีวิตและบริบทสังคมใน อดีต ปัจจุบัน และอนาคตของเตาเผาโบราณเวียงบัว มาเรียบเรียงเรื่องราว จากวัตถุดิบของ ข้อมูลจากการถ่ายภาพ และบทสัมภาษณ์ของบุคคล

-เขียนบทเสร็จจำนวนระยะเวลาในการทำงานคือจากจำนวนหน้าทั้งหมด 150 หน้า แบ่งเป็นอาทิตย์ละ 30 หน้า วันละ 4 หน้า

-เราได้ลงมือวาดการ์ตูน 9 หน้า ด้วยขนาดกระดาษ A5 ตามขนาดปกติของหนังสือการ์ตูนทั่วไปแต่ก็ล้มเหลว เนื่องจากอาจารย์แนะนำให้ทำขนาดมากกว่าขนาดที่เราต้องการ เพราะหากตีพิมพ์จะทำให้รายละเอียดในหนังสือมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น พวกเราจึงต้องวางแผนกันใหม่

วันหยุดสัปดาห์ที่ 9 กุมภาพันธ์ 2566

- หลังจากที่กลุ่มของพวกเราเรามีปัญหาเรื่องเวลา พวกเราก็ได้วางแผนการทำงานใหม่ โดยที่ทุกคนในกลุ่มยังทำหน้าที่เดิมแต่เราได้ปรับบทให้มีความกระชับขึ้น และลดจำนวนหน้าลงเหลือเพียง 60 หน้า แต่ก็มีส่วนหน้าปกที่ต้องออกแบบและใส่สีด้วย

-อาจารย์กำหนดเวลามาให้ชัดเจนแล้วคือวันอาทิตย์ที่ 26 กุมภาพันธ์ ที่เราจะต้องแสดงผลงาน เราจะเหลือเวลาอีก 10 วัน ในการวาดหนังสือการ์ตูนให้เสร็จ เพราะเราจะต้องเผื่อเวลาในการจัดตั้งบูธและตีพิมพ์ตัวหนังสือการ์ตูนด้วย

วันศุกร์ที่ 24 กุมภาพันธ์ 2566

- วันนี้มีปัญหาเยอะมาก ล้วนทุกระบวนการพวกเราต้องอยู่เผื่องานทุกขั้นตอน เพราะทุกขั้นตอนมีการเกิดปัญหาหมดตั้งแต่การสแกน จนถึงการเข้าเล่ม เราต้องร่วมกันแก้ปัญหาไปทางกับร้านที่เราเองงานไปตีพิมพ์ เรารอพิมพ์ทุกอย่างจนเสร็จเป็นเล่มร้าน พีพีซีร็อกซ์ สแกนเลเซอร์ โดยปริ้นท์ขนาดกระดาษ A5 หน้าปกใช้กระดาษ อาร์ต มันทันปริ้นท์สี เข้ารูปเล่มแบบสันกาว ตีพิมพ์ 12 เล่ม

-เรานำไฟล์ที่ร้านสแกนหนังสือการ์ตูนของเราทั้งหมด มาทำเป็นอีบุ๊กเพื่อให้สะดวกต่อคนที่สนใจ

วันเสาร์ที่ 25 กุมภาพันธ์ 2566

- ติดตั้งงานที่เวียงบัว

-เราได้ทำสแตนด์ของตัวละครในการ์ตูนเพิ่ม ทำที่คั่นหนังสือที่มาจากตัวการ์ตูนในหนังสือการ์ตูนที่เราเสนอ

-เราเข้าไปติดตั้งบูธที่หมู่บ้านเวียงบัวเวลา 21 : 00 น. เสร็จประมาณ 00 : 00 น.

วันอาทิตย์ที่ 26 กุมภาพันธ์ 2566

- วันจัดแสดงผลงาน เราได้มอบหนังสือการ์ตูนให้นายกเทศบาลทั้งหมด 5 เล่ม ที่เหลือเรานำไปไว้ที่ร้านข้าว ต้นลำไย ใจกลางหมู่บ้าน และที่เตาเผาเวียงบัว

งบการประมาณการดำเนินงาน

1. ค่าดำเนินการจัดทำรูปเล่มการ์ตูน COMIC (12 เล่ม 1700 บาท)
2. ค่าดำเนินการจัดทำโปสเตอร์การ์ตูน COMIC (150 บาท)
3. ค่าดำเนินการจัดทำที่คั่นหนังสือการ์ตูน COMIC (45 บาท)
4. ค่าปากกาตัดเส้น (495 บาท)
5. ค่ากระดาษ 190 แกรม 1 รีม (400 บาท)

ภาพที่ 22 ภาพข้อมูลแรงบันดาลใจจากการ์ตูนผี

ภาพที่ 23 ภาพข้อมูลแรงบันดาลใจจากการ์ตูนผี

ภาพที่ 24 ออกแบบคาแรคเตอร์ในงานและพัฒนามาพร้อมรูปแบบ

ภาพที่ 25 นำเสนอหัวข้องานที่เทศบาลแม่กา

ภาพที่ 26 ภาพขั้นตอนการรวบรวมเล่มและจัดพิมพ์

ภาพที่ 27 ภาพขั้นตอนการรวบรวมเล่มและจัดพิมพ์

ภาพที่ 28 ออกแบบและจัดทำบุธในการแสดงผลงาน

ภาพที่ 29 ออกแบบและจัดทำบุธในการแสดงผลงาน

ภาพที่ 30 ภาพวันจัดนิทรรศการในชุมชน

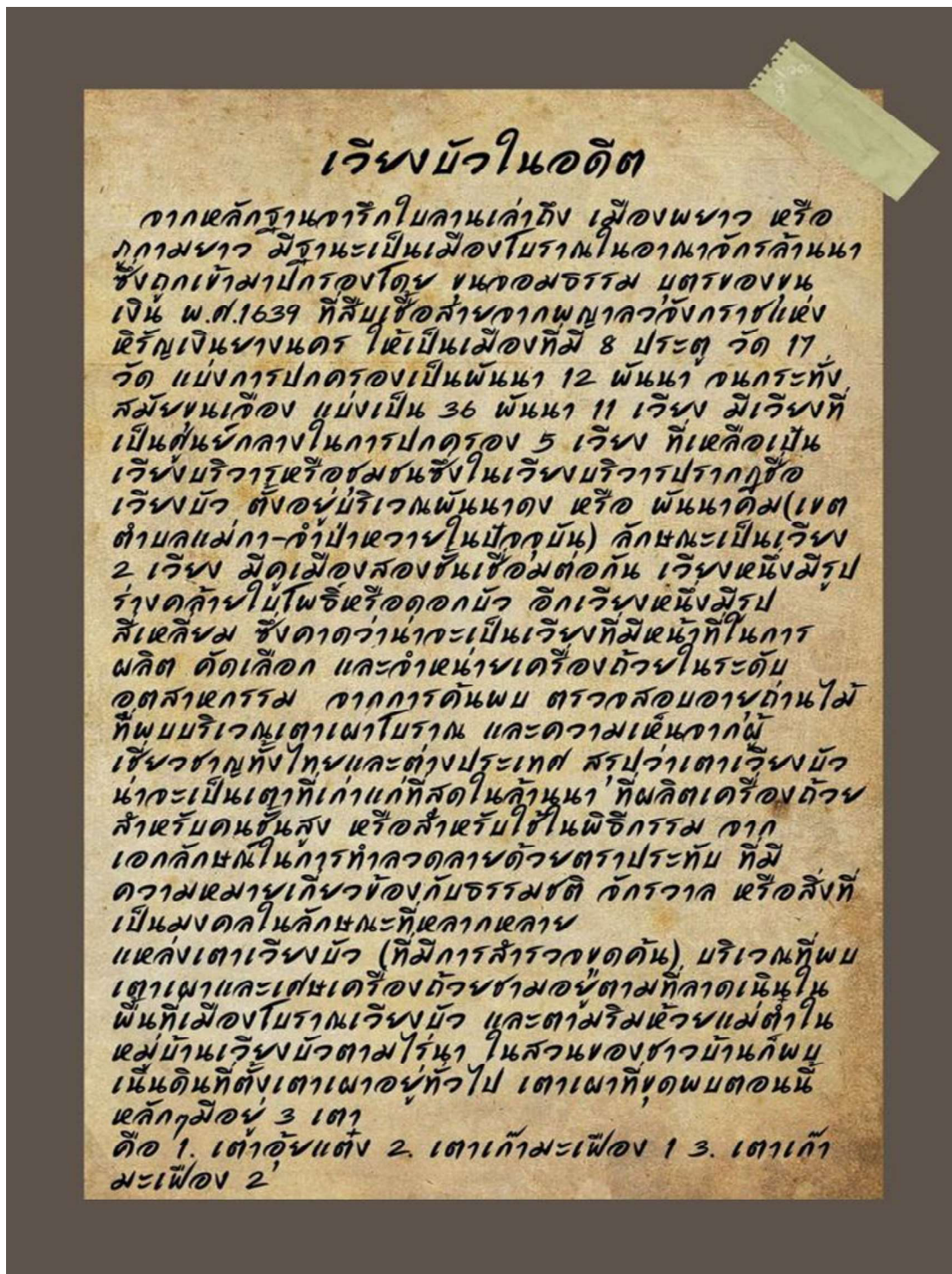
ภาพที่ 31 ภาพวันจัดนิทรรศการในชุมชน

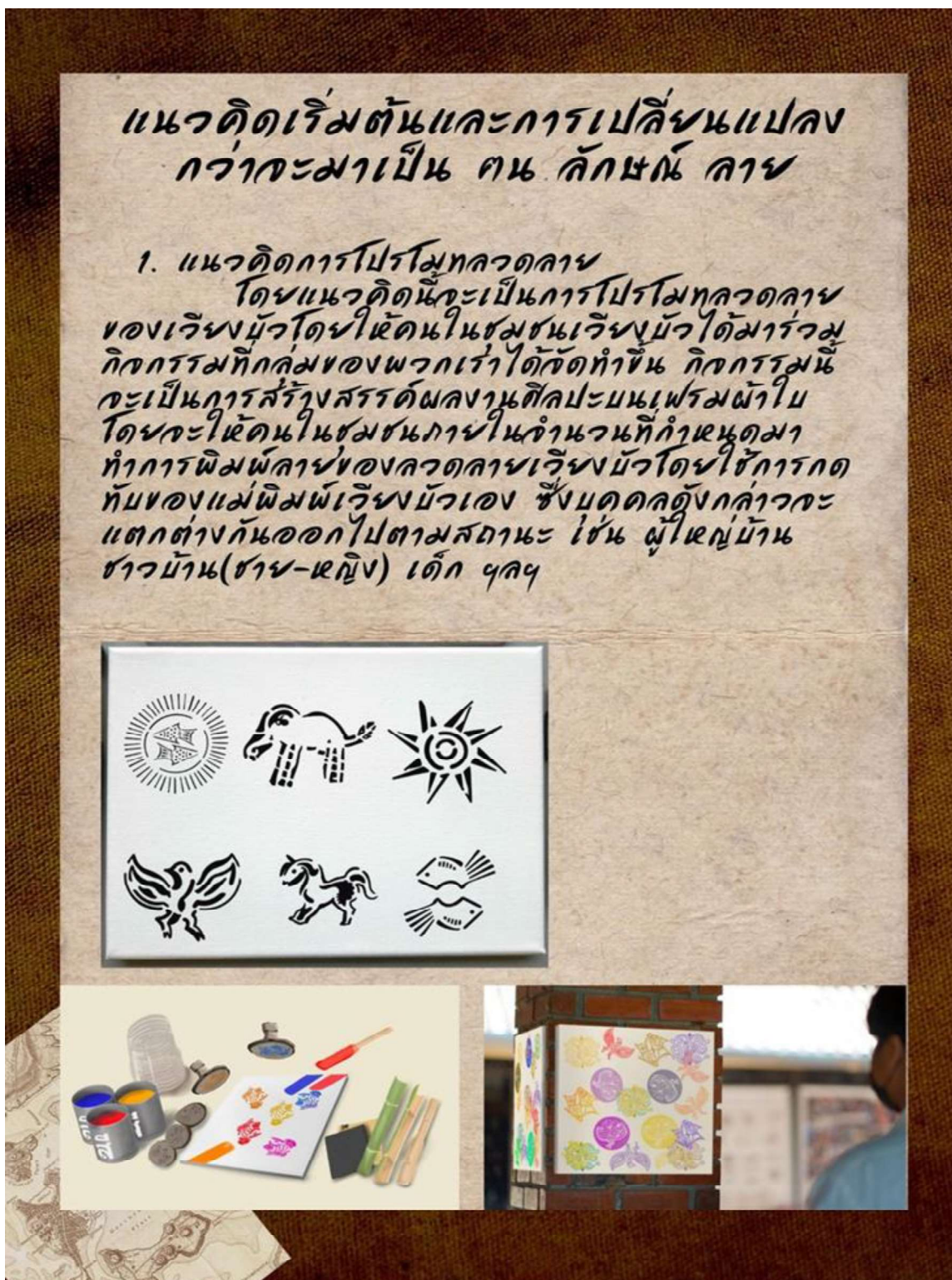
ภาพที่ 32 โครงการ ค ลักษณ์ ลาย

ภาพที่ 33 โครงการ ค ลิขณ ลาย

ภาพที่ 34 โครงการ ค ลักษณะ ลาย

ภาพที่ 35 โครงการ ค ลักษณะ ลาย

ภาพที่ 36 โครงการ ค ลักษณะ ลาย

3. แนวคิดการโปรโมททลวลาขผ่านสื่อต่างๆ
โปรโมทตามสถานที่ต่างๆ ทำเพลงโปรโมทเว็ขงมั่ว
การทำเล็อควดลาขเว็ขงมั่ว ฯลฯอื่ขๆ เพื่อโปรโมท
เว็ขงมั่วกาขใต้ออนเสป คณ ลักษณ ลาข

3.1 โฟสตัโปรโมทเว็ขงมั่วตามช่องทางสื่อ
ต่างๆ เช่น FACEBOOK TIKTOK

3.2 โปรโมทตามสถานที่ต่างๆ เช่น การเพ็
นกำแพงที่สามารถเพ็นได้

3.3 ทำเพลง"เว็ขงมั่ว"เพื่อโปรโมทเว็ขงมั่ว

3.4 ทำเล็อควดลาขเว็ขงมั่วโดยใ้กาการเพ็น
เป็นแฉลัก

3.5 อื่ขๆ เช่น ทำสตั๊กเกอร์ควดลาขเว็ขงมั่ว

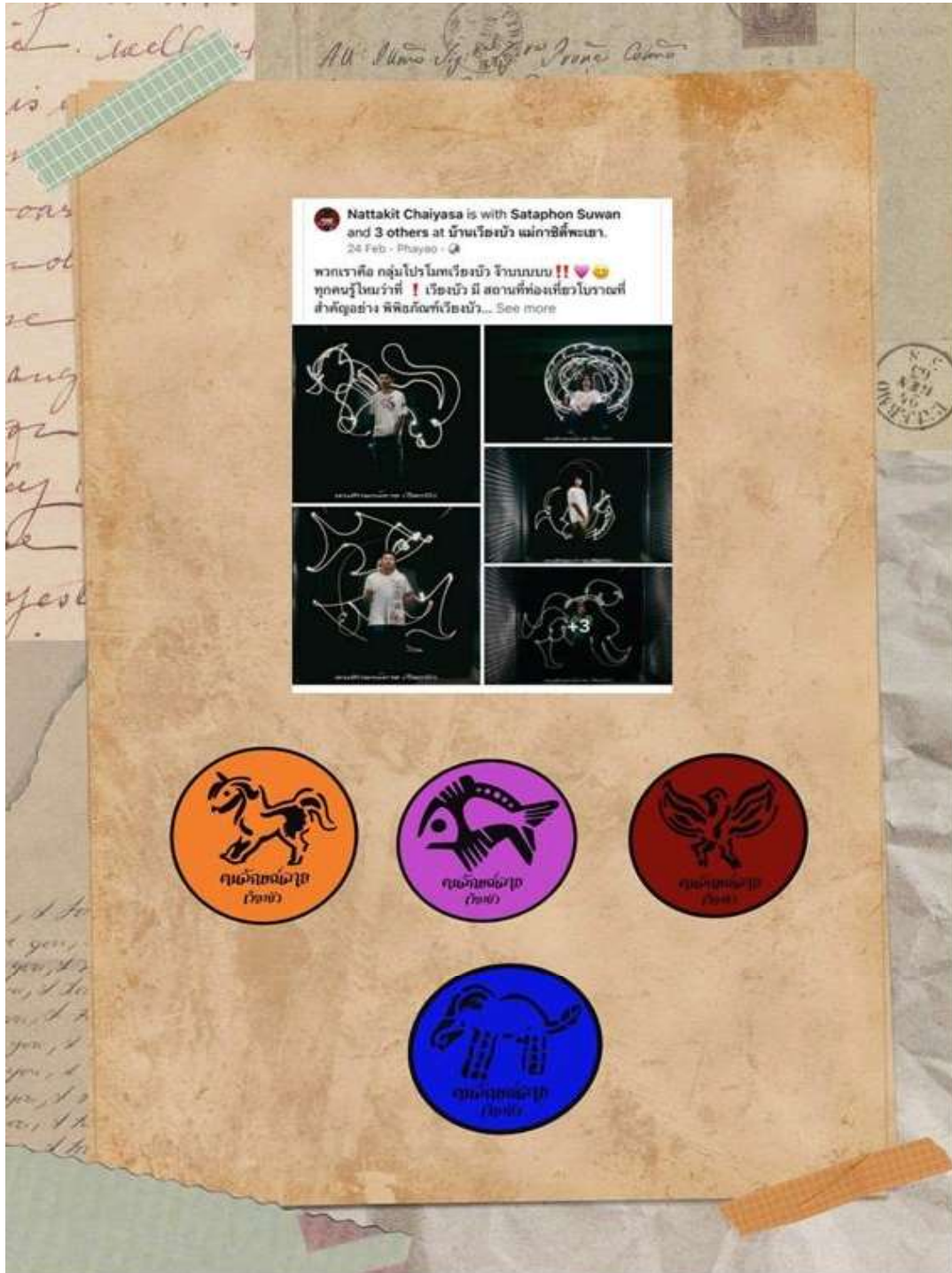

แม่พิมพ์ลาย   เพลง เว็ขงมั่ว

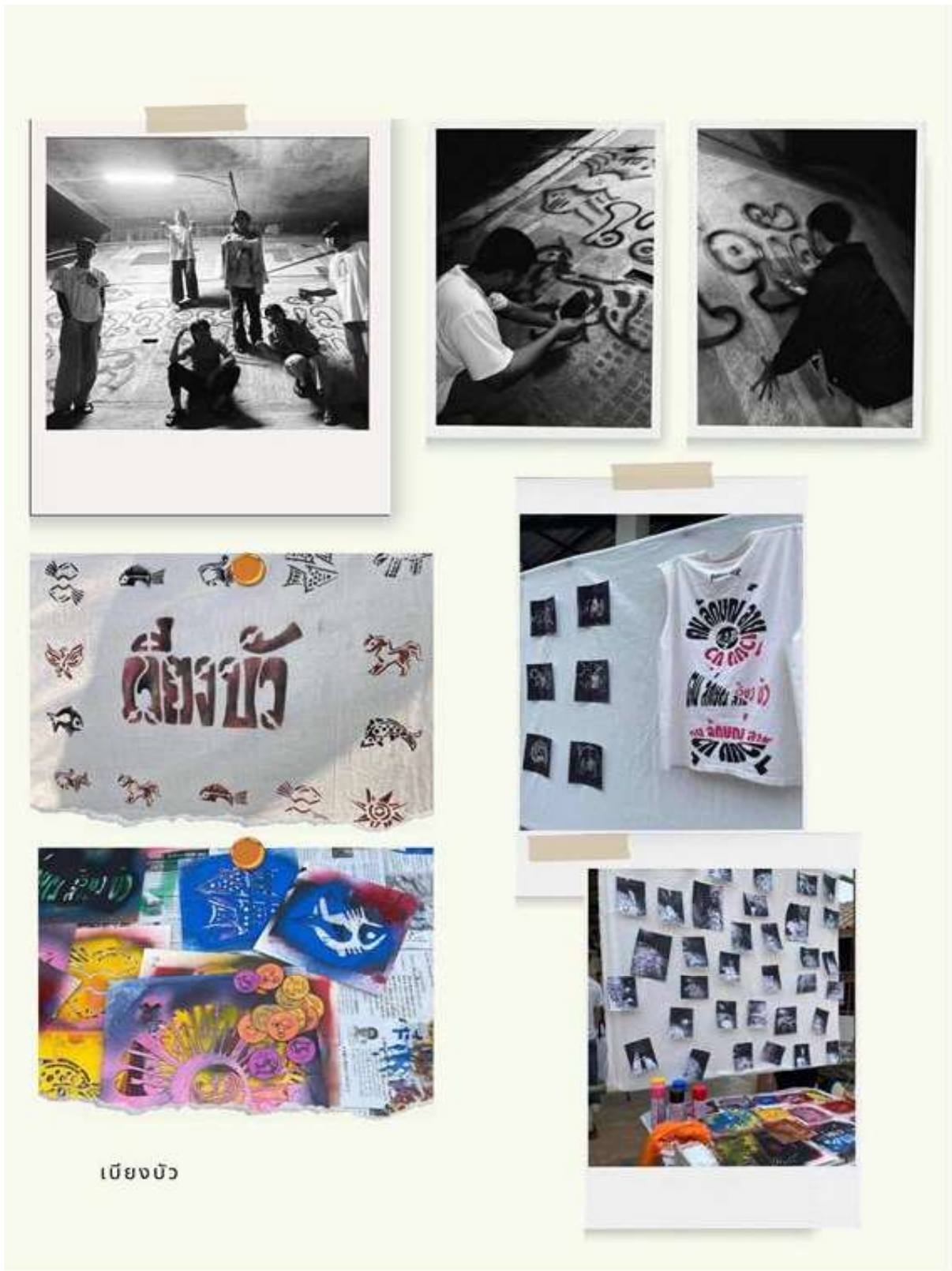
ภาพที่ 37 โครงการ ค ลักษณะ ลาย

ภาพที่ 38 โครงการ ค ลักษณะ ลาย

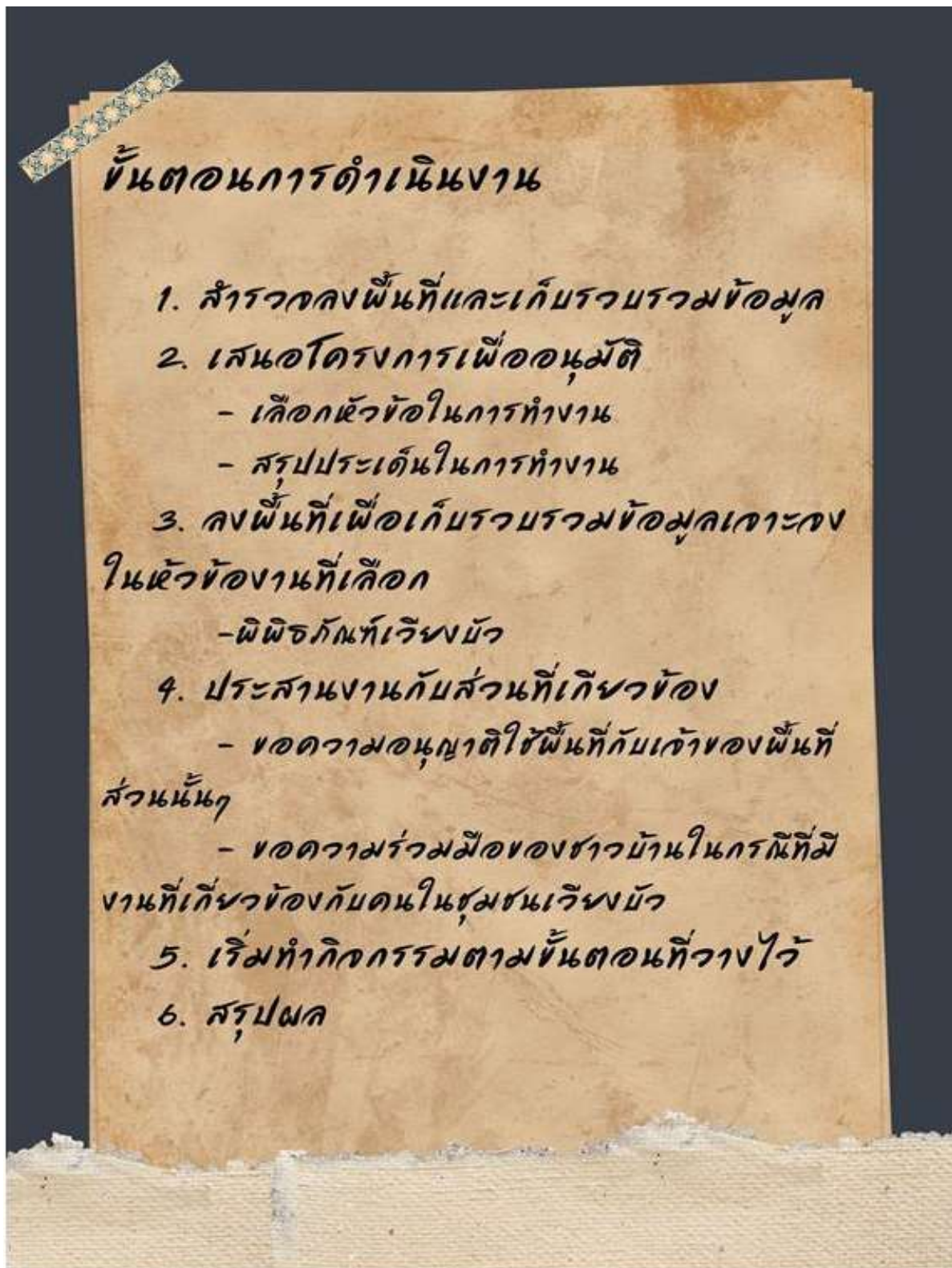

ภาพที่ 39 โครงการ ค ลัทธิ ลาย

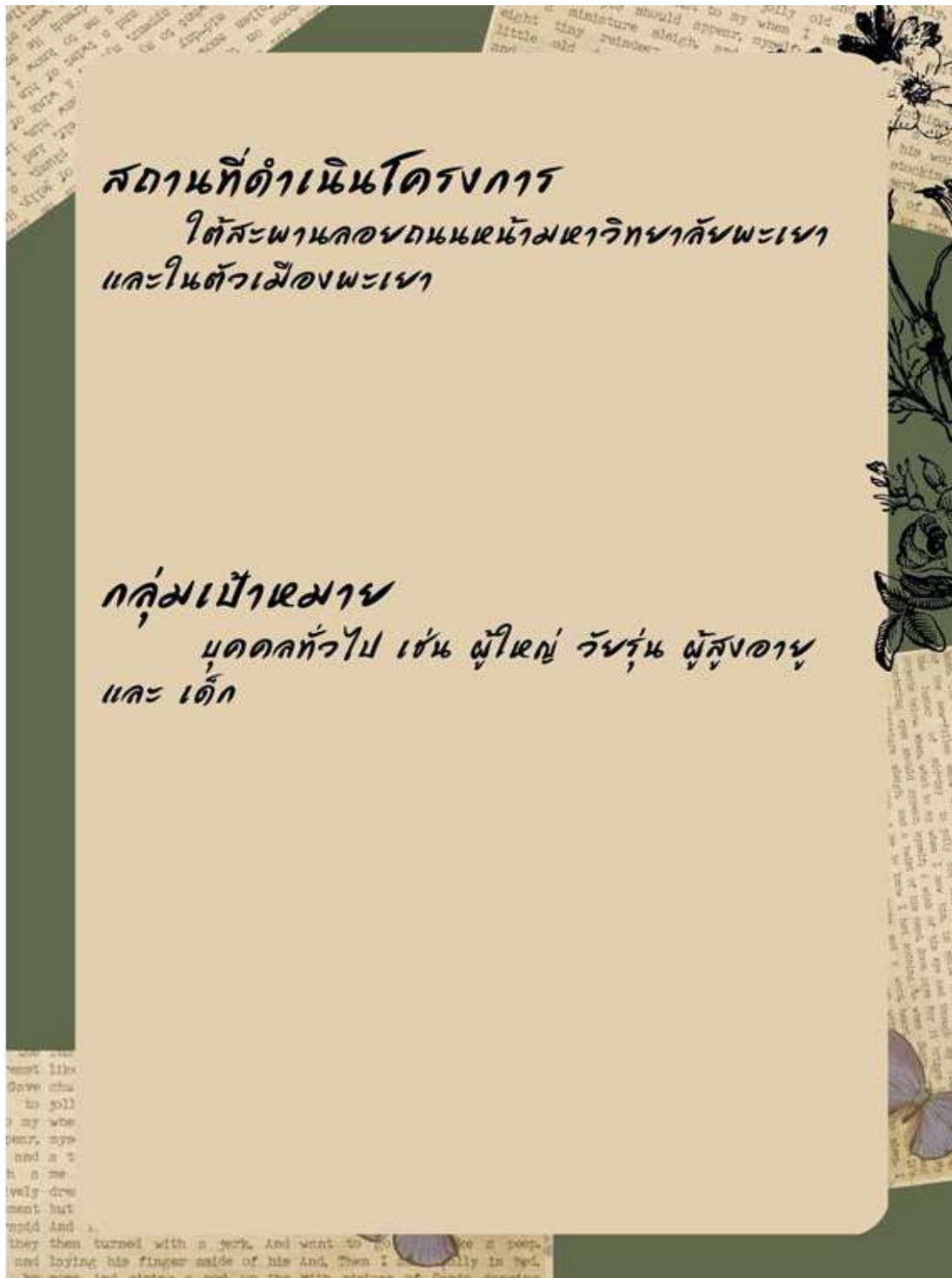

เบ็ยงบ๊ว

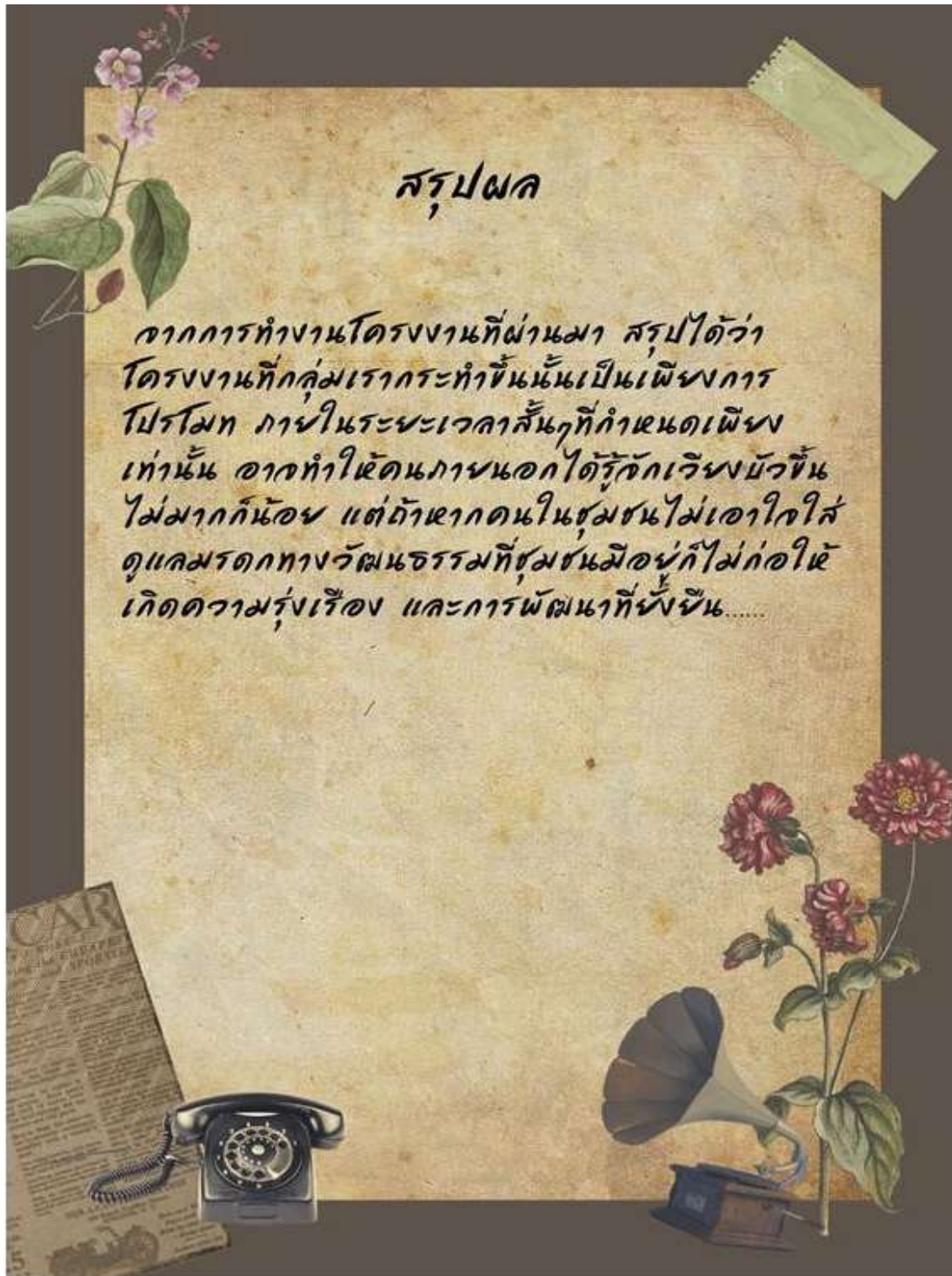
ภาพที่ 40 โครงการ ค ลักษณะ ลาย

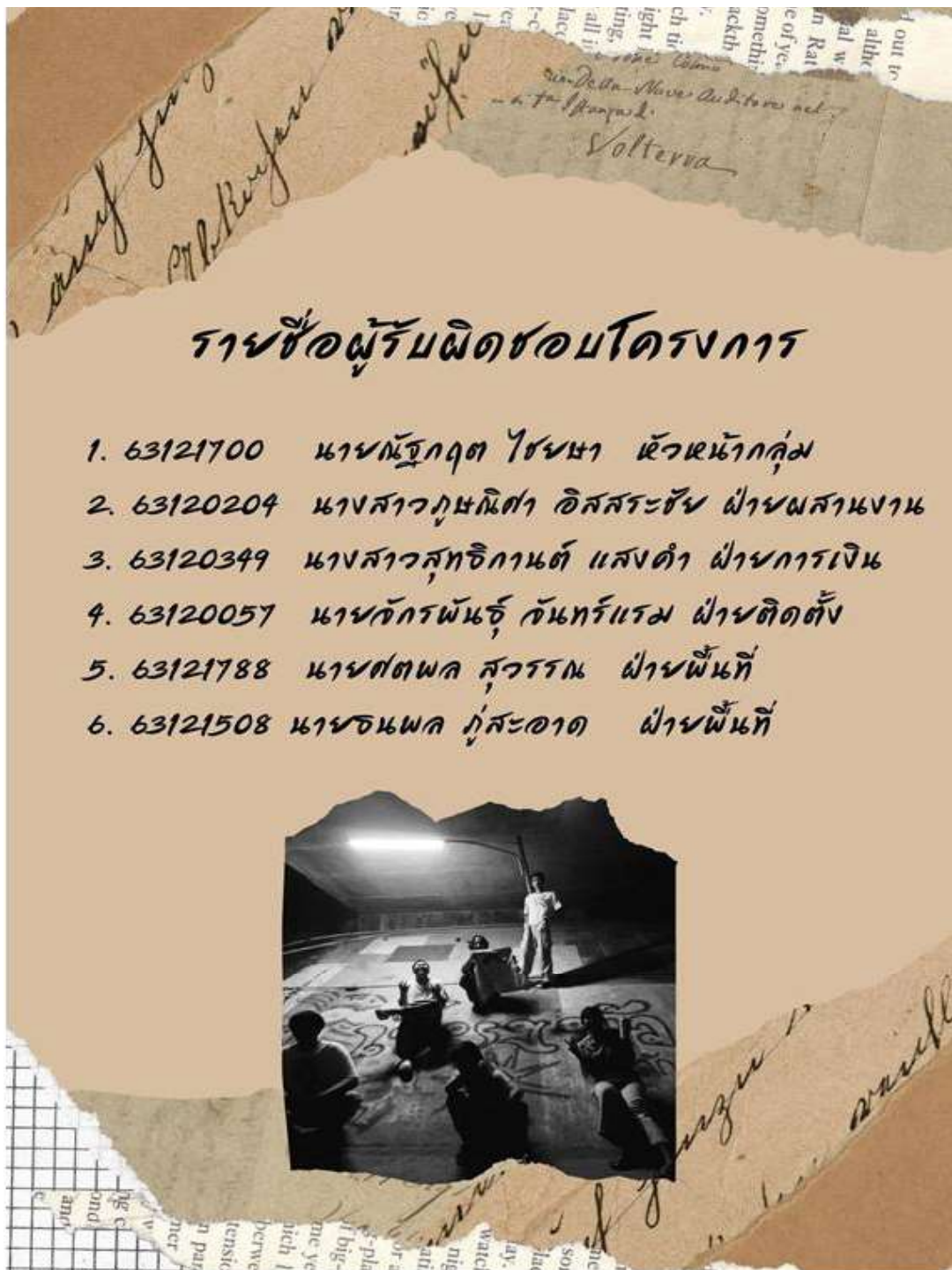
ภาพที่ 41 โครงการ ค ลักษณะ ลาย

ภาพที่ 42 โครงการ ค ลักษณะ ลาย

ภาพที่ 43 โครงการ ค ลักษณะ ลาย

6. โครงการชุมชนทรัพย์บ้านบัว

1. หน่วยงาน สาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

2. ชื่อโครงการ ชุมทรัพย์บ้านบัว

3. ผู้รับผิดชอบโครงการ

สมาชิกกลุ่ม ชุมทรัพย์บ้านบัว มีรายชื่อดังต่อไปนี้

1. นายคุณากร ทนงจิตต์	รหัสนักศึกษา 60120380
2. นางสาวกรรณก ประทีปทอง	รหัสนักศึกษา 63120013
3. นางสาวรัฐัญญา จินดา	รหัสนักศึกษา 63120215
4. นายศุภกฤต เดชมนต์	รหัสนักศึกษา 63120260
5. นางสาวณัฐชารดา หน่อคำ	รหัสนักศึกษา 63121496
6. นางสาวมณิธา ใจดี	รหัสนักศึกษา 63121755

4. ระยะเวลาในการดำเนินงาน 10 พฤศจิกายน 2565 – 16 มีนาคม 2566

5. สถานที่จัดโครงการ บ้านบัว หมู่ที่ 7 ต.แม่กา อ.เมืองพะเยา จ.พะเยา 5600

6. หลักการและเหตุผล

บ้านบัว เป็นชุมชนเล็กๆ หมู่ที่ 7 ตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ซึ่งภายในชุมชนนี้มีศาลที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือมากถึง 4 ศาล คือ ศาลเจ้าบ้านหรือผีเสื้อบ้าน ศาลเตาเผาเวียงบัว ศาลเก้ายักษ์หลวง ศาลเจ้าพ่อน้ำจ๋า

โดยจุดเริ่มต้นของโครงการนี้ เกิดจากการสำรวจหมู่บ้านเวียงบัว ที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานซึ่งเป็นเรื่องราวที่ควรให้คุณค่าแก่การอนุรักษ์และรักษาเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมที่ดั่งงาม กลุ่มเราจึงได้สนใจเรื่องความเชื่อในสิ่งที่เรามองไม่เห็นและเป็นอีกความเชื่อที่ชาวบ้านเคารพนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นที่พึ่งทางใจ

โครงการนี้ทำขึ้นเพื่อสืบสารวัฒนธรรมอันดีงามส่งต่อให้คนรุ่นหลังและคนภายนอกได้รับรู้ของการมีอยู่จริงในด้านความเชื่อและการให้เกียรติสถานที่ต่างๆ ในชุมชนหรือที่อื่นๆ

7. วัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม

1. เพื่อให้คนยุคใหม่เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในต่างที่
2. เพื่อให้เกียรติและเข้าใจในความเชื่อของผู้คนในแต่ละสถานที่
3. การเข้าสังคมเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อในหมู่บ้าน

8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชาวบ้านให้การสนับสนุนด้านข้อมูลเรื่องความเชื่อและสถานที่ในการดำเนินกิจกรรม
2. คนภายนอกมีความสนใจในกิจกรรมและเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสารประเพณี

9. ลักษณะและขอบเขตของกิจกรรม

เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะ”แรลลี่”โดยใช้การแก้ปริศนาคำใบ้ที่ซ่อนอยู่ในเสียงที่ต้องสแกนจากคิวอาร์โค้ดจากแต่ละสถานที่ที่ถูกซ่อนไว้ในสถานที่ที่กำหนดไว้อีกทีเมื่อแก้ปริศนาครบหมดก็รับประทานอาหารฝีมือชาวบ้านก่อนกลับเป็นอันจบกิจกรรม

10. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- วิเคราะห์คำใบ้เพื่อไปหาแผนที่
- ทำพิธีกราบไหว้สักการบูชาแต่ละศาล
- ทำภารกิจเล็กๆน้อยๆระหว่างทาง
- ทำพิธีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในชุมชน
- ให้ผู้สูงอายุผูกข้อมือนิ้วเพื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง
- ร่วมรับประทานอาหารร่วมกันทั้งบุคคลภายนอก และชาวบ้าน

11. รายละเอียดของกิจกรรม

ระหว่างเดินไปแต่ละศาลจะเปิด sound หลอนประกอบจะมีกลิ่นหอมของกำยานตามข้างทางและมีภารกิจเล็กๆน้อยๆให้ทำ เช่น เก็บใบพลู เมื่อจบภารกิจในแต่ละศาลแล้วจะมีใบรชัวร์ที่มีรูปศาลเนื้อหาประวัติความเป็นมาของศาลนั้นๆให้หยิบมาให้ครบเพื่อยืนยันว่าทำภารกิจสำเร็จ และสุดท้ายขณะที่รับประทานอาหารร่วมกันมีการแจกพวงกุญแจ ลายสัญลักษณ์ต่างๆของเตาเผาเวียงบัว พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในหมู่บ้าน

12.ผลตอบรับของการดำเนินโครงการ

- ได้ความรู้สึกที่สนุกๆ กับเพื่อนและความน่ากลัวไปในตัว ได้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของบ้านบัวโดยการได้ไปสำรวจแหล่งเครื่องปั้นดินเผาที่เก่าแก่ของบ้านบัว

- ได้รับความรู้ไปด้วยในการเดินทางไปในสถานที่ต่างๆ ได้รับความรู้ของบ้านบัว เดินทางสนุกและได้รู้เกี่ยวกับความเชื่อต่างๆ ในชุมชนบ้านบัว
- ได้รับรู้เรื่องความเชื่อในชุมชนและได้รู้วัฒนธรรมต่างในชุมชนความเชื่อและได้รับประทานอาหารที่ชาวบ้านทำเพื่อขอบคุณที่เราได้ไปศึกษาวัฒนธรรมความเชื่อของพวกเขา
- ได้รับรู้ถึงความเชื่อของแต่ละคนแต่ละบ้านว่าแต่ละคนมีความเชื่อเรื่องลี้ลับมัยและได้เดินทำกิจกรรมของหมู่บ้านบัวได้สำรวจวิถีของคนที่บ้านบัวว่ามีอะไรบ้างแม่ๆ ในหมู่บ้านน่ารักทำกับข้าวอร่อยได้เจอเพื่อนๆ ที่กลุ่มใหม่ได้รู้สังคมวิถีคนชาวบ้านต่างๆ
- ได้รับรู้ความเชื่อของหมู่บ้านการนับถือของหมู่บ้านเวียงบัว สิ่งลี้ลับแล้วเล่าต่อกันมา

13. งบประมาณการดำเนินงาน

- ค่าทำอาหาร 2000 บาท

- วัตถุดิบทำอาหาร

- น้ำดื่ม

- น้ำแข็ง

- เครื่องปรุง

- ค่าอุปกรณ์ทำกิจกรรม 528 บาท

- สายสัญญาณ

- หมากพลู

- ธูป, เทียน

- ปรี้นโบรชัวร์, คิวอาร์โค้ด, โปสเตอร์, แผนที่

- อื่นๆ 539 บาท

- ของคำหั่ว

- ค่าแม่ครัว

รวมทั้งหมด 3,067 บาท

14. ประมวลภาพกิจกรรม

งานกราฟฟิกคำใบ้

1. ภาพที่ 44 งานกราฟฟิกคำใบ้โครงการชุมชนทรัพย์บ้านบัว

ภาพที่ 45 งานกราฟฟิกคำใบ้โครงการชุมชนทรัพย์บ้านบัว

ภาพที่ 46-49 ตำแหน่งของศาลและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้เป็นจุดหมายของการแรลลี่

ภาพที่ 50-53 คิวอาร์โค้ดที่ใช้ในกิจกรรม

ภาพที่ 54 โปสเตอร์กิจกรรมชุมชนทรัพย์บ้านบัว

ภาพที่ 55-60 บรรยากาศระหว่างร่วมกิจกรรมแรลลี่หาชุมชนทรัพย์ของผู้สมัคร

ภาพที่ 61-63 บรรยากาศช่วงท้ายหลังเสร็จกิจกรรม ผู้สมัครและทีมงานร่วมรับประทานอาหารกับคนในชุมชนและผูกข้อมือโดยผู้สูงอายุ

ภาพที่ 64-65 เผยแพร่ข้อมูลภาพถ่ายและวีดิทัศน์ในการจัดนิทรรศการ

6.โครงการ Believe & Future ? ความเชื่อที่กำลังหายไป กับ เด็กรุ่นใหม่ที่กำลังจะมา

- 1) หน่วยงาน : นิสิตสาขาศิลปกรรมออกแบบ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
- 2) ชื่อโครงการ : Believe & Future ? ความเชื่อที่กำลังหายไป กับ เด็กรุ่นใหม่ที่กำลังจะมา
- 3) ผู้รับผิดชอบ :
  - นันทนาการ
  - นาย ณัฐกุล ภาวจันทิก
  - นางสาว วิริญญา ณ ลำปาง
  - ดำเนินงาน
  - นางสาว ชนกนันท์ ทีปกรชน
  - สถานที่ / ตกแต่งสถานที่
  - นางสาว ณัฐวดี เยหน่อ
  - Creative
  - นาย ณัฐนันท์ ชวนวัน
  - สวัสดิการ / พยาบาล
  - นาย กิตติภัทร องอาจเชาว์เลิศ
- 4) ระยะเวลาในการดำเนินงาน : 24 พฤศจิกายน 2565 – 26 กุมภาพันธ์ 2566
- 5) สถานที่ : ศาลาประชาคม ชุมชนบ้านเวียงบัว จังหวัดพะเยา
- 6) หลักการและเหตุผล : การสูญหายและขาดการเชื่อมต่อของเรื่องราวความเชื่อในพื้นที่ชุมชนเวียงบัวโดยขาดการส่งต่อถึงเยาวชนในหมู่บ้านอาจเป็นสาเหตุหลักในการสูญเสียองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน นิทรรศการจัดให้กับเด็กๆ เพื่อจะถ่ายทอดความรู้สึก ในเรื่องประเพณีการไหว้ผีของชุมชนเวียงบัวให้กับเด็กๆรุ่นใหม่ในชุมชน
- 7) วัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม : ให้เด็กรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ในประเพณี ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่า
- 8) ผลที่คาดหวังว่าจะได้รับ : เด็กๆรุ่นใหม่ จะได้รับความรู้ และความเข้าใจไม่มากนักน้อย
- 9) ลักษณะแบบขอขอบเขตของกิจกรรม : การจัดนิทรรศการศิลปะของนิสิต ปี 3 สาขาศิลปะและการออกแบบ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

10) กิจกรรมดำเนินงาน

- เริ่มสำรวจพื้นที่ในชุมชนเวียงบัว จังหวัดพะเยา ตั้งแต่วันที่ 24 พฤศจิกายน 2565
- เริ่มเห็นประเด็นที่หน้าสนใจในชุมชนเวียงบัว จังหวัดพะเยา ตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม 2565
- เริ่มร่างโครงการและวางแผนการดำเนินงาน ตั้งแต่วันที่ 16 มกราคม 2566
- เริ่มจัดหางบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน ตั้งแต่วันที่ 19 มกราคม 2566
- เริ่มดำเนินงานประสานงาน เตรียมจัดกิจกรรม ตั้งแต่วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2566
- จัดกิจกรรมตั้งแต่วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2566
- สรุปผลการดำเนินงาน ตั้งแต่วันที่ 15 มีนาคม 2566

11) รายละเอียดของกิจกรรม : กิจกรรมมี 3 ส่วน

- ส่วนที่ 1 นันทนาการ ทำกิจกรรม 1) ตอบคำถาม 2) เล่นเกมส์
- ส่วนที่ 2 ให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณี เล่านิทานผ่านป๊อปอัพ
- ส่วนที่ 3 ตอบคำถามจากข้อมูลที่ให้ไป แจกของรางวัล และถ่ายรูปรวม

12) งบประมาณ

- ลูกแม่กซ์ขนาดเล็ก กล่องละ 18 บาท จำนวน 2 กล่อง = 36 บาท
- ลูกแม่กซ์ขนาดใหญ่ กล่องละ 25 บาท จำนวน 2 กล่อง = 50 บาท
- เทปกาวสองหน้า ม้วนละ 25 บาท จำนวน 5 ม้วน = 125 บาท
- กาว UHU ขนาดใหญ่ หลอดละ 130 บาท จำนวน 2 หลอด = 260 บาท
- กระดาษแข็งหน้าหลังเทา แผ่นหนาขนาด A0 แผ่นละ 55 บาท จำนวน 2 แผ่น = 110 บาท
- กระดาษแข็งหน้าหลังเทา แผ่นบางขนาด A0 แผ่นละ 33 บาท จำนวน 5 แผ่น = 165 บาท
- กระดาษร้อยปอนด์ A1 แผ่นละ 17 บาท จำนวน 10 แผ่น = 170 บาท
- กระดาษอาร์ตมัน 1 แฟ้คมี 100 แผ่น แฟ้คละ 95 บาท จำนวน 1 แฟ้ค = 95 บาท
- สีอิลิก มาสเตอร์อาร์ต ขนาดกลาง ขวดละ 39 บาท จำนวน 13 ขวด = 507 บาท
- ปากกาดำพิกม่า แท่งละ 49 บาท จำนวน 3 แท่ง = 147 บาท
- ขนมหุ่นห่อเล็ก 1 แฟ้คมี 12 ซอง แฟ้คละ 55 บาท จำนวน 9 แฟ้ค = 495 บาท
- น้ำผลไม้ยูนิฟ 1 ลิ้งมี 36 กล่อง ลิ้งละ 265 บาท จำนวน 3 ลิ้ง = 795 บาท

รวมทั้งหมด 2,955 บาท

ภาพที่ 66 ภาพหนังสือ pop up

ภาพที่ 67 บรรยากาศในการจัดนิทรรศการในพื้นที่ชุมชน

ภาพที่ 68 บรรยากาศในการจัดนิทรรศการในพื้นที่ชุมชน

7.โครงการ Story of Wiang Bua

Story of Wiang Bua

โดย

นางสาวเทียนพรธาดา	บัวยังยืน	รหัสนักศึกษา 63120136
นายพัชรพล	วงศ์สร้อยเงิน	รหัสนักศึกษา 63120170
นางสาวศิรินทิพย์	พิทักษ์ศิขเรศ	รหัสนักศึกษา 63120259
นางสาวศุภิสรา	สิงห์เถื่อน	รหัสนักศึกษา 63120271
นายสิรภพ	พรหมขาม	รหัสนักศึกษา 63120293
นางสาวธัญธร	สรรพสมิทธิ	รหัสนักศึกษา 63121519

โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาการบริหารและจัดการโครงการสร้างสรรค์กับชุมชนและรายวิชาการสร้างสรรค์ศิลปะและการออกแบบกับชุมชน ปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ สาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ ปีการศึกษา 2565 มหาวิทยาลัยพะเยา

โครงการนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาการบริหารและจัดการโครงการสร้างสรรค์กับชุมชนและรายวิชาการสร้างสรรค์ศิลปะและการออกแบบกับชุมชน ปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ สาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่มาของหมู่บ้านเวียงบัว ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เช่น ที่มาของหมู่บ้าน ประวัติศาสตร์โบราณสถานเวียงบัว เกร็ดความรู้เล็กน้อยอย่างภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีภายในหมู่บ้าน ทั้งนี้ทั้งนั้นเนื้อหาภายในเป็นเพียงการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองทางอินเทอร์เน็ต และการได้เข้าไปสอบถามคนในหมู่บ้านด้วยตนเอง ข้อมูลที่ได้อาจจะไม่มากพอสำหรับการทำวิจัย แต่ก็มากพอที่จะทำให้เรารู้ว่าหมู่บ้านเวียงบัวมีที่มาและเป็นอย่างไรบ้าง โดยชิ้นงานของพวกเรานั้นมีอยู่ 3 ชิ้นด้วยกัน นั่นคือวิดีโอ, หนังสือ และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) ที่ท่านสามารถเข้าไปรับชมและเรียนรู้ได้

คณะผู้จัดทำขอขอบพระคุณอาจารย์ทวิ เสรีวาศม อาจารย์ปวินท์ ระมิงค์วงศ์ อาจารย์นิธิศ วนิชบุรณ์ และอาจารย์ Alexander Fachang Wang ที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการถ่ายทำวิดีโอและจัดทำหนังสือ Story of Viang Bua คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการจัดทำรายงานฉบับนี้จะมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจ และผู้นำไปใช้ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามความคาดหวัง

คณะผู้จัดทำ

ภาพที่ 69 ภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในชุมชน

ภาพที่ 70 ภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในชุมชน

ภาพที่ 71 ภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในชุมชน

สตอรี่บอร์ดการถ่ายทำวิดีโอและหนังสือ

วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2566

เมื่อตกลงว่าจะทำงานในลักษณะไหน โดยสรุปคือมี 3 อย่าง 1.วิดีโอเรื่องราวของหมู่บ้าน 2.หนังสือภาพพร้อมบรรยาย 3.หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) หลังจากนั้นก็เริ่มร่างสตอรี่บอร์ดของตัววิดีโอและหนังสือ โดยมีเนื้อหาที่คล้ายกัน แต่เนื้อหาในหนังสือจะมีมากกว่าในวิดีโอเล็กน้อย

สตอรี่บอร์ดวิดีโอ :

ฉากเปิด: (ทุกคน) สวัสดีค่ะ/ครับ พวกเรานิสิตคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์

สาขาศิลปะและการออกแบบ (รำเริง)

ใบ: วันนี้พวกเราจะพาไปรู้จักกับหมู่บ้านเวียงบัว จังหวัดพะเยา ไปกันเลย

(ขับรถไประหว่างทางจนถึงบ้านหมู่บ้านเวียงบัว)

ไหม: ถึงแล้วเวียงบัว เรามาทำความรู้จักเวียงบัวกันดีกว่าว่าหมู่บ้านแห่งนี้เริ่มมาอย่างไร.....

เรื่องราวหมู่บ้าน

1. เดิมที่ตั้งบ้านเวียงบัว เป็นป่า มีต้นไม้รกทึบ ประชาชนในหมู่บ้านใกล้เคียงใช้เป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่เรียกกันว่า ปางวัว ปางควาย และได้มีการขยายมาตั้งชุมชนเมื่อประมาณร้อยปี โดยแรกเริ่มนั้น มี ๒ - ๓ ครอบครัว เป็นผู้ย้ายถิ่นมาจากจังหวัดเชียงราย ซึ่งที่ตั้งหมู่บ้านเดิมเป็นที่ลุ่มอยู่ใกล้ลำน้ำ แต่เมื่อประสบปัญหาน้ำท่วมจึงได้ย้ายมาตั้งชุมชนยังที่ตั้งหมู่บ้านในปัจจุบัน
2. สำหรับที่มาของชื่อหมู่บ้าน เดิมเรียกกันว่า บ้านจำบัว คือมีน้ำจำและมีหนองน้ำขนาดใหญ่ซึ่งเต็มไปด้วยดอกบัวแต่น้ำเสียตายที่หนองน้ำปัจจุบันได้ต้นเงินไปแล้วและภายหลังได้มีการศึกษาทางโบราณคดี พบว่าที่ตั้งหมู่บ้านมีร่องรอย กำแพงเมือง ประเภทคูน้ำ คันดิน ซึ่งเป็นลักษณะของเมืองหรือเวียงในสมัยก่อน จึงได้เรียกชื่อ หมู่บ้านว่า "เวียงบัว"
3. ปัจจุบันหมู่บ้านเวียงบัวได้เติบโตและมีครัวเรือนเพิ่มขึ้นมากมาย และมีสิ่งที่น่าสนใจอีกมากมายเลยทีเดียว

พิพิธภัณฑ์เตาเผาโบราณเวียงบัว

พิพิธภัณฑ์เตาเผาโบราณเวียงบัว เป็นแหล่งโบราณคดี ค้นพบเตาเผาโบราณ ซึ่งมีอายุกว่า 700ปี ซึ่งเป็นเตาเผาโบราณที่เก่าแก่ที่สุดในล้านนา ค้นพบเตาเผาและเศษเครื่องงานชามอยู่ตามที่ลาดเนิน ตามริมลำน้ำห้วย ตามไร่นา และสวนของชาวบ้าน เตาเผาที่พบนี้อยู่ในกลุ่มของเตาแก้มะเฟือง จำนวน 3 เตา ในบริเวณแรกพบ 1 เตา ได้แก่เตาพ่ออ้อยแต่ง และในบริเวณที่สองเรียกว่า กลุ่มเตาแก้มะเฟือง อยู่ในที่ดินของพ่อจันทร์ เฉพาะธรรม ชุดพบอีก 2 เตา คือ เตาแก้มะเฟือง 1 และ เตาแก้มะเฟือง 2 หรือบางทีก็เรียกรวมๆ ว่า เตาแฝดแก้มะเฟืองประดิษฐ์ภัณฑ์เครื่องถ้วยชนิดสำคัญของแหล่งเตาพะเยาที่เวียงบัวที่พบมากที่สุดในการขุดค้นทั้งที่เตาพ่ออ้อยแต่ง และกลุ่มเตาแก้มะเฟือง ได้แก่ ภาชนะประเภทชามและจานเนื้อแกร่งเคลือบสีเขียว และสีเคลือบในกลุ่มสีเขียวอ่อน สีเขียวแกมเหลือง สีเขียวเข้ม รูปแบบชามและจานที่พบ เรียกว่า ชามตะไลเวียงบัว และจานตะไลเวียงบัว ลายลักษณะสำคัญที่พบได้แก่ ปลา สิงห์ ช้าง ม้า ดวงอาทิตย์ ธรรมจักร กันหอย ขวัญ อนันตวิภูษะ ศรีวิตสะ นกหงส์ นกยูง นกสีแดง หรือฟีนิกซ์ ซึ่งส่วนมากเป็นลายลักษณะแบบใหม่ที่ไม่เคยพบในเครื่องถ้วยของแหล่งเตาอื่นๆ

ประเพณี วัฒนธรรม ของบ้านบัว

- 1.ลานบวงสรวงเวียงบัว จัดขึ้นในวันที่ 21 มีนาคม ของทุกปี ซึ่งถือเป็นวันครบรอบการสำรวจและขุดค้นแหล่งเตาเผา กิจกรรมจะเน้นวัฒนธรรมพื้นบ้านล้านนาที่คนในท้องถิ่นสามารถร่วมชม/แสดงเพื่อ อนุรักษ์ พื้นฟูและร่วมชื่นชมโดยไม่เก็บค่าเข้าชมวัฒนธรรม (ขึ้นรูป)

2. ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับอาชีพและการดำเนินชีวิตในแบบพื้นบ้านล้านนา (ขึ้นรูป)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นของบ้านบัว

สมุนไพรร (ขึ้นรูป)

นวดแผนโบราณ (ขึ้นรูป)

การจักสาน (ขึ้นรูป)

ดนตรีพื้นบ้าน (กลองสะบัดชัย/ปูจาง) (ขึ้นรูป)

การแสดงพื้นบ้านของกลุ่มเยาวชน การฟ้อนของกลุ่มแม่บ้าน/เยาวชน (ขึ้นรูป)

การทอผ้า (ขึ้นรูป)

ความพิเศษของชุมชน

แหล่งเรียนรู้เวียงบัวและเตาเผาโบราณ (ขึ้นรูป)

ตาน้ำผุดที่ผุดขึ้นมาตลอดทั้งปี

แนวคูเมืองโบราณ (ขึ้นรูป)

การเสริมแรงแก่ชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทรัพยากรโบราณคดี ทรัพยากรธรรมชาติ และ

การเกษตรแบบพอเพียงและปลอดภัย (ขึ้นรูป)

กิจกรรมที่ริเริ่มพัฒนาตนเอง ในการรวมกลุ่มกิจกรรมเพื่อสร้างงาน และอาชีพเสริมให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชน (ขึ้นรูป)

เป็นไงกันบ้างคะ ได้เห็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนและรู้เรื่องราวที่น่าสนใจเกี่ยวกับเวียงบัวกันเยอะแยะมากมายเลย

ทีเดียว ขอบคุณทุกคนที่รับชมจนจบนะคะและหวังว่าทุกคนจะได้รับเรื่องราวดีๆจากพวกเรา

ไม่ว่ามันจะเร็วแค่ไหนสุดท้ายก็ต้องแพ้ลาเพราะลาไปก่อนขอบคุณค่า..... ขึ้นรูปพวกเรา

ภาพที่ 72-73 การออกแบบ story board

สตอรี่บอร์ดหนังสือและe-book :

ปกหนังสือ

รองปก

คำนำ ก

สารบัญ ข

ประวัติหมู่บ้าน

ปว.1 เดิมที่ตั้งบ้านเวียงบัว เป็นป่า มีต้นไม้รกทึบ ประชาชนในหมู่บ้านใกล้เคียงใช้เป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่เรียกกันว่า ปางวัว ปางควาย

รูปที่อยากได้ : เป็นทุ่งนา มีคุณค่าคุณยายเลี้ยงวัวควาย หรือ เป็นทุ่งนากับวัวควาย

ปว.2 ได้มีการขยายมาตั้งชุมชนเมื่อประมาณร้อยปี โดยแรกเริ่มนั้น มี ๒ - ๓ ครอบครัว เป็นผู้ย้ายถิ่นมาจากจังหวัดเชียงราย ซึ่งที่ตั้งหมู่บ้านเดิมเป็นที่ลุ่มอยู่ใกล้ลำน้ำ แต่เมื่อประสบปัญหาน้ำท่วมจึงได้ย้ายมาตั้งชุมชนยังที่ตั้งหมู่บ้านในปัจจุบัน

รูปที่อยากได้ : ทำเป็นเหมือนแผนที่เดินทางจากเชียงรายมา 1 ครอบครัว แล้วสิ้นสุดที่พะเยา

ปว.3 สำหรับที่มาของชื่อหมู่บ้าน เดิมเรียกกันว่า บ้านจำบัว คือมีน้ำจำและมีหนองน้ำขนาดใหญ่ซึ่งเต็มไปด้วยดอกบัว แต่น่าเสียดายที่หนองน้ำนี้ปัจจุบันได้ตื้นเขินไปแล้วและภายหลังได้มีการศึกษาทางโบราณคดี พบว่าที่ตั้งหมู่บ้านมีร่องรอย กำแพงเมือง ประเททคูน้ำ คันดิน ซึ่งเป็นลักษณะของเมืองหรือเวียงในสมัยก่อน จึงได้เรียกชื่อหมู่บ้านว่า "เวียงบัว"

รูปที่อยากได้ : เป็นบึงบัว หรือ เป็นการตื้นเขินแบบครอบครัวมาสร้างหมู่บ้านแล้วคิดชื่อไม่ออก เลยคิดแบบที่ดินมีน้ำจำ มีบึงบัว เลยตั้งชื่อว่า จำบัว

ปว.4 ปัจจุบันหมู่บ้านเวียงบัวได้เติบโตและมีครัวเรือนเพิ่มขึ้นมากมาย และมีสิ่งที่น่าสนใจอีกมากมายเลยทีเดียว

รูปที่อยากได้ : รูปวิวหมู่บ้านปัจจุบัน

เตาเผา

ตผ.1 บ้านเวียงบัว เป็นแหล่งโบราณคดี ค้นพบเตาเผาโบราณ ซึ่งมีอายุกว่า ๓๐๐ ปี ซึ่งเป็นเตาเผาโบราณที่เก่าแก่ที่สุดในล้านนา ค้นพบเตาเผาและเศษเครื่องงานชามอยู่ตามที่ลาดเนิน ตามริมลำน้ำห้วยแม่ตำ ตามไร่นา และสวนของชาวบ้าน เตาเผาที่พบนี้อยู่ในกลุ่มของเตาแก้วมะเฟือง

รูปที่อยากได้ : รูปเตาเผา

ตผ.2 ลายลักษณะที่สำคัญที่พบได้แก่ ปลา สิงห์ ช้าง ม้า ดวงอาทิตย์ ธรรมจักร กันหอย ขวัญ อนุสาวรีย์ ศรี วัตสะ นกหงส์ นกยูง นกสีแดงหรือฟีนิกซ์ ซึ่งส่วนมากเป็นลายลักษณะแบบใหม่ที่ยังไม่เคยพบเครื่องงานชามของแหล่งเตาอื่นๆ ในประเทศไทยหรือต่างประเทศมาก่อน

หลักฐานโบราณวัตถุที่พบในการขุดค้นเตาแก้วมะเฟือง ทั้งหมดเป็นเครื่องปั้นดินเผา ที่สำคัญมี ๔ กลุ่ม

๑. ภาชนะประเภทงานชาม
๒. ภาชนะประเภทไห
๓. กี่แผ่นกลมแบบสำหรับทำลาวดลายน
๔. ตราประทับสำหรับทำลาวดลายน

มีการนำถ่านหินเตาแก๊มะเฟืองมาหาค่าอายุด้วยวิธี Radiocarbon dating (การหาอายุจากคาร์บอนกัมมันตรังสี) อายุแหล่งเตาอยู่ในช่วง พ.ศ.1823-1843 ตรงกับช่วงรัชสมัยพญางำเมืองแห่งเมืองพะเยา

รูปที่อยากได้ : รูปถ้วยชาม ลวดลายต่างๆ

ตผ.3 ในการขุดค้นได้พบเตาเผาแบบล้านนา ชนิดเตาห้องเดี่ยวระบบระบายความร้อน ผ่านโครงสร้างดินก่อฝังอยู่ในเนินดินถมจำนวน ๓ เตา ในบริเวณแรกพบ ๑ เตา ได้แก่ เตาพ้ออ้อยแห้ง และในบริเวณที่สองเรียกว่า กลุ่มเตาแก๊มะเฟือง อยู่ในที่ดินของพ่อจันทร์ ขุดพบอีก ๒ เตา หรือบางทีก็เรียกรวมๆว่า เตาแฝดแก๊มะเฟือง

แสดงลักษณะการตั้งเรียงจาน/ชามในห้องภาชนะ ของเตาในลักษณะปากประกบปาก-กันซ้อนกัน เป็นเทคนิคที่ใช้กันแพร่หลายในหมู่ช่างปั้นหม้อและ ศิลปินดินเผาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ลุ่มแม่น้ำกก แม่น้ำอิง และลุ่มแม่น้ำ ปิง-วัง-ยม-น่าน

สิ่งที่น่าสนใจ ช่องใส่ไฟของเตานั้นค่อนข้างแคบและเตี้ยจนตัวคนไม่สามารถลอดเข้าไปได้ ดังนั้นการลำเลียงเครื่องถ้วยเข้าไปบรรจุในห้องภาชนะและการนำเอาเครื่องถ้วยที่เผาสุกแล้วออกจากตัวเตาอาจต้องใช้วิธีเจาะเปิดหลังคาเตา และใช้ดินโบกยาปิดทับช่องที่เจาะ ก่อนเผาแต่ละครั้ง

รูปที่อยากได้ : ภายในเตาเผา และ ถ้วยที่วางซ้อนๆกัน

เกร็ดความรู้

ก.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นของบ้านบัว

- สมุนไพร
- นวดแผนโบราณ
- การจักสาน
- ดนตรีพื้นบ้าน (กลองสะบัดชัย/ปูจาง)
- การแสดงพื้นบ้านของกลุ่มเยาวชน
- การฟ้อนของกลุ่มแม่บ้าน/เยาวชน
- การทอผ้า

ก.2 ความพิเศษของชุมชน

- แหล่งเรียนรู้เวียงบัวและเตาเผาโบราณ
- ตำนานผุดที่ผุดขึ้นมาตลอดทั้งปี
- แนวคูเมืองโบราณ

- การเสริมแรงแก่ชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญา ทรัพยากรโบราณคดี ทรัพยากรธรรมชาติและ การเกษตรแบบพอเพียงและปลอดภัย
- กิจกรรมที่ริเริ่มพัฒนาตนเอง ในการรวมกลุ่มกิจกรรมเพื่อสร้างงาน และอาชีพเสริมให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชน

ภาพที่ 3

งานพัฒนาการออกแบบรูปเล่ม

ภาพที่ 65,66 การออกแบบ story board

ภาพที่ 65,66 การออกแบบ story board

ภาพที่ 65,66 การออกแบบ story board

ภาพที่ 65,66 การออกแบบ story board

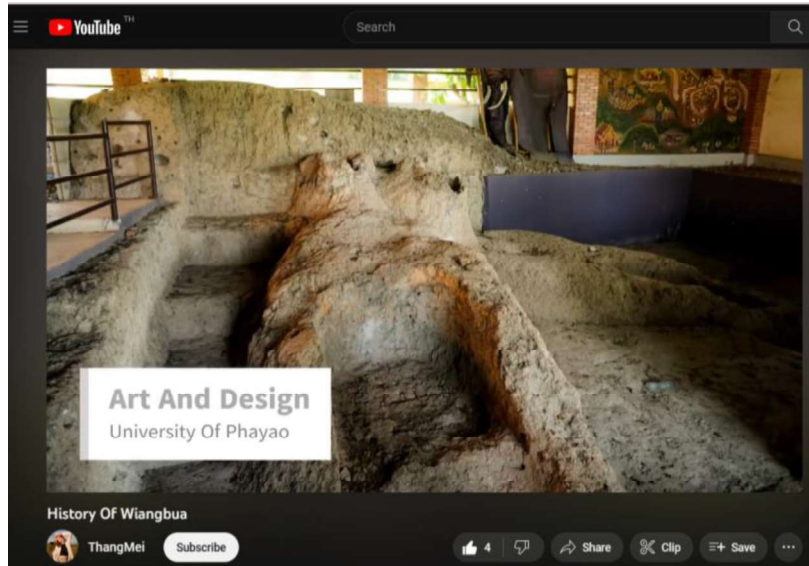
ภาพที่ 74 การออกแบบโครงร่างหนังสือ

ภาพที่ 75 ถ่ายทำวิดีโอ จนถึงการติดต่อและโพสต์ลงช่องทางออนไลน์
วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2566 – 19 กุมภาพันธ์ 2566

ภาพที่ 76 ถ่ายทำวิดีโอ จนถึงการตัดต่อและโพสต์ลงช่องทางออนไลน์
โพสต์บนช่องทางยูทูป

ภาพที่ 77 ภาพ Qr code สำหรับรับชม

สแกนเพื่อรับชมวิดีโอ

Story of Wiang Bua

ภาพที่ 78 จัดทำหนังสือ และ E-book

วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2556 – 24 กุมภาพันธ์ 2566

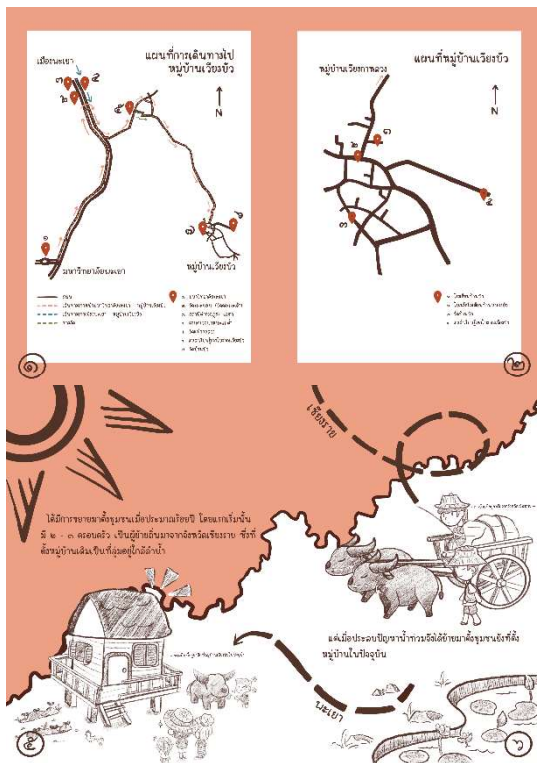
คำนำ

เราทุกคนได้เกิดมาพร้อมกับความทุกข์ยากลำบากในบางเวลา... (Introductory text in Thai script)

สารบัญ

คำนำ	หน้า 1
บทนำ	หน้า 2
บทที่ 1	หน้า 3
บทที่ 2	หน้า 4
บทที่ 3	หน้า 5
บทที่ 4	หน้า 6
บทที่ 5	หน้า 7
บทที่ 6	หน้า 8
บทที่ 7	หน้า 9
บทที่ 8	หน้า 10
บทที่ 9	หน้า 11
บทที่ 10	หน้า 12
บทที่ 11	หน้า 13
บทที่ 12	หน้า 14
บทที่ 13	หน้า 15
บทที่ 14	หน้า 16
บทที่ 15	หน้า 17
บทที่ 16	หน้า 18
บทที่ 17	หน้า 19
บทที่ 18	หน้า 20
บทที่ 19	หน้า 21
บทที่ 20	หน้า 22
บทที่ 21	หน้า 23
บทที่ 22	หน้า 24
บทที่ 23	หน้า 25
บทที่ 24	หน้า 26
บทที่ 25	หน้า 27
บทที่ 26	หน้า 28
บทที่ 27	หน้า 29
บทที่ 28	หน้า 30
บทที่ 29	หน้า 31
บทที่ 30	หน้า 32
บทที่ 31	หน้า 33
บทที่ 32	หน้า 34
บทที่ 33	หน้า 35
บทที่ 34	หน้า 36
บทที่ 35	หน้า 37
บทที่ 36	หน้า 38
บทที่ 37	หน้า 39
บทที่ 38	หน้า 40
บทที่ 39	หน้า 41
บทที่ 40	หน้า 42
บทที่ 41	หน้า 43
บทที่ 42	หน้า 44
บทที่ 43	หน้า 45
บทที่ 44	หน้า 46
บทที่ 45	หน้า 47
บทที่ 46	หน้า 48
บทที่ 47	หน้า 49
บทที่ 48	หน้า 50
บทที่ 49	หน้า 51
บทที่ 50	หน้า 52
บทที่ 51	หน้า 53
บทที่ 52	หน้า 54
บทที่ 53	หน้า 55
บทที่ 54	หน้า 56
บทที่ 55	หน้า 57
บทที่ 56	หน้า 58
บทที่ 57	หน้า 59
บทที่ 58	หน้า 60
บทที่ 59	หน้า 61
บทที่ 60	หน้า 62
บทที่ 61	หน้า 63
บทที่ 62	หน้า 64
บทที่ 63	หน้า 65
บทที่ 64	หน้า 66
บทที่ 65	หน้า 67
บทที่ 66	หน้า 68
บทที่ 67	หน้า 69
บทที่ 68	หน้า 70
บทที่ 69	หน้า 71
บทที่ 70	หน้า 72
บทที่ 71	หน้า 73
บทที่ 72	หน้า 74
บทที่ 73	หน้า 75
บทที่ 74	หน้า 76
บทที่ 75	หน้า 77
บทที่ 76	หน้า 78
บทที่ 77	หน้า 79
บทที่ 78	หน้า 80
บทที่ 79	หน้า 81
บทที่ 80	หน้า 82
บทที่ 81	หน้า 83
บทที่ 82	หน้า 84
บทที่ 83	หน้า 85
บทที่ 84	หน้า 86
บทที่ 85	หน้า 87
บทที่ 86	หน้า 88
บทที่ 87	หน้า 89
บทที่ 88	หน้า 90
บทที่ 89	หน้า 91
บทที่ 90	หน้า 92
บทที่ 91	หน้า 93
บทที่ 92	หน้า 94
บทที่ 93	หน้า 95
บทที่ 94	หน้า 96
บทที่ 95	หน้า 97
บทที่ 96	หน้า 98
บทที่ 97	หน้า 99
บทที่ 98	หน้า 100
บทที่ 99	หน้า 101
บทที่ 100	หน้า 102

หน้า 102

เดิมทีหมู่บ้านวิงบัว เป็นป่า มีน้ำไหลกับ ประชาชน
หมู่บ้านไม่มีความเจริญเหมือนบ้านอื่น... (Text in Thai script)

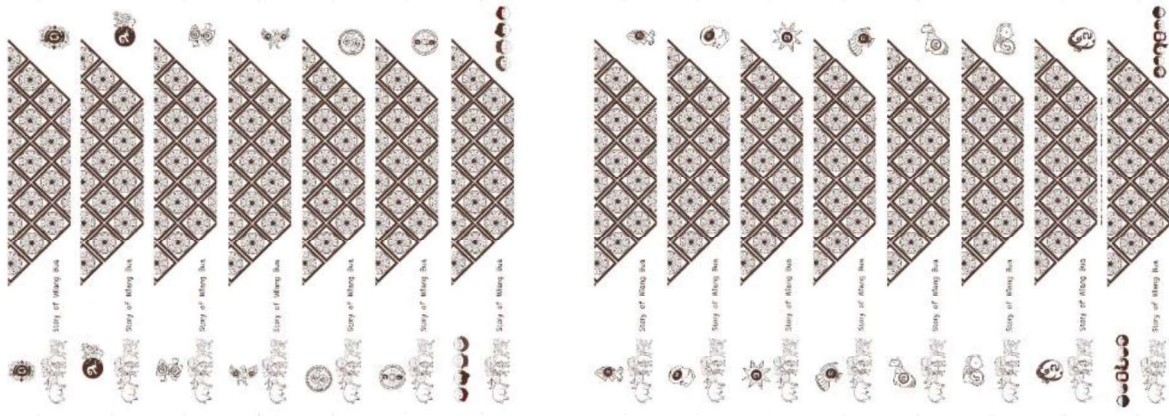
มีชาวบ้านที่อาศัยอยู่ที่นี่... (Text in Thai script)

ภาษาไม่ได้มีการศึกษา... (Text in Thai script)

ภาพที่ 79 การพัฒนาการออกแบบ Product design

ภาพที่ 80 ภาพแม่พิมพ์ที่ใช้สำหรับทำภาพพิมพ์ภาพคุ้มทั้ง 13 :

ภาพที่ 81 ภาพจัดทำ E-Book ผ่าน Canva และส่งต่อไปที่ Heyzine :

สแกนเพื่ออ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E - Book)

Story of Wiang Bua

ภาพที่ 82-85 จัดแสดงผลงาน ที่ศาลาประชาคมหมู่บ้านเวียงบัว

บรรณานุกรม

ฐานข้อมูลแหล่งโบราณคดีที่สำคัญในประเทศไทย - เต่าเผาโบราณบ้านบัว
เว็บไซต์ : db.sac.or.th

เตาเวียงบัว - พิพิธภัณฑ์เตาเผาโบราณ
เว็บไซต์ : www.museumthailand.com

วารสารธรรมศาสตร์ : โบราณคดีของเครื่องถ้วยไทในล้านนา แหล่งเตาเมืองน่านบ้านเตาไหแช่เสียงและแหล่งเตาพะเยาที่เวียงบัว - สายันต์ ไพรัชญาจิตรคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เรื่องเล่าของพ่ออู๋ยั้ง เรื่องที่มาของหมู่บ้านเวียงบัว

โครงการที่ 8 Nes Sign Old Place/ป้ายใหม่ที่เก่า

การสร้างสรรค์ศิลปะและการออกแบบกับชุมชน

สมาชิก

1. 63120068 นางสาวจุฑามาศ สุระ	หน้าที่ ออกแบบ
2. 63120114 นางสาวณัฐชา ทองเหลือ	หน้าที่ รองหัวหน้ากิจกรรม
3. 63120237 นางสาววิไลวรรณ แก้วเทพ	หน้าที่ เหน้ญญิก
4. 63120282 นางสาวสโรชา พุดตรง	หน้าที่ หัวหน้ากิจกรรม
5. 63121834 นายอภิวิชญ์ สุวรรณ	หน้าที่ ประธานงาน

1. **หน่วยงาน** สาขาศิลปะและการออกแบบ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
2. **ชื่อโครงการ** ‘NEW SIGN OLD PLACE’
3. **ผู้รับผิดชอบโครงการ** กลุ่มคณะนิสิตสาขาศิลปะและการออกแบบ โครงการ NEW SIGN OLD PLACE

4. ระยะเวลาในการดำเนินงาน 30 พฤศจิกายน 2565 – 23 กุมภาพันธ์ 2566
5. สถานที่จัดโครงการ บ้านบัว ตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
6. หลักการและเหตุผล

-ชุมชนบ้านเวียงบัวตั้งอยู่ในที่ราบลุ่มสลับกับเนินมีความอุดมสมบูรณ์ สาเหตุที่ชุมชนชื่อว่า “บัว” หรือปัจจุบันที่คนรู้จักกันว่า “บ้านเวียงบัว” นั้นเพราะเมื่อก่อนมีหนองบัวหรือสระบัวทางทิศตะวันออกของชุมชน จึงได้ตั้งชื่อว่า “บ้านบัว” หรือ “บ้านเวียงบัว” ในปัจจุบัน

-ความพิเศษของชุมชน มีแหล่งเรียนรู้เวียงบัวและเตาเผาโบราณ ตำนานน้ำพุร้อนมาตลอดทั้งปี แนวคูเมืองโบราณ การเสริมแรงแก่ชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทรัพยากรโบราณคดี ทรัพยากรธรรมชาติ และการเกษตรแบบพอเพียงและปลอดภัย กิจกรรมที่ริเริ่มพัฒนาตนเอง ในการรวมกลุ่มกิจกรรมเพื่อสร้างงาน และอาชีพเสริมให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชน

7. วัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม

-ได้เข้าไปศึกษาลงพื้นที่และสังเกตเห็นว่าป้ายคุ่มชำรุดและทางกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา สาขาศิลปะและการออกแบบ ชั้นปีที่3 ได้ทำการออกแบบป้ายคุ่มใหม่ให้กับทางหมู่บ้านเวียงบัวเพื่อการแบ่งแยกแต่ละคุ่มให้ชัดเจน

-เพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนในรายวิชาการสร้างสรรค์ศิลปะและการออกแบบกับชุมชน (รายวิชาในหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต ศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยพะเยา) และจะได้ประมวลความรู้ การจัดการ รูปแบบ และผลงานไปใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษา และการทำงานต่อไป

-เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์และส่งเสริมให้ทางชุมชนเวียงบัวกับนิสิตได้มีส่วนร่วมในการทำป้ายคุ่มใหม่ด้วยกัน

8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

-คาดว่าสามารถพัฒนาป้ายคุ่มของชุมชนเวียงบัว ผ่านรูปแบบของการออกแบบและสร้างสรรค์ใหม่ให้กับทางหมู่บ้าน

-คนในชุมชนบ้านบัวเห็นถึงความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้เตาเผาเวียงบัว

-ทำให้ชาวบ้านเข้าถึงแหล่งเตาเผาเวียงบัวได้ง่ายโดยไม่รู้สึถึงความแบ่งแยก

-นักศึกษาสาขาศิลปะและการออกแบบ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ได้ปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชนบ้านบัว

9. ลักษณะและขอบเขตกิจกรรม

ลักษณะและขอบเขตกิจกรรม เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อสารสัมพันธ์และบูรณะบ้านบัว ระหว่างชุมชนกับนักศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา ที่อยากให้ผู้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของเตาเผาเวียงบัวมากขึ้น โดยนักศึกษาศาสาศิลปะและการออกแบบได้เข้าร่วมการบูรณะและเสนอ concept ผ่านตัวป้ายคຸ້ມของหมู่บ้าน ที่มีโครงการทำป้ายคຸ້ມใหม่ จากการออกแบบของนิสิต โดยจะมีการนำอัตลักษณ์ของแหล่งโบราณสถานเตาเผาเวียงบัวมาใช้ในการงาน และให้ผู้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมป้ายคຸ້ມจากวัสดุที่มีอยู่ในพื้นที่

10. กิจกรรมการดำเนินงาน

-เริ่มสนใจและร่างโครงการ วางแผนการดำเนินงาน	ตั้งแต่ 30 พฤศจิกายน	2565
-เริ่มดำเนินงานและเสนอแบบป้ายกับผู้ใหญ่บ้านบัว ครั้งที่ 1	ตั้งแต่ 4 มกราคม	2566
-เริ่มวางแผนการออกแบบป้าย	ตั้งแต่ 11 มกราคม	2566
-เริ่มดำเนินงานและเสนอแบบป้ายกับผู้ใหญ่บ้านบัว ครั้งที่ 2	ตั้งแต่ 18 มกราคม	2566
-สำรวจและจัดหาอุปกรณ์ที่จะใช้ทำในชุมชน	ตั้งแต่ 28 มกราคม	2566
-เริ่มดำเนินงาน	ตั้งแต่ 4 กุมภาพันธ์	2566
-นำเสนอโครงการให้กับคณะกรรมการตำบลเวียงบัว	ตั้งแต่ 26 กุมภาพันธ์	2566
-ติดตั้งป้ายทั้ง 14 คຸ້ມ	ตั้งแต่ 22 มีนาคม	2566
-เข้าร่วมพิธีบวงสรวงแหล่งโบราณสถานเตาเผาเวียงบัว	ตั้งแต่ 23 มีนาคม	2566

11. รายละเอียดของกิจกรรม

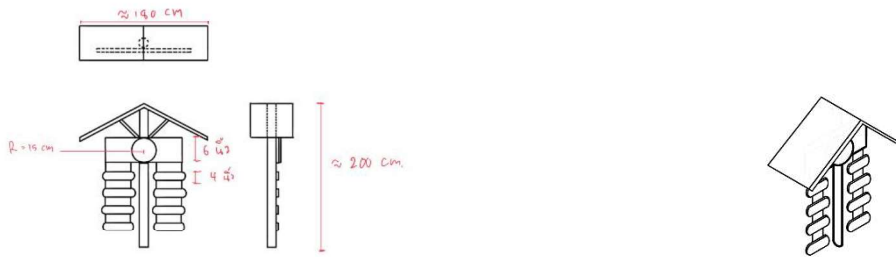
- ส่วนของการทำพิมพ์ปูนพลาสติก แบ่งออกเป็น 14 คຸ້ມ คຸ້ມละ 1 ลาย ซึ่งการทำพิมพ์นี้จะใช้ลวดลายของแหล่งการเรียนรู้เตาเผาเวียงบัวมาจัดทำ เนื่องจากแหล่งเตาเผาเวียงบัวเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านบัว
- ส่วนของอุปกรณ์การทำป้ายผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 บ้านบัว นายนิเวศน์ ไชยกันทา ได้เตรียมอุปกรณ์ในการทำป้ายคຸ້ມบางส่วน เช่น ไม้สัก และอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ
- เริ่มรื้อถอนป้ายคຸ້ມเก่าและเตรียมสถานที่
- เริ่มดำเนินการสร้างป้ายคຸ້ມ

12. งบประมาณในการดำเนินงาน

ค่าอุปกรณ์ในการดำเนินงาน	<u>เป็นเงิน 16,120 บาท</u>
- ดินปั้นเตาเผาเวียงบัว 70 กิโลกรัม	เป็นเงิน 700 บาท
- สีทาบ้าน 1 กระปุก	เป็นเงิน 165 บาท
- สีเคลือบ	เป็นเงิน 500 บาท
- แลคเกอร์ 2 ขวด	เป็นเงิน 140 บาท

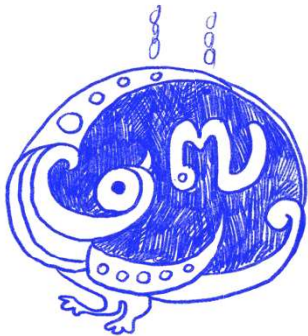
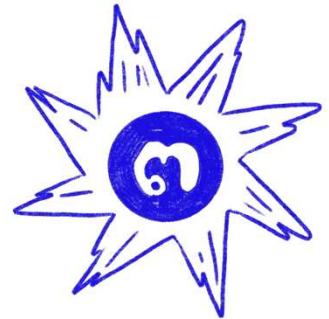
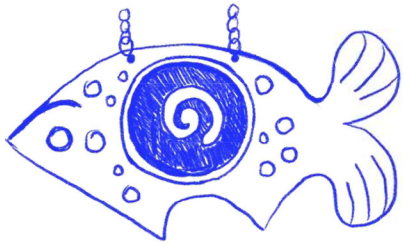
- แปรงทาสี 2 ต้ม	เป็นเงิน 75 บาท
- โครงคุ้ม คุ้มละ 1,000 บาท จำนวน 14 คุ้ม	เป็นเงิน 14,000 บาท
- น้ำมันรถสำหรับขนย้าย	เป็นเงิน 300 บาท
- โปสเตอร์ ขนาด A3 จำนวน 2 แผ่น	เป็นเงิน 60 บาท
- รูปสำหรับนำเสนอ จำนวน 30 รูป	เป็นเงิน 180 บาท

ภาพที่ 86 พัฒนาแบบร่างคุ้ม

ภาพที่ 87 ภาพร่างสัญลักษณ์แต่ละคุ้ม

ภาพที่ 88-92 ภาพลงพื้นที่ประสานงานออกแบบและการผลิตงาน

ภาพที่ 93-101 ภาพกระบวนการเผาเซรามิก

ภาพที่ 102-114

ภาพที่ 115-118 การติดตั้ง

ภาพที่ 119-121 บรรยายการเลี้ยงผีระหว่างลงพื้นที่

ภาพที่ 122 ภาพผลงานสำเร็จป้ายคุ้ม13คุ้ม หมู่บ้านบัว

สรุปผลและอภิปรายผล

จากการลงพื้นที่ได้มีการแบ่งกลุ่มโครงการย่อยของนักศึกษาในรายวิชาศิลปะและการออกแบบกับชุมชนโดยได้โครงการย่อยจำนวนแปดโครงการดังนี้

1.โครงการมาพ่อเพ่ละเอะ ซึ่งมีลักษณะเป็นการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านเวียงบัว ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมและชุมชน จึงมีความประสงค์ที่จะจัดกิจกรรม "สรรค์สร้างพัฒนาการ ส่งเสริมความสัมพันธ์" เพื่อให้เด็กในชุมชนได้รับประโยชน์และเกิดความสัมพันธ์ต่อกันในชุมชน

2.โครงการ BOKBOK PROJECT มีลักษณะเป็นกิจกรรมทางศิลปะเพื่อช่วยระดมทุนในการจัดหาวัคซีนพิษสุนัขบ้า และยาถ่ายพยาธิให้สุนัขจรจัด

3.โครงการ Wiangbua Comic เป็นเป็นการจัดทำหนังสือภาพที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเตาเผาโบราณเวียงบัวโดยผ่านมุมมองของนักศึกษาศิลปะและการออกแบบ ที่นำเรื่องราววิถีชีวิตและบริบทสังคมในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของเตาเผาโบราณเวียงบัว มาเรียบเรียงเรื่องราว จากวัตถุสิ่งของ ข้อมูลจากการถ่ายภาพ และบทสัมภาษณ์ของบุคคล

4. โครงการ ค ลักษณ์ ลาย เป็นโครงการที่นำเอาลวดลายปั้มเครื่องถ้วยเวียงบัว และเนื้อหาลวดลายมาพัฒนาเป็นลวดลายกราฟิกและประกอบกับการทำเพลงพร้อมมิวสิกวิดีโอเพื่อใช้ในการโปรโมทหมู่บ้าน

5. โครงการชุมชนทรัพย์เวียงบัว เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะ "แรลลี่" โดยให้การแก้ปริศนาคำใบ้ที่ซ่อนอยู่ในเสียงที่ต้องสแกนจากคิวอาร์โค้ดจากแต่ละสถานที่ที่ถูกซ่อนไว้ในสถานที่ที่กำหนดไว้อีกทีเมื่อแก้ปริศนาครบหมดก็รับประทานอาหารฝีมือชาวบ้าน

6. โครงการ Believe & Future ? เป็นการออกแบบหนังสือ pop up ที่บอกเล่าเรื่องราวความเชื่อในการทำกระบานของคนในชุมชนเวียงบัว

7. โครงการ Story of Wiang Bua 1.วิดีโอเรื่องราวของหมู่บ้าน 2.หนังสือภาพพร้อมบรรยาย 3.หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book)

โดยในภาพรวมของทั้งเจ็ดโครงการนั้นได้ใช้หลักการในงานศิลปะและการออกแบบเข้ามานำเสนอเรื่องราวในมิติต่างๆของสังคมในชุมชนเวียงบัว ทั้งความเชื่อ การขาดแหล่งเรียนรู้ของเยาวชน การดูแลสัตว์เลี้ยงในชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน ซึ่งมีความหลากหลายในแง่ของหัวข้อวิจัย ตลอดระยะเวลาที่อยู่ในพื้นที่ผู้คนในชุมชนให้การสนับสนุนและเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจและเป็นกันเองอย่างดี แต่ในแง่ของการเข้ามามีส่วนร่วมจากบุคคลภายนอกนั้นยังมีการตอบรับที่ไม่ดีนักอาจด้วยสาเหตุของแหล่งที่ตั้งนั้นไกลและค่อนข้างซับซ้อนยากต่อการเข้าถึงพื้นที่ชุมชนจากคนภายนอกอีกทั้งการประชาสัมพันธ์ Public relation ที่พยายามทำกันเองไม่ได้ใช้งบประมาณสูงเหมือนกับการโปรโมทการท่องเที่ยวที่ได้แหล่งทุนสนับสนุนจากรัฐหรือบริษัทเอกชนขนาดใหญ่

ลักษณะรูปแบบของโครงการนั้นมีลักษณะเป็นศิลปะประยุกต์ เช่น การออกแบบสิ่งพิมพ์ การออกแบบคาแรคเตอร์การ์ตูน การออกแบบตัวอักษร การบูทจัดแสดงงาน หรือออกแบบกิจกรรมที่ใช้เรื่องราวเนื้อหาจากบริบททางสังคมในชุมชนเวียงบัวผ่านกระบวนการศิลปะชุมชนเพื่อเป็นตัวขับเคลื่อนวิถีคิด ในแง่ของวัตถุประสงค์ของโครงการที่มุ่งเน้นการสร้างงานสร้างสรรค์หลากหลายตั้งแต่กระบวนการแรกเริ่มจนถึงการจัดแสดงและเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับร่องรอยบริบทในชุมชนนั้นสำเร็จตามเป้าประสงค์แต่สิ่งสำคัญอีกอย่างที่ไม่ได้กำหนดไว้ในงานวิจัยตั้งแต่ต้นคือประสบการณ์ความรักความผูกพันในระหว่างกระบวนการลงพื้นที่ทำงานของนิสิตนักศึกษาที่มีความเฉพาะตัวแตกต่างกันออกไป ซึ่งข้อมูลนี้ได้มาจากการร่วมอภิปรายสรุปผลในรูปแบบสนทนาพูดคุยหลังจบโครงการโดยแนวโน้มทำให้โครงการจากเจ็ดโครงการได้กล่าวถึงการให้ความยอมรับจากคนในชุมชนในสถานะลูกหลานของคนในชุมชนไม่ใช่คนนอก ไม่ใช่ทีมงานวิจัยที่เพียงลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลวิจัยของตนเอง การให้เกียรติและยอมรับกันและกันในฐานะมนุษย์ระหว่างนิสิตและคนในชุมชน ซึ่งในประเด็นนี้ทางทีมผู้วิจัยยังไม่สามารถหาคำตอบได้มากไปกว่านี้ในตอนนี้อย่างไรก็ตามเนื่องจากจำนวนพื้นที่ในการทำงานยังคงมีจำนวนจำกัด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการดำเนินงานไปประยุกต์ใช้

-สามารถนำเอาเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเชื่อในชุมชนมาเป็นการสร้างความชัดเจนทางอัตลักษณ์ชุมชนได้

-การเข้าถึงชุมชนของนักศึกษาและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักศึกษาและชุมชนมีส่วนในการพัฒนาภาพลักษณ์ระหว่างมหาวิทยาลัยพะเยาและชุมชนดั้งเดิมโดยรอบ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานครั้งต่อไป

-มีช่วงระยะเวลาในการลงพื้นที่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเวลาเรียนตั้งแต่ 9.00-16.00 ซึ่งจะไม่ตรงกับเวลาที่ผู้คนในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้ไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ไม่ครบถ้วนอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาในการลงพื้นที่ครั้งต่อไป

-อาจมีการขยายขอบเขตการศึกษาในลักษณะนี้ในพื้นที่อื่นๆเช่น ชุมชนเวียงน้ำเต้า

การนำผลการดำเนินงานไปใช้ประโยชน์

-นักศึกษาที่ลงพื้นที่ในชุมชนสามารถหาประเด็นและแนวคิดจากเรื่องราวในชุมชนและทำการปรับใช้ให้สอดคล้องกับการสร้างสรรค์งานทั้งศิลปะและการออกแบบได้

-นักศึกษามีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคม การมีมนุษยสัมพันธ์ การเข้าใจตนเองและผู้อื่นในสังคม การเคารพคนอื่นในฐานะมนุษย์ที่เท่าเทียม ความเห็นอกเห็นใจคนรอบข้างซึ่งเหล่านี้เป็นหนึ่งในทักษะสำคัญของมนุษย์ในศตวรรษที่21

เอกสารอ้างอิง

โกมาตร จึงเสถียร, คณิศร เต็งรัง, ราตรี ปันแก้ว, วรัญญา เพ็ชรคง. (2559). วิธีชุมชนเครื่องมือ7ขั้นที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผลและสนุก (พิมพ์ครั้งที่12) สำนักพิมพ์สุขศาลา สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ (สวสส.) วริยะ สว่างโชติ. (2561). อุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ รงพิมพ์ภาพพิมพ์.

Landry, C (2004). The creative city. London: Comedia

Lewis, J. (1990). Art, Culture and Enterprise. London; Routledge.

Nakagawa, S. (2003). “Art and Culteral Policy: A Case Study of Osaka” in Urban Culture Research, 39-50

ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งซึ่งกับการเรียนรู้ตามสภาพจริงในการดูแลผู้ป่วยจิตเวชในชุมชน
Deep listening skill and authentic learning for caring psychiatric patients in the
community

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรรณพิมล สุขวงศ์*

Asst.Prof.Panpimol Sukwong, Ph.D.*

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

E-mail: jeab.nur@gmail.com

บทคัดย่อ

การเรียนรู้ตามสภาพจริงในการดูแลผู้ป่วยจิตเวชด้วยการใช้ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนหัวข้อการพยาบาลจิตเวชชุมชน เพื่อให้นิสิตได้ศึกษาวิถีชีวิตของผู้ป่วยจิตเวชผ่านการเรียนรู้ตามสภาพจริง ใช้วิธีรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมนิสิตในการดูแลผู้ป่วยจิตเวชด้วยการฟังอย่างลึกซึ้ง 2) การทบทวนความรู้ด้วยตนเอง 3) การสัมภาษณ์ผู้ป่วย ครอบครัว และประชาชน 4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลในกลุ่มย่อย 5) การนำเสนอข้อมูลและแลกเปลี่ยนในกลุ่มใหญ่ และ 6) การสะท้อนคิดและสรุปการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic analysis) ข้อค้นพบ 4 ประเด็น ดังนี้ 1) วิถีชีวิตผู้ป่วยจิตเวช : ชีวิตจริงมีความแตกต่าง 2) การฟังอย่างลึกซึ้ง : เครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้าใจและยอมรับ 3) การเรียนรู้ตามสภาพจริง: การเรียนรู้แบบเห็นจริง ชัดเจน เป็นรูปธรรม และ 4) ชุมชน : ทุกคนต่างมีคุณค่า

ข้อค้นพบสะท้อนว่า การเรียนรู้ตามสภาพจริงด้วยทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งในการดูแลผู้ป่วยจิตเวชช่วยให้นิสิตสามารถสะท้อนปัญหาความต้องการของผู้ป่วย ครอบครัวและชุมชนอย่างเป็นองค์รวมมากขึ้น การให้คำแนะนำ การดูแลช่วยเหลือที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทวิถีชีวิตโดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคล ครอบครัวและชุมชนได้

คำสำคัญ: การฟังอย่างลึกซึ้ง การเรียนรู้ตามสภาพจริง การดูแล ผู้ป่วยจิตเวช ชุมชน

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

คณะพยาบาลศาสตร์มีหน้าที่ผลิตและพัฒนาบุคลากรทางการพยาบาลเพื่อสนองต่อระบบสุขภาพ โดยกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ คือ การเป็นคนเก่งด้านวิชาการ มีความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ มีทักษะในการแก้ปัญหาและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการมีจิตบริการแบบเอื้ออาทร ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้นิสิตมีคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ดังกล่าวจึงจำเป็นในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนการสอน

การดูแลผู้ป่วยด้วยจิตบริการโดยใช้ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งเป็นการให้บริการที่เป็นมิตร มีความรัก ความเมตตา ใส่ใจในปัญหาและความทุกข์ของผู้รับบริการ ครอบครัวและผู้เกี่ยวข้อง รวมถึง เป็นการให้บริการตามปัญหาและความต้องการของผู้รับบริการที่เป็นจริงโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้รับบริการเป็นหลัก (สุณีนวงศ์ คงคาเทพ, 2561) ทั้งนี้ภายใต้ความเชื่อในศักยภาพและความสามารถของบุคคล ว่า มีศักยภาพที่จะเลือกและจัดการแก้ไขปัญหาของตนเองได้ ส่งเสริมให้เกิดพลังอำนาจและความเชื่อมั่นของบุคคล ครอบครัวและชุมชนในการดูแลสุขภาพและเกิดคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน นอกจากนี้ การฟังอย่างลึกซึ้งเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการ ผู้ให้บริการสามารถเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกและความต้องการของ

ผู้รับบริการ การฟังโดยปราศจากการตัดสินถูกผิดและไม่กล่าวโทษหรือตำหนิช่วยให้ผู้รับบริการรู้สึกปลอดภัย และไว้วางใจที่จะเปิดเผยเรื่องราวความทุกข์ของตน ดังที่ ท่านดิซ นัท ฮันท์ กล่าวว่า “การฟังอย่างลึกซึ้งเป็นการฟังที่จะช่วยปลดปล่อยความทุกข์จากใจของผู้อื่นได้ การฟังอย่างลึกซึ้งจะช่วยให้เขาบรรเทาทุกข์ลงเพียงไม่เกินหนึ่ง ชั่วโมงจะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงและการเยียวยา ” (ทีมงาน Learning Hub Thailand, 2561) และการฟังอย่างลึกซึ้งและตั้งใจยังเป็นคุณลักษณะสำคัญของพยาบาลจิตเวชในการดูแลช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิต ผู้ป่วยจิตเวช ครอบครัวและชุมชนด้วย

การเรียนรู้ตามสภาพจริง เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมและพัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ และการฟังอย่างลึกซึ้ง เนื่องจาก การเรียนรู้จากสภาพจริงทำให้นิสิตมีโอกาสได้สัมผัสกับผู้ป่วย ครอบครัวและชุมชนในบริบทจริงภายนอกห้องเรียน ช่วยให้นิสิตเกิดการเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับข้อมูลใหม่ เกิดการแสวงหาข้อความรู้ ข้อมูลต่างๆ แล้วนำมาวิเคราะห์แยกแยะหาข้อสรุปเป็นความต้องการและปัญหา นำไปสู่การแก้ไขปัญหาและให้การพยาบาลที่ตรงกับความต้องการสอดคล้องกับบริบทวิถีชีวิตของบุคคล (ทีศนา แหมมณี, 2562; อุษณีย์ เทพวรชัย, 2562) นอกจากนี้ ในการจัดการเรียนรู้นิสิตจะได้ฝึกการเชื่อมโยงความรู้ในห้องเรียนสู่การประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติจริง เช่น พฤติกรรมการรับประทานยาของผู้ป่วยจิตเวช หากวิเคราะห์ พฤติกรรมตามทฤษฎีจะพบว่า เป็นพฤติกรรมเชิงลบเนื่องจากมีผลต่อความรุนแรงของโรค หรือการกลับเป็นซ้ำ พยาบาลจึงต้องเน้นย้ำให้ผู้ป่วยรับประทานยาอย่างสม่ำเสมอ แต่หากนิสิตวิเคราะห์ตามบริบทวิถีชีวิตผู้ป่วย การรับประทานยาอาจมีผลต่ออาชีพบางอาชีพ เช่น ผู้ที่ขับรถรับจ้าง เป็นต้น จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมมารับประทาน ยาระหว่างวิเคราะห์เชิงทฤษฎีและตามบริบทวิถีชีวิตของผู้ป่วยนั้นมีความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การได้มาซึ่ง ข้อมูลของผู้ป่วยดังกล่าวจะต้องอาศัยการฟังอย่างตั้งใจ ใส่ใจ ด้วยความมีเมตตา ไม่ตัดสินในพฤติกรรมและการ แสดงออกของผู้ป่วย ครอบครัวและชุมชน

รายวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช 2 เป็นการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีสำหรับนิสิต พยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ นิสิตมีความรู้ ความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับหลักการ พยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช การวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้ป่วย เทคนิคการบำบัดทางการพยาบาลจิตเวช การ ส่งเสริม การป้องกันการกลับเป็นซ้ำในผู้ป่วยจิตเวช การดูแลผู้ป่วยจิตเวชเรื้อรัง ในสถานบริการ สถาบัน ครอบครัว และชุมชน ซึ่งจากการประเมินผลในปีการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า นิสิตส่วนใหญ่ประเมินว่า ในหัวข้อ การพยาบาลจิตเวชชุมชน การฝึกคิดและวิเคราะห์จากกรณีศึกษาตามข้อมูลในใบงานที่นิสิตได้รับ รวมทั้ง การไม่ได้มีการปฏิสัมพันธ์ การซักถามหรือสนทนากับผู้ป่วยจริง ทำให้นิสิตมองภาพผู้ป่วยยังไม่ชัดเจน ประกอบ กับนิสิตไม่ค่อยพบเจอผู้ป่วยจิตเวชในชุมชนมากนัก ส่งผลถึงการระบุปัญหาหรือความต้องการแท้จริงของผู้ป่วย ได้ไม่ค่อยชัดเจน รวมถึง การวางแผนและการออกแบบกิจกรรมพยาบาลผู้ป่วยด้วย

จากปัญหาดังกล่าว สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช จึงได้ออกแบบการจัดการเรียน การสอนในหัวข้อการพยาบาลจิตเวชชุมชนใหม่ โดยเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้เป็นรายกลุ่มและมอบหมายให้นิสิตไป

ศึกษาผู้ป่วยจิตเวชที่บ้านตามสภาพจริง เพื่อให้มีสติเกิดการเรียนรู้และศึกษาผู้ป่วยได้อย่างเป็นองค์รวมมากขึ้น ทั้งนี้ นิสิตจะต้องนำใช้ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งในการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และวางแผนการพยาบาลให้แก่ผู้ป่วยตามบริบทวิถีชีวิตและสภาพปัญหาของผู้ป่วยแต่ละรายโดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการจัดการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วย เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน รวมถึง ส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะสำคัญที่เหมาะสมของนิสิตพยาบาลและเพิ่มระดับคุณภาพของการปฏิบัติงานและศาสตร์ของวิชาชีพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้มีสติได้ศึกษาวิถีชีวิตผู้ป่วยจิตเวช ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครอบครัวและชุมชน ด้วยการใช้ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง
2. เพื่อส่งเสริมและพัฒนานิสิตให้มีทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งในการดูแลผู้ป่วยจิตเวช
3. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการดูแลผู้ป่วยจิตเวชผ่านกระบวนการเรียนรู้

ขอบเขตการศึกษา

การเรียนรู้ตามสภาพจริงในการดูแลผู้ป่วยจิตเวชด้วยการใช้ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง ครั้งนี้ เป็นศึกษาเชิงคุณภาพในการจัดการเรียนรู้ในบริบทพื้นที่ตำบลจำปาหวาย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ปีการศึกษา 2565

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชชุมชน

ความหมายของการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชชุมชน

สุขภาพจิตชุมชน (Community Mental Health) หมายถึง การส่งเสริมสุขภาพจิตและป้องกันภาวะการเจ็บป่วยทางจิตใจ อารมณ์ให้แก่ประชาชน โดยวิธีการป้องกัน ลด และขจัดสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเจ็บป่วยทางจิตเวชและอารมณ์ ป้องกันความพิการและให้การฟื้นฟู ทั้งนี้ อาศัยหลักการป้องกัน 3 ระยะ ได้แก่ Primary prevention, Secondary prevention และ Tertiary prevention เพื่อลดอัตราการเกิดผู้ป่วยใหม่ ลดอัตราผู้ป่วยที่มีอยู่แล้วในชุมชนและลดความพิการที่เกิดจากการเจ็บป่วยนั้นๆ (ฉวีวรรณ สัตยธรรม, 2556)

จิตเวชชุมชน (Community Psychiatry) เป็นแขนงหนึ่งของจิตเวชศาสตร์ ซึ่งนำเอาแนวคิดและความรู้พื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์สาธารณสุขไปประยุกต์ใช้กับการรักษาโรคจิตเวชในชุมชน (ฉวีวรรณ สัตยธรรม, 2556)

แนวคิดเกี่ยวกับการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชชุมชน

การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชชุมชน สามารถจำแนกตามหลักการปฏิบัติได้ 2 ประเภทดังนี้ 1) หลักการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตและโรคทางจิตเวช และ 2) หลักการของการดูแลสุขภาพ 4 มิติ

หลักการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตและโรคทางจิตเวช

หลักการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตและโรคทางจิตเวช 3 ระดับ มีรายละเอียด ดังนี้

1. การป้องกันระดับปฐมภูมิ (primary prevention) เป็นการป้องกันก่อนเกิดปัญหาสุขภาพจิต เพื่อการลดอัตราการเกิดผู้ป่วยรายใหม่ โดยการแก้ไขสาเหตุหรือลดปัจจัยเสี่ยง (risk factors) การเกิดโรคทางจิตเวช การป้องกันขั้นนี้เน้นถึงการค้นหาสาเหตุของการเจ็บป่วยทางจิตใจ ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดกลไกการต่อต้านความเครียด ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้เรื่องสุขภาพจิตและการเจ็บป่วยทางจิตใจ เช่น การดูแลสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์ การปรับตัวและแนวทางการดำเนินชีวิตของวัยรุ่น การปรับตัวและแก้ไขปัญหาชีวิตวัยผู้ใหญ่ และการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุแก่วัยสูงอายุ เป็นต้น

2. การป้องกันระดับทุติยภูมิ (secondary prevention) การป้องกันเพื่อลดจำนวนการเจ็บป่วยทางจิตให้น้อยลง เน้นการบำบัดรักษาโรคทางจิตเวชไม่ให้ลุกลามและเรื้อรัง โดยการวินิจฉัยโรค ค้นหาปัญหาและสาเหตุที่ทำให้เกิดอาการได้ถูกต้อง รวดเร็ว รวมถึง ลดสาเหตุปัจจัยที่ทำให้มีอาการรุนแรงมากขึ้น รวมถึง การบำบัดรักษาความผิดปกติทางจิตใจโดยเร็ว รวมทั้ง การช่วยเหลือบุคคลที่เกิดภาวะวิกฤตด้วยกิจกรรมที่จัดอยู่ในระยะการป้องกันขั้นนี้ ได้แก่ การคัดกรองผู้มีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพจิต รวมทั้ง การช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตหรือผู้ป่วยจิตเวช เช่น การให้คำปรึกษาแก่บุคคลกลุ่มเสี่ยง การส่งต่อให้ได้รับการรักษาที่เหมาะสม ตลอดจนการเตรียมพร้อมและให้การดูแลผู้ป่วยอย่างมีประสิทธิภาพทั้งในโรงพยาบาลและชุมชน

3. การป้องกันระดับตติยภูมิ (tertiary prevention) เป็นการป้องกันการขาดความสามารถของผู้ป่วยจิตเวช เน้นการป้องกันความพิการอันเป็นผลเนื่องจากการเจ็บป่วย ป้องกันการกลับซ้ำ ฟิ้นฟูสุขภาพจิตใจ เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถกลับไปดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ รวมถึง การให้ความรู้คำแนะนำแก่ญาติเกี่ยวกับโรค การส่งต่อผู้ป่วยและการดูแลต่อเนื่องที่บ้าน

หลักการการดูแลสุขภาพ 4 มิติ หลักการของการดูแลสุขภาพ 4 มิติ ประกอบด้วย การส่งเสริมสุขภาพจิต การป้องกันปัญหาสุขภาพจิต การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพ การพยาบาลจิตเวชชุมชน ตามหลักการดังกล่าว มีรายละเอียด ดังนี้

1. การส่งเสริมสุขภาพจิต (promotion of mental health) เป็นการป้องกันปัญหาในระดับปฐมภูมิ เพื่อส่งเสริมให้บุคคลมีสุขภาพแข็งแรง มีความมั่นคงทางจิตใจ สามารถเผชิญปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ได้ กิจกรรมการพยาบาล เช่น การให้ความรู้ด้านสุขภาพจิตแก่บุคคล ครอบครัวและชุมชน รวมถึงการดูแลสุขภาพจิตของตนเองและบุคคลใกล้ชิด เพื่อให้สามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ต่างๆ การจัดโครงการส่งเสริมสุขภาพจิต การรณรงค์เพื่อการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพจิตผ่านสื่อต่างๆ

2. การป้องกันปัญหาสุขภาพจิต (prevention of mental health) เป็นการป้องกันระดับปฐมภูมิ ต่อเนื่องกับการป้องกันระดับทุติยภูมิ การป้องกันปัญหาสุขภาพจิตเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการส่งเสริมสุขภาพจิต เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคคลคงไว้ซึ่งระดับสุขภาพจิตที่ดี สามารถเผชิญปัญหาได้อย่าง

เหมาะสม กิจกรรมการพยาบาล เช่น การจัดบริการ การให้ความรู้ คำแนะนำหรือให้สุขภาพจิตศึกษาในบุคคล กลุ่มเสี่ยง เกี่ยวกับ การปรับตัว การเผชิญปัญหา การลดความวิตกกังวล ลดความเครียด รวมถึงกิจกรรมการคัดกรองเพื่อค้นหาผู้ป่วยให้ได้รับรักษาโดยเร็วที่สุด

3. การบำบัดรักษา (therapeutic or restoration of mental health) เป็นการป้องกันระดับทุติยภูมิ มุ่งเน้นการบำบัดรักษาโดยเร็วแก่ผู้มีปัญหาสุขภาพจิตหรือผู้ป่วยจิตเวช เพื่อให้ฟื้นหายกลับสู่สภาพปกติ และมีภาวะแทรกซ้อนน้อยที่สุด กิจกรรมการพยาบาล เช่น การช่วยเหลือเบื้องต้นให้แก่ผู้ที่มีภาวะเจ็บป่วยทางจิตที่ยังมีอาการไม่รุนแรง การจัดโทรศัพท์สายด่วนแก่ผู้มีปัญหาสุขภาพจิตรุนแรง รวมถึง การบำบัดรักษาแก่ผู้ป่วยจิตเวชในโรงพยาบาล (การสร้างสัมพันธภาพเพื่อการบำบัด การให้ยา การดูแลทางด้านร่างกาย การดูแลทางด้านจิตสังคม)

4. การฟื้นฟูสมรรถภาพ (rehabilitation of mental health) เพื่อลดความเจ็บป่วยหรือความพิการอย่างเรื้อรัง มุ่งเน้นการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ป่วยจิตเวชทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม ตั้งแต่ผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลจนกระทั่งจำหน่ายและการดูแลต่อเนื่องในชุมชน การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยจิตเวชในโรงพยาบาล ได้แก่ การจัดผู้ป่วยเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เพื่อเรียนรู้การปฏิบัติตน รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่นและเตรียมความพร้อมก่อนการจำหน่าย การดูแลประสานกับครอบครัวชุมชนในการเตรียมความพร้อมของชุมชนเพื่อการดูแลต่อเนื่อง การดูแลโดยการติดตามดูแลที่บ้านและการใช้ชุมชนบำบัด

บทบาทของพยาบาลในงานสุขภาพจิตและจิตเวชชุมชน บทบาทการปฏิบัติการพยาบาลการดูแลช่วยเหลือโดยตรงแก่ผู้ป่วยจิตเวชครอบครัวและชุมชน เพื่อป้องกันปัญหาสุขภาพจิตและโรคทางจิตเวชทั้ง 3 ระดับ บทบาทการปฏิบัติการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชชุมชนตามแนวคิดแบบองค์รวม มีดังนี้

1. การจัดการกับภาวะสุขภาพและความเจ็บป่วย เป็นการบำบัดรักษาและดูแลผู้ป่วยที่บ้านด้วยการส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจัดการกับภาวะสุขภาพ

2. การช่วยเหลือดูแลและฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อการพึ่งตัวเอง เป็นการจัดการกิจกรรมต่างๆ ให้ผู้ป่วยจิตเวชได้มีความรู้ ความเข้าใจ ความเป็นจริงเกี่ยวกับตนเองและสังคม มีความรู้สึกในคุณค่าของตนเอง และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้

3. การส่งต่อเพื่อการบำบัดรักษา เป็นการตัดสินใจช่วยเหลือผู้ป่วยให้ได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง ถูกต้องเหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ป่วย ครอบครัว และชุมชน

2. การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening)

การฟัง สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดี เติมความสุขและเพิ่มประสิทธิภาพให้กับการทำงานได้ การฟังยังช่วยสานสัมพันธ์ สร้างความไว้วางใจ และส่งเสริมการทัศนคติเชิงบวกด้วยการฟังอย่างเข้าใจ ซึ่งการฟังถือเป็นทักษะในการสื่อสารที่สำคัญโดยที่การฟังอย่างลึกซึ้ง Deep listening จะช่วยในการสื่อสารให้สัมฤทธิ์ผลได้ดีที่สุด

การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) คือ การฟังสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นการฟังเพื่อคนที่อยู่ข้างหน้า เป็นการฟังเพื่อได้รับความเข้าใจและข้อมูล และเท่าทันกรอบความคิด ความเชื่อของตนเอง บางครั้ง การฟังอย่างลึกซึ้งไม่ได้หมายถึงการฟังเนื้อหาใจความของคำพูด แต่อาจรวมไปถึงเจตนาของผู้พูด ความรู้สึกของผู้พูดขณะที่กำลังพูด โดยที่เจตนาและความรู้สึกของผู้พูดอาจไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่เขาพูดออกมาได้เช่นกัน การฟังอย่างลึกซึ้งจะช่วยสร้างพื้นที่ปลอดภัย พื้นที่ที่เอื้อต่อการเปิดเผยและเข้าใจ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี และการเรียนรู้ได้

การฟังอย่างลึกซึ้ง หรือ Deep Listening เป็นการฟังที่ผู้ฟังต้องตั้งใจฟัง ใส่ใจฟัง และเข้าใจในเรื่องที่ฟัง เป็นการฟังโดยเอาตัวออกห่าง ฟังด้วยใจที่เป็นกลาง ไม่ไปตัดสินใจแทนผู้เล่า ฟังอย่างลึกซึ้งจนเข้าใจถึงอารมณ์ ความรู้สึกและความต้องการของผู้เล่า จับประเด็นสำคัญ และทบทวนเรื่องราวได้

ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งนั้น ผู้ฟังต้องมีสติ (mindfulness) การฟังอย่างลึกซึ้งไม่ใช่แค่ฟังเสียง แต่ต้องฟังภาษาร่างกาย ซึ่งเป็นเสียงที่ไม่มีคำพูดด้วย การฝึกฝนให้มีทักษะของการฟังอย่างลึกซึ้งนั้น สามารถเรียนรู้และฝึกฝนเพราะทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งนี้มีประโยชน์ทั้งในแง่ของการทำงาน และประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ดังนี้

1. สบตาผู้พูดเสมอ ในการฟังนั้นควรสบตาผู้พูดขณะที่กำลังเล่าเรื่อง ควรหยุดทำกิจกรรมอื่น ๆ เช่น เล่นโทรศัพท์มือถือ หรือสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัวมากเกินไป ผู้ฟังที่ดีควรต้องสนใจผู้พูดและสบตาเสมอ แต่ไม่ใช่การจ้องหน้าหรือจ้องตาเขม็งเพราะอาจทำให้ผู้พูดรู้สึกเกร็ง และไม่กล้าที่จะพูดสิ่งที่อยู่ในใจ ภาษากาย เช่น โบกมือ สั่นมือ สั่นหัว เขย่าขา หรือจะเป็นน้ำเสียง เช่น เศร้าสร้อย แดกดัน โมโห โกรธ รวมไปถึง ระดับภาษาที่ใช้เล่า การแสดงออกทางสีหน้าต่าง ๆ ของผู้พูดด้วย

2. ใส่ใจแต่ไม่กดดัน ผู้ฟังควรใส่ใจกับเรื่องที่คุณเล่ากำลังเล่าอยู่ขณะนั้น อย่าคิดเรื่องอื่น หรือพยายามคิดอคติทำให้เป็นกลางด้วยการใส่ใจฟัง ไม่ขัดจังหวะ หรือแสดงความคิดเห็น จนกว่าผู้เล่าจะเล่าจบหรือถามความคิดเห็น พร้อมเปิดใจรับฟังด้วยประสาทสัมผัสทุกส่วนในร่างกาย ทั้งหู ตา จมูก ปาก เพราะ ผู้เล่าสามารถรับรู้ได้ถึงความรู้สึกของผู้ฟังได้

3. ฟังอย่างจับประเด็นและคิดภาพตาม ผู้ฟังควรตั้งใจฟังว่าคุณเล่าต้องการจะสื่ออะไร เล่าถึงประเด็นใด อยากให้ผู้ฟังเข้าใจอะไร พยายามนึกภาพตาม อย่าพยายามแก้ปัญหาเพราะผู้เล่าบางคนอาจแค่ต้องการระบายความในใจหรือต้องการแค่ใครสักคนมารับฟัง แต่ไม่ได้ต้องการแก้ปัญหาหรือต้องการความช่วยเหลือใด ๆ

4. ถามเพื่อทำความเข้าใจ เมื่อผู้เล่าเปิดโอกาสให้ถาม ให้ถามเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน คิดพิจารณาคำถามให้ดีก่อนที่จะถามออกไป อย่าถามออกนอกประเด็นเรื่องที่สนทนา เพื่อเป็นการตรวจสอบว่า เรื่องที่กำลังรับฟังเป็นเรื่องเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ความอยากรู้อยากเห็นจะช่วยให้ผู้ฟังรับฟังอย่างไม่มีอคติ สามารถถามเพิ่มเพื่อให้ผู้พูดได้อธิบายเพิ่มเติมและทำความเข้าใจกับเรื่องราวได้

3. การเรียนรู้จากสภาพจริงหรือการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง (Authentic Learning หรือ Authentic instruction)

การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เป็นนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนซึ่งนักการศึกษาในสหรัฐอเมริกาต่างตระหนักว่านวัตกรรมการเรียนการสอนที่ผ่านมาไม่สามารถพัฒนาคุณภาพของการเรียนการสอนหรือแม้แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้ จึงมีการปฏิรูปการเรียนการสอนในโรงเรียนโดยมุ่งเป้าหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนตามสภาพจริง กล่าวคือ เป็นผลสัมฤทธิ์ที่มีความหมายสำหรับผู้เรียน โดยได้กำหนดข้อบ่งชี้ของผลสัมฤทธิ์ตามสภาพจริง คือ ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ที่มีความหมาย ผู้เรียนเป็นผู้ใช้วิธีการสืบสอบในเนื้อหาวิชา เพื่อสร้างความหมายและผู้เรียนจะต้องมีเป้าหมายในการทำงานที่แสดงถึงสมรรถนะที่มีคุณค่าหรือมีความหมายที่บ่งบอกในความสำเร็จของการเรียน (Newmann et al., 1995)

การเรียนการสอนตามสภาพจริงหรือการเรียนรู้แท้ (authentic learning หรือ authentic instruction) เป็นการเรียนที่ผู้เรียนจะเป็นผู้คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมิน ตัดสินใจได้เอง มีกระบวนการที่ใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการคิดอย่างเป็นระบบ ผู้เรียนเป็นผู้อธิบาย นำเสนอได้อย่างมีหลักวิชาการด้วยการเรียบเรียงด้วยตนเอง อธิบายได้อย่างครอบคลุมและชัดเจน มีกระบวนการที่ดี มีความคิดรวบยอดและหลักการของวิชาที่เรียนรู้ รวมทั้งผู้เรียนสามารถนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตจริงได้ นำความรู้ต่างๆ ไปพัฒนาคุณภาพชีวิต คุณภาพงาน คุณภาพสังคม สิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นปกติวิสัยจนเป็นหนึ่งเดียวกัน (โกวิท ประวาลพุกษ์, 2549)

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2554) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงเป็นนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนซึ่งนักการศึกษาในสหรัฐอเมริกาต่างตระหนักว่านวัตกรรมการเรียนการสอนที่ผ่านมาไม่สามารถพัฒนาคุณภาพของการเรียนการสอนหรือแม้แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้ จึงมีการปฏิรูปการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยมุ่งเป้าหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนตามสภาพจริง กล่าวคือ เป็นผลสัมฤทธิ์ที่มีความหมายสำหรับผู้เรียน โดยได้กำหนดข้อบ่งชี้ของผลสัมฤทธิ์ตามสภาพจริง คือ ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ที่มีความหมาย ผู้เรียนเป็นผู้ใช้วิธีการสืบสอบในเนื้อหาวิชา เพื่อสร้างความหมายและผู้เรียนจะต้องมีเป้าหมายในการทำงานที่แสดงถึงสมรรถนะที่มีคุณค่าหรือมีความหมายที่บ่งบอกในความสำเร็จของการเรียน

ดังนั้น สรุปว่า การจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง ผู้สอนควรเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภายใต้ประสบการณ์ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ข้อมูลความรู้ ประสบการณ์ที่ได้ไปใช้ในสถานการณ์จริง หรือโลกแห่งความเป็นจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเองใช้กระบวนการสืบสอบทางวิชาการและผู้เรียนได้มีโอกาสเชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนการสอนไปสู่ชีวิตจริง

องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง

Newman et al., 1995 ได้ทำการวิจัยที่ศูนย์การวิจัยทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน พบว่า ผู้เรียนจะประสบความสำเร็จได้เมื่อใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหาและทดสอบสิ่งต่างๆที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น จึงได้เสนอว่า องค์ประกอบในการออกแบบการเรียนการสอนตามสภาพจริง มีดังนี้

1. ผู้เรียนได้คิดขั้นสูง (higher-order thinking) การเรียนการสอนตามสภาพจริงต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้จัดกระทำข้อมูลและใช้ความคิดในการสังเคราะห์ การสรุปทั่วไป การอธิบายและการสรุปรวมเพื่อสร้างเข้าใจและความหมายใหม่ๆ สำหรับผู้เรียน
2. ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ระดับลึกมากกว่าความรู้พื้นฐาน (depth of knowledge) การเรียนการสอนตามสภาพจริงจะต้องให้ผู้เรียนเข้าถึงแก่นความคิดของเนื้อหาวิชาใช้ความรู้ที่มากกว่าความรู้พื้นฐานโดยต้องมีการสำรวจความเชื่อมโยงดูความสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจในประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องซึ่งมีความซับซ้อน
3. ผู้เรียนได้มีโอกาสสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเนื้อหาสาระวิชาที่เรียน (substantive conversation) การเรียนการสอนตามสภาพจริง จะต้องให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ในเนื้อหาวิชากับผู้สอนผู้สอนและกลุ่มผู้เรียนด้วยกัน เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในประเด็นต่างๆมากขึ้น
4. ผู้เรียนได้รับการสนับสนุนทางสังคม (social support for student achievement) การเรียนการสอนตามสภาพจริงจะต้องสร้างบรรยากาศที่ส่งผลดีแก่การเรียนรู้ ได้แก่ การยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน (mutual respect) ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนหรือผู้เรียนกับผู้อื่น เกิดความรู้สึกที่ดีจะต้องสร้างคุณค่าของตนเอง โดยเพิ่มความพยายามให้มากขึ้น ผู้สอนต้องคาดหวังว่า ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ความรู้และทักษะที่เป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญได้ ปฏิบัติการของผู้สอนจึงจะแสดงออกมาในรูปแบบการเสริมแรงแก่ผู้เรียน
5. ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้จากการเรียนสู่โลกภายนอก (connections to the world beyond the classroom) การเรียนการสอนตามสภาพจริงจะต้องเชื่อมโยงความรู้ในเนื้อหาวิชาความรู้สู่ปัญหาหรือประสบการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อสามารถนำความรู้ที่เรียนรู้ในชั้นเรียนอธิบายปัญหาต่างๆนอกชั้นเรียนได้

หลักการการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง

Newman et al., 1995 ได้นำเสนอหลักการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง ดังนี้

1. ผู้สอนต้องคุ้นเคยกับการยอมรับและการใช้ความรู้เดิมของผู้เรียนซึ่งการซึมซับข้อมูลใหม่ของผู้เรียนขึ้นอยู่กับว่า ข้อมูลนั้นช่วยให้อธิบายหรือขยายประสบการณ์เดิมของตนเองอย่างมีความหมายได้มากเพียงใด
2. ผู้สอนต้องตระหนักว่า ผู้เรียนเป็นนักคิดที่ซับซ้อนที่พยายามสร้างความหมายของโลก ผู้สอนจะต้องเน้นในการสร้างโอกาสสำหรับการคิดระดับสูง และความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากกว่าการเรียนรู้แบบธรรมดา

3. ผู้สอนต้องให้โอกาสที่หลากหลายสำหรับผู้เรียนในการใช้การสนทนาการเรียนรู้และรูปแบบอื่นๆ ของกระบวนการข้อมูลข่าวสาร
4. ผู้สอนต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้แนะนำหรือผู้นิเทศ ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนในการเรียนรู้ มากกว่าการทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารหรือข้อเท็จจริง
5. ผู้เรียนจะต้องใช้ความพยายามในการสร้างความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ผู้สอนและผู้เรียนจะต้องร่วมมือ เชื่อใจและตั้งความหวังสำหรับความสำเร็จของตนเอง

กระบวนการการเรียนรู้ตามสภาพจริง

กระบวนการการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจชีวิตของผู้อื่น หรือเรียกว่า กระบวนการศึกษาข้อมูลจากสภาพจริง หัวใจสำคัญของการเรียนรู้ตามสภาพจริง คือ ความเข้าใจวิถีชีวิต การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจชีวิตคนอื่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ภาวะสุขภาพ พฤติกรรม ของบุคคลเพื่อการแก้ปัญหา กิจกรรมการเรียนรู้จึงต้องสร้างเงื่อนไขให้ผู้เรียนมีโอกาส สัมผัส เก็บรวบรวมข้อมูล การคิด วิเคราะห์ ทบทวน โดยมีกระบวนการพื้นฐานที่สำคัญ 3 ประการ คือ (Newman et al., 1995)

1. กระบวนการปรับทัศนคติในการเรียนรู้ความจริง

เป็นกระบวนการสะท้อนความคิดเดิมของผู้เรียนออกมาโดยการกระตุ้นให้ผู้เรียน เรียนรู้และ เข้าใจความคิดของตนเอง และสะท้อนให้เห็นถึงความคิดเดิมที่ส่งผลทำให้เกิด “ความคลาดเคลื่อนหรือความ เบี่ยงเบน” ที่เกิดขึ้น ซึ่งกระบวนการปรับทัศนคติของผู้เรียน ต้องมีการกระทำตลอดเวลาในการเรียนรู้ การที่ ผู้เรียนรับรู้สภาพจริงได้มากขึ้น จะช่วยกระตุ้นความตื่นตัวอยากรู้ เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ด้วยตนเอง นำไปสู่ การเรียนรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเองในระยะยาวต่อไป

2. กระบวนการศึกษาความจริงด้วยการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ

ประกอบด้วย การปฏิบัติและการศึกษาความจริงด้วยตนเอง การเรียนในสภาพจริงต้องเรียนรู้และ พัฒนาความคิดด้วยตนเอง (ทำด้วยตนเอง) ดังนั้น หากต้องการให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจกับความคิด ชีวิตของ ชุมชน เพื่อทำความเข้าใจตามสภาพจริงของชุมชนที่เป็นอยู่ การเรียนการสอนจึงต้องสร้างเงื่อนไขให้ผู้เรียนได้ลง ไปศึกษาข้อมูลและเผชิญกับสถานการณ์จริง เพื่อให้ได้คำตอบที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดและความรู้สึกที่อยู่ เบื้องหลังพฤติกรรมกระทำต่างๆของบุคคล โดยเรียนรู้ผ่านการลองผิดลองถูกจนเกิดการรู้ด้วยตนเอง

3. กระบวนการสรุปวิเคราะห์และชี้ประเด็นของผู้สอน

บทบาทของผู้สอน มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง ทั้งในเรื่อง การปรับทัศนคติและความเข้าใจในสาระที่เรียนรู้ (สาระที่เป็นแก่น) ผู้สอนจึงต้องพัฒนาความสามารถหรือทักษะ ของตนเองในการสอนตามสภาพจริง

กรอบแนวคิด

การฟังอย่างตั้งใจลึกซึ้งและการสื่อสารที่ดีจะช่วยสร้างความเข้าใจ ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลได้เพียงพอ ครบถ้วน ถูกต้อง การได้เรียนรู้ในสภาพจริงจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในบริบทวิถีชีวิตของผู้ป่วย ครอบครัว และชุมชน เมื่อผู้เรียนนำมาเชื่อมโยงกับทฤษฎีจะช่วยให้สามารถตัดสินใจในการออกแบบคำแนะนำ การดูแลช่วยเหลือและปฏิบัติได้ถูกต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดูแล

วิธีการดำเนินการ

1. กลุ่มเป้าหมาย

- นิสิตพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2566
- ผู้ป่วยจิตเวช ครอบครัว ชุมชน ในพื้นที่ตำบลจำปาหวาย อ.เมือง จ.พะเยา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา Clip ใบงาน และ ประเด็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

การพัฒนาผู้เรียนรายวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช 2 ให้มีความเข้าใจและสามารถให้การดูแลผู้ป่วยจิตเวชด้วยใช้ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งผ่านกระบวนการเรียนรู้จากสภาพจริง มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมให้นิสิตมีพื้นฐานและทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งในการดูแลผู้ป่วยจิตเวช ประกอบด้วย 1) การปรับทัศนคติและและฐานความคิด/ มุมมองที่มีต่อผู้ป่วยจิตเวช 2) การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้รับบริการและชุมชน 3) การสื่อสารและการฟังอย่างลึกซึ้ง การสื่อสารที่ดีในที่นี้ คือ การสื่อสารที่สามารถสื่อสารได้ทั้งเนื้อหาและความรู้สึกได้ตรง ผู้ที่จะสื่อสารได้ดีต้องมีความสามารถในการฟังอย่างลึกซึ้ง ฟังอย่างไม่ตัดสิน เคารพผู้พูด ให้เกียรติและรับฟังอย่างตั้งใจ (Bohm, 1996)

กิจกรรมการเตรียมความพร้อม จำนวน 2 วัน ประกอบด้วย

- 1) กิจกรรมการสะท้อนความคิดเห็นของนิสิตต่อผู้ป่วยและครอบครัวผู้ที่มีปัญหาทางจิต
- 2) กิจกรรมการสะท้อนความคิดเห็นของนิสิตต่อชุมชนที่มีผู้ป่วยจิตเวชด้วยการวาดภาพ และจินตนาการ
- 3) กิจกรรมการปรับมุมมองต่อผู้ป่วยจิตเวชด้วยการดู Clip VDO เรื่อง “อยู่ร่วมกับผู้ป่วยจิตเวชอย่างไรให้เป็นสุข” และ “ทำความเข้าใจ ..การดูแลผู้ป่วยจิตเวชที่บ้าน” ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการปรับมุมมองและทัศนคติที่มีต่อผู้ป่วยจิตเวช [https://www.youtube.com/watch?v=e4n_UXQYsPw และ <https://www.youtube.com/watch?v=jVvEOqEjZOA>]
- 4) กิจกรรมการฝึกการนำใช้ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง การนำใช้เทคนิคการฟังและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยการฟังจากสถานการณ์ของเพื่อนในกลุ่ม พร้อมทั้งสรุปและสะท้อนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 มอบหมายให้นิสิตทบทวนประเด็นความรู้ด้วยตนเอง (self study) เรื่อง การเก็บรวบรวมข้อมูล บทบาทของพยาบาลจิตเวช สัมพันธภาพและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างความร่วมมือกับชุมชน และการให้คำแนะนำกับผู้ป่วย ครอบครัว และชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 แบ่งกลุ่มนิสิตออกเป็น 5 กลุ่ม เพื่อสัมภาษณ์ผู้ป่วยจิตเวช ญาติ ครอบครัว ผู้ดูแล ผู้นำชุมชน และองค์กรภาคประชาสังคม เกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้ป่วยจิตเวชในชุมชนโดยใช้ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและผลกระทบจากการเจ็บป่วยทางจิต การจัดการกับปัญหาทางจิตเวช การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยจิตเวช รวมถึง การดูแล การช่วยเหลือผู้ป่วยจากสภาพจริง จำนวน 1 ครั้ง

ขั้นตอนที่ 4 นิสิตนำข้อมูลที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มย่อยร่วมกับอาจารย์ประจำกลุ่ม โดยอาจารย์เชื่อมโยงประเด็นการใช้ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งกับการดูแลผู้ป่วยจิตเวชจากข้อมูลที่นิสิตได้มารวมถึง กระตุ้นให้นิสิตเกิดการเรียนรู้ การค้นหาคำตอบด้วยตนเองผ่านการชี้ประเด็นของอาจารย์ ทั้งนี้มุ่งให้นิสิตหาเหตุผลของข้อมูลที่ได้มาอย่างครบถ้วนและครอบคลุมในทุกมิติการดูแลโดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 นิสิตนำข้อมูลเสนอต่อกลุ่มใหญ่ร่วมแลกเปลี่ยนกันชั้นเรียน เกี่ยวกับ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ผลกระทบ การจัดการกับปัญหาทางจิตเวช การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการจัดการกับปัญหาทางจิตของผู้ป่วย

ขั้นตอนที่ 6 อาจารย์และนิสิตร่วมกันสะท้อนคิดและสรุปการเรียนรู้และบทเรียนที่ได้จากการศึกษาวิถีชีวิตผู้ป่วยจิตเวช ครอบครัวและชุมชน บนพื้นฐานการนำใช้ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งผ่านการเรียนรู้ตามสภาพจริง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อค้นพบจากการสะท้อนคิดและประเด็นการเรียนรู้ใช้การวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic analysis)

ผลการศึกษา

ข้อค้นพบที่ได้แบ่งเป็น 4 ประเด็น ดังนี้ 1) *วิถีชีวิตผู้ป่วยจิตเวช : ชีวิตจริงมีความแตกต่าง* 2) *การฟังอย่างลึกซึ้ง : เครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้าใจและยอมรับ* 3) *การเรียนรู้ตามสภาพจริง: การเรียนรู้แบบเห็นจริง ชัดเจน เป็นรูปธรรม* และ 4) *ชุมชน : ทุกคนต่างมีคุณค่า ผู้ศึกษานำเสนอตามลำดับดังนี้*

1) วิถีชีวิตผู้ป่วยจิตเวช : ชีวิตจริงมีความแตกต่าง ในการลงศึกษาวิถีชีวิตในแต่ละครอบครัว นิสิตต่างสะท้อนว่า ผู้ป่วยจิตเวชส่วนใหญ่ในแต่ละครอบครัวมีความแตกต่างกันในหลายมิติ ได้แก่ สาเหตุ สถานภาพ บทบาทหน้าที่รับผิดชอบและรวมถึงการวางแผนดูแลช่วยเหลือด้วย ดังคำพูดต่อไปนี้

“..ชีวิตของผู้ป่วยในชุมชนแต่ละคนอาการไม่เหมือนกัน...ถึงแม้จะเป็นโรคเดียวกัน..”

“ผู้ป่วย คือ..คนธรรมดาอะอาจารย์”

“ผู้ป่วยในแต่ละครอบครัวมี story ต่างกัน ต้องทำความเข้าใจให้ดี”
 “ผู้ป่วยของผมเป็นหัวหน้าครอบครัว.. ยังทำนาได้ปกติ”
 “...แต่ละคนมีเรื่องราวสาเหตุไม่เหมือนกัน..”
 “ผู้ป่วยและครอบครัว..ผ่านเรื่องราวมาเยอะ..แต่เข้มแข็งมากจริงๆครับ”
 “ทุกคนมีความแตกต่างไปตามทฤษฎีหรือกลุ่มอาการที่ได้เรียนมา”
 “ต้องดูแลให้ครอบครัวกาย จิต สังคม เพราะสาเหตุแต่ละคนไม่เหมือนกันค่ะ”
 “..ต้องเชื่อมโยงระหว่างตัวผู้ป่วย ครอบครัวและชุมชน”
 “เรื่องราวของผู้ป่วย..ทำให้เกิดการเรียนรู้การใช้ตนเองเป็นสื่อในการบำบัด

2) การฟังอย่างลึกซึ้ง : เครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้าใจและยอมรับ ในการเรียนรู้ครั้งนี้ ในทุกขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้เน้นการใช้การฟังอย่างลึกซึ้ง ตั้งแต่ การเตรียมนิสิตซึ่งให้ความรู้และการทดลองฝึกการฟัง การสัมภาษณ์ในชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งกลุ่มย่อยและการนำเสนอในกลุ่มใหญ่ **อย่างไรก็ตามในทุกขั้นตอน** ผู้สอนจะเชื่อมโยงและชวนสะท้อนคิดในประโยชน์ของการฟังอย่างตั้งใจทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันและการดูแลผู้ป่วยจิตเวชในชุมชนเป็นสำคัญ ดังนั้น การสรุปผลการเรียนรู้ นิสิตสะท้อนว่า การฟังอย่างลึกซึ้งมีประโยชน์อย่างยิ่งในการช่วยให้เข้าใจ เกิดการยอมรับและมีมุมมองที่ดีต่อผู้ป่วยจิตเวชมากขึ้น ดังคำพูดต่อไปนี้

“เข้าใจตัวผู้ป่วย...เข้าใจครอบครัวมากขึ้น”
 “..มีมุมมองเปลี่ยนแปลงไป คือ เข้าใจและยอมรับผู้ป่วย เห็นใจครอบครัว”
 “..เรียนรู้และเข้าใจผู้ป่วยมากขึ้น ว่า..การดำเนินชีวิตของคนหนึ่งคนจะเป็นเส้นยาวๆ ไม่มีตัดตอน เพราะทุกคนย่อมมีความเชื่อมโยงในทุกด้าน เช่น สังคม กาย ครอบครัว”
 “เปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อผู้ป่วย เข้าใจผู้ป่วยมากขึ้น ยอมรับพฤติกรรมผู้ป่วย เปลี่ยนความคิดไปจากเดิมที่เคยคิดว่าผู้ป่วยน่ากลัว..กลายเป็น..ความเห็นใจ”
 “ฟังแล้ว..ชื่นชมที่เขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข..ไม่ได้ทำความเดือดร้อนให้ใคร”
 “..ยอมรับพฤติกรรมของผู้ป่วยและเรียนรู้บทบาทพยาบาลจิตเวชมากขึ้น..”
 “ฟังอย่างตั้งใจ คือ..ฟังแบบให้เกียรติกันค่ะ”
 “เมื่อคนอื่นพูด เราก็ควรฟังแบบตั้งใจจะได้เข้าใจว่าเค้าจะบออะไร”

3) การเรียนรู้ตามสภาพจริง: การเรียนรู้แบบเห็นจริง ชัดเจน เป็นรูปธรรม

การออกแบบการเรียนรู้ตามสภาพจริง ครั้งนี้ นิสิตส่วนใหญ่ต่างสะท้อนในเชิงบวกว่า เป็นประสบการณ์ที่ดี เป็นการเตรียมพร้อมและช่วยให้เข้าใจเนื้อหามากขึ้น สะท้อนดังคำพูดต่อไปนี้

“เป็นประสบการณ์ที่ไม่สามารถหาได้จากห้องเรียน จดจำได้ดีกว่าและสนุกสนานกับการเรียนมากด้วย”

- “..ได้เรียนรู้บทบาทของพยาบาลจิตเวชในการดูแลผู้ป่วยในสถานการณ์จริง”
- “เกิดการเรียนรู้และเข้าใจผู้ป่วยมากขึ้นจากการเห็นสภาพจริงวิถีชีวิตผู้ป่วย”
- “นำความรู้ที่ได้ในภาคทฤษฎี มาใช้ในสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในขณะนั้นได้”
- “ทำให้เกิดการเรียนรู้มากกว่าในห้องเรียน เหมือนเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนการขึ้นฝึกบนหอผู้ป่วยทำให้ผลิตเข้าใจผู้ป่วยมากขึ้นและสามารถนำไปใช้ได้จริงในการดูแลผู้ป่วย”
- “สามารถเรียนรู้และจดจำเนื้อหาได้มากขึ้น และเข้าใจเนื้อหาที่ถูกต้องเป็นรูปธรรมมากขึ้น”
- “นำทฤษฎีไปใช้ทำให้เกิดความเข้าใจในผู้ป่วยมากขึ้น..”
- “เกิดการเรียนรู้ที่แตกต่างจากห้องเรียนจากการเห็นสภาพจริงของผู้ป่วย”
- “การไปศึกษาชุมชนทำให้เข้าใจในตัวผู้ป่วย เข้าใจความรู้สึกที่แท้จริงของผู้ป่วยและญาติมากขึ้น”

4) ชุมชน : ทุกคนต่างมีคุณค่า

ในการดำเนินโครงการครั้งนี้ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลผู้ป่วยจิตเวชในชุมชน ได้แก่ ครอบครัว อาสาสมัคร ผู้นำชุมชนและประชาชนจิตอาสา โดยการสนทนากลุ่มแบบไม่เป็นทางการ ได้สะท้อนถึงภาพการดำเนินงานโครงการทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งกับการเรียนรู้ตามสภาพจริงในการดูแลผู้ป่วยจิตเวชในชุมชนว่า ช่วยให้สมาชิกในชุมชนมีความเข้าใจในผู้ป่วยและครอบครัวมากขึ้น ต่างยินดีร่วมกันดูแลช่วยเหลือให้ผู้ป่วยและครอบครัวให้มีชีวิตที่มีความสุขตามศักยภาพ ดังคำพูดต่อไปนี้

- “รู้สึกดี..ที่เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือผู้ป่วย..คิดว่าต่อไปหากช่วยเหลืออะไรได้ก็จะช่วย..รู้สึกสงสารเค้า..เค้าก็เหมือนกับเรานี้แหละ”
- “ผมว่า เราทุกคนในหมู่บ้านเดียวเป็นเหมือนญาติกัน..ต้องช่วยให้ครอบครัว (ผู้ป่วย) มีความสุข..ถ้ามียังไม่ได้ ก็ให้เค้าทุกข์ (จากโรค) น้อยลง..”
- “เวลาอาละวาดทีนี้..ก็สงสารพ่อเค้า..พวกเราที่ช่วยกัน..พ่อหลวง (ผู้ใหญ่บ้าน) ก็เป็นคนช่วยเหลือเลย ช่วยแจ้งตำรวจ อพพร. พากันไปโรงพยาบาลพะเยา..เราต้องช่วยกันอะคะ..”
- “พี่ว่าผู้ป่วย ญาติและครอบครัวรู้สึกมีคุณค่า ดูผู้ป่วยเค้ามีความสุขขึ้นนะ..” “ครอบครัวรู้สึกไม่โดดเดี่ยว”
- “อยากให้มีโอกาสแบบนี้อีก ..ทำให้พวกเราในชุมชนพูดคุยกันมากขึ้นคะ...”
- “ทำให้ผู้ป่วยและครอบครัวรู้สึกดี.. ที่มีคนสนใจ เพราะทุกคนอยากมีคุณค่าในตัวเอง ถึงแม้ว่าคนนั้นจะป่วยทางจิตก็ตาม”
- “ทุกคนก็อยากเห็น ...เค้า (ผู้ป่วยจิตเวช) ดูแลตัวเองได้ กินยาตลอด..แค่นี้ก็พอคะ”
- “เวลามีงานอะไร..ก็จะไปชวนเค้า (ผู้ป่วย) มา ...บางทีก็ให้เค้าจ้างบ้างเวลามาช่วยงานครับ”
- “แก (ผู้ป่วย) ไปรับจ้างได้นะอาจารย์ แกทำงานได้เหมือนคนปกติเลยครับ”
- “รู้สึกดีที่ ม. (ม.พะเยา) อาจารย์นิสิต ได้มาพูดคุยถามไถ่สารทุกข์ เพราะไม่เคยมีใครมาแบบนี้ อยากให้มาอีก..”
- “พี่ได้รู้วิธีการฟังคนไข้ เห็นจากอาจารย์และนิสิตทำด้วย..เพิ่มความมั่นใจในการดูแลคนไข้มากขึ้น”

นอกจากนี้ จากการสนทนากลุ่มกับทีมผู้สอนและโค้ชเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง ในหัวข้อหัวข้อการพยาบาลจิตเวชชุมชน ครึ่งนี้ พบว่า อาจารย์ทุกคนรู้สึกประทับใจในลักษณะการสอนดังกล่าว เนื่องจากช่วยให้นิสิตเห็นภาพของผู้ป่วยจิตเวช อาการ บริบทแวดล้อม สามารถเชื่อมโยงกับทฤษฎีได้รวดเร็วขึ้น รวมถึง สามารถออกแบบคำแนะนำ วิธีการดูแลช่วยเหลืออย่างเป็นองค์รวมมากขึ้น สะท้อนดังคำพูด ต่อไปนี้

“ดีมากค่ะ นิสิตเห็นอาการของผู้ป่วย เห็นสภาพแวดล้อม สภาพบ้าน ครอบครัวและชุมชน ซึ่งชัดเจนมากกว่าการบรรยายจากเราเพียงอย่างเดียว”

“นิสิตได้ฟัง ได้ถาม ได้ศึกษาด้วยตนเอง นำมาแลกเปลี่ยนเพื่อที่จะแก้ไขปัญหานั้น ๆ ตามบริบทจริง”

“สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อผู้ป่วยจิตเวช ลดความรู้สึกลัวและวิตกกังวลของนิสิตได้ดีมากเลย”

“การฟังด้วยความใส่ใจทำให้นิสิตเกิดการเรียนรู้เร็วขึ้น ได้พัฒนาศักยภาพด้วยตนเองและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน”

“การฟังอย่างตั้งใจและลึกซึ้งทำให้นิสิตเข้าใจผู้ป่วย ครอบครัว ทำให้สามารถเชื่อมโยงได้ จดจำผู้ป่วยจิตเวชได้”

“นิสิตสามารถเชื่อมโยงกับทฤษฎี วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของผู้ป่วยและครอบครัวได้เร็วขึ้น”

“นิสิตตั้งใจในการเรียนรู้ ตื่นตัวในการเสนอความเห็นและแลกเปลี่ยน ทำให้ชั้นเรียนสนุกค่ะ”

“เป็นการสอนที่ให้นิสิตได้สื่อสาร ได้ฟังอย่างตั้งใจ ในปัญหาจริง ในบริบทจริง ร่วมกันแก้ปัญหา สามารถออกแบบคำแนะนำให้กับผู้ป่วยและญาติได้ตรงตามความต้องการ”

สรุปผลและอภิปรายผล

จากการสะท้อนความเห็นและสรุปผลการเรียนรู้จากนิสิตและการสนทนากลุ่มอาจารย์ผู้สอน พบว่า มีความสอดคล้องและเป็นไปในทางเดียวกัน กล่าวคือ ภายหลังจากดำเนินโครงการทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งกับการเรียนรู้ตามสภาพจริงในการดูแลผู้ป่วยจิตเวชในชุมชนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อนิสิต ได้แก่ เกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองและทัศนคติที่มีต่อผู้ป่วยจิตเวชจากการเห็นบริบทวิถีชีวิตจริง การฟังอย่างลึกซึ้งช่วยให้นิสิตได้เข้าใจผู้ป่วย ครอบครัว และชุมชนมากขึ้น สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีที่อาจารย์สอนและประสบการณ์ที่ได้พบทำให้นิสิตเข้าใจเนื้อหาวิชามากขึ้นและเข้าใจในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยจิตเวชเพิ่มมากขึ้น ซึ่งข้อสรุปการเรียนรู้และข้อคิดเห็นข้างต้นดังกล่าว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเลือกวิธีการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริงสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ซึ่งผู้สอนได้ศึกษาแนวคิดของนักการศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศที่ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าว ซึ่งได้รับการยอมรับและทดสอบแล้วว่ามีประสิทธิภาพในการเรียนรู้จริง (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2554; เพ็ญศรี วรศิริ, 2550) ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การเลือกรูปแบบการจัดการเรียนการสอนจึงมีผลต่อการพัฒนาความสามารถในการคิด การวิเคราะห์ การเชื่อมโยงของผู้เรียน ช่วยให้นิสิตสามารถเรียนรู้ได้เร็วขึ้น

นอกจากนี้ ในกระบวนการในการกำหนดใบงานและประเด็นต่างๆ เพื่อให้มนิสิตใช้เป็นแนวทางในการนำใช้ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งในการสัมภาษณ์ในชุมชน ทำให้ผู้สอนสามารถวิเคราะห์ว่า นิสิตสามารถเรียนรู้ ได้ดีเพียงใดและนิสิตสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ของตนเพื่อแสดงว่าได้บรรลุถึงเป้าหมายของการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Simon (1999) และ Newman (1995) ที่ว่า กระบวนการเรียนเป็นการสร้างองค์ความรู้จากการปฏิบัติภาระงานที่ใช้ความคิดระดับสูง ทั้งนี้ ผู้สอนได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติการตามกระบวนการการเรียนรู้ตามสภาพจริง 3 ประการ และสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนการสอนตามสภาพจริง 5 ด้านของ Newman และคณะ (1995)

การจัดเรียนการสอนผ่านการนำใช้ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งและตั้งใจช่วยให้มนิสิตได้วิเคราะห์และทำความเข้าใจในที่มาของสาเหตุ พฤติกรรมของผู้ป่วยและครอบครัว ทำให้ได้เข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของบุคคลมากขึ้น สอดคล้อง กับ มกราพันธ์ จุฑารส (2551) ที่ว่า การฟังอย่างตั้งใจโดยไม่ตัดสินการกระทำของบุคคลตามที่ตนเองเห็น จะช่วยให้เข้าใจ สาเหตุและเหตุผลของพฤติกรรมนั้นๆ ของบุคคล รวมถึง การมีความเชื่อในศักยภาพและความสามารถของแต่ละบุคคลว่า คนทุกคนมีศักยภาพที่จะเลือกและจัดการแก้ไข ปัญหาของตนเองได้

ข้อสรุปที่ได้จากโครงการในครั้งนี้ ยังสอดคล้องกับ การศึกษาของ อุษณีย์ เทพรชัย (2554) ที่พบว่า การเรียนรู้จากสภาพจริงนั้น ผู้เรียนมีโอกาสได้สัมผัสของจริง ได้แก่ พฤติกรรมการดำเนินชีวิตของบุคคลในบริบทต่างๆ โดยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจ เมื่อมีการวิเคราะห์แยกแยะหาข้อสรุปจากข้อมูลที่ได้เป็นการวิเคราะห์ความต้องการและปัญหาที่แท้จริง เข้าใจถึงเหตุผลและที่มาของการกระทำของผู้อื่นสามารถให้การพยาบาลที่ตรงกับความต้องการของบุคคลได้ และ การศึกษาของ สุณีนงค์ คงคาเทพ (2561) ที่พบว่า การเรียนการสอนตามสภาพจริงทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาดตนเองโดยเฉพาะ การมีมุมมองที่กว้างขึ้นและการรับฟังผู้ป่วยอย่างลึกซึ้งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในชีวิตจริงของผู้ป่วยและพฤติกรรมสุขภาพหรือความทุกข์ที่ผู้ป่วยมีโดยไม่ใช้กรอบความคิดของผู้เรียนเอง การให้มนิสิตได้ทำความเข้าใจวิถีชีวิต ตลอดจนความคิดผู้ป่วยและครอบครัวพร้อมกับการสะท้อนคิดจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงมุมมองของนิสิตจากเดิมที่เคยให้การดูแลผู้ป่วยบนฐานความคิดของตนเองเปลี่ยนมาเป็นการดูแลบนฐานความจริงของชีวิตผู้ป่วยและครอบครัว

ส่วนชุมชนที่มีผู้ป่วยจิตเวชมักพบว่า ผลกระทบของโรคจิตเวชส่งผลโดยตรงต่อสุขภาพของผู้ป่วย โดยก่อให้เกิดภาวะโรคเรื้อรังและความพิการขึ้น มีความพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ประจำวัน พร่องในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและทักษะการเข้าสังคม ครอบครัวต้องแบกภาระในการดูแลผู้ป่วยเป็นเวลานาน เป็นตราบาปสำหรับครอบครัว ญาติรู้สึกอับอายที่มีผู้ป่วยจิตเวชอยู่ในครอบครัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นความซับซ้อนที่ทำให้เกิดการสูญเสียพลังอำนาจ ส่วนผลกระทบต่อสังคมและชุมชนที่มีผู้ป่วยโรคจิตเวช ชุมชนจะรู้สึกรังเกียจและกลัว เกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยและยังมีทัศนคติไม่ถูกต้องต่อผู้ป่วยจนกลายเป็นความรังเกียจ ปิดกั้นโอกาส

ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ซึ่งทัศนคติของสังคมที่มีต่อผู้ป่วยทางจิตนั้นได้แบ่งบุคคลออกจากกลุ่มคนปกติโดยชัดเจนส่งผลให้ผู้ป่วยจิตเวชกลายเป็นคนส่วนน้อยของสังคม ถูกละเมิดสิทธิและสถานภาพไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมส่วนใหญ่ ส่งผลให้ผู้ป่วยถูกโดดเดี่ยว ไม่ได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต และการปรับตัวเข้ากับสังคมด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินโครงการในครั้งนี้ สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ต่างสะท้อนว่า ได้มีส่วนร่วมเรียนรู้จากอาจารย์และนิสิตโดยใช้วิธีการฟังอย่างตั้งใจใส่ใจ ช่วยให้ผู้มองที่มีต่อผู้ป่วยจิตเวชดีขึ้น ได้ร่วมพูดคุยกับครอบครัวมากขึ้น ร่วมแบ่งปันความทุกข์ซึ่งกันและกัน ผู้ป่วยและครอบครัวเองรู้สึกไม่โดดเดี่ยว ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการออกแบบกิจกรรมและใบงานที่กำหนดให้ชุมชน (ผู้นำชุมชน อาสาสมัครและญาติ) มีส่วนร่วมกับนิสิตและอาจารย์ในการเยี่ยม พูดคุยและพบปะกับผู้ป่วยจิตเวชและครอบครัว มีส่วนทำให้ชุมชนเกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่าของบุคคล ชุมชนเห็นปัญหาและความต้องการแท้จริงของครอบครัว ซึ่งนำไปสู่การดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยและครอบครัว สอดคล้องกับนโยบายการดูแลผู้ป่วยจิตเภทของรัฐที่เน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแล โดยเน้นความเข้มแข็งและนำใช้ทุนทางสังคม รวมทั้ง ศักยภาพของชุมชนให้สามารถจัดการตนเองได้ในการมีส่วนร่วมสนับสนุนกระบวนการสร้างคุณภาพชีวิตเพื่อให้ผู้ป่วยจิตเวชสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการดำเนินงานไปประยุกต์ใช้

ควรมีการจัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบเรียนรู้จากสภาพจริงในหัวข้ออื่นๆ อย่างต่อเนื่อง เพราะนิสิตสามารถเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาและคิด วิเคราะห์ เชื่อมโยงได้มากขึ้น ทั้งนี้ อาจจัดประสบการณ์ให้นิสิตได้เรียนรู้เพื่อเตรียมพร้อมก่อนการขึ้นฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานครั้งต่อไป

ผู้สอนอาจนำใช้การบูรณาการระหว่างการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริงและการประเมินผลตามสภาพจริงในแต่ละหัวข้อมากขึ้น โดยการนำประเด็นหรือทักษะที่สำคัญของคุณลักษณะพยาบาลจิตเวชมาออกแบบร่วมการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริงและกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

การนำผลการดำเนินงานไปใช้ประโยชน์

1. ผู้สอนอาจบูรณาการรูปแบบการเรียนการสอนกับพันธกิจอื่น ได้แก่ การบริการวิชาการ การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมและการวิจัย โดยเน้นการออกแบบการศึกษาในสภาพจริง การนำใช้ทักษะการฟังและการสื่อสารภายใต้บริบทสังคมวัฒนธรรมและความต้องการของผู้รับบริการ ครอบครัวและชุมชน

2. องค์กรหลักในชุมชน ควรมีความเข้าใจปัญหาความต้องการในพื้นที่ตน โดยใช้หลักการดูแลสุขภาพชุมชนที่ใช้ศักยภาพของชุมชนเป็นฐานในการจัดการกับปัญหาความต้องการดูแล มีการออกแบบวิธีการทำงาน

อยู่บนฐานของหลักวิชาการภายใต้บริบททางสังคมวัฒนธรรมที่เป็นความเฉพาะของพื้นที่ ทั้งนี้ เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดในการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท ประวาลพุกษ์. (2549). **การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองและสร้างพหุปัญญา (MI) ด้วยโครงงาน Brain-based Learning**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- ฉวีวรรณ สัตยธรรม, แฉะ จันทร์สุข และศุภกรใจ เจริญสุข.(2556). การพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต (ฉบับปรับปรุง) เล่มที่2. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส.
- ฉวีวรรณ สัตยธรรม. (2556). สุขภาพจิตชุมชนและการดูแลผู้ป่วยจิตเวชที่บ้าน (Community Mental Health and Psychiatric Home Care). ใน ฉวีวรรณ สัตยธรรม, แฉะ จันทร์สุข และศุภกรใจ เจริญสุข (บรรณาธิการ), การพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2554). **การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง**. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ทศนา แชมมณี. (2562). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพ็ญศรี วรศิริ. (2550). การพัฒนารูปแบบการประเมินตามสภาพจริง กลุ่มสาระการเรียนรู้ คณิตศาสตร์ ช่วงชั้นที่ 4 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 สำ นักงานเขตพื้นที่การศึกษา ยโสธร เขต 1. **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการ ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**.
- ภาวนี สืบเสาะ.(2551). **เคล็ดไม่ลับกับการเรียนรู้ตามสภาพจริง**. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2566 จาก, http://www.bcnsurin.ac.th/knowledgemanagement/newsattach/1315292551_เคล็ดไม่ลับกับการเรียนรู้ตามสภาพจริง.pdf
- มกราพันธ์ จุฑารสก. (2551). **การคิดอย่างเป็นระบบ**. โครงการสวัสดิการวิชาการสถาบันพระบรม ราชชนก. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- ยาใจ พงษ์บริบูรณ์. (2548). การเรียนรู้และการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Learning and Assessment). **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.**, 28 (2), 10-24.
- สุนีวงศ์ คงคาเทพ. (2561). **รายงานวิจัยประเมินผลผู้เรียนกับการสอนแบบบูรณาการ**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- อุษณีย์ เทพวรชัย. (2562). **การเรียนการสอนเชิงรุก:การพัฒนาผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์**. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- Bohm, D. (1996). **On dialogue**. London: Routledge Classics.

ภาคผนวก

รูปภาพประกอบการดำเนินการ

กิจกรรม การเตรียมให้นิสิตมีพื้นฐานและทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งในการดูแลผู้ป่วยจิตเวช ประกอบด้วย 1) การปรับทัศนคติและและฐานความคิด/ มุมมองที่มีต่อผู้ป่วยจิตเวช 2) การสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้รับบริการและชุมชน 3) การสื่อสารและการฟังอย่างลึกซึ้ง การสื่อสารที่ดีในที่นี้ คือ การสื่อสารที่สามารถสื่อสารได้ทั้งเนื้อหาและความรู้สึกได้ตรง ผู้ที่จะสื่อสารได้ดีต้องมีความสามารถในการฟังอย่างลึกซึ้ง ฟังอย่างไม่ตัดสิน เคารพผู้พูด ให้เกียรติและรับฟังอย่างตั้งใจ (Bohm, 1996)

กิจกรรมการสัมภาษณ์ผู้ป่วยจิตเวช ญาติ ครอบครัว ผู้ดูแล ผู้นำชุมชน เกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้ป่วยจิตเวชในชุมชนโดยใช้ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและผลกระทบจากการเจ็บป่วยทางจิต การจัดการกับปัญหาทางจิตเวช การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยจิตเวช รวมถึง การดูแลการช่วยเหลือผู้ป่วยจากสภาพจริง

กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มย่อย อาจารย์เชื่อมโยงประเด็นการใช้ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งกับการดูแลผู้ป่วยจิตเวชจากข้อมูลที่นิสิตได้มา มุ่งให้นิสิตหาเหตุผลของข้อมูลที่ได้มาอย่างครบถ้วนและครอบคลุมในทุกมิติการดูแลโดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน การนำข้อมูลเสนอต่อกลุ่มใหญ่ร่วมแลกเปลี่ยนกันในห้องเรียน การสะท้อนคิดและสรุปการเรียนรู้

INNOVATIVE LEARNING INSTITUTE
UNIVERSITY OF PHAYAO

การพัฒนาแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA
ในรายวิชาการป้องกันและควบคุมโรค

Development of a community-based learning model in conjunction with
the EDICRA process in disease prevention and control courses

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรีหญิง นิสารัตน์ อุตตะมะ*

นางสาวดวงพร พิกุลทอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุกุล มะโนทน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด จุฬาวัว

ดร.อุรัชชา สัจจาพงศ์

ดร.สุนันทา ตั้งนิติพงศ์

Assistant professor Acting Sub Lt. Nisaratt Auttama*

Miss Tuagphorn Phikulthong

Assistant professor Anukool Manoton

Assistant professor Somkid Juwa

Dr.Uratcha Sadjapong

Dr.Sunanta Tangnithipong

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Department of Health Promotion, School of Public Health,

University of Phayao, Phayao, Thailand

nisaratt_99@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA ในรายวิชาการป้องกันและควบคุมโรค จำนวน 37 คน โดยใช้การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA ในการดำเนินการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันและควบคุมโรคในชุมชน ระหว่างเดือน ธันวาคม 2565 - มิถุนายน 2566 ดำเนินการตามแผนการจัดกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ประกอบด้วย 1) Explore สำรวจปัญหาในชุมชน/หมู่บ้าน 2) Define การสร้างความเข้าใจระหว่างสมาชิกของทีมงานร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา เกี่ยวกับคำถาม ปัญหา ประเด็น ความท้าทายของโครงการ 3) Investigate การศึกษาวิธีการแก้ปัญหา 4) Create การสร้างโครงการ/นวัตกรรม 5) Reflect เป็นการสะท้อนความคิดระหว่างผู้เรียนกับอาจารย์ 6) Act เผยแพร่โครงการ/นวัตกรรมในการแก้ไขปัญหา ประเมินทักษะการเรียนรู้ 3Rs 8Cs ประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA และความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อการจัดกิจกรรมของผู้เรียน จำนวน 70 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA ทุกองค์ประกอบผู้เรียนมีคะแนนอยู่ในระดับดีมาก และผู้เรียนมีระดับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทุกด้านอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งทักษะที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ (4.84 ± 0.37) ส่วนความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA พบว่า ทุกข้อมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี (4.81 ± 0.39) และความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อการจัดกิจกรรมของผู้เรียน พบว่า ทุกด้านมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความตรงของเนื้อหา (4.79 ± 0.40)

คำสำคัญ: (TH) รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน, กระบวนการ EDICRA, การป้องกันและควบคุมโรค

(EN) Community based learning model, EDICRA process, Disease prevention and control

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

หลายปีที่ผ่านมาประเทศต่าง ๆ ได้มีการปฏิรูปการศึกษา โดยมีการจัดการเรียนรู้ให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วยทักษะที่หลากหลายและแตกต่างกันไป เช่น มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความคิดสร้างสรรค์ และเรียนรู้แบบร่วมมือ เน้นทักษะทางด้านเทคโนโลยี รวมทั้ง มีทัศนคติและค่านิยมที่พึงประสงค์ อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่ทักษะการคิดที่ซับซ้อน ทักษะการเรียนรู้ และทักษะการสื่อสาร โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากกว่าการท่องจำ (Saavedra and Opfer, 2012) การจัดการศึกษามีบทบาทหน้าที่หลักในการเตรียมคนที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เท่าทันกับกระแสความเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 จึงต้องเปลี่ยนแปลงทัศนะจากกระบวนทัศน์แบบดั้งเดิม (Tradition Paradigm) ไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm) ที่เป็นการเรียนรู้เพื่อชีวิต สามารถนำทักษะที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2561) การจัดการเรียนรู้ควรบูรณาการทักษะการคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมัลติมีเดีย โดยมีการประเมินผลตามสภาพจริงที่วัดความเข้าใจมากกว่าเนื้อหา และผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง มีการเชื่อมโยงหลักสูตรให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันระหว่างครูกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน ทั้งในระดับเดียวกัน ต่างระดับกัน และกับชุมชนภายนอก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557) การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการ EDICRA เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ได้รับความนิยมมากขึ้น ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบโครงการ (Project Based Learning) เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสอดคล้องกับหลักทฤษฎีการเรียนรู้ Constructivism, Constructionism และการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning) เป็นผู้นำเสนอการใช้สื่อทางเทคโนโลยี ช่วยในการสร้างความรู้ที่เป็นรูปธรรมแก่ผู้เรียนโดยอาศัยพลังความรู้ของตัวผู้เรียนเอง และเมื่อผู้เรียนสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นมา ก็จะเสมือนเป็นการสร้างความรู้ขึ้นในตัวเองนั่นเอง ความรู้ที่สร้างขึ้นเองนี้มีความหมายต่อผู้เรียนมาก เพราะจะเป็นความรู้ที่อยู่คงทน ไม่ลืมง่าย ขณะเดียวกันสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจความคิดของตัวเองได้ดีนอกจากนั้น ความรู้ที่สร้างขึ้นเองนี้ ยังจะเป็นฐานให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ใหม่ต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด (ทศนา เขมมณี, 2547)

หลักสูตรระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยพะเยา ออกแบบจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถที่จะป้องกันและส่งเสริมสุขภาพของประชาชนได้ มีทักษะ และสามารถปฏิบัติงานในลักษณะทีมสุขภาพ (Family Health Team) สามารถจัดทำระบบการเฝ้าระวังโรคติดต่อและไม่ติดต่อในระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community based learning) เป็นกลยุทธ์หรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเนื้อหาตามหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับชุมชนโดยใช้การปฏิบัติงานเป็นฐานให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงในชุมชน ภายใต้การมีส่วนร่วมระหว่างครู ผู้เรียน และกลุ่มคนในชุมชน ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยผู้เรียนจะต้องมีคุณธรรม จริยธรรม เจตคติที่พึงประสงค์ ตระหนักใน

ความรับผิดชอบในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน รวมทั้งเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ชุมชนและผู้เรียนจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน อันเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน (วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์, 2561) จึงได้มีการเรียนการสอนในรายวิชาการป้องกันและควบคุมโรค สำหรับนิสิตชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาปลาย รายวิชานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นิสิตได้เรียนรู้หลักการ แนวคิด วิธีป้องกันและควบคุมโรค สามารถส่งเสริมสุขภาพและควบคุมป้องกันปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ เมื่อนิสิตเข้าเรียนวิชานี้ต้องมี ภาวะความเป็นผู้นำ ผู้ตาม และทักษะในการทำงานเป็นทีม สามารถวางแผนและสื่อสารด้านสุขภาพกับ ประชาชน ชุมชน เครือข่ายในชุมชนได้ สามารถประเมินสถานะทางสุขภาพ พฤติกรรมสุขภาพ ปัจจัยกำหนด สุขภาพ สาเหตุของพฤติกรรม ปฏิบัติการบำบัดโรคเบื้องต้น และการสร้างเสริมสุขภาพได้ และสามารถ วางแผนโครงการภายใต้แนวคิดสุขศึกษาและการส่งเสริมสุขภาพเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมในการสร้างเสริมสุขภาพได้

ปิรามิดแห่งการเรียนรู้ (Learning Pyramid) ในรายวิชาการป้องกันและควบคุมโรค ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ การเรียนในห้องเรียน (20%) การอ่านด้วยตนเอง (10%) การทำงานกลุ่มโดยมี อาจารย์เป็นที่ปรึกษา (20%) และการลงมือปฏิบัติในพื้นที่ชุมชน (50%) (วัชรินทร์ โพธิ์เงิน, 2556) เพื่อให้ นิสิต บรรลุเป้าหมายของรายวิชาที่ให้ผู้เรียนได้นำความรู้ไปส่งเสริมสุขภาพและควบคุมป้องกันปัญหาสุขภาพ ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ ทำให้เข้าใจในเนื้อหาได้มากกว่าการเรียนในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวตามปิรามิด การเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมาได้มีการทบทวนและปรับปรุงวิธีการสอนเพื่อให้ นิสิตบรรลุผล การเรียนรู้ของนิสิตชั้นปีที่ 3 กลยุทธ์ที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมจึงได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่บูรณาการความรู้มาใช้ในการทำกิจกรรม/โครงการที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนเป็นฐาน (Community Based Learning) เพื่อทำให้เกิดการทำงานร่วมกันของผู้เรียน ใช้ทักษะในการดำเนินชีวิต ในสังคมพหุวัฒนธรรมและตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของเอกลักษณ์ที่ติงามของสังคมไทย โดยเป็นการ เรียนรู้ใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Education) จากชุมชน เพื่อตอบโต้ภัยตามความต้องการของนิสิต เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและมีผลการเรียนรู้ตามที่คาดหวังไว้ และนำไปสู่การพัฒนาชุมชน รอบมหาวิทยาลัยให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งผู้สอนจึงได้นำแนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ ชุมชนเป็นฐาน (Community based learning) (Zeinab, Ruairi and Geraldine, 2017) มาใช้ร่วมกับ กระบวนการ Project Based Learning ด้วยกระบวนการ EDICRA (นรรธพร จันท์เฉลี่ย เสริบุตร, 2564) เพื่อให้ผู้เรียนแก้ปัญหาได้สำเร็จด้วยตนเอง สามารถเชื่อมโยงความรู้ในห้องเรียนเข้ากับชีวิตจริง สามารถผลิต ชิ้นงานหรือโครงการออกมาส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพของประชาชนในชุมชน และสอดคล้องกับ กระบวนการจัดการรู้ให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ร่วมกับกระบวนการ EDICRA ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการป้องกันและควบคุมโรค
2. เพื่อศึกษาผลของการใช้รูปแบบการสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ร่วมกับกระบวนการ EDICRA ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการป้องกันและควบคุมโรคต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการให้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ร่วมกับกระบวนการ EDICRA ในรายวิชาการป้องกันและควบคุมโรค

ขอบเขตการศึกษา

ผู้เรียน นิสิตที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการป้องกันและควบคุมโรค

ชุมชน ชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (หัวข้อตัวอักษร TH Sarabun New 16 pt. ตัวหนา)

1) แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาฐานชุมชน

การจัดการศึกษาฐานชุมชน หรือการจัดการศึกษาโดยใช้ฐานชุมชน มีแนวความคิดต่อประเด็นพัฒนาการของการจัดการศึกษาในระบบของไทยว่า โรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นแหล่งผลิตขนาดใหญ่ สถานศึกษาเป็นกลไกการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศให้ก้าวทันโลก การศึกษาทำให้คนไทยรู้เท่าทันประเทศมีความเจริญก้าวหน้าในสังคมแข่งขัน คนไทยให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และใช้ความรู้เป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถใช้ความรู้จัดการตนเองได้เพิ่มมากขึ้น แต่ในทางกลับกัน แบบแผนการจัดการศึกษาโดยสถานศึกษาได้แยกคนออกจากชุมชน สังคม วัฒนธรรม จิตวิญญาณของความเป็นท้องถิ่น จนลืมนึกหาวิถีชีวิตและความเป็นตัวตนเกือบสิ้นเชิง แยกการศึกษาออกจากครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น วัด ศาสนสถาน ที่มีบรรพบุรุษ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรมศีลธรรมเป็นกลไกเชื่อมโยงคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (พิณสุดา สิริธรงค์ศรี, 2555)

แนวคิดในการจัดการศึกษาฐานชุมชน มีสาระสำคัญโดยสังเขปดังนี้ (วรากรณ์ สามโกเศศ และคณะ, 2553)

(1) การจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นระบบการศึกษาทางเลือกของภาคประชาชน ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งที่ฐานราก ที่จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งระบบ โดยให้ความสำคัญกับครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น สถาบันศาสนา เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น และองค์กรอื่นของประชาชน เติมเต็มการจัดการศึกษาที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่สุขภาวะของคนไทย ทั้งทางด้านสติปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม

(2) การจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นการศึกษาที่เชื่อว่า ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ได้ บนหลักการการศึกษาเพื่อมวลชนและมวลชนเพื่อการศึกษา ช่วยกันทำให้การศึกษาเป็นกลไกปลูกฝังและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่บูรณาการเข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรม รากเหง้า ประวัติศาสตร์ ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติ

(3) การจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นการศึกษาที่เอา “ชีวิตเป็นตัวตั้ง” แทนการเอา “วิชาเป็นตัวตั้ง” ตามแบบแผนเดิม โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรม จริยธรรม รูปแบบการศึกษาเป็นการศึกษาระบบเปิดที่บูรณาการทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ทุกคนมีสิทธิ เพื่อที่จะให้ความเห็นหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นการศึกษาที่ฟังเสียงประชาชน

(4) การจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นการศึกษาที่สามารถรองรับผู้จบการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ไม่ประสงค์เข้ารับการศึกษาระบบ แต่สามารถศึกษาต่อด้วยการศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐและการยอมรับจากสังคม ผู้จบการศึกษาสามารถเลือกรับการศึกษาระดับอุดมศึกษา และการอาชีวศึกษา หรือเลือกที่จะมีอาชีพอิสระ มีสถานประกอบการ และหากต้องการกลับเข้าสู่การศึกษาระบบ ก็สามารถเทียบความรู้และประสบการณ์ โดยองค์กรเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ที่สามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างเป็นองค์รวม

(5) การจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นการเพิ่มความสำคัญของเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน ชุมชนท้องถิ่น สถาบันศาสนาและสถาบันสังคมอื่น ๆ โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว ต้องหันมาให้ความสำคัญกับเยาวชนและบุตรหลาน โดยร่วมกันปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม มารยาท ประเพณี และวัฒนธรรมภายในครอบครัวและชุมชน โดยรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็ง เป็นฐานรากของสังคม

(6) การจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (Interactive Learning Through Action) กระบวนการชุมชนคือ หัวใจของการพัฒนา แผนการพัฒนาของชุมชนเป็นแผนอย่างบูรณาการคือ เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การศึกษา และประชาธิปไตย เพราะเชื่อว่า การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ จะนำไปสู่ชีวิตและการอยู่ร่วมกันที่ดี เป็นการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด ไม่ใช่การท่องวิชา การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติทำให้ชีวิต เศรษฐกิจและสังคมพัฒนาอย่างบูรณาการ

แนวคิดในการจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นการจัดการศึกษาทางเลือกที่มุ่งสร้างความเข้มแข็ง ฐานรากที่จำเป็นโดยภาคประชาชน เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เป็นการศึกษาที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง

เพื่อสุขภาพะทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคม เป็นการจัดการศึกษาแบบบูรณาการที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐและท้องถิ่น ชุมชนช่วยกันทำให้การศึกษาเป็นกลไกปลูกฝังคุณค่าและชีวิตที่ดีงาม เพราะกระบวนการชุมชน คือ หัวใจของการพัฒนา

หลักการและแนวทางจัดการศึกษาฐานชุมชน

หลักการและแนวทางจัดการศึกษาตามแนวคิดดังกล่าว ประกอบด้วย (กล้า ทองขาว, ม.ป.ป)

(1) หลักการกระจายอำนาจไปยังประชาชนและชุมชน (Empowering People = E) ให้ประชาชนและชุมชนมีสิทธิ มีอิสระในการคิดและปฏิบัติในการแก้ไขปัญหา กำหนดเป้าหมายและแนวทางหรือประเด็นที่ต้องการเรียนรู้ เช่น ต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินการ หรือการกระทำใด ๆ ที่ยังไม่เคยทำมาก่อน (Learning to do) เรียนรู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้ (Learning to know) เรียนรู้ที่จะค้นหาหรือพัฒนาตน (Learning to be) และเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (Learning to live together) โดยเบื้องต้นจะมีนักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านการศึกษาชุมชนให้คำปรึกษา

(2) หลักการมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชน (Participatory Learning = P) องค์กรในชุมชนหมายถึง องค์กรที่ได้รับการจัดตั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่ประกอบกันเป็นชุมชนท้องถิ่น เช่น องค์กรการปกครองท้องถิ่น (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา องค์กรศาสนา ครอบครัว องค์กรเกี่ยวกับงานสาธารณสุข ชุมชน ประชาคม กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรีและแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มสนใจด้านอาชีพสุขภาพ การกีฬา นันทนาการ กลุ่มสนใจศิลปวัฒนธรรม และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน เป็นต้น การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ชุมชนหรือผู้นำ หรือผู้แทนองค์กรในชุมชน มีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมค้นปัญหา ร่วมกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการแก้ปัญหา ที่เรียกว่าร่วมวางแผน ร่วมคิด ตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ปัญหาในชั้นปฏิบัติ ร่วมติดตามผล ประเมินผล ร่วมชื่นชม และร่วมเรียนรู้ประสบการณ์ของกันและกันในกระบวนการจัดการเรียนรู้

(3) หลักการเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง (Area Focused = A) กล่าวคือ การจัดการศึกษาฐานชุมชนใช้กระบวนการชุมชนเป็นกลไก มีสภาผู้นำชุมชน โดยการรวมตัวของผู้นำชุมชน ทั้งผู้นำเป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติ มีการศึกษาและสำรวจข้อมูลชุมชน ข้อมูลชุมชนใช้เป็นฐานความคิดและใช้ทำแผนชุมชน และแผนชุมชนจะเป็นแผนพัฒนาอย่างบูรณาการ และตั้งเป้าหมายได้ มีสภาประชาชนที่คนทั้งชุมชนมีส่วนร่วม กำหนดทิศทางและเป้าหมายของชุมชน ทั้งทางสังคมและสัมมาชีพ เป็นประชาธิปไตย มีหนึ่งมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาที่ตั้งในจังหวัด ร่วมทำงานกับพื้นที่บูรณาการทรัพยากรของชุมชน ท้องถิ่น และรัฐบาลสนับสนุน

(4) หลักการยึดชีวิตหรือยึดผู้เรียนเป็นตัวตั้ง (Life, Learners Centered = L) ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจและความต้องการ ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข เต็มตามศักยภาพ เช่น เรียนรู้รักแห่ง

รู้ท้องถิ่น รู้ศาสนา รู้วัฒนธรรม จารีตประเพณี รู้ประวัติศาสตร์ชุมชน รู้วิชาทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนรู้เท่าทันโลก การเป็นพลเมืองดี พลโลกที่ดี มีสัมมาอาชีพและมีสันติสุข นำไปสู่สุขภาวะที่ยั่งยืน สารการเรียนรู้เน้นวิถีชีวิต เป็นกระบวนการทางสังคม และเป็นการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ

(5) หลักการจัดการศึกษาที่บูรณาการกันระหว่างการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (Integrated Education Systems Approach = I) เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการจัดการศึกษาที่ไม่แยกการจัดการทั้งสามระบบออกจากกัน แต่เป็นการบูรณาการเชื่อมโยงกันขึ้นอยู่กับประเภทของหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนมีความหลากหลายวัยและวุฒิ

โดยสรุป หลักการและแนวทางในการจัดการศึกษาฐานชุมชน ที่มีชื่อเรียกย่อ ๆ ว่า EPALI จะประกอบด้วย หลักการกระจายอำนาจไปยังประชาชนและชุมชน หลักการมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชน หลักการเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง หลักการยึดชีวิตหรือผู้เรียนเป็นตัวตั้ง และหลักการจัดการศึกษาแบบบูรณาการทั้งสามระบบ ตามอธิบายมาแล้ว โดยมีสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดร่วมทำงานกับพื้นที่ และบูรณาการทรัพยากรจากชุมชน รัฐและท้องถิ่นสนับสนุน

2. การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่เริ่มจากการ กระตุ้นความสนใจหรือค้นหาปัญหาด้วยตนเอง และหาวิธีการแก้ปัญหา โดยร่วมกันวางแผนงาน อย่างเป็นระบบ ลงมือปฏิบัติตามแผนงานจน ได้ผลการศึกษา และข้อสรุปในเรื่องนั้น ๆ (นภากาศม์ เพียงดวงใจ, 2558)

การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน เป็นกระบวนการเพื่อค้นพบความรู้หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ตอบสนองความสนใจของผู้เรียนโดยผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำด้วยตนเองโดยใช้วิธีการสืบเสาะหาความรู้ เรียนรู้ ด้วยประสบการณ์ตรงและเรียนรู้ด้วยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบและใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานช่วยพัฒนาทักษะและกระบวนการคิด (สุทธิยา รัตนคุณาศาสตร์ และ พรสวรรค์ วงศ์ตาธรรม, 2559) และเน้นกระบวนการแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการสร้างหรือพัฒนางานได้ตามที่ผู้เรียนสนใจและมีการทำงานเป็นทีม (ณัฐฐา ผิวนา และวิภาวี วลีพิทักษ์เดช, 2560)

การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเอง ตั้งแต่การเลือกหัวข้อที่ตนสนใจ วางแผนและค้นคว้าข้อมูลด้วยตนเอง สรภฤช มณีวรรณ (2561) กล่าวว่า เป็นวิธีการเรียนรู้ที่เกิดจากความสนใจของผู้เรียนโดยใช้ทักษะกระบวนการ และมีวิธีการศึกษาอย่างเป็น ระบบและมีขั้นตอนต่อเนื่อง มีการวางแผนในการศึกษาอย่างละเอียดแล้วลงมือปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้จนได้ข้อสรุปหรือผลการศึกษา หรือคำตอบเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่มีผู้ให้ความสนใจ มากในปัจจุบัน เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ ที่ทำให้ผู้เรียน

เกิดทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 และผู้เรียนได้เรียนรู้ในมิติที่ลึก เกิดแรงจูงใจ (Motivation) ในการเรียนและจดจ่ออยู่กับการเรียน (Student Engagement) ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบโครงการงาน ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนดังนี้ (วิจารณ์ พานิช, 2555) ผู้เรียนสามารถเรียนได้ลึกขึ้นเมื่อมีโอกาสประยุกต์ความรู้ที่ได้รับจากห้องเรียนเข้ากับสถานการณ์จริงและเมื่อได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมระยะยาวที่ได้จดจ่อกับเรื่องนั้น อีกทั้งได้ร่วมมือกับทีมงานซึ่งตัวแปรที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดการเรียนรู้คือการได้ลงมือปฏิบัติและได้ร่วมเรียนรู้กับเพื่อน นอกจากนี้ผู้เรียนจะเรียนได้ดีหากได้รับการสอนเรื่อง How to learn และ What to learn

McDonell (2007) กล่าวถึงลักษณะของการเรียนรู้แบบโครงการงาน ประกอบด้วย 1) ผู้เรียน กำหนดการเรียนรู้ของตนเอง 2) เชื่อมโยงกับชีวิตและสิ่งแวดล้อมจริง 3) มีฐานจากการวิจัยหรือองค์ความรู้ที่เคยมี 4) ใช้แหล่งข้อมูลหลายแหล่ง 5) ผังตรงด้วยความรู้และทักษะบางอย่าง 6) ใช้เวลามากพอในการสร้างผลงาน และ 7) มีผลผลิตสอดคล้องกับหลักพัฒนาการคิดของ Bloom ทั้ง 6 ชั้น คือ ความรู้ความจำ ความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ การประเมินค่า และการสร้างสรรค์

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการงานเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการงานมีขั้นตอน แตกต่างกันตามแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน ดังนี้

แนวคิดที่ 1 การจัดการเรียนรู้ตามโมเดลจักรยานแห่งการเรียนรู้ (วิจารณ์ พานิช, 2555) ซึ่งแนวคิดนี้มีความเชื่อว่า หากต้องการให้การเรียนรู้มีพลังและฝังในตัวผู้เรียนได้ ต้องเป็นการเรียนรู้ที่เรียนโดยการลงมือทำเป็น โครงการงาน ร่วมมือกันทำเป็นทีมและหากกับปัญหาที่มีอยู่ในชีวิตจริง ซึ่งส่วนของวงล้อแต่ละชั้น ได้แก่ Define Plan Do Review และ Presentation โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1) Define เป็นขั้นตอนการทำให้ผู้เรียน และผู้สอนมีความชัดเจนร่วมกันว่าคำถาม ปัญหา ประเด็นความท้าทายของโครงการงานคืออะไร และเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อะไร

2) Plan เป็นการวางแผนการทำงาน โครงการงาน ผู้สอน วางแผน กำหนดแนวทางในการทำหน้าที่โค้ช เตรียมเครื่องอำนวยความสะดวกในการทำโครงการงานของผู้เรียน และที่สำคัญเตรียมคำถาม ผู้เรียนเพื่อกระตุ้นให้คิดประเด็นสำคัญ บางประเด็นที่ผู้เรียนมองข้ามผู้เรียนที่เป็นทีมงานก็ต้องร่วมกันวางแผนงานของตน แบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนข้อค้นพบ แลกเปลี่ยนคำถาม แลกเปลี่ยนวิธีการ และทำความเข้าใจร่วมกันให้ชัดเจน

3) Do เป็นการลงมือทำผู้เรียนจะได้เรียนรู้ทักษะในการแก้ปัญหา การประสานงาน การทำงานร่วมกันเป็นทีมการจัดการความขัดแย้ง ทักษะในการทำงานภายใต้ทรัพยากรจำกัด ทักษะในการค้นหาความรู้เพิ่มเติม ทักษะในการทำงานในสภาพที่ทีมงานมีความแตกต่างหลากหลาย ทักษะการทำงานในสภาพกดดัน ทักษะในการบันทึกผลงาน ทักษะในการวิเคราะห์ผลและแลกเปลี่ยนข้อวิเคราะห์กับเพื่อนร่วมทีม เป็นต้น

4) Review เป็นการที่ทีมผู้เรียนจะ ทบทวนการเรียนรู้ว่าโครงการได้ผลตามความมุ่งหมายหรือไม่ ทบทวนว่างานหรือกิจกรรมหรือพฤติกรรมแต่ละขั้นตอนได้ให้บทเรียนอะไรบ้าง ทั้งขั้นตอนที่เป็นความสำเร็จและความล้มเหลว มาทำความเข้าใจและกำหนดวิธีทำงานใหม่ที่ต้องการเหมาะสม รวมทั้งเอาเหตุการณ์ที่ภาคภูมิใจ นำประทับใจมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน

5) Presentation เป็นการนำเสนอโครงการต่อชั้นเรียน เป็นขั้นตอนที่ทำให้เกิดการทบทวนขั้นตอนของงานและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างเข้มข้นแล้วเอามานำเสนอในรูปแบบที่เราใจให้อารมณ์และให้ความรู้ (ปัญญา) ทีมงานของผู้เรียนอาจสร้างนวัตกรรมในการนำเสนอก็ได้โดยอาจเขียนเป็นรายงานและนำเสนอเป็นการรายงานหน้าชั้น มีเพาเวอร์พอยท์ (PowerPoint) หรือจัดทำวิดีโอทัศน์หรือนำเสนอเป็นละคร เป็นต้น

แนวคิดที่ 2 การจัดการเรียนรู้โดยใช้ โครงการเป็นฐานจากโครงการสร้างชุดความรู้ เพื่อสร้างเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของ ผู้เรียนและเยาวชนของชุมชน โยเหลาและคณะ (2557) มี 6 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นให้ความรู้พื้นฐานผู้สอนให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการทำโครงการก่อนการเรียนรู้ เนื่องจากการทำโครงการมีรูปแบบและ ขั้นตอนที่ชัดเจนและรัดกุม ดังนั้นผู้เรียนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับโครงการไว้เป็นพื้นฐานเพื่อใช้ในการปฏิบัติขณะทำโครงการจริง

2) ขั้นกระตุ้นความสนใจ ผู้สอน เตรียมกิจกรรมที่จะกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน โดยต้องคิดหรือเตรียมกิจกรรมที่ดึงดูดให้ผู้เรียน สนใจ มีความสนุกสนานในการทำโครงการหรือกิจกรรมร่วมกัน โดยกิจกรรมนั้นอาจเป็นกิจกรรมที่ผู้สอนกำหนดขึ้นหรืออาจเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียน มีความสนใจต้องการจะทำอยู่แล้ว ทั้งนี้ในการกระตุ้นของผู้สอนจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียน เสนอจากกิจกรรมที่ได้เรียนรู้ผ่านการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ หรือเรื่องใกล้ตัวที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

3) ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ ผู้สอนให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มกันแสวงหาความรู้ ใช้กระบวนการกลุ่มในการวางแผนดำเนินกิจกรรม โดยผู้เรียนเป็นผู้ร่วมกันวางแผนกิจกรรมการเรียน โดยระดมความคิดและหารือ แบ่งหน้าที่เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน หลังจากที่ได้ทราบหัวข้อที่ตนเอง ต้องเรียนรู้เรียบร้อยแล้ว

4) ขั้นแสวงหาความรู้ ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมโครงการตามหัวข้อที่กลุ่มสนใจ ผู้เรียนปฏิบัติหน้าที่ของตนตามข้อตกลงของกลุ่ม พร้อมทั้งร่วมมือกันปฏิบัติกิจกรรมโดยขอคำปรึกษาจากผู้สอน เป็นระยะเมื่อมีข้อสงสัยหรือปัญหาเกิดขึ้น ผู้เรียนร่วมกันเขียนรูปเล่ม สรุปรายงานจากโครงการที่ตนปฏิบัติ

5) ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ ผู้สอนให้ผู้เรียนสรุปสิ่งที่เรียนรู้จากการทำกิจกรรมโดยผู้สอน ใช้คำถาม ถามผู้เรียนนำไปสู่การสรุปสิ่งที่เรียนรู้

6) ชี้นำเสนอผลงาน ผู้สอนให้ผู้เรียน นำเสนอผลการเรียนรู้โดยผู้สอนออกแบบกิจกรรมหรือจัดเวลาให้ผู้เรียนได้เสนอสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้ เพื่อให้เพื่อนร่วมชั้นและผู้เรียนอื่น ๆ ในโรงเรียนได้ชมผลงานและเรียนรู้กิจกรรมที่ผู้เรียนปฏิบัติในการทำโครงการ

สรุปว่าขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน เป็นฐานเริ่มจากผู้สอนเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน โดยการชี้แจงขอบเขตของโครงงาน แนะนำแหล่งข้อมูลเพื่อให้ผู้เรียนสามารถค้นหาข้อมูลเพื่อใช้ในการพิจารณาความเป็นไปได้ของโครงการที่จะทำและสามารถกำหนดหัวข้อได้ ตามขอบเขตที่ผู้สอนกำหนด และเมื่อผ่านการพิจารณาจากผู้สอนแล้วจึงลงมือดำเนินโครงงาน จัดทำรายงานและนำเสนอผลงาน โดยมีผู้สอนคอยให้คำปรึกษาซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนรู้จักคิด สามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเองและฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดการเรียนรู้

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

แนวคิดกระบวนการ EDICRA เป็นกระบวนการเพื่อให้นักเรียนแก้ปัญหาที่ได้รับได้สำเร็จด้วยตนเอง ตอบสนองต่อจุดประสงค์ของการเรียนแบบ Project Based Learning คือ ให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ในห้องเรียนเข้ากับชีวิตจริงของตนเอง และสามารถผลิตชิ้นงานหรือโครงการออกมาด้วยตนเองตามโจทย์ “ปัญหา” ที่มีครูเป็นผู้ริเริ่มให้หรือโจทย์ที่นักเรียนต้องการเองก็ได้ และเป็นที่ปรึกษาตลอดกระบวนการ แต่จะไม่ใช้การสอนนักเรียนทีละขั้นตอนว่าควรทำอะไรบ้าง เพื่อฝึกให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็น มีขั้นตอนดังนี้ (นรรพร จันทรเฉลี่ย เสริบุตร, 2564)

- 1) Explore การสำรวจปัญหาสิ่งแวดล้อมในสถานที่ที่ผู้เรียนต้องการศึกษาซึ่งอาจจะทำเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคลก็ได้
- 2) Define เป็นการสร้างความเข้าใจระหว่างสมาชิกของทีมงานร่วมกับครู เกี่ยวกับคำถามปัญหา ประเด็น ความท้าทายของโครงการคืออะไร และเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อะไร
- 3) Investigate เป็นการเจาะลึกแก้ปัญหา ทั้งการออกแบบผลิตภัณฑ์ การจัดรูปแบบหรืออื่น ๆ โดยผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมโครงการ โดยขอคำปรึกษาจากครูเป็นระยะเมื่อมีข้อสงสัยหรือปัญหาเกิดขึ้น
- 4) Create การสร้างนวัตกรรม ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ทักษะในการแก้ปัญหา การประสานงานการทำงานร่วมกันเป็นทีม การจัดการความขัดแย้ง ทักษะในการทำงานภายใต้ทรัพยากรจำกัด ทักษะในการค้นหาความรู้เพิ่มเติม ทักษะในการทำงานในสภาพที่ทีมงานมีความแตกต่างหลากหลาย ทักษะการทำงานในสภาพกดดัน ทักษะในการบันทึกผลงาน ทักษะในการวิเคราะห์ผล และแลกเปลี่ยนข้อวิเคราะห์กับเพื่อนร่วมทีม เป็นต้น
- 5) Reflect เป็นการสะท้อนความคิดระหว่างผู้เรียนกับครูว่า ผลลัพธ์ของโครงการออกมามีหรือยัง ผู้เรียนจะทบทวนการเรียนรู้ว่า โครงการได้ผลตามความมุ่งหมายหรือไม่รวมถึงทบทวนว่า งานหรือ

กิจกรรม หรือพฤติกรรมแต่ละขั้นตอนได้ให้บทเรียนอะไรบ้าง ทั้งขั้นตอนที่ประสบความสำเร็จและความล้มเหลว เพื่อนำมาทำความเข้าใจ และกำหนดวิธีทำงานใหม่ที่ถูกต้องเหมาะสมรวมทั้งเอาเหตุการณ์ระทึกใจ หรือเหตุการณ์ที่ภาคภูมิใจ ประทับใจ มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน

6) Act การสร้างความแตกต่างจากนวัตกรรม แก้ปัญหาที่ตัวเองค้นพบให้กับผู้อื่น ซึ่งเป็นกระบวนการสุดท้ายที่ผู้เรียนจะเผยแพร่วิธีการไปยังชุมชนตัวเอง ทั้งชุมชนในโรงเรียนนอกโรงเรียน เพื่อให้ความรู้ที่นักเรียนได้รับ และสิ่งที่เขาค้นพบไม่หยุดอยู่แค่ในห้องเรียน

แนวคิดกระบวนการ EDICRA เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อช่วยผู้เรียนเป็นเจ้าของ การเรียนรู้ของตนเอง โดยวางแผนการเรียนรู้จากความสนใจหรือปัญหา เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะขั้นสูง ในการวางแผน แก้ไขปัญหา มีทักษะทางสังคมและอารมณ์ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้เท่าทันสื่อ และสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และใช้วิธีการวัดประเมินผลที่เน้นไปที่ ทักษะและความสามารถในการแก้ไขสถานการณ์หรือปัญหาของผู้เรียน โดยมีเครื่องมือและเทคโนโลยีมาช่วย ในการประเมิน มาใช้ร่วมกับกระบวนการ Project Based Learning ด้วยกระบวนการ EDICRA (นรรธพร จันทร์เฉลี่ย เสริบุตร, 2564)

3. การศึกษาในศตวรรษที่ 21

โลกศตวรรษที่ 21 เป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจการเมือง สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีรวมถึงการเป็นโลกดิจิทัลที่ข้อมูลในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศเกิดการเปลี่ยนแปลง เชื่อมต่อกันอย่างรวดเร็วในทุกมิติการพัฒนาศักยภาพของคนถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มุ่งสู่ ความก้าวหน้าทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน หลายปีที่ผ่านมา ระบบการศึกษาของ ประเทศต่าง ๆ ได้มีการปฏิรูปการศึกษาโดยให้คำจำกัดความ “ทักษะในศตวรรษที่ 21” ว่า มีความสำคัญและ เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบันที่ซับซ้อน ซึ่งประกอบด้วยทักษะที่หลากหลายและแตกต่างกันไป เช่น มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความคิดสร้างสรรค์และเรียนรู้แบบร่วมมือเน้นทักษะทางด้านเทคโนโลยี รวมทั้งมี ทักษะคิดและค่านิยมที่พึงประสงค์ อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่ทักษะการคิดที่ซับซ้อน ทักษะการเรียนรู้ และทักษะการสื่อสาร โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากกว่าการท่องจำ (สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, 2560)

หมวดหมู่ทักษะที่สำคัญของคนในศตวรรษที่ 21 เป็น 4 กลุ่ม คือ

- 1) วิธีทางของการคิด (Ways of Thinking) ได้แก่ คิดสร้างสรรค์ คิดวิจารณ์ญาณ การแก้ปัญหาการเรียนรู้และตัดสินใจ
- 2) วิธีทางของการทำงาน (Ways of Working) ได้แก่ การติดต่อสื่อสาร และการร่วมมือ
- 3) เครื่องมือสำหรับการทำงาน (Tools for Working) ได้แก่ เทคโนโลยีสารสนเทศและ ความรู้ด้านข้อมูล

4) ทักษะสำหรับดำรงชีวิตในโลกปัจจุบัน (Ways of Living in the World) ได้แก่ ความเป็นพลเมือง ชีวิตและอาชีพ และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ประกอบด้วย Knowledge - ความรู้, Skills - ทักษะ, Attitudes - ทศนคติ, Values and Ethics - ค่านิยมและจริยธรรม ใช้อักษรย่อว่า KSAVE สอดคล้องกับเป้าหมายด้านผู้เรียน (Learner Aspirations) ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ของประเทศไทย ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ 3Rs 8Cs ประกอบด้วย

3Rs ได้แก่ อ่านออก (Reading) การเขียนได้ (Writing) และการคิดเลขเป็น (Arithmetic)

8Cs ได้แก่ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ (Cross – cultural Understanding) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership) ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และการรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information and Media Literacy) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy) ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning Skills) รวมทั้งความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม (Compassion)

คุณภาพของประชากรไทยตามนโยบาย Thailand 4.0 ที่มุ่งพัฒนาประเทศด้วยรูปแบบการ “ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม” ให้เป็น Value – based Economy คือ การปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตเน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การจัดการศึกษามีบทบาทหน้าที่หลักในการเตรียมคนที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์เท่าทันกับกระแสความเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องเปลี่ยนแปลงทัศนะจากกระบวนทัศน์แบบดั้งเดิม (Tradition Paradigm) ไปสู่ 'กระบวนทัศน์ใหม่' (New Paradigm) ที่เป็นการเรียนรู้เพื่อชีวิต สามารถนำทักษะที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยมีแนวทางการเรียนรู้ 4 แบบ ดังนี้ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2561)

1) การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) หมายถึง การเรียนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้การแสวงหาความรู้และวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต กระบวนการเรียนรู้เน้นการฝึกสติสมาธิความจำความคิด ผสานกับสภาพจริงและประสบการณ์ ในการปฏิบัติ

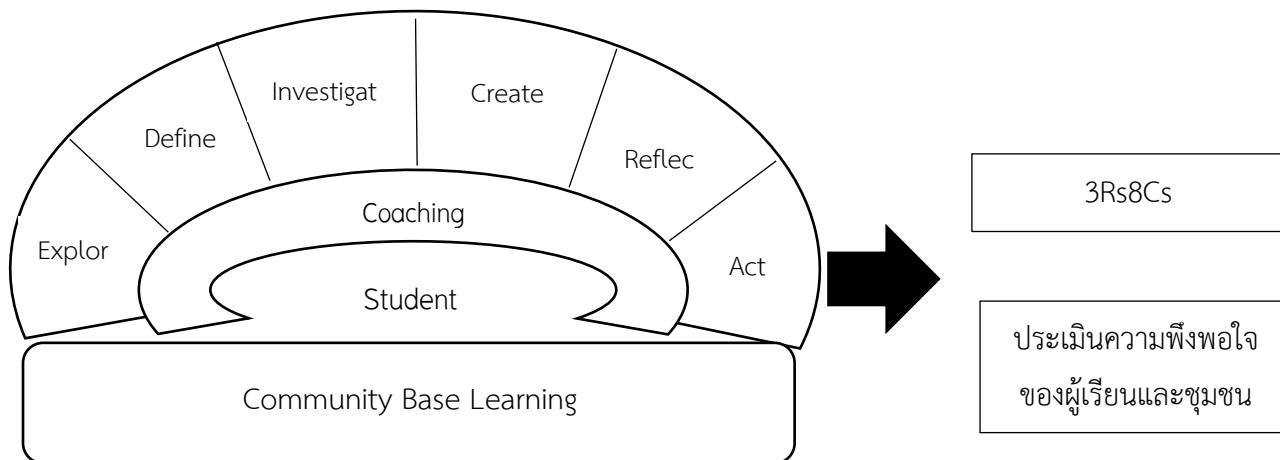
2) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to do) หมายถึง การเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถ และความชำนาญ รวมทั้งสมรรถนะทางด้านวิชาชีพ สามารถปฏิบัติงานเป็นหมู่คณะ ปรับประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติงานและอาชีพได้อย่างเหมาะสม กระบวนการเรียนการสอนบูรณาการระหว่างความรู้ภาคทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติงานที่เน้นประสบการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม

3) การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันและการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น (Learning to Live Together) หมายถึง การเรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข มีความตระหนักในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การแก้ปัญหาการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี มีความเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเข้าใจความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ของแต่ละบุคคลในสังคม

4) การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be) หมายถึง การเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน ทั้งจิตใจ และร่างกาย สติปัญญา ให้มีความสำคัญกับจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ภาษาและวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม ศีลธรรม สามารถปรับตัวและปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเข้าใจตนเองและผู้อื่น

หลักสูตรในศตวรรษที่ 21 จึงควรออกแบบให้เห็น การเรียนรู้อย่างกว้างขวางและเป็นองค์รวม (Broad – based and Holistic Learning) เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสได้เรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นปัญหาในโลกที่เป็นจริง โดยเชื่อมโยงเนื้อหาสาระเข้าด้วยกันกับบริบทชีวิตส่วนการจัดการเรียนรู้ควรบูรณาการทักษะการคิด การแก้ปัญหาการใช้เทคโนโลยีและมัลติมีเดียโดยมีการประเมินผลตามสภาพจริงที่วัดความเข้าใจมากกว่าเนื้อหา และผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง มีการเชื่อมโยงหลักสูตรให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันระหว่างครูกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียนทั้งในระดับเดียวกัน ต่างระดับกัน และกับชุมชนภายนอกมหาวิทยาลัยต้องแสวงหาแนวทางจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับองค์กรหรือกลไกต่าง ๆ ในชุมชนและในสังคม นั่นคือ การเรียนรู้แบบโครงการ (Project – Based Learning : PBL) ที่บรรจบเข้ากับการเรียนรู้แบบ “สถานที่เป็นฐาน” (Place – Based Learning : PBL) เรียกว่า การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community – Based Learning : CBL) ซึ่งมีความแตกต่างจากการเรียนการสอนแบบเดิม กล่าวคือ การเรียนรู้แบบเดิมผู้เรียนรับการถ่ายทอดจากครูโดยตรง (Reception Learning) ในขณะที่การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบ (Discovery Learning) มีการวิเคราะห์การประเมิน และการแก้ปัญหา โดยมีอาจารย์เป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้ (มณฑล จันทน์แจ่มใส, 2558)

กรอบแนวคิด

ภาพ 1: รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA
ในรายวิชาการป้องกันและควบคุมโรค

ที่มา: นิสารัตน์ อุตตะมะ และ ดวงพร พิกุลทอง, 2565

วิธีการดำเนินการ

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มที่ศึกษา คือ นิสิตชั้นปีที่ 3 หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ลงทะเบียนในรายวิชาการป้องกันและควบคุมโรค จำนวน 37 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

2.1 รูปแบบการจัดกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการป้องกันและควบคุมโรค

2.2 แผนการจัดกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ประกอบด้วย 1) Explore สำรวจปัญหาในชุมชน/หมู่บ้าน 2) Define การสร้างความเข้าใจระหว่างสมาชิกของทีมงานร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาเกี่ยวกับคำถาม ปัญหา ประเด็น ความท้าทายของโครงการ 3) Investigate การศึกษาวิธีการแก้ปัญหา 4) Create การสร้างโครงการ/นวัตกรรม 5) Reflect เป็นการสะท้อนความคิดระหว่างผู้เรียนกับอาจารย์ 6) Act เผยแพร่โครงการ/นวัตกรรมในการแก้ไขปัญหา

2.3 แบบประเมินกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA จำนวน 15 ข้อ ดังตาราง 1 เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ ดีมาก ดี ปานกลาง และปรับปรุง กำหนดเกณฑ์การแปลคะแนนดังนี้

คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.51 - 4.00 หมายถึง ดีมาก

คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.51 - 3.50 หมายถึง ดี

คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.51 - 2.50 หมายถึง ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.00 - 1.50 หมายถึง ปรับปรุง

ตาราง 1 รายการประเมินกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA

ลำดับ	องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้พฤติกรรม
1	Explore การสำรวจปัญหา	1. ทำความเข้าใจความต้องการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพของประชาชนในชุมชน เกี่ยวข้องกับปัญหาตามโจทย์ที่ได้รับมอบหมาย 2. บันทึกข้อมูลที่สำรวจอย่างเป็นรูปธรรม 3. รวบรวมข้อมูลและสรุปผลที่ได้จากการสำรวจ
2.	Define การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา	4. จัดกลุ่มประเด็นความต้องการการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพที่ได้จากการสำรวจ 5. มีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพ 6. เลือกประเด็นความต้องการการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพ
3.	Investigate การศึกษาวิธีการแก้ปัญหา	7. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันศึกษาวิธีการการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพ 8. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันสร้างต้นแบบโครงการ/นวัตกรรม 9. มีการขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษา
4.	Create การสร้างโครงการ/นวัตกรรม	10. สร้างโครงการ/นวัตกรรมในการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพได้ตรงสภาพปัญหา 11. นำหลักวิชาการมาสนับสนุนแนวโครงการ/นวัตกรรม
5.	Reflect การสะท้อนความคิดระหว่างผู้เรียนกับอาจารย์	12. นำเสนอโครงการ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 13. มีการนำข้อมูลที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ไปแก้ไขปรับปรุงโครงการ/นวัตกรรม
6.	Act การเผยแพร่โครงการ/นวัตกรรมในการแก้ไขปัญห	14. มีการนำโครงการ/นวัตกรรม ไปใช้แก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชนที่ไปสำรวจ 15. โครงการ/นวัตกรรม มีความแปลกใหม่ และนำไปใช้ได้จริง

2.4 แบบประเมินสมรรถนะทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs8Cs) จำนวน 20 ข้อ พัฒนาจากการศึกษาของ ปอลเตียง ซาเหลา (2560) ข้อคำถามแบ่งเป็น 11 ด้าน คือ 1) ด้านการอ่านออก 2) เขียนได้ 3) คิดเลขเป็น 4) ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา 5) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 6) ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ 7) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ 8) ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และการรู้เท่าทันสื่อ 9)

ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 10) ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ 11) ความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ ดีมาก ดี ปานกลาง และปรับปรุง กำหนดเกณฑ์การแปลคะแนนสมรรถนะทักษะ 3Rs8Cs ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.51 - 4.00 หมายถึง ดีมาก

คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.51 - 3.50 หมายถึง ดี

คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.51 - 2.50 หมายถึง ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.00 - 1.50 หมายถึง ปรับปรุง

2.5 แบบประเมินแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ร่วมกับกระบวนการ EDICRA จำนวน 10 ข้อ ซึ่งเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด กำหนดเกณฑ์การแปลคะแนนความพึงพอใจ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.51 - 5.00 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.51 - 4.50 หมายถึง พึงพอใจมาก

คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.51 - 3.50 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.51 - 2.50 หมายถึง พึงพอใจน้อย

คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.00 - 1.50 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

2.6 แบบประเมินแบบสอบถามความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อภารกิจกรมของผู้เรียน จำนวน 10 ข้อ แบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ ด้านความตรงของเนื้อหา ด้านความเข้าใจในเนื้อหา ด้านความพร้อมของดำเนินโครงการ ด้านความพร้อมของสื่อและอุปกรณ์ ด้านความพร้อมของสถานที่ เวลา ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ซึ่งเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด กำหนดเกณฑ์การแปลคะแนนความพึงพอใจ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.51 - 5.00 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.51 - 4.50 หมายถึง พึงพอใจมาก

คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.51 - 3.50 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.51 - 2.50 หมายถึง พึงพอใจน้อย

คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.00 - 1.50 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

3. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

ใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (community-based learning) ร่วมกับกระบวนการ EDICRA โดยนิสิตได้เรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นความต้องการการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพในชุมชน เชื่อมโยงเนื้อหาวิชา การป้องกันและควบคุมโรค และหาแนวทางวิธีการ

จัดการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ผ่านการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project Based Learning) โดยสามารถแบ่งระยะกิจกรรม ดังนี้

1) **ขั้นเตรียมการ** จัดให้มีการเรียนบรรยายในชั้นเรียน เพื่อให้นิสิตเข้าใจหลักการ แนวคิด เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรค ประกอบด้วย หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและวิธีการป้องกันและควบคุมโรค, หลักการเฝ้าระวังโรค และหลักการสอบสวนโรค, วิธีการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ โรคไม่ติดต่อ การบาดเจ็บ และโรคจากการประกอบอาชีพ ตลอดจนทฤษฎี การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และทฤษฎีการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

สำหรับการทำงานกลุ่มของนิสิตจะมีอาจารย์ประจำรายวิชาเป็นผู้ให้คำปรึกษา จำนวน 4 คน เพื่อให้คำปรึกษาด้านการลงชุมชน การสอบถามข้อมูลในชุมชน รวมถึงการวิเคราะห์ความต้องการการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพที่สำคัญ เพื่อพัฒนาเป็นโครงการ/นวัตกรรม และเผยแพร่แนวทางส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพแก่ชุมชน

2) **ขั้นดำเนินการ** การลงมือปฏิบัติ ตั้งแต่การประสานงาน การค้นหาความต้องการการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพในชุมชน การวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน การพัฒนาโครงการ/นวัตกรรมในการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพ ตลอดจนถึงการเผยแพร่โครงการ/นวัตกรรมเหล่านั้น โดยใช้การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1) **Explore** สำรวจความต้องการการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพในชุมชน/หมู่บ้าน กลุ่มละ 10 หลังคาเรือนที่ใกล้เคียงกัน โดยการทำความเข้าใจความต้องการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์ และสังเกต โดยใช้ทักษะ Communication, Critical Thinking, Collaboration, Cross – cultural

2.2) **Define** การสร้างความเข้าใจระหว่างสมาชิกของทีมร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อเลือกประเด็นที่สนใจ และนำไปกำหนดโจทย์ในการทำโครงการ/นวัตกรรมต่อไป โดยใช้ทักษะ Communication, Critical Thinking, Collaboration

2.3) **Investigate** ศึกษาวิธีการการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพ สร้างต้นแบบโครงการ/นวัตกรรม โดยผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมโครงการ โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นระยะ เมื่อมีข้อสงสัยหรือปัญหาเกิดขึ้น โดยใช้ทักษะ Critical Thinking, Collaboration, Creativity

2.4) **Create** ผู้เรียนเขียนโครงการ หรือสร้างนวัตกรรมในการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาเมื่อมีข้อสงสัยหรือปัญหาเกิดขึ้น โดยใช้ทักษะ Collaboration, Creativity, Career and Learning Skills, Compassion

2.5) **Reflect** นำเสนอโครงการ ถอดบทเรียน ขั้นตอนความสำเร็จและความล้มเหลว เพื่อนำมาทำความเข้าใจ และนิสิตในชั้นเรียนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน รวมทั้งนำข้อมูลที่ได้จากการแลกเปลี่ยน

เรียนรู้ แก้ไขปรับปรุงโครงการ/นวัตกรรม โดยใช้ทักษะ Communication, Collaboration, Creativity, Computing

2.6) Act จัดโครงการ/นวัตกรรมในการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพแก่ชุมชนที่ไปสำรวจ โดยใช้ทักษะ Communication, Collaboration, Creativity, Career and Learning Skills, Compassion

3) ชั้นการประเมินผล อาจารย์ที่ปรึกษากลุ่มเป็นผู้ประเมินกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA ประเมินสมรรถนะทักษะ 3Rs8Cs และนิสิตที่เรียนรายวิชาการป้องกันและควบคุมโรค ประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA นอกจากนี้ชุมชนหรือผู้เข้าร่วมโครงการร่วมประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมของผู้เรียนด้วย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ในการวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการ EDICRA และสมรรถนะทักษะ 3Rs8Cs ของผู้เรียน ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA และความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อการจัดกิจกรรมของผู้เรียน

ผลการศึกษา

1. การใช้รูปแบบกิจกรรมการเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA ในรายวิชาการป้องกันและควบคุมโรค พบว่า ในทุกด้านผู้เรียนมีคะแนนอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา เท่ากับ 4.69 ± 0.47 รองลงมา คือ การสะท้อนความคิดระหว่างผู้เรียนกับอาจารย์ และการสร้างโครงการ/นวัตกรรม เท่ากับ 4.67 ± 0.47 และ 4.65 ± 0.48 ตามลำดับ ดังตาราง 2

ตาราง 2 ระดับคะแนนกิจกรรมการเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA (N = 37)

องค์ประกอบกิจกรรมการเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA	ค่าเฉลี่ย	SD.	ระดับ
การสำรวจปัญหา	4.63	0.48	ดีมาก
1. ทำความเข้าใจปัญหาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาตามโจทย์ที่ได้รับมอบหมาย	4.76	0.43	ดีมาก
2. บันทึกข้อมูลระหว่างพื้นที่สำรวจอย่างเป็นรูปธรรม	4.43	0.50	ดีมาก
3. รวบรวมข้อมูลและสรุปผลที่ได้จากการสำรวจปัญหา	4.70	0.46	ดีมาก
การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา	4.76	0.47	ดีมาก
4. จัดกลุ่มประเด็นปัญหาที่ได้จากการสำรวจ	4.59	0.49	ดีมาก
5. มีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา	4.70	0.46	ดีมาก

องค์ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA	ค่าเฉลี่ย	SD.	ระดับ
6. เลือกประเด็นปัญหา	4.78	0.41	ดีมาก
การศึกษาวิธีการแก้ปัญหา	4.64	0.48	ดีมาก
7. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันศึกษาวิธีการแก้ปัญหา	4.65	0.48	ดีมาก
8. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันสร้างต้นแบบโครงการ/นวัตกรรม	4.57	0.50	ดีมาก
9. มีการขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษา	4.70	0.46	ดีมาก
การสร้างโครงการ/นวัตกรรม	4.65	0.48	ดีมาก
10. สร้างโครงการ/นวัตกรรมในการแก้ไขปัญหาได้ตรงสภาพปัญหา	4.57	0.50	ดีมาก
11. นำหลักวิชาการมาสนับสนุนแนวโครงการ/นวัตกรรม	4.73	0.45	ดีมาก
การสะท้อนความคิดระหว่างผู้เรียนกับอาจารย์	4.67	0.47	ดีมาก
12. นำเสนอโครงการ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน	4.62	0.49	ดีมาก
13. มีการนำข้อมูลที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ไปแก้ไขปรับปรุง โครงการ/นวัตกรรม	4.73	0.45	ดีมาก
การเผยแพร่โครงการ/นวัตกรรมในการแก้ไขปัญหา	4.59	0.49	ดีมาก
14. มีการนำโครงการ/นวัตกรรม ไปใช้แก้ปัญหาให้แก่ชุมชนที่ไป สำรวจ	4.57	0.50	ดีมาก
15. โครงการ/นวัตกรรม มีความแปลกใหม่ และนำไปใช้ได้จริง	4.62	0.96	ดีมาก

2. ผลของการใช้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA พบว่าผู้เรียนมีระดับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทุกด้านอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งทักษะที่มีคะแนนมากที่สุดคือ ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนการทัศน์ เท่ากับ 4.84 ± 0.37 รองลงมา คือ ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ เท่ากับ 4.78 ± 0.41 ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และทักษะความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม เท่ากับ 4.77 ± 0.42 ดังตาราง 3

ตาราง 3 ระดับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนจากการใช้รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA (N = 37)

ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	ค่าเฉลี่ย	SD.	ระดับ
1. อ่านออก	4.51	0.50	ดีมาก
2. เขียนได้	4.54	0.50	ดีมาก
3. คิดเลขเป็น	4.76	0.43	ดีมาก
4. ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา	4.77	0.42	ดีมาก
5. ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม	4.74	0.44	ดีมาก
6. ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนการทัศน์	4.84	0.37	ดีมาก

ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	ค่าเฉลี่ย	SD.	ระดับ
7. ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ	4.76	0.43	ดีมาก
8. ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และการรู้เท่าทันสื่อ	4.70	0.46	ดีมาก
9. ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	4.77	0.42	ดีมาก
10. ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้	4.78	0.41	ดีมาก
11. ความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม	4.77	0.42	ดีมาก

3. ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA พบว่าทุกด้านมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีคะแนนมากที่สุด คือ ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เป็นอย่างดี เท่ากับ 4.81 ± 0.39 รองลงมาคือ เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ของรายวิชา สื่อการเรียนรู้ทันสมัยและสามารถนำทักษะการเรียนรู้ในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ได้จริงในการทำงาน เท่ากับ 4.78 ± 0.41 และ 4.76 ± 0.43 ตามลำดับ ดังตาราง 4

ตาราง 4 ระดับความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA (N = 37)

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	SD.	ระดับ
1. เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ของรายวิชา	4.78	0.41	ดีมาก
2. การเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA มีความ ยากง่ายเหมาะสมกับผู้เรียน	4.62	0.49	ดีมาก
3. รูปแบบการจัดการสอนมีความน่าสนใจ กระตุ้นและท้าทายให้ผู้เรียน ลงมือปฏิบัติจริง	4.59	0.49	ดีมาก
4. นิสิตสามารถคิด วิเคราะห์ และประเมินปัญหาด้านสุขภาพในชุมชนได้	4.59	0.49	ดีมาก
5. นิสิตสามารถออกแบบโครงการและนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพ ในชุมชนได้	4.65	0.48	ดีมาก
6. นิสิตสามารถออกแบบโครงการให้สอดคล้องวัฒนธรรมและบริบทของ ชุมชนได้	4.54	0.50	ดีมาก
7. ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี	4.81	0.39	ดีมาก
8. นิสิตสามารถสื่อสารและใช้เทคโนโลยีในการดำเนินโครงการได้อย่าง เหมาะสม	4.59	0.55	ดีมาก
9. สื่อการเรียนรู้ทันสมัย	4.76	0.43	ดีมาก
10. สามารถนำทักษะการเรียนรู้ในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ได้จริงในการทำงาน	4.76	0.43	ดีมาก

4. ความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อการจัดกิจกรรมของผู้เรียน พบว่า ทุกด้านมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับดังนี้ ด้านความตรงของเนื้อหา (4.79 ± 0.40) ด้านความพร้อมของดำเนินโครงการ (4.78 ± 0.41) ด้านความพร้อมของสื่อและอุปกรณ์ (4.75 ± 0.42) ด้านความพร้อมของสถานที่ เวลา

(4.70±0.46) ด้านความเข้าใจเนื้อหา (4.65±0.48) และด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ (4.64±0.48)
ดังตาราง 5

ตาราง 5 ระดับความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อการจัดกิจกรรมของผู้เรียน (N = 70)

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	SD.	ระดับ
ด้านความตรงของเนื้อหา	4.79	0.40	ดีมาก
1. ท่านมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาด้านสุขภาพและเสนอแนะความต้องการในการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ	4.84	0.36	ดีมาก
2. เนื้อหาที่ท่านเลือกโครงการสามารถช่วยแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพของท่าน	4.74	0.44	ดีมาก
ด้านความเข้าใจในเนื้อหา	4.65	0.48	ดีมาก
3. ข้อมูลจากการเข้าร่วมโครงการสามารถนำไปเป็นแนวทางในการดูแลสุขภาพของตนเองได้อย่างถูกต้อง	4.63	0.48	ดีมาก
4. ท่านได้รับความรู้และมีความเข้าใจเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ	4.67	0.47	ดีมาก
ด้านความพร้อมของดำเนินโครงการ	4.78	0.41	ดีมาก
5. นิสิตผู้ดำเนินโครงการสามารถอธิบายเนื้อหาและจัดกิจกรรมได้อย่างน่าสนใจ	4.80	0.40	ดีมาก
6. นิสิตผู้ความสามารถในการให้บริการ เช่น สามารถตอบคำถามชี้แจงข้อสงสัย ให้คำแนะนำช่วยแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง น่าเชื่อถือ เป็นต้น	4.77	0.42	ดีมาก
ด้านความพร้อมของสื่อและอุปกรณ์	4.75	0.42	ดีมาก
7. สื่อในการดำเนินโครงการช่วยให้ท่านรู้แนวทางในแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพของท่าน	4.76	0.43	ดีมาก
8. สื่อด้านสุขภาพที่น่าสนใจ เข้าใจง่าย น่าสนใจ และแปลกใหม่	4.74	0.44	ดีมาก
ด้านความพร้อมของสถานที่ เวลา	4.70	0.46	ดีมาก
9. ท่านคิดว่าสถานที่ เวลา มีความพร้อมและเหมาะสมต่อการดำเนินโครงการ	4.70	0.46	ดีมาก
ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์	4.64	0.48	ดีมาก
10. ข้อมูลที่ได้รับจากการดำเนินโครงการสามารถนำไปบอกต่อและสอนบุคคลที่ท่านรู้จักได้	4.64	0.48	ดีมาก

สรุปผลและอภิปรายผล

การพัฒนาแผนรูปแบบการเรียนรู้อาศัยชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA ในรายวิชาการป้องกันและควบคุมโรค ทำให้ผู้เรียนการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาได้มากที่สุด และมีการสะท้อนความคิดระหว่างผู้เรียนกับอาจารย์ รวมถึงผู้เรียนสามารถสร้างโครงการ/นวัตกรรมจากการสำรวจได้ ตรงกับความต้องการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพของชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์ (2561) การจัดการเรียนรู้อาศัยชุมชนเป็นฐานให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการหาความรู้ด้วยตนเอง มีการวิเคราะห์ การประเมิน และการแก้ไขปัญหา โดยผู้สอนเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้ และเป็นผู้ชี้แนะในระหว่างเรียน และทำให้ผู้เรียนเข้าใจในสภาพปัญหาและความต้องการ หรือลักษณะของชุมชน นั้น ๆ สร้างความรู้ผ่านการเรียนรู้ที่บูรณาการกลยุทธ์การสอนอย่างหลากหลายวิธีร่วมกับการทำโครงการที่ ผู้เรียนได้สัมผัสกับชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ นรธรพร จันทร์เฉลี่ย เสริบุตร (2564) การสอนโดยใช้ โครงการเป็นฐานจะใช้วิธีการเรียนรู้ที่เกิดจากความสนใจของผู้เรียนโดยใช้ทักษะกระบวนการและมีวิธีการศึกษา อย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนต่อเนื่อง ซึ่งตอบสนองจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ ในห้องเรียนเข้ากับชีวิตจริงของตนเอง และสามารถผลิตชิ้นงานหรือโครงการออกมาด้วยตนเอง ตามโจทย์ “ปัญหา” ที่มีผู้สอนเป็นผู้ริเริ่มให้หรือโจทย์ที่ผู้เรียนต้องการเองก็ได้ และเป็นທີ່ปรึกษาตลอดกระบวนการ ตามแนวคิดกระบวนการ EDICRA ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2555) ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสมรรถนะของนิสิตสาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยพะเยา ในการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถที่จะส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพของประชาชนได้ มีทักษะและสามารถปฏิบัติงานในลักษณะทีมสุขภาพ (Family Health Team) สามารถจัดทำระบบการเฝ้าระวังโรคติดต่อและไม่ติดต่อในระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้การจัดการเรียนรู้อาศัยชุมชนเป็นฐาน (Community based learning)

กระบวนการออกแบบการจัดการเรียนรู้อาศัยชุมชนเป็นฐาน ร่วมกับกระบวนการ EDICRA ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการป้องกันและควบคุมโรคต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้สอนได้นำ แนวคิดกระบวนการ EDICRA มาเป็นกลไกในการพัฒนากิจกรรมให้มีประสิทธิภาพประกอบด้วย สำรวจความต้องการ (Explore) การสร้างความเข้าใจระหว่างสมาชิกของทีมงานร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา (Define) การศึกษาวิธีการแก้ปัญหาและการออกแบบโครงการ (Investigate) การสร้างโครงการ/นวัตกรรม (Create) การสะท้อนความคิดระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน (Reflect) เผยแพร่โครงการ/นวัตกรรมในชุมชน (Act) ในแต่ละ ขั้นตอนจะเสริมให้ผู้เรียนทุกคนมีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ 3Rs 8C กับผู้เรียนตามแผนการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ของประเทศไทย (สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, 2560) พบว่า ทักษะด้านความ เข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนการทัศน์ มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด อาจเนื่องมาจากแนวคิดการเรียนรู้อาศัย ชุมชนเป็นฐานทำให้ผู้เรียนเข้าใจความต้องการของชุมชนที่เกิดจากวัฒนธรรมบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน

และเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในการทำงานเป็นได้ มีความตระหนักในช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการจัดกิจกรรมตามความต้องการของชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2561) การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข มีความตระหนักในการพึ่งพา กันและกัน แก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติ เคารพสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เข้าใจความหลากหลาย ทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของแต่ละบุคคลในสังคม นอกจากนี้พบว่า ผู้เรียนมีทักษะทุกด้านอยู่ใน ระดับดีมาก อาจเนื่องมาจากรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะเน้นให้ผู้เรียนทุกคนได้ฝึกการคิดตั้งแต่การวิเคราะห์ ความต้องการของชุมชนในการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพ ร่วมกันคิดการสร้างสรรค์โครงการ วิเคราะห์ ความต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ในแต่ละชุมชน มีการทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ การสื่อสารให้เหมาะสม กับกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการผลิตสื่อโครงการ ทักษะอาชีพในการส่งเสริมสุขภาพและป้องกัน ควบคุมโรคในชุมชน และเรียนรู้ถึงการมีเมตตา มีวินัยในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับการศึกษาของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2561) และสำนักงานเลขาธิการการศึกษา (2560) ในศตวรรษที่ 21 ที่โลกมีการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีรวมถึงการเป็นโลกดิจิทัลที่ข้อมูลในยุค เทคโนโลยีสารสนเทศเกิดการเปลี่ยนแปลง เชื่อมต่อกันอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทักษะในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบันที่ซับซ้อน จึงมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะ และทักษะการเรียนรู้ 3Rs 8Cs โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากกว่าการท่องจำเป็นการเรียนรู้เพื่อสามารถนำ ทักษะที่ได้รับไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA ในรายวิชาการป้องกันและควบคุมโรค พบว่า ทุกด้านมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้เรียน สามารถฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี และเนื้อหา มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ของรายวิชา สามารถผลิตสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยและสามารถนำทักษะไปประยุกต์ใช้ได้จริงในการทำงาน สอดคล้องกับ การศึกษาของ วรากรณ์ สามโกเศศ และคณะ (2553) การจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นการจัดการศึกษา ทางเลือกที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งฐานรากที่จำเป็นโดยภาคประชาชน เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เป็นการศึกษาที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง เพื่อสุขภาพะทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคม ประกอบกับการเรียนรู้ โดยใช้โครงงาน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเอง ตั้งแต่การเลือกหัวข้อที่ตนสนใจ วางแผนและค้นคว้าข้อมูลด้วยตนเอง โดยการลงมือทำเป็นโครงการ ร่วมมือกัน ทำเป็นทีมและทำกับปัญหาที่มีอยู่ในชีวิตจริง (สรกฤษ มณีวรรณ, 2561 และวิจารณ์ พานิช, 2555)

ความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อการจัดกิจกรรมของผู้เรียน พบว่า ทุกด้านมีระดับความพึงพอใจ อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA ที่มี การจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการความรู้มาใช้ในการทำกิจกรรม/โครงการที่เป็นประโยชน์ ต่อสังคมและชุมชนเป็นฐาน (Community Based Learning) เพื่อทำให้เกิดการทำงานร่วมกันของผู้เรียน

ใช้ทักษะในการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมและตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของเอกลักษณ์ที่งดงามของสังคมไทย โดยเป็นการเรียนรู้ใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Education) จากชุมชน และขั้นตอนการเรียนรู้โครงการเป็นฐาน (Project Based Learning) เพื่อให้ผู้เรียนแก้ปัญหาได้สำเร็จด้วยตนเอง สามารถเชื่อมโยงความรู้ในห้องเรียนเข้ากับชีวิตจริง สามารถผลิตชิ้นงานหรือโครงการออกมาส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพของประชาชนในชุมชน นำไปสู่การพัฒนาชุมชนรอบมหาวิทยาลัยให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการดำเนินงานไปประยุกต์ใช้

รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับรายวิชาอื่น ๆ ที่ต้องการศึกษาปัญหาของชุมชน และต้องการพัฒนาทักษะของผู้เรียนให้เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 โดยปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนศูนย์กลาง และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ผ่านการปฏิบัติจริง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานครั้งต่อไป

2.1 หลักสูตรฯ ควรส่งเสริมให้มีการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และการเรียนรู้โดยใช้โครงการมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เข้ากับปัญหาของชุมชน และสามารถผลิตชิ้นงานหรือโครงการตอบสนองความต้องการของชุมชนได้

2.2 อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชา ควรมีการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA ต่อเนื่องทุกปี เพื่อประเมินความก้าวหน้าและปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

การนำผลการดำเนินงานไปใช้ประโยชน์

1. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน สามารถนำกระบวนการ EDICRA ไปประยุกต์ใช้กับรายวิชาที่ต้องการผลการเรียนรู้ในออกแบบโครงการ/นวัตกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนการสร้างสรรค์สิ่งใหม่เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรคในชุมชนได้

2. นำผลการดำเนินงานไปสร้างโครงการ/นวัตกรรมให้ประชาชนในชุมชนมีความรู้ทัศนคติ และมีพฤติกรรมที่ถูกต้องในการป้องกันและควบคุมโรคที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ณัฐภา ผิวมา และวิภาวี วลีพิทักษ์เดช. (2560). การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน และการจัดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน. วารสารการอาชีวและเทคนิคศึกษา, 7(13), 16-26.
- ดุขุฎี โยเหลา และคณะ. (2557). การศึกษาการจัดการเรียนรแบบ PBL ที่ได้จากโครงการสร้างชุดความรู้เพื่อ สร้างเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของเด็กและเยาวชน: จากประสบการณ์ความสำเร็จของโรงเรียน ไทย. กรุงเทพฯ: หจก.ทิพย์วิสุทธิ.
- ทิตนา แคมมณี. (2547). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภาพรณ์ เพียงดวงใจและมาเรียม นิลพันธุ์. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยใช้ โครงงานร่วมกับเทคนิคการสืบเสาะหาความรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้านเพื่อเสริมสร้าง ความสามารถในการสร้างนวัตกรรมและจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3, วารสาร ศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 9(2), 190-204.
- นรรธพร จันทร์เฉลี่ย เสริบุตร. (2564). EDICRA ยกเครื่องพัฒนาการศึกษา ‘ปัญหา’ กลายเป็นทางออก. [ออนไลน์]. จาก: <https://iamkru.com/2021/04/30/edicra/>. (30 ตุลาคม 2565)
- ประทีป คงเจริญ. (2564). ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม: คุณลักษณะสำคัญของพลโลกในยุคเศรษฐกิจที่ ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม.วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยธนบุรี. 15(3), 165 - 77.
- พิณสุดา สิริรังศรี. (2555). การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชน การศึกษาฐานรากทางเลือก ประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- มณฑล จันทร์แจ่มใส. (2558). โครงการถอดชุดประสบการณ์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษาการบูรณาการจัดการเรียนรู้วิชาออกแบบสถาปัตยกรรมกับการพัฒนาที่อยู่อาศัยของผู้มี รายได้น้อย. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร. 10(1), 143-156.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2561). สี่เสาหลักของการศึกษา. [ออนไลน์]. จาก: www.curriculumandlearning.com/upload/สี่เสาหลักทางการศึกษา_1415863493.pdf. (30 ตุลาคม 2565)
- วัชรินทร์ โพธิ์เงิน, พรจิต ประทุมสุวรรณ และสันติ หุตะมาน. 2556. การจัดการเรียนการสอนแบบโครงงาน เป็นฐาน. ภาควิชาครุศาสตร์เครื่องกล คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. [ออนไลน์]. จาก: [http://www.fte.kmutnb.ac.th/km/project-based%20 learning.pdf](http://www.fte.kmutnb.ac.th/km/project-based%20learning.pdf). (30 ตุลาคม 2565)

- วรากรณ์ สามโกเศศและคณะ. (2553). ข้อเสนอทางเลือกระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาวะคนไทย. นนทบุรี: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส).
- วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์. (2561). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ของครูในศตวรรษที่ 21. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. 11(3), 179-191
- กล้า ทองขาว. (ม.ป.ป). การจัดการศึกษาฐานชุมชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). รายงานการวิจัย แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.
- สุทธิยา รัตนคุณาศาสตร์ และพรสวรรค์ วงศ์ตาธรรม. (2559). การออกแบบและพัฒนาบทเรียนบน. เครือข่ายโดยใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดสร้างสรรค์. The Twelfth National Conference on Computing and Information Technology NCCIT 2016, 404-409.
- สรกฤษ มณีวรรณ. (2561). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบโครงงานร่วมกับเทคนิคซินเน็คติคส์ผ่านคลาวด์เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรม. วารสารการอาชีวศึกษาและเทคโนโลยี, 8(15), 63-76พิมพ์เนื้อหา ตัวอักษร TH Sarabun New ขนาด 16 pt. ตัวธรรมดา

ภาษาอังกฤษ

- Bedri Z., de Fréin R., and Dowling G.. (2017). Community-Based Learning: A Primer. Irish Journal of Academic Practice: 6(1), 1-26.
- McDonell, C. (2007). Project-Based Inquiry Units for Young Children: First Step to Research for Grades Pre-K-12. Ohio: Linworth Books.
- Saavedra, A. R. and Opfer, V. D. (2012). Teaching and learning 21st century skills : Lessons from the learning sciences. Asia Society. [Online]. Retrieved from: <https://asiasociety.org/education/teaching-and-learning-21st-century-skills>. (30 October 2022)

ภาคผนวก

รูปภาพประกอบการทำกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA
ในรายวิชาการป้องกันและควบคุมโรค

แบบประเมินกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA

แบบประเมินกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA

ชื่อ-สกุล นายจักราวุธ เห่งไครธา

คำชี้แจง

ให้ท่านพิจารณาแบบประเมินกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุดตามความคิดเห็นของท่าน โดยให้ท่านระบุเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องผลการพิจารณา

ลำดับ ที่	องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้พฤติกรรม	ผลการพิจารณา			
			ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ปรับปรุง
1	Explore สสำรวจ ปัญหา	1. ทำความเข้าใจปัญหาและผู้มีส่วน เกี่ยวข้องกับปัญหาตามโจทย์ที่ได้รับ มอบหมาย		✓		
		2. บันทึกข้อมูลระหว่างพื้นที่สำรวจ อย่างเป็นรูปธรรม	✓			
		3. รวบรวมข้อมูลและสรุปผลที่ได้ จากการสำรวจปัญหา		✓		
2.	Define การสร้าง ความเข้าใจ เกี่ยวกับปัญหา	4. จัดกลุ่มประเด็นปัญหาที่ได้จาก การสำรวจ		✓		
		5. มีการจัดลำดับความสำคัญของ ปัญหา		✓		
		6. เลือกประเด็นปัญหา		✓		
3.	Investigate การศึกษาวิธีการ แก้ปัญหา	7. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันศึกษา วิธีการแก้ไขปัญหา	✓			
		8. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันสร้าง ต้นแบบโครงการ/นวัตกรรม		✓		
		9. มีการขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ ปรึกษา	✓			

ลำดับ ที่	องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้พฤติกรรม	ผลการพิจารณา			
			ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ปรับปรุง
4.	Create การสร้าง โครงการ/ นวัตกรรม	10. สร้างโครงการ/นวัตกรรมในการ แก้ไขปัญหาได้ตรงสภาพปัญหา		✓		
		11. นำหลักวิชาการมาสนับสนุนแนว โครงการ/นวัตกรรม	✓			
5.	Reflect เป็นการ สะท้อนความคิด ระหว่างผู้เรียนกับ อาจารย์	12. นำเสนอโครงการ และมีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน	✓			
		13. มีการนำข้อมูลที่ได้จากการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ไปแก้ไขปรับปรุง โครงการ/นวัตกรรม		✓		
6.	Act เผยแพร่ โครงการ/ นวัตกรรมในการ แก้ไขปัญหา	14. มีการนำโครงการ/นวัตกรรม ไป ใช้แก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชนที่ไปสำรวจ		✓		
		15. โครงการ/นวัตกรรม มีความ แปลกใหม่ และนำไปใช้ได้จริง		✓		

ลงชื่อ...ธัญพร.....ผู้ประเมิน
(นางสาวธัญพร วิชาสง)
วันที่ 6 พฤษภาคม 2566

แบบประเมินสมรรถนะทักษะ 3Rs8Cs

หน้า ๑ จาก ๑

แบบประเมินสมรรถนะทักษะ 3Rs8Cs

ชื่อ-สกุล นายจักราวุธ เจริญโครธา

คำชี้แจง
 ให้ท่านพิจารณาแบบประเมินสมรรถนะทักษะ 3Rs8Cs ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด ตามความคิดเห็นของท่าน โดยให้ท่านระบุเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องผลการพิจารณา

รายการประเมิน	ผลการพิจารณา			
	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ปรับปรุง
Reading (อ่านออก)				
1. สามารถอ่านและแปลความหมายแล้วเข้าใจเนื้อหาได้ตรงประเด็น		✓		
2. สามารถถ่ายทอดข้อมูลที่ได้จากการศึกษาให้ผู้อื่นได้ตรงประเด็น	✓			
(W) Riting (เขียนได้)				
3. สามารถเขียนได้ถูกต้อง ชัดเจน ทั้งคำศัพท์และไวยากรณ์	✓			
4. สามารถเขียนสื่อความหมายเข้าใจได้ง่าย และตรงประเด็น	✓			
(A) Rithematics (คิดเลขเป็น)				
5. สามารถคำนวณ จัดลำดับความสำคัญของปัญหาด้านสุขภาพได้		✓		
ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving)				
6. สามารถกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการแก้ปัญหาในชุมชนได้อย่างตรงประเด็น		✓		
7. สามารถศึกษาวิธีการแก้ปัญหาโดยการออกแบบโครงการได้เหมาะสมกับปัญหาสุขภาพของชุมชน		✓		
ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation)				
8. มีความคิดสร้างสรรค์ ในการออกแบบโครงการ/นวัตกรรมให้สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาสุขภาพ		✓		

รายการประเมิน		ผลการพิจารณา			
		ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ปรับปรุง
	9. มีความสามารถคิดและเก็บรายละเอียดของปัญหาสุขภาพในชุมชน และอธิบายให้เห็นภาพชัดเจน	✓			
	10. มีความสามารถในการออกแบบการนำเสนอโครงการที่แปลกใหม่และน่าสนใจ	✓			
ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross-cultural Understanding)					
	11. มีความสามารถเข้าใจปัญหาสุขภาพที่เกิดจากวัฒนธรรมบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน	✓			
ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership)					
	12. มีการวางแผนทำงานร่วมกัน และการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่มให้ทุกคนมีส่วนร่วม		✓		
	13. มีแสดงความคิดเห็นและยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มและผู้อื่น		✓		
ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และการรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information and Media Literacy)					
	14. สามารถใช้ภาษาท่าทาง บุคลิกภาพ และใช้น้ำเสียงในการแสดงความรู้สึกได้เหมาะสมกับกาลเทศะ		✓		
	15. สามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิด และความเข้าใจในโดยใช้ภาษาอย่างเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง	✓			
ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy)					
	16. สามารถเลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลาย และคำนึงถึงความปลอดภัยในการใช้สื่อ		✓		
	17. สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูลในการจัดทำโครงการ/นวัตกรรมที่ทันสมัย และนำเสนอสื่อ		✓		

รายการประเมิน		ผลการพิจารณา			
		ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ปรับปรุง
ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning Skills)					
	18. สามารถนำความรู้จากในชั้นเรียนมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพให้แก่ชุมชนที่ไปสำรวจ		✓		
ความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม (Compassion)					
	19. ดำเนินโครงการกับชุมชนโดยยึดหลักปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ	✓			
	20. ดำเนินโครงการได้ตรงตามแผนที่ได้กำหนดไว้	✓			

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
 (วทีร.๓.บจ.๖๖).....
 วันที่ 6 ก.พ. 66

แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
ร่วมกับกระบวนการ EDICRA

แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับ
กระบวนการ EDICRA

คำชี้แจง : ท่านเห็นด้วยกับข้อความต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด โดยโปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน
ช่องว่าง ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อที่	ความพึงพอใจ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	เนื้อหา มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ของรายวิชา	✓				
2.	การเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ EDICRA มีความง่ายเหมาะกับ ผู้เรียน	✓				
3.	รูปแบบการจัดการสอนมีความน่าสนใจ กระตุ้น และท้าทายให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง	✓				
4.	นิสิตสามารถคิด วิเคราะห์ และประเมินปัญหา ด้านสุขภาพในชุมชนได้	✓				
5.	นิสิตสามารถออกแบบโครงการและนวัตกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพในชุมชนได้	✓				
6.	นิสิตสามารถออกแบบโครงการให้สอดคล้อง วัฒนธรรมและบริบทของชุมชนได้		✓			
7.	ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี	✓				
8.	นิสิตสามารถสื่อสารและใช้เทคโนโลยีในการ ดำเนินโครงการได้อย่างเหมาะสม	✓				
9.	สื่อการเรียนรู้ทันสมัย	✓				
10.	สามารถนำทักษะการเรียนในครั้งต่อไป ประยุกต์ใช้ได้จริงในการทำงาน	✓				

แบบสอบถามความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อการจัดกิจกรรมของผู้เรียน

แบบสอบถามความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อการจัดกิจกรรมของผู้เรียน

คำชี้แจง : ท่านเห็นด้วยกับข้อความต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด โดยโปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง
ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ความพึงพอใจ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านความตรงของเนื้อหา					
1. ท่านมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาด้านสุขภาพ และเสนอแนะความต้องการในการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ	✓				
2. เนื้อหาที่ดำเนินโครงการสามารถช่วยแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพของท่าน	✓				
ด้านความเข้าใจในเนื้อหา					
3. ข้อมูลจากการเข้าร่วมโครงการสามารถนำไปเป็นแนวทางในการดูแลสุขภาพของตนเองได้อย่างถูกต้อง	✓				
4. ท่านได้รับความรู้และมีความเข้าใจเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ	✓				
ด้านความพร้อมของดำเนินโครงการ					
5. นิสิตผู้ดำเนินโครงการสามารถอธิบายเนื้อหาและจัดกิจกรรมได้อย่างน่าสนใจ	✓				
6. นิสิตผู้ความสามารถในการให้บริการ เช่น สามารถตอบคำถาม ชี้แจงข้อสงสัย ให้คำแนะนำช่วยแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง น่าเชื่อถือ เป็นต้น		✓			
ด้านความพร้อมของสื่อและอุปกรณ์					
7. สื่อในการดำเนินโครงการช่วยให้ท่านรู้แนวทางในแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพของท่าน		✓			
8. สื่อด้านสุขภาพที่น่าเสนอ เข้าใจง่าย น่าสนใจ และแปลกใหม่	✓				
ด้านความพร้อมของสถานที่ เวลา					
9. ท่านคิดว่าสถานที่ เวลา มีความพร้อมและเหมาะสมต่อการดำเนินโครงการ	✓				
ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์					
10. ข้อมูลที่ได้รับจากการดำเนินโครงการสามารถนำไปบอกต่อและสอนบุคคลที่ท่านรู้จักได้		✓			

INNOVATIVE LEARNING INSTITUTE
UNIVERSITY OF PHAYAO

เทคนิคการแพทย์ส่งต่อความรู้ผ่านแกนนำอาสาสมัครสุขภาพสู่ชุมชน

The Transfer of Medical Technology Knowledge to Community
via Health Volunteer Leaders

สุภาพร ขำจันทร์*

วิภาสสิริ ศรีสุวรรณ

พิมพร ไชยวรรณ

Supaporn Khamchun*

Wibhasiri Srisuwan

Pimporn Chaiwan

สาขาวิชาเทคนิคการแพทย์ คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

*supaporn.kh@up.ac.th

บทคัดย่อ

เทคนิคการแพทย์ชุมชน เป็นรายวิชาเอกบังคับในหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (เทคนิคการแพทย์) โดยเป็นรายวิชาที่พัฒนาให้นิสิตสามารถบูรณาการศาสตร์ทางเทคนิคการแพทย์ในการออกปฏิบัติต่อชุมชนในเชิงรุก ทั้งนี้เพื่อช่วยป้องกันความรุนแรงของโรคในชุมชนได้ทางหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การดำเนินการจำเป็นต้องพัฒนาสุขภาพของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอน จึงมีความมุ่งเน้นในการถ่ายทอดความรู้ให้กับแกนนำสุขภาพเพื่อส่งต่อความรู้ให้กับคนในชุมชนต่อไป โดยจะเป็นการเรียนการสอนบนพื้นฐานโจทย์ปัญหาสุขภาพและความต้องการของชุมชนแบบอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบในการแก้ปัญหาสุขภาพชุมชนด้วยวิธีการทางเทคนิคการแพทย์ และการถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการแพทย์ให้ชุมชนสามารถดูแลตนเองได้ผ่านแกนนำสุขภาพชุมชน ซึ่งในแต่ละขั้นตอนดังกล่าวจะอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับแกนนำสุขภาพชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาสุขภาพชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยในการดำเนินการจะเริ่มต้นด้วยขั้นเตรียมนิสิตก่อนออกปฏิบัติต่อชุมชน ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้ พบว่า นิสิตมีความรู้ความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของเทคนิคการแพทย์ชุมชนภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมเปรียบเทียบกับก่อนการทำกิจกรรม จากนั้นจะเป็นขั้นตอนการออกปฏิบัติต่อชุมชน ซึ่งจะมีการวิเคราะห์และคัดเลือกพื้นที่ในการออกปฏิบัติ โดยต้องเป็นพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน ซึ่งก็คือ บ้านป่าดิงเหนือ ต.แม่ใจ ในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของ รพ.สต. บ้านป่าดิง หลังจากนั้นนิสิตจะทำการรวบรวมข้อมูลปัญหาสุขภาพชุมชนจากข้อมูลของ รพ.สต. และทำประชาคมร่วมกับแกนนำสุขภาพชุมชนในการร่วมกันค้นหาปัญหาสุขภาพแบบอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน เมื่อทำการจัดเรียงลำดับโรคที่จะแก้ไขปัญหาแล้ว นิสิตจะเริ่มดำเนินการออกแบบวิธีการทางเทคนิคการแพทย์ในการแก้ปัญหาสุขภาพชุมชน ได้แก่ การตรวจวัดระดับน้ำตาลในเลือดสำหรับโรคเบาหวาน การตรวจวัดค่าความดันโลหิตสำหรับโรคความดันโลหิตสูง และการตรวจวัดระดับน้ำตาลในเลือดสำหรับโรคไขมันในเลือดสูงซึ่งจากการตรวจวิเคราะห์พบว่า กลุ่มเสี่ยงที่อยู่ในพื้นที่บ้านป่าดิงเหนือพบบุคคลที่มีค่าความดันโลหิตสูงร้อยละ 39 ผู้ที่มีระดับน้ำตาลในเลือดค่อนข้างสูงถึงสูงร้อยละ 21.7 และผู้ที่มีค่าของ Cholesterol, Triglyceride และ LDL สูงกว่าปกติร้อยละ 78.3, 53.6 และ 62.3 รวมถึงผู้ที่มีค่าของ HDL ต่ำกว่าปกติร้อยละ 23.5 จากนั้นในท้ายสุด นิสิตจะมีการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ให้กับ อสม. ในชุมชน ทั้งการอ่าน/แปลผลการตรวจวิเคราะห์ วิธีการตรวจคัดกรองโรคเบื้องต้น การเก็บสิ่งส่งตรวจเพื่อการตรวจวิเคราะห์ และความรู้ทางสุขภาพทั่วไป โดยภายหลังจากการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าว นิสิตจะมีการประเมินความเข้าใจที่เพิ่มขึ้น ซึ่งพบว่า อสม. ที่เป็นแกนนำในชุมชนมีความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 80 แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนสามารถส่งผลให้นิสิตคิดวิเคราะห์ในการออกปฏิบัติและถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน ส่งผลให้ความรู้ทางเทคนิคการแพทย์และสุขภาพอื่น ๆ คงอยู่ในชุมชนต่อไป อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: เทคนิคการแพทย์, แกนนำสุขภาพ, อสม., การถ่ายทอดความรู้, ชุมชน

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

รายวิชาเทคนิคการแพทย์ชุมชน (Medical Technology Community) เป็นรายวิชาหลักที่อยู่ในหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (เทคนิคการแพทย์) โดยมีวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังสำหรับบัณฑิตเทคนิคการแพทย์ คือ ความสามารถในการนำความรู้และทักษะทางวิชาชีพเทคนิคการแพทย์ไปปฏิบัติในระบบสุขภาพชุมชนได้ โดยเป็นการเรียนรู้ในสถานการณ์จริง จากการนำความรู้จากการฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการมาใช้ในสถานการณ์จริง ในการให้บริการโดยตรงกับผู้รับบริการในชุมชน ทั้งนี้เพื่อเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานในห้องปฏิบัติการทางเทคนิคการแพทย์ตามมาตรฐานวิชาชีพให้กับนิสิตเทคนิคการแพทย์ชั้นปีสุดท้าย รวมถึงส่งเสริมให้นิสิตสามารถร่วมงานและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีทักษะการสื่อสารในองค์ความรู้ทางสุขภาพกับผู้รับบริการ และมีความภาคภูมิใจในวิชาชีพเทคนิคการแพทย์ โดยในการจัดการเรียนการสอนจะเป็นการบูรณาศาสตร์ทางเทคนิคการแพทย์และสาธารณสุข โดยมีทั้งการเรียนการสอนภาคบรรยาย และภาคปฏิบัติการในการประยุกต์ใช้ความรู้ทางเทคนิคการแพทย์ มาออกปฏิบัติต่อผู้รับบริการในชุมชนในสถานการณ์จริงแบบเชิงรุก ที่ผ่านการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและการทำงานเป็นทีมของนิสิตเทคนิคการแพทย์ ซึ่งประกอบด้วย การค้นหาปัญหาสุขภาพชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน การให้บริการทางเทคนิคการแพทย์แก่กลุ่มเสี่ยงโรคที่เป็นปัญหาของชุมชน การรายงานผลการตรวจวิเคราะห์ทางเทคนิคการแพทย์ และการให้ข้อมูลคำแนะนำทางด้านสุขภาพโดยเฉพาะความรู้ทางเทคนิคการแพทย์ในการเก็บสิ่งส่งตรวจ วิธีการตรวจวิเคราะห์ในห้องตรวจอย่างง่ายที่ประชาชนเข้าถึงได้ และการแปลผลการตรวจวิเคราะห์ผ่านแกนนำสุขภาพชุมชน ซึ่งในที่นี้ คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ประจำชุมชน ทั้งนี้ การจะส่งเสริมให้ชุมชนสามารถดูแลสุขภาพตนเองได้อย่างยั่งยืนนั้น ชุมชนจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถในวิธีการดูแลสุขภาพที่ถูกต้องในกลุ่มแต่ละบุคคลอย่างถูกต้อง เช่น วิธีการเฝ้าระวังความรุนแรงของโรคในกลุ่มที่เป็นโรค การเฝ้าระวังการเกิดโรคในกลุ่มผู้ที่มีความเสี่ยงต่อโรค การส่งเสริมสุขภาพในผู้ที่ยังไม่เป็นโรคหรือผู้ที่ไม่มีความเสี่ยงต่อโรค เป็นต้น โดยหนึ่งในการเฝ้าระวังโรคหรือการส่งเสริมสุขภาพดังกล่าวจำเป็นต้องทราบถึงสถานะสุขภาพในบุคคลนั้น ๆ ซึ่งสามารถทราบได้อย่างแน่ชัดและถูกต้องด้วยผลการตรวจวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการเทคนิคการแพทย์ โดยเป็นวิชาชีพที่มีการเก็บสิ่งส่งตรวจจากผู้มารับบริการเพื่อนำมาตรวจวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลการตรวจวิเคราะห์ที่สามารถช่วยวินิจฉัยและพยากรณ์โรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันประชาชนมีการเข้าถึงการตรวจวิเคราะห์ทางเทคนิคการแพทย์มากขึ้นผ่านคลินิกเทคนิคการแพทย์เอกชนที่กระจายอยู่ทั่วไป อีกทั้งภายหลังจากการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ที่เกิดจากการติดเชื้อไวรัส SAR-CoV2 นั้น ส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการเก็บสิ่งส่งตรวจและการตรวจวิเคราะห์ด้วยชุดตรวจอย่างง่ายมากขึ้น แต่ทั้งนี้ ประชาชนต่าง ๆ เหล่านั้นอาจจะยังขาดความรู้ความเข้าใจในความสำคัญของการวิธีการเก็บสิ่งส่งตรวจในการส่งผลการตรวจวิเคราะห์อย่างถูกต้อง รวมถึงการแปลผลการตรวจวิเคราะห์ทางเทคนิคการแพทย์ที่ได้รับมา ซึ่งสามารถส่งผล

ต่อแนวทางการดูแลสุขภาพที่ถูกต้องในแต่ละบุคคลได้ อย่างไรก็ตาม สถานพยาบาลในระดับปฐมภูมิ คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) ในหลาย ๆ ภูมิภาคทั่วประเทศ ได้มีการให้บริการสุขภาพเชิงรุก และทั่วถึงผ่านอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่แกนนำสุขภาพของคนในชุมชน ดังนั้น บุคคลดังกล่าวจึงถือเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญในการส่งเสริมให้ประชาชนมีวิธีการดูแลสุขภาพตนเองอย่างยั่งยืนผ่านการทำให้แกนนำสุขภาพชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องโดยเฉพาะความรู้ทางเทคนิคการแพทย์ และเมื่อแกนนำสุขภาพดังกล่าวมีความรู้ที่ถูกต้องแล้ว จะสามารถถ่ายทอดให้คนในชุมชนมีความเข้าใจที่ถูกต้องตามไปด้วย ดังนั้น ในการเรียนการสอนรายวิชาเทคนิคการแพทย์ชุมชน จึงมีความมุ่งเน้นในการถ่ายทอดความรู้ทางเทคนิคการแพทย์ให้กับแกนนำสุขภาพเพื่อส่งต่อไปให้กับชุมชนต่อไป โดยจะเป็นการเรียนการสอนบนพื้นฐานโจทย์ปัญหาสุขภาพและความต้องการของชุมชนแบบอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบในการแก้ปัญหาสุขภาพชุมชนด้วยวิธีการทางเทคนิคการแพทย์ และการถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการแพทย์ให้ชุมชนสามารถดูแลตนเองได้ผ่านแกนนำสุขภาพในแต่ละชุมชน ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของการออกปฏิบัติต่อชุมชนจะอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนในชุมชนโดยเฉพาะแกนนำสุขภาพชุมชน ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถใช้วิธีการทางเทคนิคการแพทย์ในการแก้ปัญหาสุขภาพชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามแต่ละบริบทของชุมชน รวมถึงส่งผลให้การเรียนการสอนในรายวิชาเทคนิคการแพทย์ชุมชนมีประสิทธิภาพมากที่สุด นิสิตมีความเข้าใจในกระบวนการเข้าถึงชุมชน และประยุกต์ใช้ความรู้ทางเทคนิคการแพทย์ในการแก้ปัญหาสุขภาพชุมชนได้อย่างถูกต้องอีกด้วย

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อให้นิสิตออกแบบวิธีการทางเทคนิคการแพทย์ในการแก้ปัญหาสุขภาพชุมชนบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมกับชุมชน
- 2) เพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจในวิธีการต่าง ๆ ทางเทคนิคการแพทย์ผ่านแกนนำสุขภาพชุมชน

ขอบเขตการศึกษา (หัวข้อตัวอักษร TH Sarabun New 16 pt. ตัวหนา)

การศึกษานี้เป็นการออกแบบวิธีการแก้ปัญหาสุขภาพชุมชนผ่านวิธีการทางเทคนิคการแพทย์ โดยการให้นิสิตคิดวิเคราะห์วิธีการแก้ปัญหาบนโจทย์ความต้องการของชุมชนผ่านการแลกเปลี่ยนรู้ในกระบวนการต่าง ๆ กับแกนนำสุขภาพชุมชน ทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาสุขภาพชุมชน การประยุกต์ใช้วิธีการทางเทคนิคการแพทย์ในการแก้ปัญหาสุขภาพชุมชน การให้บริการตรวจวิเคราะห์ทางเทคนิคการแพทย์กับกลุ่มเสี่ยงต่อโรคที่เป็นปัญหาในชุมชน การถ่ายทอดความรู้ทางเทคนิคการแพทย์ทั้งวิธีการเก็บส่งตรวจที่ถูกต้อง และการแปลผลการตรวจวิเคราะห์ทางเทคนิคการแพทย์ร่วมกับแนวทางการดูแลสุขภาพเบื้องต้นให้กับแกนนำสุขภาพชุมชนในการส่งผลต่อไปให้กับประชาชนในชุมชนเพื่อการดูแลสุขภาพของตนเองอย่างยั่งยืน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (หัวข้อตัวอักษร TH Sarabun New 16 pt. ตัวหนา)

ระบบสุขภาพที่ดี ประกอบด้วย ระบบบริการสุขภาพ ที่ให้บริการส่งเสริม ป้องกัน รักษา พื้นฟูอย่างมีคุณภาพ ปลอดภัย ได้มาตรฐานและครอบคลุมสิทธิประโยชน์ทางการแพทย์และสาธารณสุข ซึ่งมีระบบกำลังคนที่เพียงพอ มีความรู้ มีสัดส่วนของความชำนาญที่เหมาะสม ตอบสนองความต้องการของ ประชากรได้อย่างเท่าเทียม ครอบคลุม มีระบบวัสดุ อุปกรณ์ เวชภัณฑ์ ที่เพียงพอ ได้มาตรฐาน มีคุณภาพ ปลอดภัย มีระบบการเงินการคลังที่เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ มีระบบสารสนเทศ ที่พร้อมจะแบ่งปันข้อมูล มีระบบอภิบาลที่กำกับดูแลให้หน่วยบริการทำงานอย่างเป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยทุกระบบมีคนเป็น ศูนย์กลางในการขับเคลื่อน (WHO, 2007) ดังนั้น กำลังคนด้านสุขภาพ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อน ระบบสุขภาพ นั้นแสดงให้เห็นว่า ระบบสุขภาพจำเป็นต้องมีกำลังคนที่เพียงพอ มีการกระจายตัวอย่างเป็น ธรรม เท่าเทียมทุกส่วนภูมิภาคของประเทศไทย มีสัดส่วนประเภทกำลังคนที่เหมาะสม กำลังคนมีความรู้ ความสามารถ มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และมีกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน (อรุณรัตน์ คันธา, 2557)

การสื่อสารที่ดีเพื่อส่งเสริมให้ผู้รับบริการเข้าใจแนวทางการปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่ควร กระทำ/ไม่ควรกระทำ ย่อมมีผลดีต่อการควบคุมโรคสำหรับผู้ป่วย ลดจำนวนกลุ่มเสี่ยงลง หากแต่การส่งเสริม สุขภาพในปัจจุบันเน้นการสื่อสารด้วยแผ่นพับ เนื้อหาข้อมูลในแผ่นพับมีมาก ขาดภาพประกอบที่เข้าใจง่าย ขาดการแนะนำกลวิธีที่จะนำไปสู่การปฏิบัติจริง ขาดการแนะนำกลไกการเกิดโรค (วิชาณีย์ ใจมาลัย, 2560) การให้ความรู้ที่เป็นชุดความรู้ไม่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงทำให้ผู้รับบริการขาดแรงจูงใจในการรับ ข้อมูลข่าวสาร ไม่เกิดการทำความเข้าใจและคิดวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้ (ชนิดา ประดิษฐ์สถาพร, 2559) การสื่อสารผ่านการให้ความรู้ นิยมให้เป็นกลุ่มใหญ่ เป็นชุดข้อมูลที่มีอยู่แล้วจากหน่วยราชการ ไม่ได้ ปรับตามลักษณะเฉพาะของบุคคล (สำนักงานวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน สถาบันพัฒนาสุขภาพ อาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล, 2555) และรายงานการวิจัยหลายฉบับพบว่า ผู้รับบริการก็ขาดทักษะทางสุขภาพ เช่นเดียวกัน โดยมีทักษะในระดับปานกลางถึงต่ำ ซึ่งเป็นผลมาจากผู้รับบริการจะเกรงใจ ไม่กล้าถาม แม้จะไม่ เข้าใจสิ่งที่แพทย์ พยาบาลพูดหรือแนะนำ จึงทำให้ยากลำบากในการมีภาวะสุขภาพที่ดี (Easton, Entwistle, & Williams, 2010) ดังนั้น ทักษะทางสุขภาพจึงถือเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยพัฒนาระบบบริการสุขภาพ

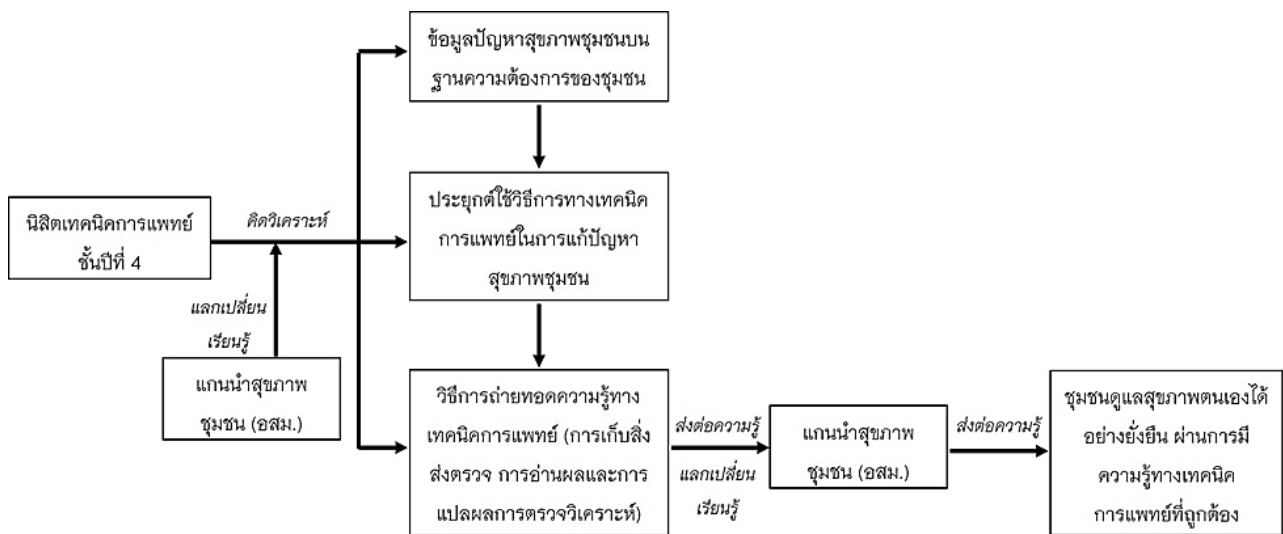
วิชาชีพเทคนิคการแพทย์ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพเทคนิคการแพทย์ พ.ศ. 2557 หมายความว่า วิชาชีพที่กระทำต่อมนุษย์เพื่อให้ได้สิ่งตัวอย่างทางการแพทย์และการดำเนินการโดยวิธีทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการตรวจ ทดสอบ วิเคราะห์วินิจฉัย และการรายงานผลการตรวจ เพื่อการวินิจฉัย การติดตามการรักษา การพยากรณ์โรค และการป้องกันโรคหรือเพื่อการประเมินภาวะสุขภาพ ซึ่งจัดเป็น วิชาชีพหนึ่งในกลุ่มวิทยาศาสตร์การแพทย์ที่ปฏิบัติงานภายในห้องปฏิบัติการทางการแพทย์หรือห้องปฏิบัติการ เวชศาสตร์ชั้นสูง ในการมุ่งเน้นให้เกิดการส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้งการป้องกันและรักษาโรคต่างๆ ให้กับบุคคล

ทั่วไปและผู้ป่วย ด้วยวิธีการที่เกี่ยวข้องศาสตร์ด้านต่าง ๆ ทางเทคนิคการแพทย์ ได้แก่ โลหิตวิทยา จุลทรรศน์ศาสตร์ ภูมิคุ้มกันวิทยา วิทยาศาสตร์การบริการโลหิต เคมีคลินิก พิชวิทยา จุลชีววิทยา และปรสิตวิทยา ในคำกล่าวของศาสตราจารย์ ดร.วีระพงศ์ ปรัชชญาสิทธิกุล ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับแนวทางของเทคนิคการแพทย์ชุมชน คือ “ชุมชนเปรียบเหมือนห้องปฏิบัติการที่มีชีวิต” โดยสร้างเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของชุมชน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ มุ่งเน้นให้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านวิชาชีพเทคนิคการแพทย์สู่ชุมชน ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ชุมชนสามารถดูแลสุขภาพด้วยตนเองแบบยั่งยืนผ่านการสร้างบุคคลที่เป็นแกนนำในการดูแลรักษาสุขภาพของประชาชนในชุมชน

กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge management) เป็นกระบวนการที่นำมาใช้สำหรับการถ่ายโอนความรู้ต่าง ๆ โดยได้มีการอิงมาจากแนวคิดแบบจำลองเซไก (SECI Model) ซึ่งเป็นทฤษฎีกระบวนการสร้างความรู้โดยผ่านการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างความรู้ที่อยู่ภายในกับความรู้ที่อยู่ภายนอก และมีรูปแบบการเปลี่ยนลักษณะความรู้ ดังนี้ คือ 1) การแลกเปลี่ยนทางสังคม (Socialization) ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความรู้จากปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มคนในสังคมจากบุคคลไปยังอีกบุคคล เช่น การสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ของคนที่ทำงานร่วมกัน หรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการแก้ปัญหาของงานที่ทำร่วมกัน เป็นต้น 2) การนำออกสู่ภายนอก (Externalization) ซึ่งเป็นการนำความรู้ภายในที่ได้จากการถ่ายทอดออกมาสู่ภายนอกในรูปแบบที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถแบ่งปันไปยังผู้อื่นได้ง่ายขึ้นการเขียนเป็นบทความ เช่น เอกสารคู่มือ หรือการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ เป็นต้น 3) การผสมผสาน (Combination) จากการถ่ายทอดความรู้ของการแลกเปลี่ยนทางสังคม และการนำออกสู่ภายนอก ทำให้เกิดการเรียนรู้จากบุคคลอื่น หรือนำมาใช้ในการกำหนดเป็นแนวปฏิบัติต่าง ๆ 4) การรับความรู้เข้ามาสู่ตนเอง (Internalization) จากการผสมผสาน ทำให้ความรู้ภายนอกเกิดการถูกเรียนรู้และกลับไปเป็นความรู้ที่ฝังลึกภายในบุคคลนั้น (บุญดี บุญกิจ และคณะ, 2549)

ดังนั้น เพื่อให้การดูแลสุขภาพตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืนผ่านการบูรณาการร่วมกับวิธีการทางเทคนิคการแพทย์ การศึกษานี้จึงมีแนวทางในการให้นิสิตเทคนิคการแพทย์ชั้นปีที่ 4 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเทคนิคการแพทย์ชุมชน มีการกำหนดวิธีในการวิเคราะห์ปัญหาสุขภาพชุมชนร่วมกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับแกนนำสุขภาพชุมชน อีกทั้งยังมีการกำหนดวิธีการทางเทคนิคการแพทย์ในการแก้ปัญหาสุขภาพชุมชนบนฐานความต้องการและบริบทของชุมชน นอกจากนั้นเพื่อให้ชุมชนสามารถดูแลสุขภาพตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ก็ได้มีการออกแบบวิธีในการถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการแพทย์ต่าง ๆ ผ่านแกนนำสุขภาพที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งก็คือ เจ้าหน้าที่ รพสต. และ อสม. ร่วมด้วย

กรอบแนวคิด

วิธีการดำเนินการ

1. กลุ่มเป้าหมาย
  - นิสิตชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาเทคนิคการแพทย์ คณะสหเวชศาสตร์ ที่ลงทะเบียนรายวิชาเทคนิคการแพทย์ชุมชน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
  - แบบสัมภาษณ์ข้อมูลปัญหาสุขภาพชุมชน และวิธีการแก้ปัญหาชุมชนด้วยวิธีการทางเทคนิคการแพทย์
  - แบบสัมภาษณ์การเชื่อมโยงข้อมูลผลการตรวจวิเคราะห์ทางเทคนิคการแพทย์กับข้อมูลพฤติกรรมสุขภาพของกลุ่มเสี่ยงโรคในชุมชน
  - แบบสอบถามความเข้าใจในสิ่งส่งตรวจ การแปลผลการตรวจวิเคราะห์ทางเทคนิคการแพทย์ที่ให้บริการตรวจวิเคราะห์ และการตรวจวิเคราะห์ที่ทางเจ้าหน้าที่ รพสต. และ อสม. ทำเป็นประจำ
  - แบบสอบถามความเข้าใจในผลการตรวจวิเคราะห์และความพึงพอใจของประชาชนในพื้นที่ ภายหลังจากได้รับการแปลผลการตรวจวิเคราะห์ทางเทคนิคการแพทย์ ของแกนนำ อสม.
3. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล
  - การรวบรวมข้อมูลปัญหาสุขภาพชุมชนโดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจาก รพสต. รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลสุขภาพชุมชนกับเจ้าหน้าที่ รพสต. และแกนนำ อสม. ในพื้นที่ เพื่อวิเคราะห์โจทย์ความต้องการของพื้นที่ แบบอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participation Action Research: PAR)

- การรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์วิธีการแก้ปัญหาชุมชนด้วยวิธีการทางเทคนิคการแพทย์ที่เกิดจากนิสิตเทคนิคการแพทย์ในเบื้องต้น ร่วมกับการทำประชาคมกับแกนนำ อสม. ในพื้นที่ เพื่อวิเคราะห์การแก้ปัญหาสุขภาพชุมชนด้วยวิธีทางเทคนิคการแพทย์ที่นอกเหนือไปจากการตรวจคัดกรองทั่วไปจาก รพสต. ให้กับประชาชนในชุมชน

- การรวบรวมข้อมูลผลการตรวจวิเคราะห์ทางเทคนิคการแพทย์ ที่ให้บริการกับกลุ่มเสี่ยงต่อโรคที่เป็นปัญหาในชุมชนให้กับ รพสต.

- การรวบรวมข้อมูลความเข้าใจในชนิด ความสำคัญของวิธีการเก็บสิ่งส่งตรวจที่ถูกต้อง และการแปลผลการตรวจวิเคราะห์ทางเทคนิคการแพทย์ที่นิสิตเทคนิคการแพทย์ให้บริการตรวจวิเคราะห์ รวมถึงความเข้าใจในการเก็บสิ่งส่งตรวจ และการแปลผลค่าระดับน้ำตาลในเลือดจากการเจาะปลายนิ้วที่ทางเจ้าหน้าที่ รพสต. และ อสม. ทำเป็นประจำในชุมชน และความเข้าใจของแกนนำ อสม. ชุมชน ในวิธีการเก็บสิ่งส่งตรวจและการตรวจวิเคราะห์ต่าง ๆ ในชุดตรวจอย่างง่ายที่ประชาชนเข้าถึงการตรวจได้ด้วยตนเอง เช่น การตรวจการตั้งครรภ์ หรือการตรวจแอนติเจนของเชื้อไวรัส SAR-CoV2 ในโควิด-19 เป็นต้น

- การรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ที่เกิดจากนิสิตเทคนิคการแพทย์ในวิธีการสื่อสารเพื่อแปลผลการตรวจวิเคราะห์ทางเทคนิคการแพทย์ ให้กับแกนนำ อสม. ในพื้นที่ ร่วมกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับแกนนำดังกล่าว เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ทางเทคนิคการแพทย์ด้วยวิธีการที่เข้าใจง่าย ชัดเจน และเป็นไปตามบริบทของชุมชน

- การรวบรวมข้อมูลประสิทธิภาพการแปลผลการตรวจวิเคราะห์ทางเทคนิคการแพทย์ของแกนนำ อสม. ให้กับประชาชนในพื้นที่ เพื่อแสดงถึงความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวของนิสิตเทคนิคการแพทย์ โดยอาศัยการประเมินความเข้าใจในผลการตรวจวิเคราะห์และความพึงพอใจของประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลการตรวจวิเคราะห์ดังกล่าว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

- การวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาสุขภาพชุมชน และวิธีการแก้ปัญหาชุมชนด้วยวิธีการทางเทคนิคการแพทย์ของนิสิตเทคนิคการแพทย์ในเบื้องต้น ที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่ รพสต. และแกนนำ อสม.

- การวิเคราะห์ข้อมูลผลการตรวจวิเคราะห์ทางเทคนิคการแพทย์ของกลุ่มเสี่ยงต่อโรคที่เป็นปัญหาในชุมชน เชื่อมโยงกับข้อมูลพฤติกรรมสุขภาพของคนในชุมชน

- การวิเคราะห์เปรียบเทียบความเข้าใจในสิ่งส่งตรวจ การแปลผลการตรวจวิเคราะห์ทางเทคนิคการแพทย์ที่ให้บริการตรวจวิเคราะห์ และการตรวจวิเคราะห์ที่ทางเจ้าหน้าที่ รพสต. และ อสม. ทำเป็นประจำ ทั้งก่อนและหลังการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวให้กับชุมชนของนิสิตเทคนิคการแพทย์

- การวิเคราะห์เปรียบเทียบความเข้าใจในผลการตรวจวิเคราะห์และความพึงพอใจของประชาชนในพื้นที่ ภายหลังจากได้รับการแปลผลการตรวจวิเคราะห์ทางเทคนิคการแพทย์ ของแกนนำ อสม.

ผลการศึกษา

1. ผลการเตรียมนิสิตก่อนที่จะออกปฏิบัติต่อชุมชน

ในการเรียนการสอนรายวิชาเทคนิคการแพทย์ชุมชน จึงประกอบด้วยขั้นเตรียมนิสิตก่อนออกปฏิบัติต่อชุมชน ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ 5 รูปแบบ ได้แก่ การสอนภาคบรรยาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ที่มีประสบการณ์ทางเทคนิคการแพทย์ชุมชน และกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ workshop ทั้งนี้เพื่อให้ นิสิตตระหนักถึงความสำคัญของเทคนิคการแพทย์ชุมชน และสามารถวางแผนการดำเนินการในการวิเคราะห์ปัญหาสุขภาพชุมชน และการวางแผนดำเนินการแก้ไขปัญหาสุขภาพชุมชนด้วยวิธีการทางเทคนิคการแพทย์อย่างถูกต้องและครบถ้วน โดยภายหลังจากทำกิจกรรมการเรียนการสอนในขั้นเตรียมผู้เรียนนี้ จะมีแบบประเมินเพื่อให้ นิสิตประเมินความรู้ความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของเทคนิคการแพทย์ชุมชน ได้แก่ 1) การประเมินความเข้าใจในสำคัญของเทคนิคการแพทย์ชุมชน 2) การประเมินความเข้าใจในบทบาทของนักเทคนิคการแพทย์ต่อการให้บริการสุขภาพชุมชน 3) การประเมินการประเมินความเข้าใจในกิจกรรมการให้บริการสุขภาพของเทคนิคการแพทย์ชุมชน 4) การประเมินความเข้าใจในการนำความรู้ทางเทคนิคการแพทย์ไปช่วยส่งเสริมสุขภาพ/เฝ้าระวังโรคในชุมชน และ 5) การประเมินความรู้สึกในการอยากเป็นส่วนหนึ่งในการออกปฏิบัติต่อชุมชน เพื่อช่วยส่งเสริมสุขภาพ/เฝ้าระวังโรคในชุมชน โดยจากการประเมินภายหลังจากทำกิจกรรมการเรียนการสอนทั้ง 5 รูปแบบ พบว่า นิสิตมีความรู้ความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของเทคนิคการแพทย์ชุมชน ดังตาราง 1

ตาราง 1

ผลคะแนนที่เพิ่มขึ้นภายหลังการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ในขั้นตอนการเตรียมผู้เรียน ก่อนที่จะออกปฏิบัติต่อชุมชน

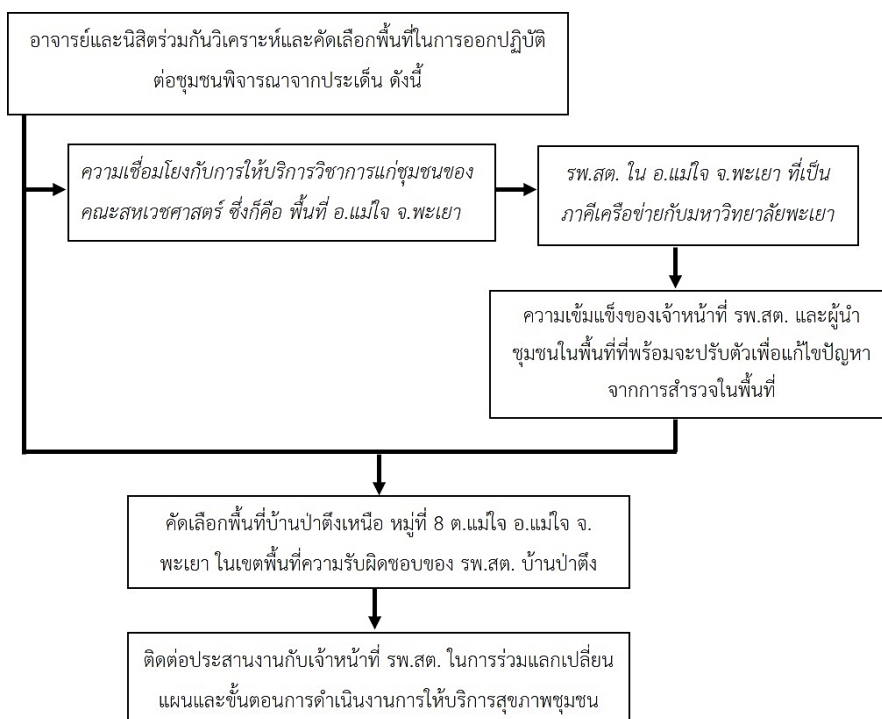
ประเด็นที่ประเมิน	ค่าคะแนนที่เพิ่มขึ้นภายหลังการทำกิจกรรม (N=56)							
	การสอนบรรยาย (Lecture)		การดูวิดีโอตัวอย่าง (VDO)		การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (KM)		กิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)	
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD
1. นิสิตมีความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของเทคนิคการแพทย์ชุมชนอยู่ในระดับใด	1.52	0.100	1.53	0.107	1.49	0.086	1.34	0.081
2. นิสิตมีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของนักเทคนิคการแพทย์ต่อการให้บริการสุขภาพชุมชน อยู่ในระดับใด	1.31	0.105	1.35	0.120	1.38	0.076	1.30	0.083
3. นิสิตมีความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมการให้บริการสุขภาพของเทคนิคการแพทย์ชุมชน อยู่ในระดับใด	1.41	0.120	1.53	0.124	1.35	0.083	1.32	0.080
4. นิสิตมีความเข้าใจเกี่ยวกับการนำความรู้ทางเทคนิคการแพทย์ไปช่วยส่งเสริมสุขภาพ/เฝ้าระวังโรคในชุมชน อยู่ในระดับใด	1.30	0.105	1.38	0.102	1.47	0.097	1.36	0.086
5. นิสิตมีความรู้สึกอยากเป็นส่วนหนึ่งในการออกปฏิบัติต่อชุมชน เพื่อช่วยส่งเสริมสุขภาพ/เฝ้าระวังโรคในชุมชน อยู่ในระดับใด	1.31	0.121	1.42	0.106	1.42	0.106	1.36	0.101

2. ผลการคัดเลือกพื้นที่ในการออกปฏิบัติต่อชุมชน และการติดต่อประสานงาน

อาจารย์ผู้สอนร่วมกับนิสิตในรายวิชา มีการวิเคราะห์ถึงพื้นที่ในการออกปฏิบัติต่อชุมชน โดยอาศัยความเชื่อมโยงกับแนวทางการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนของคณะสหเวชศาสตร์ ในโครงการ ‘1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรม’ ซึ่งก็คือ พื้นที่ อ.แม่ใจ จ.พะเยา จากนั้นจะมีการสำรวจโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ต่าง ๆ ใน อ.แม่ใจ จ.พะเยา ที่เป็นภาคีเครือข่ายกับมหาวิทยาลัยพะเยา และพิจารณาคัดเลือกพื้นที่ภายใต้การดูแลรับผิดชอบของ รพ.สต. ดังกล่าว โดยพิจารณาจากเกณฑ์ดังนี้ คือ ความเข้มแข็งของเจ้าหน้าที่ รพ.สต. และผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่จะออกให้บริการสุขภาพชุมชน ที่พร้อมจะปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหา ผ่านการสำรวจในชุมชนและการสอบถามข้อมูลจากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอและบุคคลอื่น ๆ ที่เคยออกให้บริการชุมชนในพื้นที่ อ.แม่ใจ จ.พะเยา ซึ่งจากเกณฑ์ดังกล่าว จึงทำให้อาจารย์ผู้สอนและนิสิตร่วมกันคัดเลือกพื้นที่บ้านป่าดิ่งเหนือ หมู่ที่ 8 ต.แม่ใจ อ.แม่ใจ จ.พะเยา ในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของ รพ.สต. บ้านป่าดิ่ง สำหรับการออกให้บริการทางเทคนิคการแพทย์ชุมชน จากนั้นอาจารย์ผู้สอนจะมอบหมายให้นิสิตในรายวิชาทำการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ รพ.สต. ป่าดิ่ง ในการร่วมแลกเปลี่ยนแผนและขั้นตอนการดำเนินงานการให้บริการสุขภาพชุมชน รวมถึงข้อมูลปัญหาสุขภาพชุมชนต่าง ๆ ดังภาพ 1

ภาพ 1

ขั้นตอนการคัดเลือกพื้นที่ในการออกปฏิบัติต่อชุมชน และการติดต่อประสานงาน

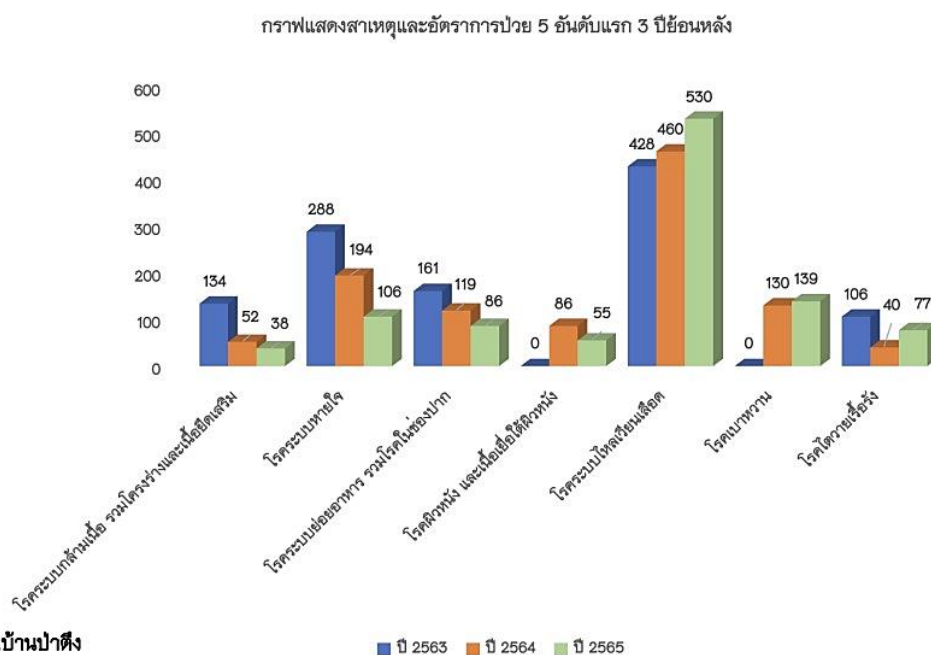

3. ผลการรวบรวมปัญหาสุขภาพชุมชนจากข้อมูลของ รพ.สต.

นิติตจะทำการรวบรวมข้อมูลปัญหาสุขภาพชุมชนบ้านป่าดิ่งเหนือ หมู่ที่ 8 ต.แม่ใจ อ.แม่ใจ จ.พะเยา ในระยะเวลา 3 ปีย้อนหลัง โดยอาศัยข้อมูลทุติยภูมิจาก รพ.สต.บ้านป่าดิ่ง ซึ่งพบว่า ในปี พ.ศ. 2565 บ้านป่าดิ่งเหนือมีประชากรทั้งสิ้น 598 คน จำนวน 206 หลังคาเรือน โดยพบประชากรในช่วงอายุ 60-64 ปี เป็นจำนวนมากสุดถึงร้อยละ 11.85 และเมื่อวิเคราะห์สาเหตุและอัตราการป่วยต่อแสนประชากรของคนในชุมชน 5 อันดับแรก ในปี 2563-2565 พบว่า อัตราป่วยที่พบมากที่สุด ได้แก่ โรกระบบไหลเวียนเลือด รองลงมาได้แก่ โรคเบาหวาน และโรกระบบหายใจ ตามลำดับ ดังภาพ 2 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจำนวนผู้ป่วยในชุมชนในแต่ละปี พบว่า ตั้งแต่ ปี 2563-2565 ผู้ป่วยโรคโรกระบบไหลเวียนเลือด โรคเบาหวาน และโรกระบบหายใจ มีอัตราการป่วยที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเมื่อพิจารณาข้อมูลปัญหาสาธารณสุขที่ รพ.สต. บ้านป่าดิ่ง รวบรวมและเป็นปัญหาหลักของชุมชนในการที่ รพ.สต. พยายามหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นหนึ่งในพันธกิจของ รพ.สต. ประจำปีงบประมาณ 2565 คือ ปัญหาของประชากรที่มีอายุ 35 ปี ขึ้นไป มีความเสี่ยงต่อการโรคและสงสัยในการเป็นโรคความดันโลหิตสูงรวมถึงเบาหวาน ดังภาพ 3 ดังนั้น นอกจากปัญหาอัตราป่วยที่พบในชุมชน ปัญหาสุขภาพที่ รพ.สต. พยายามผลักดันเพื่อแก้ปัญหาในชุมชน จึงเป็นปัญหาสุขภาพชุมชนที่นิติตนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับการสำรวจ/สอบถามพฤติกรรมสุขภาพต่าง ๆ ของคนในชุมชน เพื่อทำการประชาคมในการวิเคราะห์ความสำคัญของปัญหาที่รวบรวมได้ร่วมกับบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน และนำมาเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาสุขภาพชุมชนด้วยวิธีทางเทคนิคการแพทย์ต่อไป

ภาพ 2

ข้อมูลอัตราป่วยต่อแสนประชากรของประชาชนในพื้นที่ความรับผิดชอบของ รพ.สต. บ้านป่าดิ่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2563-2565

ภาพ 3

ข้อมูลปัญหาสาธารณสุข สาเหตุ และแนวทางการแก้ไขปัญหา ของ รพ.สต. บ้านป่าตึง ประจำปีงบประมาณ 2565

ปัญหาสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล บ้านป่าตึง อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา

ปัญหา /สภาพปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
๕. ประชาชนอายุ ๓๕ ปี ขึ้นไปเสี่ยงโรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ ๑๒.๑๕ สงสัยเป็นโรค ร้อยละ ๐.๕๒เสี่ยงโรคเบาหวาน ร้อยละ ๑๕.๓๐ สงสัยเป็นโรค ร้อยละ ๓.๔๙	๑.ประชาชนไม่ตระหนักถึงการดูแลสุขภาพของตนเอง ๒.จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปทำให้การดำเนินชีวิตต้องเปลี่ยนไป เช่น การรับประทานอาหารที่ไม่มีประโยชน์ ชีวิตที่รีบเร่ง ความเครียด ขาดการออกกำลังกาย	๑.คัดกรองโรคความดันโลหิตสูงและโรคเบาหวาน ๒.จัดอบรมให้ความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูงและเบาหวาน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ๓.สร้างแกนนำในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ๔.ประสานงานกับองค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณ และด้านวิชาการ

4. ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมสุขภาพชุมชนที่เชื่อมโยงกับปัญหาสุขภาพชุมชนที่รวบรวมได้

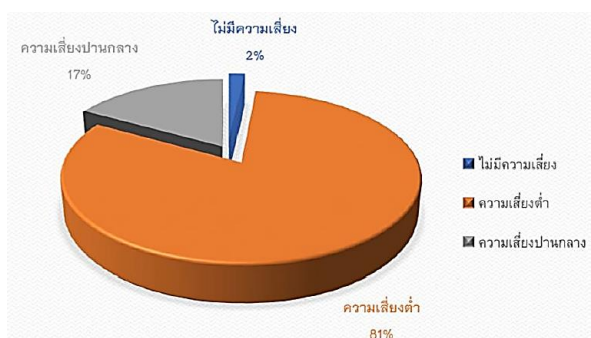
ภายหลังจากที่นิสิตได้ทำการรวบรวมข้อมูลสุขภาพชุมชนที่ได้มาจาก รพ.สต. แล้ว นิสิตจะร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล และออกแบบสอบถามพฤติกรรมสุขภาพของคนในชุมชน เพื่อแสดงถึงความเชื่อมโยงในพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพชุมชนที่รวบรวมได้ หรือพฤติกรรมเสี่ยงในโรคอื่น ๆ เช่น ปัญหาด้านพฤติกรรมบริโภคอาหาร พฤติกรรมการออกกำลังกาย พฤติกรรมการสูบบุหรี่ดื่มเหล้า หรือพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน หรือแม้กระทั่งพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับโรค COVID-19 เป็นต้น จากนั้นนิสิตจะนำข้อมูลที่สัมภาษณ์หรือสำรวจมาวิเคราะห์เพื่อให้คะแนนในแต่ละความเสี่ยง และนำมาเรียงลำดับพร้อมทั้งเชื่อมโยงกับข้อมูลปัญหาสุขภาพชุมชนจาก รพ.สต. เมื่อแล้วเสร็จ นิสิตจะนำข้อมูลดังกล่าว ไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเจ้าหน้าที่ รพ.สต. และ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งเป็นแกนนำสุขภาพที่เป็นตัวแทนของชุมชน ทั้งนี้เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ถึงปัญหาสุขภาพชุมชนหลักที่ต้องอาศัยการได้รับการแก้ปัญหาแบบเชิงรุกอย่างเร่งด่วน หลังจากที่ได้รวบรวมข้อมูลจาก รพ.สต. และสำรวจพฤติกรรมสุขภาพเพิ่มเติมภายในชุมชน

จากการสำรวจพฤติกรรมสุขภาพชุมชนบ้านป่าตึงเหนือ โดยมีรายละเอียดการสำรวจและการสัมภาษณ์ ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไป 2) ประวัติการเจ็บป่วย 3) พฤติกรรมมารับประทานอาหาร 4) พฤติกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ เช่น การออกกำลังกาย ความเครียด เป็นต้น 5) คำถามประเมินอาการแสดงเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับโรคที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล 6) คำถามเชิงความรู้และคำถามเพื่อคัดกรองโรค COVID-19 พบว่าคนในชุมชนเริ่มเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ และโรคประจำตัวที่พบในประชากรส่วนใหญ่ ได้แก่ ความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน และโรคไขมันในเลือดผิดปกติ ส่วนการสำรวจ/สอบถามพฤติกรรมสุขภาพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ

การเกิดโรค ดังรายละเอียดข้างต้น และเมื่อนำมาคิดคะแนนในปัจจุบันด้านพฤติกรรมสุขภาพที่ส่งผลให้เกิดโรคต่าง ๆ แบ่งเป็นระดับ คือ ไม่มีความเสี่ยง (0 คะแนน) ความเสี่ยงต่ำ (1-14 คะแนน) ความเสี่ยงปานกลาง (15-28 คะแนน) และความเสี่ยงสูง (29-42 คะแนน) และความเสี่ยงสูง (43-55 คะแนน) โดยพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านป่าติง มีพฤติกรรมสุขภาพที่มีความเสี่ยงต่อการเป็นโรคเบาหวาน โรคไต โรคความดันโลหิตสูง และโรคไขมันในเลือดสูง มากที่สุดตามลำดับ ซึ่งมีรายละเอียดความเสี่ยง ดังภาพ 4-7 ดังนี้

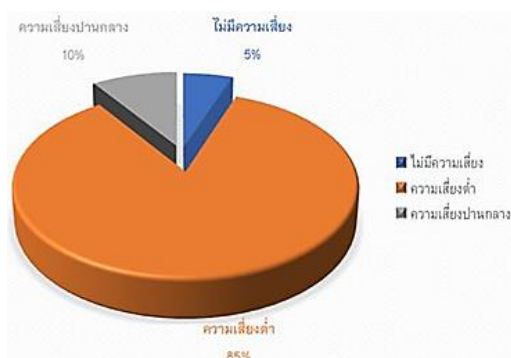
ภาพ 4

ผลการวิเคราะห์ความเสี่ยงต่อการเป็นโรคเบาหวานจากพฤติกรรมสุขภาพของคนในชุมชนบ้านป่าติงเหนือโดยการสำรวจของนิสิต: พบความเสี่ยงร้อยละ 98 แบ่งเป็นระดับปานกลางร้อยละ 17 และระดับต่ำร้อยละ 8

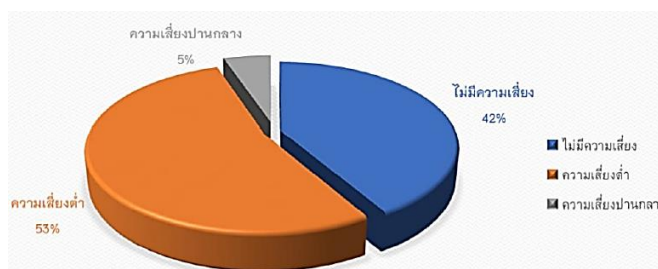
ภาพ 5

ผลการวิเคราะห์ความเสี่ยงต่อการเป็นโรคไตจากพฤติกรรมสุขภาพของคนในชุมชนบ้านป่าติงเหนือโดยการสำรวจของนิสิต: พบความเสี่ยงร้อยละ 95 แบ่งเป็นระดับปานกลางร้อยละ 10 และระดับต่ำร้อยละ 85

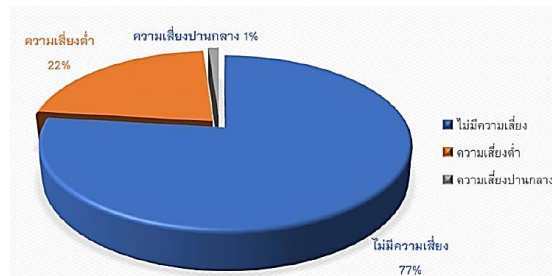
ภาพ 6

ผลการวิเคราะห์ความเสี่ยงต่อการเป็นโรคความดันโลหิตสูงจากพฤติกรรมสุขภาพของคนในชุมชนบ้านป่าติงเหนือโดยการสำรวจของนิสิต: พบความเสี่ยงร้อยละ 58 แบ่งเป็นระดับปานกลางร้อยละ 5 และระดับต่ำร้อยละ 53

ภาพ 7

ผลการวิเคราะห์ความเสี่ยงต่อการเป็นโรคไขมันในเลือดสูงจากพฤติกรรมสุขภาพของคนในชุมชนบ้านป่าตึงเหนือโดยการสำรวจของนิสิต: พบความเสี่ยงร้อยละ 23 แบ่งเป็นระดับปานกลางร้อยละ 1 และระดับต่ำร้อยละ 22

5. ผลการวิเคราะห์ปัญหาสุขภาพสุขภาพชุมชนแบบอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน

นิสิตดำเนินการจัดประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่ รพ.สต. และ อสม. ที่เป็นแกนนำสุขภาพชุมชน รวมถึงประชาชนในพื้นที่ที่สนใจ ซึ่งจากการสำรวจ พบว่า อสม. ในพื้นที่บ้านป่าตึงเหนือ มีจำนวน 27 คน คิดเป็นอัตราส่วนต่อครัวเรือน เท่ากับ อสม. 1 คน รับผิดชอบดูแลประชาชนในพื้นที่จำนวน 7.62 หลังคาเรือน หรือประมาณ 7-8 หลังคาเรือน ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนที่ครอบคลุมประชาชนในชุมชน โดยในการดำเนินการจะจัดทำเวทีประชาคมในการวิเคราะห์โจทย์ความต้องการของพื้นที่แบบอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Action Research: PAR) จากข้อมูลปัญหาสุขภาพที่รวบรวมได้ และการสำรวจพฤติกรรมสุขภาพชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 4 โรคที่เป็นปัญหาสุขภาพชุมชนที่ต้องได้รับการแก้ไข คือ โรคเบาหวาน โรคไต โรคความดันโลหิตสูง และโรคไขมันในเลือดสูง โดยในการดำเนินงานภายใต้การให้คำแนะนำของอาจารย์ผู้สอน นิสิตจะใช้วิธีการให้แกนนำสุขภาพชุมชนและประชาชนในชุมชนร่วมกันให้คะแนนในส่วนความยาก-ง่ายในการแก้ไขปัญหาจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ รวมถึงความตระหนักของคนในชุมชนต่อปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง คนรอบข้าง และชุมชน ทั้งนี้เพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาสุขภาพชุมชนหลักที่ต้องอาศัยการได้รับการแก้ปัญหาแบบเชิงรุกอย่างเร่งด่วนของชุมชน จากนั้น นิสิตจะมีการรวบรวมคะแนนและจัดอันดับความสำคัญของปัญหาก่อนหลัง (priority setting) พร้อมกับสรุปปัญหาที่ได้จากการทำประชาคม เพื่อวางแผนในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเรียงตามลำดับด้วยวิธีการทางเทคนิคการแพทย์ร่วมกับชุมชน ซึ่งจากการทำประชาคมร่วมกับชุมชน พบว่า โรคที่เป็นปัญหาสุขภาพที่ต้องได้รับการแก้ไขด้วยวิธีการทางเทคนิคการแพทย์มากที่สุด คือ 1) โรคเบาหวาน 2) โรคความดันโลหิตสูง 3) โรคไขมันในเลือดสูง และ 4) โรคไต ตามลำดับ ดังตาราง 1

ตาราง 1

ผลคะแนนที่ได้จากการทำประชาคมของนิสิตร่วมกับแกนนำสุขภาพชุมชนและตัวแทนประชาชนในชุมชนบ้านป่าตึงเหนือ โดยค่าคะแนนการจัดเรียงลำดับปัญหาจากก่อน-หลัง คือ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคไขมันในเลือดสูง และโรคไต

ปัญหาสุขภาพ	เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาจัดลำดับปัญหา						ระดับคะแนน	คะแนนรวม จำนวนคน
	ขนาด	ความรุนแรง	ความยากง่าย		ความตระหนัก			
	ระดับคะแนน	ระดับคะแนน	ระดับคะแนน	จำนวนคน	ระดับคะแนน	จำนวนคน		
โรคเบาหวาน	4	1	3	35	2	21	10	560 (56*10)
โรคความดันโลหิตสูง	2	2	3	32	3	22	10	540 (54*10)
โรคไขมันในเลือดสูง	2	2	2	26	3	30	9	504 (56*9)
โรคไต	3	2	2	23	2	10	9	297 (33*9)

6. ผลการวิเคราะห์วิธีการแก้ปัญหาสุขภาพชุมชนด้วยวิธีการทางเทคนิคการแพทย์

จากการประชุมและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาสุขภาพชุมชน นิสิตได้มีการดำเนินการร่วมกับแกนนำสุขภาพชุมชน ในการร่วมกันวิเคราะห์วางแผนการดำเนินการในการแก้ไขปัญหาสุขภาพชุมชน ภายหลังจากการทำประชาคม โดยได้ข้อสรุปถึงแนวทางในการนำวิธีการทางเทคนิคการแพทย์มาใช้ในการแก้ปัญหาสุขภาพชุมชนในบุคคลที่มีความเสี่ยงต่อการเป็นโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง และโรคไขมันในเลือดสูง ซึ่งได้มีวางแผนในการตรวจวัดระดับน้ำตาลในเลือดสำหรับโรคเบาหวาน ระดับความดันโลหิตสำหรับโรคความดันโลหิตสูง และระดับไขมันในเลือดทั้ง Cholesterol, Triglyceride, Low-Density Lipoprotein (LDL) และ High-Density Lipoprotein (HDL) ดังตาราง 2 นอกจากนั้น นิสิตและแกนนำสุขภาพชุมชนยังได้ร่วมกันวิเคราะห์และคัดเลือกบุคคลในชุมชนที่มีความเสี่ยงต่อการเป็นโรคดังกล่าว ทั้งที่เกิดจากปัจจัยทางพันธุกรรม และปัจจัยทางด้านพฤติกรรมสุขภาพ เพื่อมาทำการตรวจวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการทางเทคนิคการแพทย์ ดังวิธีการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทั้งนี้เพื่อการตรวจวินิจฉัยตั้งแต่แรกเริ่มและรักษาได้อย่างทัน่วงที่ (Early diagnosis and prompt treatment) รวมถึงส่งผลให้เกิดการป้องกันโรคแบบจำเพาะ (Specific protection)

จากผลการให้บริการทางเทคนิคการแพทย์ด้วยการเจาะเลือดและตรวจวิเคราะห์ค่าระดับน้ำตาลในเลือด ระดับไขมันในเลือด และค่าความดันโลหิตให้แก่ประชากรกลุ่มเสี่ยงในชุมชนบ้านป่าตึงเหนือ พบว่า บุคคลที่เป็นกลุ่มเสี่ยงที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด มีบุคคลที่มีรอบเอวเกินมาตรฐานจำนวนร้อยละ 43

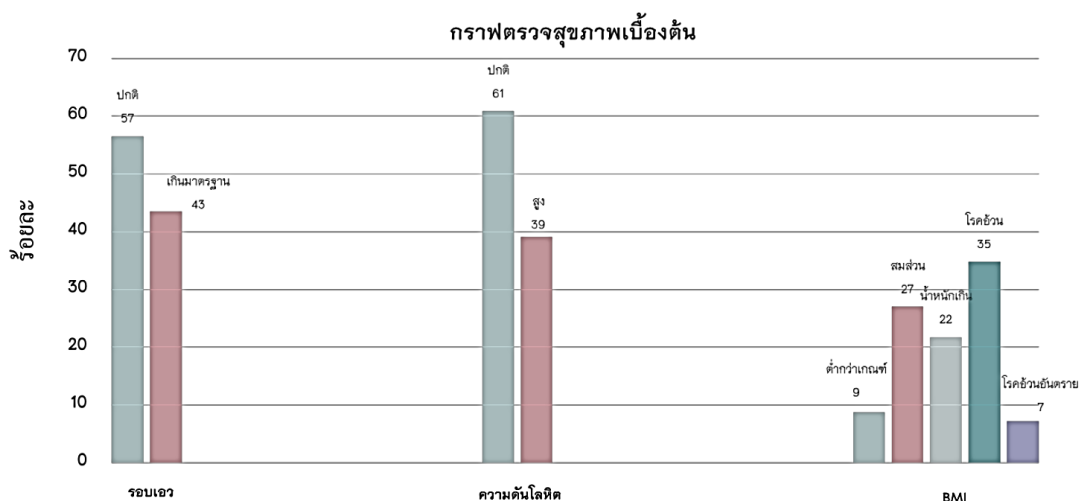
มีบุคคลที่มีน้ำหนักเกินกว่ามาตรฐานจำนวนร้อยละ 22 พบภาวะอ้วนจำนวนร้อยละ 25 และพบภาวะอ้วนอันตรายจำนวนร้อยละ 7 จากการคำนวณค่า Body Mass Index (BMI) มีบุคคลที่มีค่าความดันโลหิตสูง (ค่าปกติ Systolic เท่ากับ 120-129 มิลลิเมตรปรอท และ Diastolic เท่ากับ 80-84 มิลลิเมตรปรอท)จำนวนร้อยละ 39 ดังภาพ 8 ส่วนค่าระดับน้ำตาลในเลือด พบผู้ที่มีระดับน้ำตาลในเลือดค่อนข้างสูงจำนวนร้อยละ 15.9 และผู้ที่มีระดับน้ำตาลในเลือดสูงจำนวนร้อยละ 5.8 ดังภาพ 9 ในขณะที่ค่าระดับไขมันในเลือด พบว่า มีผู้ที่มีค่าของ Cholesterol สูงกว่าปกติจำนวนร้อยละ 78.3 ผู้ที่มีค่าของ Triglyceride สูงกว่าปกติจำนวนร้อยละ 53.6 ผู้ที่มีค่าของ LDL สูงกว่าปกติจำนวนร้อยละ 62.3 และผู้ที่มีค่าของ HDL ต่ำกว่าปกติจำนวนร้อยละ 23.5 ดังภาพ 10

ตาราง 2
วิธีการให้บริการทางเทคนิคการแพทย์แก่บุคคลกลุ่มเสี่ยงต่อโรคที่เป็นปัญหาในชุมชนบ้านป่าดิ่งเหนือ

ปัญหาสุขภาพ	การเก็บสิ่งส่งตรวจ	วิธีการทางเทคนิคการแพทย์	กลุ่มบุคคลที่รับการตรวจ
โรคเบาหวาน	การเจาะเก็บโลหิตจากเส้นเลือดดำบริเวณแขน ปริมาตร 6 ml	การตรวจวัดระดับน้ำตาลในเลือดแบบอดอาหาร (Fasting blood sugar)	บุคคลที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรค แต่ยังไม่เป็นโรค ทั้งที่มีความเสี่ยงด้านพันธุกรรมและพฤติกรรมสุขภาพ (N=100)
โรคความดันโลหิตสูง		การตรวจวัดค่าความดันโลหิต	
โรคไขมันในเลือดสูง		การตรวจวัดระดับน้ำตาลในเลือด ประกอบด้วย Cholesterol, Triglyceride, LDL และ HDL	

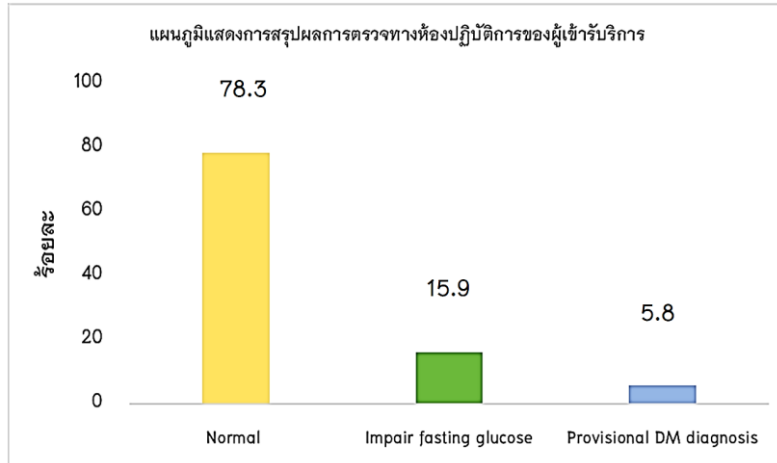
ภาพ 8

ผลการตรวจสุขภาพเบื้องต้นของบุคคลกลุ่มเสี่ยงในชุมชนบ้านป่าดิ่งเหนือประกอบด้วยค่ารอบเอว ค่าความดันโลหิต และค่า BMI

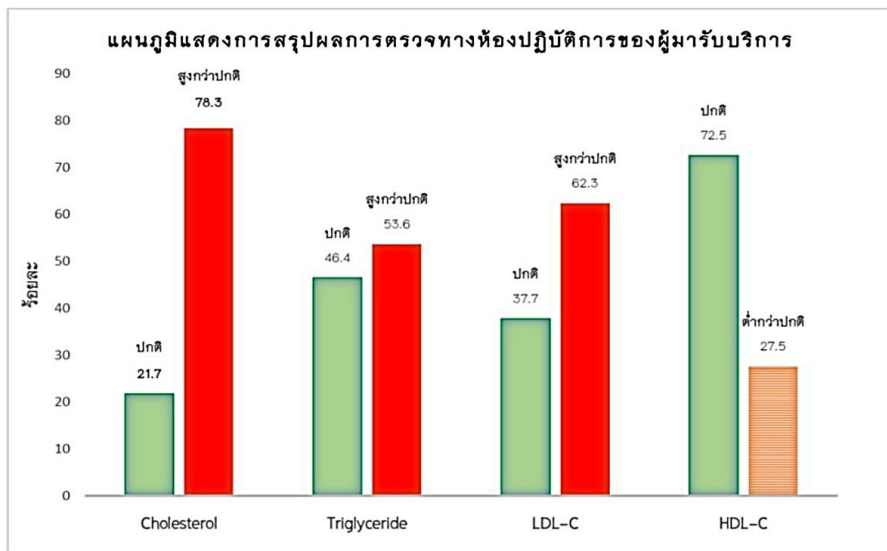
ภาพ 9

ผลการตรวจระดับน้ำตาลในเลือดของบุคคลกลุ่มเสี่ยงในชุมชนบ้านป่าตึงเหนือ (Normal: ระดับน้ำตาลในเลือดน้อยกว่า 100 mg/dl, Impaired fasting glucose: ระดับน้ำตาลในเลือด 100-125 mg/dl และ High: ระดับน้ำตาลในเลือดมากกว่าหรือเท่ากับ 126 mg/dl)

ภาพ 10

ผลการตรวจระดับไขมันในเลือดของบุคคลกลุ่มเสี่ยงในชุมชนบ้านป่าตึงเหนือ (ค่าปกติของ Cholesterol น้อยกว่าหรือเท่ากับ 170 mg/dl, ค่าปกติของ Triglyceride น้อยกว่าหรือเท่ากับ 150 mg/dl, ค่าปกติของ LDL น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100 mg/dl และค่าปกติของ HDL มากกว่า 50 mg/dl สำหรับผู้ชาย หรือมากกว่า 40 mg/dl สำหรับผู้หญิง)

7. ผลการถ่ายทอดความรู้ทางเทคนิคการแพทย์ให้กับแกนนำสุขภาพชุมชน

ภายหลังจากการตรวจวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางเทคนิคการแพทย์แล้ว ด้วยการวัดค่าความดันโลหิต ระดับน้ำตาลในเลือด และระดับไขมันในเลือด จำเป็นต้องมีการรายงานผลการตรวจวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการเทคนิคการแพทย์ให้กับผู้มารับบริการในชุมชน อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดการพัฒนาสุขภาพอย่างยั่งยืนภายในชุมชน นิสิตและอาจารย์ผู้สอนจึงได้มีการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการแพทย์ให้กับแกนนำสุขภาพชุมชน ซึ่งก็คือ เจ้าหน้าที่ รพ.สต. และ อสม. ประจำชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้แกนนำสุขภาพชุมชนดังกล่าวสามารถมีความรู้ที่เพิ่มขึ้นและสามารถถ่ายทอดให้กับชุมชน ก่อให้เกิดการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสุขภาพชุมชนอย่างต่อเนื่องแบบมีประสิทธิภาพ โดยความรู้ทางเทคนิคการแพทย์ที่ถ่ายทอดให้กับชุมชน ดังตาราง 3 ประกอบด้วย

- การถ่ายทอดผลการตรวจวิเคราะห์แก่ผู้มารับบริการในชุมชนผ่านแกนนำสุขภาพชุมชน ได้แก่ ผลการอ่านค่าและแปลผลค่าความดันโลหิต ระดับน้ำตาลในเลือด และระบบไขมันในเลือดทั้ง 4 ชนิด คือ Cholesterol, Triglyceride, LDL และ HDL โดยจะมีการประเมินผลความรู้ที่เพิ่มขึ้นของ อสม. รวมถึงการทดสอบความเข้าใจในผลการตรวจวิเคราะห์ต่าง ๆ แล้วจึงมีการให้ อสม. ที่ได้รับการถ่ายทอดดังกล่าวนำผลการตรวจวิเคราะห์ไปอธิบายให้กับผู้มารับบริการที่อยู่ในเขตพื้นที่ความดูแลของ อสม. ดังกล่าว ซึ่งจะทำให้ความรู้ดังกล่าวคงอยู่ในชุมชนผ่านแกนนำสุขภาพชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอด

- การถ่ายทอดวิธีการตรวจคัดกรองโรคเบื้องต้นที่เจ้าหน้าที่ รพ.สต. และ อสม. ดำเนินการให้คนในชุมชนอย่างเป็นประจำ ซึ่งได้แก่ การตรวจวัดค่าความโลหิต และการเจาะเลือดปลายนิ้วเพื่อดูค่าระดับน้ำตาลในเลือด ทั้งนี้จะมีการถ่ายทอดทั้งวิธีการตรวจวัดที่ถูกต้อง ข้อควรระมัดระวัง และการอ่านค่า รวมถึงการแปลผลค่าการตรวจวัดที่ถูกต้อง โดยจะมีการประเมินผลความรู้ที่เพิ่มขึ้นของ อสม. รวมถึงการทดสอบความเข้าใจภายหลังการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าว

- การถ่ายทอดวิธีการเก็บสิ่งส่งตรวจเบื้องต้นให้กับแกนนำสุขภาพชุมชน เพื่อให้แกนนำสุขภาพสามารถถ่ายทอดให้คนในชุมชนได้อย่างถูกต้อง ในการทำให้การตรวจวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการมีความถูกต้อง และได้ผลการตรวจวิเคราะห์ที่ถูกต้องตามมาด้วย โดยในการถ่ายทอดจะประกอบด้วยเตรียมตัวเพื่อเก็บสิ่งส่งตรวจอย่างถูกต้อง เช่น วิธีและระยะเวลาในการอดอาหารก่อนที่จะมีการตรวจวัดระดับน้ำตาลในเลือดหรือไขมันในเลือด เป็นต้น รวมถึงวิธีการเก็บสิ่งส่งตรวจด้วยตนเองให้มีความถูกต้องในการส่งตรวจให้กับห้องปฏิบัติการทางเทคนิคการแพทย์ ได้แก่ การเก็บปัสสาวะและอุจจาระด้วยตนเอง โดยภายหลังการถ่ายทอดความรู้ จะมีการประเมินผลความรู้ที่เพิ่มขึ้นของ อสม. รวมถึงการทดสอบความเข้าใจดังกล่าวด้วย

- การถ่ายทอดความรู้สุขภาพทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับโรคที่เป็นปัญหาสุขภาพชุมชนและความรู้โรคที่เป็นปัญหาสาธารณสุขในปัจจุบัน เช่น โรค COVID-19 เป็นต้น โดยความรู้ดังกล่าวประกอบด้วยความรู้ในการเกิดโรค อาการ วิธีการตรวจวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ การป้องกัน/รักษาโรค วิธีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพเพื่อลดการเกิดโรคและความรุนแรงของโรค รวมถึงความรู้ที่เกี่ยวข้องการติดเชื้อในโรค

COVID-19 การแพร่กระจายโรค วิธีการตรวจวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ การป้องกัน/รักษาโรค และข้อมูลวัคซีนป้องกันโรคดังกล่าว ทั้งนี้ โดยมีการถ่ายทอดผ่านโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ไว้ที่ชุมชนบ้านปดิ่งเหนือ เพื่อให้คนในชุมชนสามารถศึกษาหาความรู้จากโปสเตอร์ดังกล่าวได้ตลอดเวลาและต่อเนื่อง

หลังจากที่นิสิตในรายวิชามีการถ่ายทอดความรู้ข้างต้นให้กับแกนนำสุขภาพชุมชน และมีการประเมินความเข้าใจที่เพิ่มขึ้น พบว่า แกนนำสุขภาพชุมชนมีความเข้าใจในผลการตรวจวิเคราะห์ทางเทคนิคการแพทย์หลังจากการถ่ายทอดวิธีการอ่านผลและแปลผล มีความเข้าใจในวิธีการตรวจคัดกรองทางเทคนิคอย่างง่ายและวิธีที่ถูกต้องในการเก็บสิ่งส่งตรวจ รวมถึงมีความเข้าใจในความรู้สุขภาพทั่วไปในโรคที่ปัญหาสุขภาพชุมชนภายหลังการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวเป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 80 ในทุกประเด็น ดังภาพ 11-13

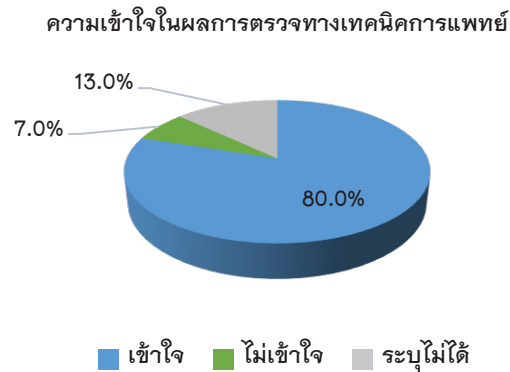
ตาราง 3

การถ่ายทอดความรู้ทางเทคนิคการแพทย์ และความรู้สุขภาพให้กับแกนนำสุขภาพชุมชนบ้านปดิ่งเหนือ

วิธีการถ่ายทอด	รายละเอียดการถ่ายทอด	ขั้นตอนการถ่ายทอด
1. การถ่ายทอดผลการตรวจวิเคราะห์ทางเทคนิคการแพทย์	ผลการอ่านค่าและแปลผลค่าความดันโลหิต ระดับน้ำตาลในเลือด และระบบไขมันในเลือดทั้ง 4 ชนิด คือ Cholesterol, Triglyceride, LDL และ HDL	นิสิตจะถ่ายทอดความรู้ให้กับแกนนำสุขภาพชุมชน ซึ่งก็คือ เจ้าหน้าที่ รพ.สต. และ อสม. ในชุมชน จากนั้นจะมีการประเมินผลความรู้ที่เพิ่มขึ้น รวมถึงการทดสอบความเข้าใจต่าง ๆ แล้วจึงมีการให้ อสม. นำไปอธิบายให้กับผู้มารับบริการที่อยู่ในเขตพื้นที่ความดูแลของ อสม. ดังกล่าว
2. การถ่ายทอดวิธีการตรวจคัดกรองโรคเบื้องต้นที่แกนนำสุขภาพชุมชนดำเนินการให้คนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง	วิธีการตรวจวัดค่าความโลหิต และการเจาะเลือดปลายนิ้วเพื่อดูค่าระดับน้ำตาลในเลือด โดยจะมีการถ่ายทอดวิธีการตรวจวัด ข้อควรระมัดระวัง และการอ่านค่า รวมถึงการแปลผลค่าการตรวจวัดที่ถูกต้อง	
3. การถ่ายทอดวิธีการเก็บสิ่งส่งตรวจเบื้องต้น	การเตรียมตัวเพื่อเก็บสิ่งส่งตรวจอย่างถูกต้อง เช่น วิธีและระยะเวลาในการอดอาหารก่อนที่จะมีการตรวจวัดระดับน้ำตาลในเลือดหรือไขมันในเลือด เป็นต้น รวมถึงวิธีการเก็บสิ่งส่งตรวจด้วยตนเองให้มีความถูกต้อง ได้แก่ การเก็บปัสสาวะและอุจจาระด้วยตนเอง	
4. การถ่ายทอดความรู้สุขภาพทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับโรคที่เป็นปัญหาสุขภาพชุมชนและความรู้โรคที่เป็นปัญหาสาธารณสุขในปัจจุบัน	ความรู้ในการเกิดโรค อาการ วิธีการตรวจวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ การป้องกัน/รักษาโรค วิธีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพเพื่อลดการเกิดโรคและความรุนแรงของโรค รวมถึงความรู้ที่เกี่ยวข้องการติดเชื้อในโรค COVID-19 การแพร่กระจายโรค วิธีการตรวจวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ การป้องกัน/รักษาโรค และข้อมูลวัคซีนป้องกันโรคดังกล่าวผ่านการถ่ายทอดด้วยโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ไว้ที่ชุมชน	

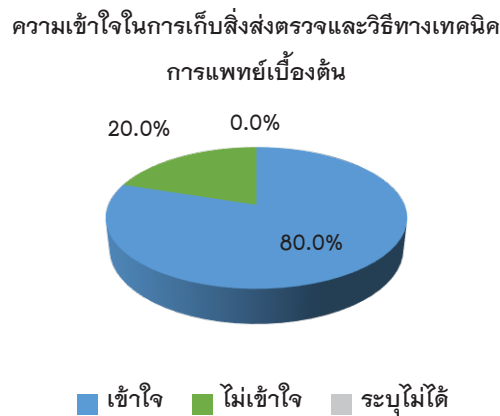
ภาพ 11

การประเมินความเข้าใจในผลการตรวจทางเทคนิคการแพทย์ของแกนนำสุขภาพชุมชนหลังจากการถ่ายทอดความรู้โดยนิสิต

ภาพ 12

การประเมินความเข้าใจในการเก็บสิ่งส่งตรวจและวิธีทางเทคนิคการแพทย์เบื้องต้นของแกนนำสุขภาพชุมชนหลังจากการถ่ายทอดความรู้โดยนิสิต

ภาพ 13

การประเมินความเข้าใจในความรู้สุขภาพของแกนนำสุขภาพชุมชนหลังจากการถ่ายทอดความรู้โดยนิสิต

สรุปผลและอภิปรายผล

การเรียนการสอนในรายวิชาเทคนิคการแพทย์ชุมชน ซึ่งถือเป็นรายวิชาในชั้นปีสุดท้าย เพื่อให้บัณฑิตเทคนิคการแพทย์จบการศึกษาในหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (เทคนิคการแพทย์) โดยรายวิชาเป็นการบูรณาการศาสตร์ในวิทยาการของเทคนิคการแพทย์กับการให้บริการสุขภาพชุมชนเชิงรุกในการส่งเสริมสุขภาพชุมชนและเฝ้าระวังโรคต่าง ๆ ในระยะแรกเริ่ม ดังนั้น การเรียนการสอนในรายวิชาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยการเรียนการสอนที่หลากหลายเพื่อฝึกฝนให้บัณฑิตสามารถประยุกต์ความรู้ทางทฤษฎีมาใช้ในการลงปฏิบัติทางเทคนิคการแพทย์ต่อชุมชนในพื้นที่จริงผ่านการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบจากปัญหาสุขภาพชุมชนโดยอาศัยการทักษะการทำงานเป็นทีมและการสื่อสารที่เข้าใจ โดยในการจัดการเรียนการสอนของบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการสุขภาพนั้น เช่น แพทย์ พยาบาล นักปฏิบัติการฉุกเฉินทางเทคนิคการแพทย์ หรือแม้กระทั่งนักเทคนิคการแพทย์ เป็นต้น มีความจำเป็นต้องจัดรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาในทักษะด้านการปฏิบัติการ (technique skills) และการประยุกต์ใช้ทักษะดังกล่าวในการแก้ปัญหาสุขภาพของผู้มารับบริการ (Murray, et al., 2019) ดังนั้น ก่อนที่จะมีการออกปฏิบัติทางเทคนิคการแพทย์แก่ชุมชน จึงจำเป็นต้องฝึกทักษะนิสิต ทั้งนี้เพื่อหวังผลให้บัณฑิตมีความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของเทคนิคการแพทย์ชุมชน บทบาทของนักเทคนิคการแพทย์ต่อการให้บริการสุขภาพชุมชน รูปแบบกิจกรรมการให้บริการสุขภาพของเทคนิคการแพทย์ชุมชน การนำความรู้ทางเทคนิคการแพทย์ไปช่วยส่งเสริมสุขภาพ/เฝ้าระวังโรคในชุมชน และการมีเจตคติที่ดีในการออกปฏิบัติต่อชุมชน ส่งผลให้การเรียนการสอนในรายวิชาเทคนิคการแพทย์ชุมชนมีประสิทธิภาพมากที่สุด นิสิตได้มีการฝึกทักษะในหลาย ๆ ด้านอย่างครบถ้วน ได้แก่ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย รวมถึงประชาชนในชุมชนได้รับประโยชน์จากการลงปฏิบัติของนิสิตสูงที่สุดอีกทางหนึ่ง ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนในประเทศไทยเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะในทุกด้านอย่างครบถ้วนนั้นมีความจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (Wangsrikun, 2014) ด้วยการปรับกระบวนการสอน มีการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาช่วยสอน และเป็นการเรียนในรูปแบบที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (active learning) โดยทั้งนี้รูปแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพดียังจะสามารถช่วยส่งเสริมสมรรถนะในด้านทักษะการคิด ทักษะทางปัญญา และพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ให้กับผู้เรียนได้อีกทางหนึ่ง (Korpershoek, et al., 2016) ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนเพื่อฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ดังกล่าวให้กับนิสิตผู้เรียนจึงต้องประกอบด้วยรูปแบบที่หลากหลาย ก่อนที่จะมีการออกปฏิบัติต่อชุมชน เพื่อส่งผลให้ชุมชนและผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด ซึ่งจะสามารถช่วยเพิ่มทักษะในการฝึกวิธีการทางเทคนิคการแพทย์ในการก่อให้เกิดการส่งเสริม/เฝ้าระวังโรคในชุมชนอย่างมีความจำเพาะก่อนการปฏิบัติงานในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงได้เป็นอย่างดี (Grossman, Hammerness, & McDonald, 2009) และยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่แม่นยำรวมถึงมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการออกแบบกิจกรรมการตรวจวิเคราะห์ทางเทคนิคการแพทย์เพื่อแก้ปัญหาชุมชน ซึ่งถือเป็นวัตถุประสงค์หลักของการเรียนรู้ในรายวิชาเทคนิคการแพทย์ชุมชน

การออกปฏิบัติต่อชุมชนในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะเป็นการบูรณาศาสตร์ทางเทคนิค การแพทย์และสาธารณสุข โดยมีทั้งการเรียนการสอนภาคบรรยาย และภาคปฏิบัติการในการประยุกต์ใช้ ความรู้ทางเทคนิคการแพทย์ มาออกปฏิบัติต่อผู้รับบริการในชุมชนในสถานการณ์จริงแบบเชิงรุก ที่ผ่านการคิด วิเคราะห์อย่างเป็นระบบและการทำงานเป็นทีมของนิสิตเทคนิคการแพทย์ ซึ่งประกอบด้วย การค้นหาปัญหา สุขภาพชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน การให้บริการทางเทคนิคการแพทย์แก่กลุ่มเสี่ยงโรคที่เป็น ปัญหาของชุมชน การรายงานผลการตรวจวิเคราะห์ทางเทคนิคการแพทย์ และการให้ข้อมูลคำแนะนำทางด้าน สุขภาพโดยเฉพาะความรู้ทางเทคนิคการแพทย์ในการเก็บสิ่งส่งตรวจ วิธีการตรวจวิเคราะห์ในชุดตรวจอย่าง ง่ายที่ประชาชนเข้าถึงได้ และการแปลผลการตรวจวิเคราะห์ผ่านแกนนำสุขภาพชุมชน ซึ่งในที่นี้ คือ อสม. ประจำชุมชน ทั้งนี้ การจะส่งเสริมให้ชุมชนสามารถดูแลสุขภาพตนเองได้อย่างยั่งยืนนั้น ชุมชนจำเป็นต้องมี ความรู้ความสามารถในวิธีการดูแลสุขภาพที่ถูกต้องในกลุ่มแต่ละบุคคลอย่างถูกต้อง เช่น วิธีการเฝ้าระวังความ รุนแรงของโรคในกลุ่มที่เป็นโรค การเฝ้าระวังการเกิดโรคในกลุ่มผู้ที่มีความเสี่ยงต่อโรค การส่งเสริมสุขภาพในผู้ ที่ยังไม่เป็นโรคหรือผู้ที่ไม่มีความเสี่ยงต่อโรค เป็นต้น ผ่านแกนนำสุขภาพที่มีอยู่ในชุมชน จากนั้นเมื่อแกนนำ สุขภาพมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และจะสามารถส่งต่อความรู้ดังกล่าวให้กับคนในชุมชนต่อไปได้ โดยการ ให้บริการสุขภาพเชิงรุกในแต่ละพื้นที่หลาย ๆ ภูมิภาคทั่วประเทศ เพื่อให้เกิดความทั่วถึงในการให้บริการจะ ดำเนินการผ่าน อสม. ที่แกนนำสุขภาพของคนในชุมชน ดังนั้น บุคคลดังกล่าวจึงถือเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญ ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีวิธีการดูแลสุขภาพตนเองอย่างยั่งยืนผ่านการทำให้แกนนำสุขภาพชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องโดยเฉพาะความรู้ทางเทคนิคการแพทย์ และเมื่อแกนนำสุขภาพดังกล่าวมีความรู้ที่ถูกต้อง แล้ว จะสามารถถ่ายทอดให้คนในชุมชนเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีการส่งเสริมและดูแลสุขภาพของชุมชนได้ด้วย ตนเองอย่างยั่งยืนต่อไป ซึ่งผลพบว่าภายหลังการถ่ายโอนความรู้ทางเทคนิคการแพทย์ให้กับชุมชนผ่าน การ อธิบายแบบตัวต่อตัวและการใช้สื่อโปสเตอร์ให้ความรู้ แกนนำสุขภาพชุมชนมีความเข้าใจในวิธีการทางเทคนิค การแพทย์และวิธีการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมในการป้องกันโรคต่าง ๆ เป็นจำนวนถึงร้อยละ 80 นอกจากนั้น แกน นำสุขภาพชุมชน และประชาชนทั่วไปในพื้นที่ยังมีความพึงพอใจต่อการออกปฏิบัติต่อชุมชนของนิสิตเทคนิค การแพทย์ ดังนั้น จากการดำเนินการจัดการเรียนการสอนในครั้งนี้ จึงสามารถส่งเสริมให้นิสิตเข้าใจและคิด วิเคราะห์อย่างเป็นระบบในการกำหนดรูปแบบการออกปฏิบัติต่อชุมชนด้วยวิธีการทางเทคนิคการแพทย์และ สามารถถ่ายโอนความรู้ทางเทคนิคการแพทย์ดังกล่าวให้กับแกนนำสุขภาพ เพื่อให้ชุมชนสามารถดูแลสุขภาพ ตนเองได้อย่างยั่งยืน และยังสามารถพัฒนาทักษะด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยให้กับนิสิตอย่าง ครบถ้วน รวมถึงยังสามารถฝึกทักษะปฏิบัติทางวิชาชีพในสถานการณ์จริง ทักษะการติดต่อสื่อสาร การทำงาน เป็นทีม และส่งเสริมให้นิสิตมีการประยุกต์ใช้ความรู้ทางเทคนิคการแพทย์ในการแก้ไขปัญหาสุขภาพชุมชน รวมถึงปลูกฝังเจตคติที่ดีให้กับนิสิตในการเข้าใจศาสตร์ทางวิชาชีพของตนเองเพื่อการพัฒนาชุมชนอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการดำเนินงานไปประยุกต์ใช้

- ควรมีการเผยแพร่หรือคิดวิเคราะห์ข้อดี/ข้อเสีย และประโยชน์ของแต่ละรูปแบบกิจกรรมการออกปฏิบัติต่อชุมชนระหว่างคณาจารย์ผู้สอนและนิสิต หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างศาสตร์ทางวิชาชีพสุขภาพอื่น ๆ ที่มีการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาพชุมชน เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมในรายวิชาหรือการบูรณาการร่วมกับศาสตร์ทางสุขภาพอื่น ๆ ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานครั้งต่อไป

- ควรมีการเพิ่มการประเมินผลความสามารถ/ความเหมาะสมของแต่ละกิจกรรมในการออกปฏิบัติต่อชุมชนในการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของนิสิต และการพัฒนาสุขภาพชุมชน

การนำผลการดำเนินงานไปใช้ประโยชน์

- การจัดรูปแบบการเรียนการสอนในรายวิชาเพื่อการเข้าถึงและพัฒนาชุมชนนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาอื่น ๆ ของหลักสูตรเทคนิคการแพทย์และหลักสูตรทางวิทยาศาสตร์สุขภาพอื่น ๆ ที่มีการออกปฏิบัติต่อชุมชน ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดกระบวนการในการส่งเสริมให้นิสิตเรียนรู้ในสถานการณ์จริงและเป็นการพัฒนาสุขภาพชุมชนอีกทางหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- Boonyakiat, B. (2006). An investment in knowledge always pays the best intetest. Bangkok: Jirawat Express. (in Thai)
- Jaimalai, W., Wongkeenee, W., Ketchu, K., Kosalwat, S., Chaikoolvatana, C. (2017). Alcohol drinking behavior among undergraduate students in Phayao Province. Journal of Public Health Nursing, 31(2), 109-126. (in Thai)
- Khunthar, A. (2014). The Impacts and Solutions to Nursing Workforce Shortage in Thailand. J Nurs Sci, 32(1), 81-90. (in Thai)
- Praditsathaporn, C., & Wangwon, K. (2017). Development of Self-Concept in Nursing Student based on Transformative Learning in Community Health Nursing Practicum I. Area Based Development Research Journal, 9(3), 221-233. (in Thai)
- Wangsrikun, A. (2014). Humanities and Social Sciences Journal of Pibulsongkram Rajabhat University, 8(1), 1-17. (in Thai)

- สำนักงานวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพชุมชน สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล. (2555).

ภาษาอังกฤษ

- Easton, P., Entwistle, V. A., & Williams B. (2010). Health in the 'hidden population' of people with low literacy. A systematic review of the literature. BMC Public Health, 10, 459.

- Korpershoek, H., Harms, T., de Boer, H., van Kuijk, M., & Doolaard, S. (2016). A meta-analysis of the effects of classroom management strategies and classroom management programs on students' academic, behavioral, emotional, and motivational outcomes. Review of Educational Research, 86(3), 643-680.

- Murray, B., Judge, D., Morris, T., & Opsahl, A. (2019). Interprofessional education: A disaster response simulation activity for military medics, nursing, & paramedic science students. Nurse education in practice, 39, 67-72.

- Owston, R., York, D. N., & Malhotra, T. (2019). Blended learning in large enrolment courses: Student perceptions across four different instructional models. Australasian Journal of Educational Technology, 35(5), 29-45.

- Smith, K., & Hill, J. (2019). Defining the nature of blended learning through its depiction in current research. Higher Education Research & Development, 38(2), 383-397.

- World Health Organization. (2007). The world health report 2007: a safer future: Global Public Health Security in the 21st Century.

ภาคผนวก

รูปตัวอย่างการทำกิจกรรมการออกปฏิบัติต่อชุมชนในพื้นที่บ้านป่าตึงเหนือ ต.แม่ใจ อ.แม่ใจ จ.พะเยา ของนิสิต ร่วมกับอาจารย์ผู้สอนและแกนนำสุขภาพในชุมชน

1. การสำรวจและสอบถามพฤติกรรมสุขภาพในชุมชนที่เชื่อมโยงกับข้อมูลโรคที่เป็นปัญหาในชุมชน**2. การทำประชาคมเพื่อเรียงลำดับปัญหาสุขภาพแบบอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน**

3. การให้บริการทางเทคนิคการแพทย์เพื่อแก้ปัญหาสุขภาพชุมชน

4. การถ่ายทอดความรู้ทางเทคนิคการแพทย์สู่ชุมชน

แบบคัดกรองความเสี่ยงต่อกลุ่มโรคที่เป็นปัญหาสาธารณสุข ในพื้นที่หมู่ 8 บ้านป่าตึงเหนือ ตำบลรวมใจพัฒนา อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา				
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป				
ชื่อ..... สกุล..... อายุ..... ปี				
เพศ..... น้ำหนัก.....กก. ส่วนสูง.....ซม. BMI.....				
บ้านเลขที่.....				
โรคประจำตัว	☐ เบาหวาน	☐ ความดันโลหิต	☐ ไขมันในหลอดเลือด	☐ ไต
	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....			
อาชีพ	☐ ข้าราชการ	☐ นักเรียน/นักศึกษา	☐ เกษตรกร	☐ รับจ้างทั่วไป
	☐ ธุรกิจส่วนตัว	☐ แม่บ้าน	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....	

ตอนที่ 2 ประวัติการป่วย (ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง □)		
1. คนในครอบครัวของท่าน (ญาติสายตรง) มีประวัติป่วยเป็นโรค ดังนี้		
1.1 โรคเบาหวาน	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
1.2 โรคความดันโลหิตสูง	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
1.3 โรคไขมันในหลอดเลือด	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่

ตอนที่ 3 พฤติกรรมการกิน (ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง □)						
คำถาม	6-7 วัน/ สัปดาห์	4-5 วัน/ สัปดาห์	2-3 วัน/ สัปดาห์	1 วัน/ สัปดาห์	น้อยกว่า 1 วัน/สัปดาห์	ไม่ได้ปฏิบัติ
1. ท่านเลือกรับประทานเนื้อสัตว์ติดมัน ติดหนัง มีไขมันแทรก	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. ท่านรับประทานอาหารทอด อาหารผัดน้ำมัน เช่น หมูกรอบ โรตีสี่ ฯลฯ บ่อยแค่ไหน	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. ท่านรับประทานอาหารฟาส์ฟู้ด เช่น เบอร์เกอร์ พิซซ่า ฯลฯ บ่อยแค่ไหน	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. ท่านรับประทานอาหารไขมันสูง เช่น ข้าวขาหมู แกงฮังเล ฯลฯ หรืออาหารประเภทแกงกะทิ เช่น ข้าวซอย แกงเขียวหวาน ฯลฯ บ่อยแค่ไหน	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. ท่านรับประทานอาหารประเภทเนื้อสัตว์แปรรูป เช่น แหนม กุนเชียง ฯลฯ บ่อยแค่ไหน	☐	☐	☐	☐	☐	☐

ใบรายงานผลการตรวจวิเคราะห์สุขภาพ

คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา 58000

วันที่ตรวจวิเคราะห์ : 12 กุมภาพันธ์ 2565

LN: ชื่อ-สกุล : นาง อายุ : ปี

โรคประจำตัว : -

ประวัติการได้รับยา : -

ผลการตรวจวิเคราะห์

การทดสอบ	หน่วย	ค่าปกติ	ผลการตรวจวิเคราะห์	การแปลผล
น้ำหนัก	kg	-	64.2	-
ส่วนสูง	cm	-	159	-
ดัชนีมวลกาย	kg/m ²	18.5-24.9	25.4	น้ำหนักเกิน
รอบเอว	นิ้ว	ชาย : ≤36 หญิง : ≤32	33	-
ความดันโลหิต	mmHg	≤130/85	133/86	ค่อนข้างสูง
ระดับน้ำตาลในเลือด	mg/dL	<100	87	ปกติ
Total cholesterol	mg/dL	<170	245	สูง
Triglyceride	mg/dL	<150	132	ปกติ
HDL-C	mg/dL	ชาย: >40 หญิง: >50	49	ต่ำ
LDL-C	mg/dL	<100	170	สูง

แปลผล: ดัชนีมวลกายอยู่ในเกณฑ์น้ำหนักเกิน ความดันโลหิตค่อนข้างสูง ระดับน้ำตาลในเลือดปกติ ระดับไขมันในเลือดผิดปกติ พบว่า ระดับ Total cholesterol และ LDL-cholesterol สูง แนะนำให้ควบคุมการรับประทานอาหาร รับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ ควรหลีกเลี่ยงอาหารไขมันสูง อาหารทะเล และออกกำลังกายเป็นประจำ เพื่อให้ระดับ Total cholesterol และ LDL-cholesterol ลดลง และแนะนำให้ตรวจซ้ำทุกๆ 6 เดือน หากยังมีระดับสูง ควรปรึกษาแพทย์ เพื่อตรวจเพิ่มเติม

<p style="text-align: right;">2</p> <div style="text-align: center;"> <p>โรคเบาหวาน</p> </div> <p>เกิดจากร่างกายขาดหรือใช้ฮอร์โมนอินซูลินไม่ได้ ทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดสูงกว่าปกติ</p> <p>สัญญาณเตือน</p> <p>ปัสสาวะบ่อย กินจุแต่น้ำหนักลด เมื่อเกิดแผล แผลจะหายยาก และมีการชาปลายมือปลายเท้า</p> <p>พฤติกรรมเสี่ยง</p> <ul style="list-style-type: none"> - รับประทานอาหารที่มีน้ำตาล - รับประทานอาหารไขมันสูง - ไม่ออกกำลังกาย - ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ <p>ถ้าไม่ดูแลตัวเองจะเป็นอย่างไร?</p> <p>มีภาวะแทรกซ้อน เช่น เป็นต้อกระจก ประสาทตาเสื่อม ความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดหัวใจ เสี่ยงต่อการติดเชื้อบริเวณต่าง ๆ เช่น ขาและเท้า หากทิ้งไว้เป็นเวลานาน จะต้องตัดอวัยวะนั้นทิ้ง อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อด้านค่าใช้จ่ายที่มากขึ้นในการรักษา</p>	<p style="text-align: right;">3</p> <div style="text-align: center;"> <p>โรคความดันโลหิตสูง</p> </div> <p>เป็นภาวะที่มีระดับแรงดันที่อยู่ในหลอดเลือดมีค่าสูงเกินปกติ</p> <p>สัญญาณเตือน</p> <p>ปวดศีรษะ เลือดกำเดาไหล มึนงง ตามืด ได้ยินเสียงแมงป่องในหู มือชา มือสั่น ใจสั่น</p> <p>พฤติกรรมเสี่ยง</p> <ul style="list-style-type: none"> - รับประทานอาหารรสเค็ม - ดื่มเครื่องดื่มที่มีน้ำตาลหรือคาเฟอีน - รับประทานอาหารที่มีไขมันสูง - ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และสูบบุหรี่ - ไม่ออกกำลังกาย <p>ถ้าไม่ดูแลตัวเองจะเป็นอย่างไร?</p> <p>มักจะไม่พบอาการใด ๆ จากโรคดังกล่าว แต่มีการทำลายอวัยวะสำคัญต่าง ๆ ทีละน้อยจนเกิดภาวะแทรกซ้อนในที่สุด เช่น หัวใจล้มเหลว หัวใจขาดเลือด อาจเกิดอาการรุนแรงจนถึงแก่เสียชีวิต</p>	<p style="text-align: right;">4</p> <div style="text-align: center;"> <p>โรคไขมันในเลือดสูง</p> </div> <p>เป็นภาวะที่ร่างกายมีไขมันในเลือดมากกว่าปกติ สะสมอยู่ตามผนังหลอดเลือด ส่งผลให้หลอดเลือดตีบแคบลงและอุดตัน</p> <p>พฤติกรรมเสี่ยง</p> <ul style="list-style-type: none"> - รับประทานอาหารไขมันสูง, ไขมันอิ่มตัว, เนื้อสัตว์แปรรูป - อาหารที่มีส่วนผสมของเนยหรือชีส - ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ - มีส่วนผสมของนมข้นหวาน - ไม่ออกกำลังกาย <p>ถ้าไม่ดูแลตัวเองจะเป็นอย่างไร?</p> <p>ไขมันจะทำให้เกิดการอุดตันตามอวัยวะที่สำคัญ เช่น ทำให้กล้ามเนื้อหัวใจตาย เกิดการเสียชีวิตเฉียบพลัน เกิดอัมพฤกษ์ อัมพาตได้</p>
---	---	--

INNOVATIVE LEARNING INSTITUTE
UNIVERSITY OF PHAYAO

การพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน

Development of community dispute mediation process

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เฉลิมวุฒิ สารกิจ

Assistant Professor Chaloeuwut Sarakit

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

บทคัดย่อ

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ถูกนำมาใช้เพื่อลดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งและสามารถยุติข้อพิพาทระหว่างคู่พิพาทโดยสันติวิธีแทนการใช้มาตรการทางศาล ประเทศไทยได้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้เป็นในกฎหมายหลากหลายฉบับซึ่งเป็นลักษณะการไกล่เกลี่ยโดยภาครัฐ แต่ภายหลังจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ซึ่งเป็นกฎหมายที่เปิดโอกาสให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยประชาชน โดยประชาชนทั่วไปสามารถจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนเพื่อทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเองได้ และเมื่อทำบันทึกข้อตกลงได้แล้วมีผลเท่ากับคำพิพากษาเมื่อคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลง สามารถขอให้ศาลบังคับคดีได้ทันทีโดยไม่ต้องฟ้องร้องกันอีก ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 เป็นกระบวนการที่ประชาชนต้องมีความรู้ความเข้าใจ สามารถจัดกระบวนการไกล่เกลี่ย และทำบันทึกข้อตกลงให้ถูกต้องตามกฎหมายได้ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนให้นิสิตได้นำความรู้ที่ได้จากรายวิชาไปพัฒนาความรู้ด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปเผยแพร่ให้กับชุมชน เพื่อให้ชุมชนที่มีข้อพิพาทได้ทำการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อให้บริการในชุมชนของตนเองสามารถยุติปัญหาข้อพิพาทได้โดยคนในชุมชน ลดปัญหาความขัดแย้ง ลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี และทำให้เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในชุมชน

คำสำคัญ:

การยุติข้อพิพาท การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ข้อพิพาทชุมชน ยุติธรรมชุมชน

Development of community dispute mediation process

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่อยู่ร่วมกันมา เป็นครอบครัว ชุมชน จนเกิดเป็นสังคมขนาดใหญ่ เมื่อมนุษย์มาอยู่ด้วยกันและมีความต้องการแตกต่างกัน ทำให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้น และเพื่อให้เกิดกติกาเพื่อใช้ร่วมกันมนุษย์ก็ได้สร้างหลักกฎหมายขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติต่อกัน และเมื่อมีผู้ที่ละเมิดกฎหมายก็จะใช้กระบวนการยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการที่รัฐจัดตั้งขึ้นมา คือกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นกรณีศาลทำขาดชี้ขาดตัดสินคดีเพื่อให้ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นยุติลงโดยเด็ดขาด มีฝ่ายที่แพ้และชนะกันในทางคดี ซึ่งแม้ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจะสามารถยุติได้ แต่ไม่อาจก่อให้เกิดความสมานฉันท์ของคู่พิพาทได้ โดยเฉพาะการใช้กระบวนการยุติธรรมตามปกติกับคู่พิพาทที่เป็นคนใกล้ชิดหรือคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน เพราะบุคคลเหล่านี้ต้องกลับไปใช้ชีวิตร่วมกันในชุมชน ซึ่งหากไม่สามารถทำให้เกิดความสมานฉันท์กันได้แล้วก็จะเกิดข้อพิพาทกันอีก และอาจข้อพิพาทนั้นอาจรุนแรงหนักขึ้นต่อไป

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่นำมาใช้เพื่อยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้นอย่างหนึ่ง ซึ่งเน้นการให้เกิดความตกลงที่เกิดขึ้นจากความสมัครใจของคู่พิพาท และนำมาซึ่งการระงับข้อพิพาทที่ไม่มีฝ่ายใดแพ้หรือชนะ ทำให้เกิดความสมานฉันท์ของคู่พิพาทได้ ซึ่งกระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมายเป็นกระบวนการที่ประชาชนทั่วไปไม่ทราบ และผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยต้องเป็นผู้มีทักษะในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จึงจะทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสำเร็จและเป็นผลทำให้เกิดการยุติข้อพิพาทได้ ดังนั้น การจัดการเรียนสอนโดยการสร้างกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีประสิทธิภาพเพื่อนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนี้ไปปรับใช้กับชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ ไม่ต้องนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่ต้องเสียเวลาและเสียค่าใช้จ่าย และเสียความสัมพันธ์ที่ดีของคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน

วัตถุประสงค์ (หัวข้อตัวอักษร TH Sarabun New 16 pt. ตัวหนา)

1. เพื่อสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนกฎหมายไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิตให้มีประสิทธิภาพโดยผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการลงชุมชนอย่างแท้จริง
2. เพื่อนำนวัตกรรมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีประสิทธิภาพเป็นทางเลือกแรกในการระงับข้อพิพาทของชุมชน
3. เพื่อลดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยสันติวิธีและเกิดความสมานฉันท์ในชุมชน

ขอบเขตการศึกษา

1. ด้านเนื้อหา การศึกษานี้มุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีประสิทธิภาพในการระงับข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562
2. ด้านพื้นที่ การศึกษานี้มุ่งศึกษาชุมชนในจังหวัดพะเยา

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. กระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative Justice)

“ยุติธรรมทางเลือก” หมายถึง กระบวนการส่งเสริมการสร้างความเป็นธรรมทางสังคมที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น หน่วยงานด้านยุติธรรม คู่กรณี ประชาชน ชุมชน ฯลฯ มีบทบาทที่จะร่วมกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เพื่อร่วมปฏิบัติงานการป้องกันควบคุมอาชญากรรม จัดระเบียบชุมชน แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยดำเนินการร่วมกันกับกระบวนการยุติธรรมหลักหรือช่วยส่งเสริมการดำเนินงานของ

กระบวนการยุติธรรม เพื่อมุ่งสู่ผลลัพธ์สุดท้ายร่วมกัน คือ ความสมานฉันท์ในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางเลือกถือเป็นส่วนสำคัญในแผนยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรม¹

1.1 การปรับเปลี่ยนวิธีคิด ทักษะ ทักษะ การปฏิบัติต่อความผิดบางประเภทที่กำหนดให้รัฐเป็นผู้เสียหาย เช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 ความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2552 และความผิดอื่นที่เป็นความผิดเกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่ให้ประชาชนปฏิบัติเพื่อความเป็นระเบียบ ความสงบสุข และความปลอดภัยแก่ประชาชน และเป็นความผิดที่ไม่มีผู้ถูกกระทำถือว่าเป็นการกระทำความผิดต่อรัฐโดยตรง

1.2 การขยายและพัฒนาช่องทางการผันคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมหลักในขั้นตอนก่อนระหว่าง และหลังการพิจารณาคดี

1.3 การลดความถี่และความรุนแรงจากการใช้ระบบกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก²

1.4 การเพิ่มโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม

1.5 การสร้างทางเลือกให้ประชาชนสามารถจัดการความขัดแย้งแบบสมานฉันท์ โดยวิธีชุมชนและยุติธรรมชุมชน

1.6 การมีมาตรการเสริมที่เหมาะสมกับกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มเปราะบางทางสังคม เช่น คดีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด คดีความรุนแรงในครอบครัว

1.7 การสร้างนวัตกรรมในงานยุติธรรมเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางเลือกได้อย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ

1.8 การขยายเครือข่าย และเพิ่มพันธมิตรในงานยุติธรรม เช่น การจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในท้องถิ่น การให้หน่วยงานภาคประชาสังคม หน่วยงานอิสระ มูลนิธิ ร่วมสนับสนุนในการให้ประชาชนเข้าถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม

โดยกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีลักษณะสำคัญอันเป็นองค์ประกอบที่สามารถพิจารณาได้ต่อไปนี้

(1) มีขึ้นเป็นทางเลือกเพื่อจัดการกับข้อพิพาทหรือปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะขึ้นข้อพิพาททางคดีแพ่ง หรือทางคดีอาญา

¹ จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะกรรมาธิการพัฒนากรอบแนวทางการวิจัยชุดโครงการกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในสังคมไทย. (กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2553), หน้า 13 – 14.

² กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก หรือกระบวนการยุติธรรมแบบฟ้องร้อง (Litigation) หมายถึงการที่เมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนขึ้น คู่กรณีคนใดคนหนึ่งจะนำประเด็นปัญหาไปฟ้องร้องต่อศาล ให้ช่วยทำหน้าที่ไต่สวนชี้ขาดข้อพิพาทเพื่อชดเชยผู้ถูกกระทำ หรือลงโทษผู้กระทำผิดให้สาสมกับสิ่งที่ได้ทำไป

(2) จำเป็นต้องมีการใช้กระบวนการเพื่อสร้างความยุติธรรมแบบเฉพาะในคดีลักษณะพิเศษเฉพาะ เพื่อให้เหมาะสมกับข้อเท็จจริงและแก้ปัญหาได้ตรงจุด จึงเป็นการเหมาะสมที่ต้องมีการออกแบบ โดยเฉพาะคดีประเภทนั้น เช่น การดำเนินคดีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด กระบวนการยุติธรรมสำหรับกลุ่มเปราะบางทางสังคม กระบวนการยุติธรรมในกรณีความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น

(3) รูปแบบเพื่อจัดการข้อพิพาทหรือความขัดแย้งที่ต้องการมาตรการ กลไก หรือวิธีการชุดหนึ่งในลักษณะหนึ่งเพื่อใช้จัดการยุติหรือแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้แก่

- รูปแบบทางการ หรือไม่เป็นทางการ
- รูปแบบที่มุ่งแก้ไข้แก้แค้นทดแทนด้วยการลงโทษผู้กระทำความผิด หรือมุ่งชดใช้เยียวยาเพื่อฟื้นฟูสัมพันธภาพระหว่างคู่กรณี

- รูปแบบกระบวนการเพื่อหันเหออกจากขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก หรือเป็นกระบวนการที่มีพื้นฐานมาจากการลงโทษโดยชุมชน ซึ่งจะเป็นกระบวนการโดยอาศัยรูปแบบใดลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลายรูปแบบมาผสมผสานกันเพื่อมีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมและสร้างความสงบสุขของสังคมได้อย่างสะดวก ประหยัด และเป็นธรรม

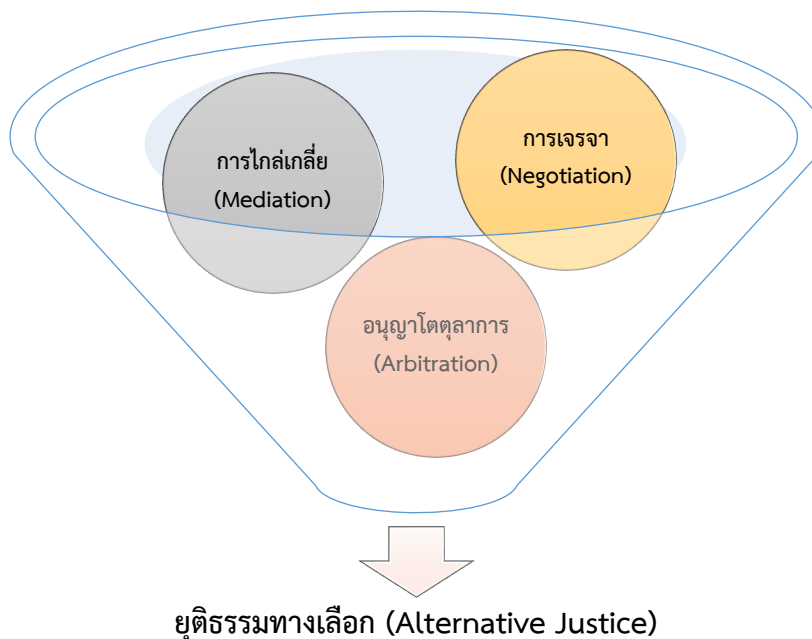
(4) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในความขัดแย้งหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ได้แก่ คู่กรณีในข้อพิพาท หรือผู้กระทำความผิดและเหยื่อในคดีอาชญากรรม และหน่วยงานภาครัฐ ตลอดจนชุมชนหรือผู้แทนชุมชนซึ่งมีส่วนร่วมต่อกระบวนการยุติธรรมในระดับต่าง ๆ เพื่อเป็นองค์ประกอบในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนเอง

1.9 รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ที่แบ่งตามลักษณะของกระบวนการดำเนินการสามารถแบ่งเป็น 3 ลักษณะในภาพรวม ดังนี้

(1) การเจรจา (Negotiation) หมายถึง คู่กรณีเข้าพูดคุยตกลงกันเองเพื่อหาข้อยุติในกรณีพิพาท โดยไม่มีผู้ดำเนินการเจรจา หรือบุคคลที่ไม่ใช่คู่กรณีเข้าร่วมการเจรจา

(2) การไกล่เกลี่ย (Mediation) หมายถึง การเจรจาเพื่อหาข้อยุติในกรณีพิพาทโดยคู่กรณีให้ความสมัครใจในการแต่งตั้งบุคคลที่สามเพื่อเข้ามาเป็นผู้ดำเนินการและให้คำแนะนำ โดยบุคคลที่สามจะไม่มีอำนาจในการตัดสินข้อพิพาทระหว่างคู่กรณี การยุติข้อพิพาทจะขึ้นอยู่กับความสมัครใจของคู่กรณี

(3) การใช้อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) หมายถึง คู่กรณีตกลงแต่งตั้งบุคคล หรือคณะบุคคลเข้ามาทำหน้าที่ในการพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาท โดยจะเปิดโอกาสให้คู่กรณีทุกฝ่ายสามารถกำหนดวิธีการพิจารณาข้อพิพาทร่วมกัน

2. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)

คำว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)” โดยสหประชาชาติ เสนอคำนี้ขึ้นมาเมื่อคราวการประชุม UN expert meeting on basic principle for restorative justice จัดขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ.2001 โดยรัฐบาลแคนาดา โดยในการประชุมนี้ได้เกิดข้อสรุปเป็นหลักการพื้นฐานของสหประชาชาติว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในเรื่องทางอาญา (Declaration of Basic Principles on the Use of Restorative Justice Programmes in Criminal Matters) (United Nations, 2002) ว่า

“โครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” หมายถึง โครงการใด ๆ ซึ่งใช้กระบวนการเชิงสมานฉันท์และมุ่งหมายที่จะให้บรรลุผลในทางสมานฉันท์

“กระบวนการเชิงสมานฉันท์” หมายถึง วิธีการใด ๆ ซึ่งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด และในกรณีที่สมควรอาจมีบุคคลอื่น ๆ หรือสมาชิกคนอื่น ๆ ของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมนั้น ได้เข้ามามีส่วนร่วมกันอย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม เช่น การไกล่เกลี่ย การประนอมข้อพิพาท การประชุมกลุ่ม และการพิพากษาโดยการประชุมล้อมวง

“ผลในทางสมานฉันท์” หมายถึง ข้อตกลงที่เป็นผลมาจากกระบวนการเชิงสมานฉันท์ ได้แก่ การฟื้นฟู การเยียวยา และการทำงานบริการสังคม โดยมุ่งหมายเพื่อให้ตรงกับผลกระทบที่เกิดขึ้นและการแสดงความรับผิดชอบร่วมกันของคู่กรณี เพื่อให้บรรลุผลในความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด

นอกจากนี้ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกใช้จัดการกับความขัดแย้งหรืออาชญากรรมในบางประเภท โดยยึดหลักการคำนึงถึงการชดใช้เยียวยาผู้เสียหาย สร้างความสำนึกผิดและแสดงความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิด ซึ่งให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมจากชุมชน เพื่อมุ่งหมายให้เกิดผลสำเร็จในทางสมานฉันท์ของสังคม³

โดยหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นหลักการที่เกี่ยวข้องกับกรณีละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เป็นอันดับแรก และละเมิดข้อกฎหมายเป็นอันดับถัดมา กระบวนการนี้จึงมุ่งเน้นที่จะแก้ไขปัญหาการฟื้นฟูสิทธิส่วนบุคคลที่ถูกละเมิดก่อนที่จะเกิดกระบวนการรับโทษตามกฎหมายถัดมา โดยยึดแนวคิดคือ

(1) เปลี่ยนจากการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมาก่อนที่จะยึดหลักกฎหมายที่ต้องพิจารณา โดยพิจารณามูลเหตุว่า กรณีละเมิดที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของสิทธิบุคคลอย่างไร กล่าวคือ พิจารณาข้อพิพาทหรืออาชญากรรมว่า เป็นการทำลายสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคลและความสมานฉันท์ในสังคมไปพร้อมกันแล้ว นอกจากจะเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายหรือฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งต้องลงโทษผู้กระทำความผิด แต่ยังพิจารณาว่า อาชญากรรมหรือข้อพิพาทยังสร้างผลกระทบต่อผู้เสียหายอีกด้วย

(2) เน้นพิจารณาถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นกับคู่กรณี โดยคำนึงถึงสถานภาพของบุคคลเป็นสำคัญ และกำหนดให้ชัดเจนว่าความเสียหายแต่ละฝ่ายมีเท่าใด ไม่มุ่งเน้นเฉพาะแต่การจับตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเพื่อมุ่งผลของการแก้แค้นทดแทน สร้างความข่มขู่ยับยั้ง และตัดโอกาสเพื่อไม่ให้กระทำความผิดซ้ำอีก แต่จะเน้นการบรรเทาความเสียหายให้แก่ทุกฝ่ายได้กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิม ซึ่งเป็นแนวคิดเรื่อง Restorative Justice คือ ฟื้นฟูความเสียหายหรือผลกระทบจากการกระทำความผิดให้สังคม

(3) ระบุการชดใช้และวิธีการเยียวยา โดยพิจารณาว่าใครจะต้องชดใช้และอย่างไร กล่าวคือ ต้องตั้งประเด็นเริ่มต้นเป็นความเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นคืออะไร จะแก้ไขเยียวยาให้ทุกคนกลับคืนสู่สภาพเดิมอย่างไร และใครจะเป็นผู้แก้ไขเยียวยา และด้วยวิธีการอย่างไร แทนการตั้งประเด็นเริ่มต้นที่ข้อกฎหมาย

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใช้กับความผิดประเภทที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด ความผิดจากความรุนแรงในครอบครัว ความผิดที่กระทำโดยความประมาท ความผิดที่ยอมความกันได้ตามกฎหมาย และความผิดลหุโทษ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดต้องโทษจำคุกกระยะสั้นน้อยที่สุด

ในส่วนเรื่องการเยียวยาชดใช้ เมื่อการกระทำที่เป็นการละเมิดอันเกิดมาจากการกระทำระหว่างบุคคลที่ต่างมีความผูกพันกันทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นเหยื่อ ผู้กระทำความผิด ชุมชน และอาจารย์ถึง

³ คู่มือการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. ผศ.ดร.จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2547). คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผู้สนับสนุนของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย การเยียวยาชดใช้จึงควรมุ่งไปที่วิธีการ เช่น การขอโทษหรือขอขมาต่อหน้า, การจ่ายค่าทำขวัญและการชดใช้ค่าเสียหาย, การประนีประนอมเพื่อเยียวยาผู้เสียหาย (กรณีความผิดที่กระทบจิตใจหรืออารมณ์ของผู้เสียหาย เช่น ความผิดทางเพศ การดูหมิ่นเหยียดหยาม) และการชดใช้ทางอ้อม เช่น การให้ผู้กระทำผิดทำงานบริการสังคมหรือบริการสาธารณประโยชน์ที่ไม่ใช่ตัวผู้เสียหาย

ทั้งนี้ เพื่อให้ทุกฝ่ายในสังคมที่เกิดเหตุละเมิดนั้น ๆ ได้ตระหนักว่า มีความขัดแย้ง หรือเกิดการล่วงละเมิดขึ้นในสังคมของตนเอง และร่วมกันจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเหล่านั้นจนก่อให้เกิดการเยียวยาผู้เสียหาย และส่งผลให้เกิดความสมานฉันท์ในสังคมนั้น

ความแตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือกอื่น⁴ กล่าวได้ว่ามีความแตกต่างจากการเปียงเบนคดีในกรณีอื่น เช่น การสั่งไม่ฟ้องคดี การไกล่เกลี่ยยอมความระหว่างผู้เสียหายกับผู้ต้องหาในคดีความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งมาตรการข้างต้นนี้ เป็นการไม่นำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางศาล โดยอาจมีมาตรการในการคุมประพฤติหรือให้ผู้กระทำความผิดเข้ารับการอบรมหรือรักษาฟื้นฟูจิตใจหรือจากการเสพติดยาเสพติด เพื่อไม่ให้กลับไปกระทำความผิดซ้ำ แต่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นมาตรการที่ต้องการให้คู่กรณีเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน รวมถึงกำหนดให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งผู้เสียหาย ครอบครัวของผู้เสียหาย ตัวผู้กระทำความผิด หน่วยงานรัฐ และชุมชนในการกำหนดมาตรการร่วมกัน เพื่อผลลัพธ์ที่จะก่อให้เกิดความสมานฉันท์เป็นหลักสำคัญ

ลักษณะและรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์⁵

ในทางปฏิบัติของประเทศต่าง ๆ ได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในลักษณะที่แตกต่างออกไป โดยขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบได้เป็น 4 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 ไกล่เกลี่ยเหยื่ออาชญากรรม-ผู้กระทำความผิด (Victim-Offender Mediation) รูปแบบนี้เป็นการเผชิญหน้าระหว่างเหยื่ออาชญากรรมกับผู้กระทำความผิด ซึ่งเจ้าหน้าที่อาจทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน โดยมีเป้าหมาย คือ การสนับสนุนให้มีการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรม ด้วยการจัดเวทีให้พวกเขาได้พบปะพูดคุยกับผู้กระทำความผิดบนพื้นฐานของความสมัครใจ โดยยอมให้ผู้กระทำความผิดได้เรียนรู้ถึงผลกระทบและเข้ามาแสดงความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของเขาที่ได้กระทำลงไป รูปแบบดังกล่าวนี้เป็นที่แพร่หลายในทวีปยุโรป เช่น ฝรั่งเศส เยอรมันและอังกฤษ รวมทั้งทวีปอเมริกาเหนือและออสเตรเลีย

⁴ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 3

⁵ เพลินดา ตันรังสรรค์. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการกระทำความผิดอาญาของเด็กหรือเยาวชน. จุลินิติ (พ.ศ. - มิ.ย. 2553), หน้า 53 - 58.

รูปแบบที่ 2 การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferences) รูปแบบนี้ประกอบด้วย เหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด และสมาชิกครอบครัวที่มีความสำคัญ หรือเพื่อนของทั้งสองฝ่าย รวมทั้งมีเจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการเช่นเดียวกับการไกล่เกลี่ย ซึ่งการประชุมกลุ่ม ครอบครัวนี้อาจใช้สถานที่ใด ๆ ก็ได้ เช่น โรงเรียน โบสถ์ หรือกลุ่มสมาชิกอื่น ๆ เป็นต้น โดยวิธีการนี้ต้องการเน้นย้ำถึงความเอาใจจริงเอาใจของชุมชนต่ออาชญากรรม และความเต็มใจของชุมชนที่จะยอมรับผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชนอีกครั้ง รูปแบบดังกล่าวนี้เริ่มขึ้นในประเทศนิวซีแลนด์ และได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นในสหรัฐอเมริกาและแคนาดา

รูปแบบที่ 3 การพิจารณาแบบล้อมวง (Sentencing Circles) ประกอบด้วย สมาชิกของชุมชนที่เคยทำงานเป็นผู้พิพากษา ตำรวจ หรืออื่น ๆ รวมทั้งเคยรับผิดชอบงานด้านการพิจารณาคดีหรือการควบคุมสอดส่องดูแลผู้กระทำผิดมาแล้ว รูปแบบดังกล่าวนี้เป็นที่แพร่หลายในกลุ่มชาวพื้นเมืองของทวีปอเมริกาเหนือโบราณ โดยเฉพาะชาวอะบอริจินแคนาดา และประชากรทางตะวันตกเฉียงใต้ของอเมริกา

รูปแบบที่ 4 คณะกรรมการบูรณาการชุมชน (Community Reparative Boards) รูปแบบนี้ประกอบด้วย ผู้คนในชุมชน ผู้กระทำผิด เหยื่ออาชญากรรม ผู้แทนจากกระบวนการยุติธรรม และบางครั้งอาจมีสมาชิกครอบครัวของผู้กระทำผิดรวมอยู่ด้วย โดยคณะกรรมการบูรณาการชุมชนเป็นวิธีการเชิงสมานฉันท์ในชุมชนที่หวนกลับมาใหม่และเป็นต้นแบบที่ให้ชุมชนได้แสดงความรับผิดชอบต่อผู้ที่กระทำความผิด ซึ่งรู้จักกันในนามของคณะกรรมการเยาวชน คณะกรรมการเพื่อนบ้าน หรือคณะกรรมการยุติธรรมทางเลือกชุมชน เป็นต้น เพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเบี่ยงเบนคดีหรือการคุมประพฤติ รูปแบบนี้จะใช้กับผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง และดำเนินการเช่นเดียวกับรูปแบบอื่นคือ มีการพูดคุยกันด้วยความเคารพก่อนที่คณะกรรมการจะพิจารณาโทษ

3. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกิดจากวัตถุประสงค์เพื่อลดปริมาณคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาล เพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการสร้างความสงบสุขแก่ประชาชน ซึ่งมีการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือให้คู่กรณีตกลงระงับข้อพิพาทร่วมกันได้ โดยยึดหลักกำหนดเวลาดำเนินการไกล่เกลี่ย รักษาความลับของคู่กรณีจนกว่าจะได้รับความยินยอมให้เปิดเผยจากคู่กรณีทุกฝ่าย หรือตามคำสั่งของศาล นอกจากนี้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นการเชื่อมโยงระหว่างต้นทุนของชุมชน (Community Capital) กล่าวคือ การไกล่เกลี่ยโดยชุมชนเพื่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างสมานฉันท์นั้น ต้องใช้สื่อกลางของชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน กำหนด

ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการมาร่วมเป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ย ทั้งนี้ต้องยึดหลักความโปร่งใส ความเป็นกลางในการประสานงาน มีความยืดหยุ่น และต้องช่วยลดขั้นตอนในการนำข้อพิพาทขึ้นสู่ชั้นศาล⁶⁷

ความหมายของคำว่า “ไกล่เกลี่ย” ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ คือ การเจรจาไกล่เกลี่ยที่อาศัยบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่เป็นกลาง โดยไม่ใช้การเกลี้ยกล่อมคู่กรณี คนกลางจะไม่มีอำนาจชี้ขาดว่าคู่กรณีฝ่ายใดเป็นฝ่ายถูกหรือผิด และต้องเป็นผู้ที่คู่กรณีให้ความเชื่อถือ⁸

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือกระบวนการระงับข้อพิพาทที่มีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยเหลือให้คู่ความเจรจาท่องกันได้สำเร็จและบรรลุข้อตกลงร่วมกัน โดยมีหลักการสำคัญ คือ (1) ต้องเกิดจากความสมัครใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายที่จะทำการไกล่เกลี่ย และ (2) ต้องมีการแต่งตั้งคนกลางหรือผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อให้ความช่วยเหลือในการเจรจาของคู่กรณีในการหาข้อยุติร่วมกัน (สุวรรณ วงษ์การค้า และคณะ, 2564)

แนวคิดของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

1) แนวคิดอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism)

นักปรัชญาเมธีชาวอังกฤษ Jeremy Bentham กล่าวถึงว่า กฎหมายย่อมจะถูกบัญญัติขึ้นมาเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด (Greatest Happiness for the Greatest Number) เป็นการสนับสนุนการยุติคดีด้วยการไกล่เกลี่ยที่จะต้องยึดหลักที่ว่า ข้อยุติที่ได้จากการไกล่เกลี่ยที่ดีจะต้องเป็นข้อยุติที่เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยวิธีการที่ได้มาซึ่งการยุติข้อพิพาทอาจไม่จำเป็นต้องใช้การดำเนินตามที่ถูกกฎหมายกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด กล่าวคือ ควรคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนส่วนมาก ย่อมถือเป็นประโยชน์สุขของสังคม⁹

2) แนวคิดการแก้ไขข้อพิพาทแบบต่างฝ่ายต่างชนะ (WIN-WIN Concept)

⁶ จากรายงานการศึกษาวิจัยที่ได้วิเคราะห์ถึงต้นทุนของระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้วยหลักนิติเศรษฐศาสตร์ พบว่า การใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีโดยการไกล่เกลี่ยในความผิดที่ยอมความได้ สามารถลดต้นทุนของกระบวนการยุติธรรมได้ถึง 520 ล้านบาทต่อปี ในขณะที่การใช้โทษปรับแทนการจำคุกสามารถลดต้นทุนได้ถึง 605 ล้านบาทต่อปี โปรดดูเพิ่มเติม สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, “รายงานฉบับสมบูรณ์ เล่มที่ 1 เรื่อง ‘นิติเศรษฐศาสตร์ของระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย’ (โครงการ วิเคราะห์กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้านเศรษฐศาสตร์ Economic Analysis of Criminal Laws),” สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, (2555) อ้างใน ภัทรรวณ ทองใหญ่, “การหันเหผู้กระทำความผิดออกจากระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา: ศึกษากรณีการหันเหในชั้นก่อนฟ้องในประเทศไทย,” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปีที่ 49, ฉบับที่ 4, 727 (2563)

⁷ สุวรรณ วงษ์การค้า และคณะ. แนวทางการจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับท้องถิ่น. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ ปีที่ 6 ฉบับที่ 8 (สิงหาคม 2564).

⁸ สรวิต ลิ้มปริงซี่, การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (กรุงเทพมหานคร : สำนักกระงับข้อพิพาทสำนักงานศาลยุติธรรม, 2555), หน้า 62.

⁹ ปรีดี เกษมทรัพย์. นิติปรัชญา. หน้า 60.

ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นไม่ว่าสาเหตุใด เมื่อมีฝ่ายที่สูญเสียยอมก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของคู่กรณี ดังนั้นการแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุดต่อข้อพิพาทคือ ต้องให้เกิดความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าจะมีการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง (Mediation) และไม่มีคนกลาง (Negotiation) การแก้ไขข้อพิพาทตามแนวคิดนี้นอกจากจะทำให้เกิดความพึงพอใจทั้งสองฝ่ายแล้ว ยังทำให้คู่กรณีสามารถรักษาความสัมพันธ์กันต่อไปได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า แนวคิดนี้นำไปสู่การให้อภัย และความสงบสุขของประชาชนในสังคม¹⁰

เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นในสังคมการระงับข้อพิพาทโดยปกติจะกระทำโดยการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาของศาล (Litigation) ซึ่งถือเป็นการระงับข้อพิพาททางหลักหรือในระบบปกติ ซึ่งเป็นการระงับข้อพิพาทที่เกิดจากการที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดถูกโต้แย้งสิทธิหรือถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมาย โดยผู้พิพากษาจะเป็นผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาตามที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจหน้าที่ไว้¹¹ ศาลจึงเป็นกลไกในการระงับข้อพิพาทที่เป็นที่ยอมรับและถือเป็นการระงับข้อพิพาทที่เป็นมาตรฐานที่สุด เพราะมีการกำหนดนิติวิธีการพิจารณาไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม การพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการซึ่งเป็นผู้มีอาชีพและปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง มีระบบตรวจสอบถ่วงดุล หากคู่ความไม่เห็นด้วยต่อคำพิพากษาของศาลชั้นต้นสามารถยื่นอุทธรณ์หรือยื่นฎีกาได้ตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมแก่คู่ความ อย่างไรก็ตามด้วยกระบวนการและนิติวิธีในการพิจารณาคดีในระบบปกติของศาลนั้นมีกระบวนการและขั้นตอนที่ต้องปฏิบัติซึ่งจำเป็นต้องใช้เวลาในการดำเนินการที่นาน อีกทั้งจำเป็นต้องใช้ทุนความในการดำเนินการแทนคู่ความและเกิดภาระค่าใช้จ่ายและงบประมาณในการดำเนินการเป็นจำนวนมาก แม้ว่าการตัดสินในกระบวนการปกติโดยศาลจะทำให้คดีสิ้นสุดลงแต่หลายกรณีพบว่าเมื่อคดีความสิ้นสุดแต่กลับก่อให้เกิดความขัดแย้งมากขึ้น เพราะคู่ความไม่ได้พึงพอใจการตัดสินคดีดังกล่าว หลายกรณีเป็นข้อพิพาทระหว่างคนในครอบครัว ระหว่างญาติพี่น้อง ระหว่างเพื่อน หรือคนในชุมชน และหลายกรณีเป็นข้อพิพาทหรือความผิดเล็กน้อยที่ไม่จำเป็นต้องนำคดีความมาฟ้องร้องเป็นข้อพิพาทในชั้นพิจารณาของศาล เพราะเมื่อนำคดีไปสู่การพิจารณาและจบลงด้วยการตัดสินให้ฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายแพคดียอมทำให้เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคม หรือในกรณีที่เป็นคดีความผิดทางอาญาก็ถือเป็นประวัติติดตัวผู้กระทำโดยไม่จำเป็น เป็นต้น

¹⁰ วันชัย วัฒนศัพท์. (2550). "การแก้ปัญหาข้อพิพาท และผลแห่งการตัดสินใจ." ใน คณะทำงานโครงการนำร่องพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชน กระทรวงยุติธรรม. การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน. หน้า 11.

¹¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

มาตรา 188 “การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไป ตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ผู้พิพากษาและตุลาการย่อมมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง”

กรอบแนวคิด

กรอบความคิดของโครงการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชนเริ่มจากการออกแบบกระบวนการเรียนการสอนในรายวิชากฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งเป็นวิชาเลือกในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต และเมื่อได้กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพแล้ว นำกระบวนการดังกล่าวไปเผยแพร่ให้กับชุมชนที่มีปัญหาข้อพิพาท เมื่อเผยแพร่ความรู้และทดลองการจักระบวนการไกล่เกลี่ย นำปัญหาและอุปสรรคจากชุมชนกลับมาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา

วิธีการดำเนินการ

1. กลุ่มเป้าหมาย

- 1.1) นิสิตที่เรียนในรายวิชากฎหมายไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จำนวน 50 คน
- 1.2) ชุมชนในพื้นที่จังหวัดพะเยา จำนวน 2 ชุมชน
- 1.3) ประชาชนที่อยู่ในชุมชนจำนวน 50 คน

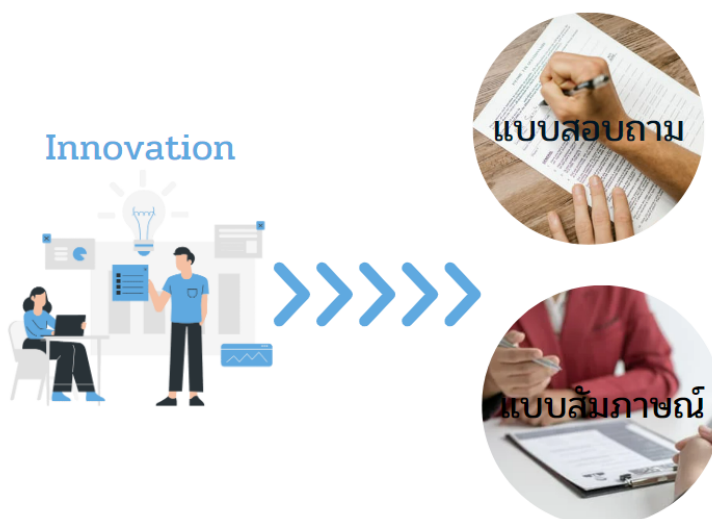

เกณฑ์การคัดเลือกชุมชนพิจารณาจากชุมชนที่มีการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จำนวน 2 ชุมชน

2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

2.1) โดยใช้แบบสอบถาม มีกลุ่มเป้าหมายจำนวน ไม่น้อยกว่า 50 คน ประกอบด้วย (1) ผู้นำชุมชน (2) ผู้ใกล้ชิดข้อพิพาท เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้บริหารศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (3) ประชาชนในพื้นที่ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

2.2) การสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) ผ่านการประชุมทางไกล (Video Conference) หรือการใช้โทรศัพท์ โดยกลุ่มเป้าหมาย และสัมภาษณ์โดยการสอบถามต่อหน้า คือ (1) ผู้นำชุมชน (2) ผู้ใกล้ชิดข้อพิพาท เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้บริหารศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (3) ประชาชนในพื้นที่

3) ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

(1) ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับมาตรการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ

(2) การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับหน่วยงานที่มีการดำเนินการเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประเทศไทย โดยเน้นหน่วยงานตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เป็นหลัก

(3) ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือสำหรับจัดเก็บข้อมูล

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

- (1) นำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าและการลงพื้นที่มาวิเคราะห์เพื่อหากระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทชุมชนที่มีประสิทธิภาพ
- (2) นำกระบวนการที่ได้จากการวิเคราะห์ไปทดลองใช้กับชุมชนที่มีข้อพิพาท
- (3) สรุปผลการทดลองใช้กระบวนการใกล้เคียงกับชุมชน

ผลการศึกษา

จากการศึกษาพบโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่าง (1) ผู้นำชุมชน (2) ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้บริหารศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (3) ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 50 คน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการใกล้เคียงดังนี้

ตารางที่ 1

แสดงระดับการรับรู้เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประชาชน

ลำดับที่	รายการการรับรู้	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ร้อยละ
1	การรับรู้ถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	3.36	1.06	67.20
2	การรับรู้ถึงประเภทของคดีที่ไกล่เกลี่ยได้ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562	3.31	0.87	66.20
3	การรับรู้ถึงผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	3.46	1.00	69.20
4	การรับรู้ถึงการให้บริการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน	3.56	1.12	71.20
5	การรับรู้ถึงการให้บริการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานรัฐ	3.31	1.17	66.20
ค่าเฉลี่ยรวม		3.40	0.10	68.00

จากตารางแสดงการรับรู้เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประชาชนพบว่ามีการรับรู้ถึงการให้บริการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนมีค่าเฉลี่ย 3.56 คิดเป็นร้อยละ 71.20 รองลงมาคือการรับรู้ถึงผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเฉลี่ย 3.46 คิดเป็นร้อยละ 69.20 และมีค่าเฉลี่ยรวม 3.40 คิดเป็นร้อยละ 68.00

ตาราง 2

แสดงรูปแบบของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ประชาชนรู้จัก

ลำดับที่	รายการ	ร้อยละ
1	การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน	4.87
2	การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยฝ่ายปกครอง	7.14
3	การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยตำรวจ	36.58
4	การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพนักงานอัยการ	2.04
5	การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศาล	21.95
6	การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนหรือศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานรัฐ	26.82

จากตารางพบว่าประชาชนที่ตอบแบบสำรวจรับรู้ถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยตำรวจมากที่สุด ร้อยละ 36.58 และรองลงมาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนหรือศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานรัฐ ร้อยละ 26.82 และรับรู้ น้อยที่สุดคือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพนักงานอัยการ ร้อยละ 2.04

สรุปผลและอภิปรายผล

จากการดำเนินโครงการพบว่า แม้ว่าพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีการประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ.2562 แต่ประชาชนในพื้นที่จังหวัดพะเยายังมีการรับรู้ถึงการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นกฎหมายเปิดช่องให้ประชาชนผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) กำหนดสามารถขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและสามารถทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานรัฐ และยังสามารถร่วมกันจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนเพื่อให้บริการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ หากมีการกระตุ้นการรับรู้ให้ประชาชนทราบถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมากขึ้น จะทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ประชาชนเลือกเพื่อยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะข้อพิพาทที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

นอกจากนี้รูปแบบของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ประชาชนรู้จักมากที่สุดเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยตำรวจซึ่งเป็นรูปแบบของการไกล่เกลี่ยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นช่องให้พนักงานสอบสวนสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวได้ ซึ่งเป็นไกล่เกลี่ยโดยพนักงานสอบสวนเอง ไม่ได้เป็นการไกล่เกลี่ยตามกระบวนการของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ซึ่งตามกฎหมายฉบับดังกล่าวไม่ได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย แต่กำหนดให้เป็นผู้จัดให้มีการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวน

ซึ่งกระบวนการและผลของการไกล่เกลี่ยจะมีความแตกต่างกับการไกล่เกลี่ยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างยังคงเข้าใจรูปแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอยู่ในลักษณะที่เคยเกิดขึ้นมาในอดีต แสดงให้เห็นการไม่รับรู้กระบวนการตามพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นกฎหมายใหม่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการดำเนินงานไปประยุกต์ใช้

การจัดการเรียนกฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งนิสิตจะต้องมีทักษะในการจัดกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น นิสิตจำเป็นต้องมีประสบการณ์ในการจัดกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทผ่านการฝึกการใช้สถานการณ์จำลอง เพื่อให้นิสิตเห็นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นทั้งหมด และนอกจากนี้เมื่อนิสิตเรียนรู้กระบวนการจัดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในรายวิชาแล้ว นิสิตสมควรได้รับประสบการณ์ในการเผยแพร่ทักษะเกี่ยวกับการจัดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อทบทวนความรู้และเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนรับรู้ถึงสิทธิตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

นอกจากนี้ผลการดำเนินการดังกล่าวยังทำให้ทราบว่า ในพื้นที่จังหวัดพะเยานั้น การรับรู้ถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ซึ่งมีความจำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องกระตุ้นการรับรู้ให้ประชาชนทราบ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ใช้ช่องทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานครั้งต่อไป

การให้ความรู้เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องมีจำนวนชั่วโมงที่เพียงพอต่อการฝึกให้ประชาชนเข้าใจถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยจริง โดยเฉพาะการนำนิสิตลงพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมเผยแพร่ความรู้กฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท นอกจากนี้หากสามารถเชื่อมโยงให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์และศูนย์การเรียนรู้ของนิสิต และมหาวิทยาลัยได้เป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำและเพิ่มพูนทักษะให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่อไป

การนำผลการดำเนินงานไปใช้ประโยชน์

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 เป็นกฎหมายใหม่ที่ยังต้องสร้างการรับรู้ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานที่รับผิดชอบ ตำรวจ รวมถึงประชาชนทั่วไป หากประชาชนไม่ทราบถึงกฎหมายฉบับดังกล่าวก็เป็นเรื่องยากที่จะนำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาใช้เพื่อระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ดังนั้น จากผลการดำเนินการในครั้งนี้ทำให้ทราบแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่จะกระตุ้นกับการรับรู้ให้กับประชาชนโดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่จังหวัดพะเยา รวมถึงจากการลงพื้นที่กับชุมชน ทำให้ชุมชน

ทราบถึงบทบาทและภารกิจของมหาวิทยาลัย ที่เป็นแหล่งให้ความรู้และสามารถให้คำปรึกษา รวมถึงกรณีที่ประชาชนที่มีปัญหาสามารถมาใช้บริการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

จุฬารัตน์ เอื้ออำนวยและคณะ, การพัฒนารอบแนวทางการวิจัยชุดโครงการกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในสังคมไทย. (กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2553), หน้า 13 – 14.

จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย. คู่มือการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. (2547). คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพลินตา ตันรังสรรค์, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการกระทำความผิดอาญาของเด็กหรือเยาวชน. จุลนิติ (พ.ศ. - มิ.ย. 2553), หน้า 53 - 58.

ปรีดี เกษมทรัพย์. นิติปรัชญา. พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 60.

วันชัย วัฒนศัพท์. (2550). "การแก้ปัญหาข้อพิพาท และผลแห่งการตัดสินใจ." ในคณะทำงานโครงการนำร่องพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชน กระทรวงยุติธรรม. การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน. หน้า 11.

สรวิศ ลิ้มปริงซี่, การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (กรุงเทพมหานคร : สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, 2555), หน้า 62.

สุวรรณ วงษ์การคำ และคณะ, แนวทางการจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับท้องถิ่น. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ ปีที่ 6 ฉบับที่ 8 (สิงหาคม 2564).

INNOVATIVE LEARNING INSTITUTE
UNIVERSITY OF PHAYAO

นวัตกรรมการเรียนรู้ชุมชนด้วยสื่อออนไลน์ของชุมชนหม้อแกงทอง
ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

Community Learning Innovation through Online Media of Mo Kaeng Thong Community,
Mae Ka Subdistrict, Mueang District, Phayao Province

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณวิญ เสรฐผล

คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
nawin.se@up.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนวัตกรรมการเรียนรู้ออนไลน์ผ่านสื่อดิจิทัลของชุมชนหม้อแกงทอง ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาแหล่งเรียนรู้ชุมชนของชุมชนหม้อแกงทอง และเพื่อพัฒนาสื่อออนไลน์สำหรับการเรียนรู้ออนไลน์ของชุมชนหม้อแกงทอง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม (focus group) กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้รู้ที่สำคัญ (key informants) จำนวน 60 คน ผลการวิจัย พบว่า

1. แหล่งเรียนรู้ชุมชนหม้อแกงทอง พบว่า มี 3 ประเภท คือ 1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นตัวบุคคล ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้านด้านการเกษตร ปราชญ์ชาวบ้านด้านหม้อพื้นบ้าน ปราชญ์ชาวบ้านด้านศิลปวัฒนธรรม และปราชญ์ชาวบ้านด้านหัตถกรรม 2) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ ประกอบด้วย ห้วยหม้อแกงทอง ศาลาประชาคมหรือศาลาเอนกประสงค์ ป่าชุมชน วัดหม้อแกงทอง และศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ 3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรม คือ กิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรมในรอบ 12 เดือน ประกอบด้วย การทำบุญข้าวใหม่ การทำบุญในวันมาฆบูชา การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ประเพณีสงกรานต์ การเลี้ยงผีขุนน้ำ การทำบุญในวันอาสาฬหบูชา การทำบุญในวันเข้าพรรษา วันแม่แห่งชาติ การทำบุญในวันออกพรรษา การทำบุญสลากภัต วันลอยกระทง และวันพ่อแห่งชาติ

2. การพัฒนาสื่อออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ออนไลน์ของชุมชนหม้อแกงทอง พบว่า มี 3 ประเภท คือ การพัฒนาสื่อออนไลน์บนช่องทางยูทูป การพัฒนาสื่อออนไลน์บนหน้าเพจเฟซบุ๊ก และการพัฒนาสื่อออนไลน์โดยใช้โปรแกรมหนังสั้น (.MOV)

ความสำคัญ

การเรียนรู้เป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งการปรับเปลี่ยนดังกล่าวคือการปรับเปลี่ยนทั้งทัศนคติ ความเชื่อ แนวคิดและพฤติกรรมในการแสดงออก ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทิศทางที่ดีขึ้นและเหมาะสมตามสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ตนเองดำรงอยู่ การปรับเปลี่ยนดังกล่าวเกิดจากการเรียนรู้ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ หรือเป็นระบบและไม่เป็นระบบ แต่การปรับเปลี่ยนดังกล่าวเป็นผลจากการเรียนรู้ที่ผ่านประสบการณ์ของตนเอง จึงเกิดเป็นองค์ความรู้ (knowledge) ทักษะ (Skill) และเจตคติ (Attitude) ที่นำไปสู่การดำรงอยู่ในสังคมอย่างมั่นคงและยั่งยืน เพราะฉะนั้น การเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก เพราะความรู้คืออำนาจ (knowledge is power) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงอยู่ในสังคมอย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบัน ความรู้เกิดขึ้นใหม่อย่างรวดเร็ว มีความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ความรู้บางอย่าง โดยเฉพาะความรู้แบบดั้งเดิมที่ไม่เหมาะสมกับยุคสมัยได้สูญหายอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ในปัจจุบัน ความรู้ได้เกิดขึ้นใหม่อย่างมากมายและหลากหลาย แต่สามารถเข้าถึงและเรียนรู้ความรู้เหล่านั้นได้มากขึ้น

เนื่องจากมนุษย์มีช่องทางการแสวงหาความรู้ที่ง่ายขึ้น โดยเฉพาะช่องทางจากสื่อออนไลน์ (online) หรือ อินเทอร์เน็ต (internet)

สื่อออนไลน์เป็นช่องทางการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่งในปัจจุบัน เพราะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา และทำให้ผู้เรียนสามารถลดข้อจำกัดด้านเวลา สถานที่ ระยะเวลา และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้มาก ในปัจจุบัน สื่อออนไลน์มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะมีการปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่อง เช่น การสื่อสาร 2 ทาง คือ การสนทนาระหว่าง 2 คน แบบเห็นหน้า หรือแบบเรียลไทม์ (Real time) การมีภาพ แสง สี เสียง และการเคลื่อนไหวของภาพต่าง ๆ ส่งผลให้ในปัจจุบันมีผู้ใช้สื่อออนไลน์จำนวนมาก ซึ่งในปี 2561 พบว่า กิจกรรมส่วนใหญ่ที่คนไทยทุกช่วงวัยใช้คือสื่อสังคมออนไลน์ หรือ social media รองลงมาเป็นการรับส่งอีเมลล์และพูดคุย/โทรศัพท์ออนไลน์ เมื่อพิจารณาเป็นช่วงอายุตามช่วงวัยพบว่าอายุช่วง 16-25 ปี เพราะเป็นช่วงวัยของนักเรียนนักศึกษาที่มีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตและใช้สื่อสังคมออนไลน์สูงสุด เพราะเป็นวัยของการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่านักเรียนนักศึกษาต้องการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และสื่อสังคมออนไลน์ที่คนไทยนิยมมากและแพร่หลายมากที่สุด คือ YouTube Line และ Facebook โดยคิดเป็นร้อยละ คือ YouTube (ร้อยละ 98.8) LINE (ร้อยละ 98.6) Facebook (ร้อยละ 96.0) Facebook Messenger (ร้อยละ 88.4) Instagram (ร้อยละ 67.2) Pantip ซึ่งเป็นชุมชนออนไลน์หนึ่งเดียวของไทย (ร้อยละ 64.2) Twitter (ร้อยละ 43.0) WhatsApp (ร้อยละ 10.6) (สำนักยุทธศาสตร์สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน), 2561)

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้สื่อออนไลน์เป็นช่องทางการเรียนรู้ที่สำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบัน แต่ยังคงพบว่า การเข้าถึงสื่อออนไลน์ยังมีข้อจำกัดหลายประการในสังคมไทย เนื่องจากความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ โดยเฉพาะสังคมชนบท พบว่า คนในเมืองมีชีวิตดิจิทัลเฉลี่ยสูงกว่าคนในชนบททุกปีนับตั้งแต่ปี 2556 – 2560 คือ คนในเมืองมีชีวิตดิจิทัลจาก 30.56 คะแนน ใน พ.ศ. 2556 เพิ่มขึ้นเป็น 38.90 คะแนน ใน พ.ศ. 2560 ในขณะที่คนในชนบทมีชีวิตดิจิทัลเพียง 19.61 คะแนน ใน พ.ศ. 2556 และเพิ่มขึ้นเป็น 28.03 คะแนน ใน พ.ศ. 2560 (ฐิติมา ปานศรี และเทิดศักดิ์ ชมไต้สุวรรณ, 2562) แม้ว่า แนวโน้มการเข้าถึงสื่อออนไลน์ทั้งคนเมืองและคนชนบทมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ส่วนต่างความเหลื่อมล้ำยังมีสูง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ตนเองของคนในชนบท หรือชุมชนในชนบทอย่างมาก

การเรียนรู้ตนเองของชุมชนในชนบทเป็นประเด็นสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ และหลุดพ้นจากปัญหาต่าง ๆ ซึ่งชุมชนที่เรียนรู้ตนเองจะกลายเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (learning community) ที่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน เพราะในปัจจุบัน ชุมชนมีความสัมพันธ์กับโลกภายนอกอย่างต่อเนื่องและตลอดเวลา จึงทำให้ได้รับอิทธิพลจากภายนอกอย่างมาก ดังนั้น การส่งเสริมให้ชุมชนเรียนรู้หรือสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและ

ยั่งยืน โดยการเรียนรู้ตนเองผ่านสื่อออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ เนื่องจากในปัจจุบัน ชุมชนส่วนมากสามารถเข้าถึงสื่อออนไลน์ได้มากขึ้น จึงเป็นโอกาสที่ดีที่ชุมชนจะเกิดการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยการสร้างองค์ความรู้ของชุมชนบนสื่อออนไลน์ เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการเรียนรู้ตนเองของชุมชน และสร้างเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ชุมชน และเพื่อประโยชน์แก่คนทั่วไปที่ต้องการศึกษาชุมชนอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่า ชุมชนสามารถเข้าถึงและสามารถเข้าสื่อออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ได้มากขึ้น แต่การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ชุมชนของชุมชนผ่านสื่อออนไลน์อาจมีข้อจำกัด เพราะคนในชุมชนส่วนมากเป็นผู้ใช้สื่อ ไม่ใช่ผู้สร้าง ดังนั้น เพื่อให้ชุมชนมีฐานการเรียนรู้ชุมชนของตนเองที่ถูกต้องและเหมาะสม ผู้วิจัยจึงเชื่อว่า การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ชุมชนด้วยสื่อออนไลน์ จะช่วยให้ชุมชนได้เรียนรู้มากขึ้นและลดช่องว่างในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสื่อออนไลน์ได้มากขึ้น ซึ่งนวัตกรรมการเรียนรู้ชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม (สังคมออนไลน์) ได้อย่างเหมาะสม

คำถามการวิจัย

นวัตกรรมการเรียนรู้ชุมชนด้วยสื่อออนไลน์ของชุมชนหม้อแกงทองที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objective)

- 3.1 เพื่อศึกษาแหล่งเรียนรู้ชุมชนของชุมชนหม้อแกงทอง
- 3.2 เพื่อพัฒนาสื่อออนไลน์สำหรับการเรียนรู้ชุมชนของชุมชนหม้อแกงทอง

ประโยชน์ที่ได้รับ

ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับผลประโยชน์ดังนี้

- นิสิต** ซึ่งเป็นผู้เรียนในรายวิชา 191448 ภาคการศึกษา 1/2566 ได้ประโยชน์ ดังนี้
1. นิสิตมีทักษะการทำวิจัยร่วมกับชุมชน
  2. นิสิตมีทักษะการประยุกต์องค์ความรู้ด้านทฤษฎีจากรายวิชา 191448 ท่องถิ่นศึกษาสู่ภาคปฏิบัติจริงในชุมชน
  3. นิสิตสามารถพัฒนาฐานข้อมูลการเรียนรู้ชุมชนบนสื่อออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
  4. นิสิตมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าของชุมชนอย่างจริงจัง

ชุมชนหม้อแกงทอง ได้ประโยชน์ ดังนี้

1. ชุมชนมีฐานข้อมูลการเรียนรู้ชุมชนหรือการเรียนรู้ตนเองครอบคลุมทุกมิติ
2. ชุมชนมีทักษะการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

3. ชุมชนสามารถนำฐานข้อมูลการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง ตลอดถึงการพัฒนาแผนการพัฒนาชุมชนหรือแผนชุมชนได้
  4. ชุมชนสามารถกำหนดแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม
  5. ชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ตนเองและมีความสนใจที่จะเรียนรู้ตนเองมากยิ่งขึ้น
- นอกจากประโยชน์ทั้ง 2 กลุ่มข้างต้น ผู้วิจัยเชื่อว่า ผลงานวิจัยเรื่องนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสื่อออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ของชุมชนอื่นได้ด้วย ผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น มหาวิทยาลัยพะเยา และเทศบาลตำบลแม่กา

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย คือ 1) ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (key informants) ที่มีความรู้ความสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน จำนวน 25 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน คณะกรรมการกลุ่ม และสมาชิกของชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทอง หมู่ 1 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย 1) แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ 2) แนวคิดเกี่ยวกับสื่อออนไลน์ 3) แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทอง หมู่ 1 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
4. ขอบเขตด้านเวลา การวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาดำเนินการ 10 เดือน ระหว่างวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2565 – 30 กันยายน 2566

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทักษะ และความเชื่อให้เหมาะสมตามสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ตนเองดำรงอยู่ในสังคมอย่างมั่นคงและยั่งยืน
2. ชุมชนแห่งการเรียนรู้ หมายถึง ชุมชนที่สนับสนุนและส่งเสริมสมาชิกให้เกิดจิตสำนึกในกระบวนการเรียนรู้ โดยการสร้างองค์ความรู้ การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการใช้องค์ความรู้ เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมตามยุคสมัย ที่เอื้อต่อการดำรงอยู่ในสังคมอย่างมั่นคงและยั่งยืน
3. การเรียนรู้ด้วยตนเอง หมายถึง การตระหนักรู้หรือการสร้างจิตสำนึกในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทักษะ และความเชื่อของตนเองเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางสังคม เพื่อการดำรงอยู่ในสังคมอย่างมั่นคงและยั่งยืน

4. นวัตกรรมการเรียนรู้ชุมชน หมายถึง สิ่งใหม่ที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ชุมชนอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ที่ชุมชนสามารถเข้าถึงและเรียนรู้ชุมชนได้ด้วยตนเองอย่างสะดวก สบาย รวดเร็ว และมี ต้นทุนต่ำ

5. สื่อออนไลน์ หมายถึง อุปกรณ์และเครื่องมือที่เป็นแหล่งเก็บรวบรวมข้อมูล และเป็นช่องทางในการเข้าถึงข้อมูล สำหรับการเรียนรู้ให้กับชุมชน ดังนั้น สื่อออนไลน์จึงเป็นฐานข้อมูล (data base) ของชุมชน สำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย 1) บล็อก (Blog) หรือเว็บบล็อก (Weblog) 2) เครือข่ายทางสังคม (Social Networking) 3) ไมโครบล็อกหรือไมโครแชร์ (Micro Blogging หรือ Micro Sharing) 4) มีเดียแชร์ลิงค์ (Media Sharing) 5) โลกเสมือนจริง (Virtual Worlds)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการเรียนรู้ชุมชนด้วยสื่อออนไลน์ของชุมชนหม้อแกงทอง ตำบลแม่กา อำเภอมือง จังหวัดพะเยา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ดังนั้น ในการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจึงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 แนวคิด ประกอบด้วย 1) แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม 2) แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ 3) แนวคิดเกี่ยวกับสื่อออนไลน์ 3) แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ 4) แนวคิดเกี่ยวกับสื่อสารชุมชน 5) แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม

การทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมแบ่งออกเป็น 3 ด้าน เพื่อเป็นกรอบในการนำมาใช้ในการวิจัย คือ 1) ความหมายของนวัตกรรม 2) ประเภทของนวัตกรรม 3) การสร้างนวัตกรรม มีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 ความหมายของนวัตกรรม

ความหมายของนวัตกรรมถูกนิยามจากนักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน แต่มีจุดร่วมที่สำคัญ คือ ความใหม่ (new) เช่น สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (ม.ป.ป., 2) ได้ให้ความหมาย นวัตกรรม ว่า คือ สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม โดยนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงผ่านผลิตภัณฑ์ใหม่ กระบวนการใหม่ การบริการใหม่ ตลอดจนโมเดลธุรกิจใหม่ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและคุณค่าใหม่ อันจะก่อให้เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอีกด้วยสังคมในประเทศให้เท่าเทียมสังคมโลก ซึ่งสอดคล้องกับ กองทุนพัฒนานวัตกรรม (2545: 14) ได้ให้ความหมาย

นวัตกรรม ว่า คือ ความสามารถในการใช้ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะ และประสบการณ์ทางเทคโนโลยี หรือการจัดการมา พัฒนาและผลิตสินค้าใหม่ กระบวนการผลิตใหม่หรือบริการใหม่ ซึ่งตอบสนองความต้องการของ ตลาดโดยรวม ทั้งการปรับปรุงเทคโนโลยี การซื้อเทคโนโลยี การแพร่กระจายเทคโนโลยีการใช้เทคโนโลยี การออกแบบผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรมและวิศวกรรม รวมทั้งการนำระบบการ ฝึกอบรมมาใช้ให้เกิดการทำนวัตกรรม

นอกจากนี้ นักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศยังได้ให้ความหมายของนวัตกรรมที่มีจุดมุ่งเน้นของ “ความใหม่” เช่น Rogers, E.M. (2003, 12) กล่าวว่า นวัตกรรม หมายถึง ความคิด การปฏิบัติ หรือวัตถุที่ถูกรับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่โดยปัจเจกบุคคลหรือหน่วยงานอื่นที่นำไปประยุกต์ใช้ สอดคล้องกับ Schumpeter (1934) ที่กล่าวว่า นวัตกรรม หมายถึง การก่อตัวของผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ กระบวนการใหม่ วัตถุประสงค์ตลาดใหม่และองค์กรใหม่ (Lazzarotti, F., Dalfova, M. S., & Haffman, V. E. (2011, 122) และ สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ (2553, 54) กล่าวว่า นวัตกรรม หมายถึง สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นจากการใช้ความรู้ ทักษะประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาขึ้น ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ บริการใหม่ หรือกระบวนการใหม่ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า นวัตกรรม หมายถึง ความใหม่หรือสิ่งใหม่ ทั้งเป็นผลผลิต (product) แนวคิด (approach) กระบวนการ (process) และวิธีการ (method) ทั้งที่เกิดขึ้นใหม่ (new born) หรือ การทำให้ใหม่อีกครั้ง (renew) โดยการประยุกต์ใช้สิ่งเก่า (application) เพื่อให้เกิดคุณค่าใหม่ (new value) และ มูลค่า (new cost) ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม

1.1.2 ประเภทของนวัตกรรม

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (The Organisation for Economic Co-operation and Development: OECD, 2005; 16-17) ได้จำแนกนวัตกรรมออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (A product innovation) 2) นวัตกรรมกระบวนการ (A process innovation) 3) นวัตกรรมด้านการตลาด (A marketing innovation) 4) นวัตกรรมขององค์กร (An organizational innovation) ในขณะที่ สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ (2553, 54-56) ได้จำแนกประเภทของนวัตกรรมไว้ตามลักษณะของนวัตกรรม โดยแบ่งเป็น 3 ประการ คือ 1) การจำแนกตามเป้าหมายของนวัตกรรม แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ (1) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) (2) นวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation) 2) การจำแนกตามระดับของการเปลี่ยนแปลง แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ (1) นวัตกรรมในลักษณะเฉียบพลัน (Radical Innovation) (2) นวัตกรรมในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป (Incremental Innovation) 3) การจำแนกตามขอบเขตของผลกระทบ จำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ (1) นวัตกรรมทางเทคโนโลยี (Technological Innovation) (2) นวัตกรรมทางการบริหาร (Administrative Innovation)

นอกจากนี้ สมบัติ นามบุร (2562,128-129) ยังได้กล่าวถึงประเภทของนวัตกรรมในบริบทขององค์กรหรือกิจการ โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) Customer Oriented Innovation คือ นวัตกรรมที่คิดขึ้นมาเพื่อรองรับ และตอบสนองความต้องการใหม่ ๆ ของลูกค้าโดยเฉพาะ 2) Product Innovation คือ นวัตกรรมการพัฒนาและนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาด้านเทคโนโลยีหรือวิธีการใช้ รวมไปถึงการปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่แล้วให้มี คุณภาพและประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น 3) Process Innovation คือ นวัตกรรมการสร้างสรรค์ พัฒนา หรือสร้างการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญใน กระบวนการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการกระบวนการผลิต การส่งมอบ ขั้นตอนหน้าที่รับผิดชอบ ลักษณะงาน การสร้างสรรค์และพัฒนากระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้ จะต้องเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และสามารถสร้างตำแหน่งสินค้าใหม่ ๆ (Product Positioning) ทางการตลาดให้แก่ สินค้าและบริการ 4) Strategic Innovation เป็นนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนยุทธศาสตร์ หรือวิธีดำเนินธุรกิจแบบใหม่ ๆ ทั้งระบบ

การทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับประเภทของนวัตกรรมดังกล่าวข้างต้น พบว่า นวัตกรรมมีความแตกต่างกันตามศาสตร์หรือองค์ความรู้ตามสาขาวิชาที่เรียน เช่น นวัตกรรมด้านวิทยาศาสตร์อาจจะเป็นสิ่งของ (materials) หรือผลผลิต (products) ที่สามารถจับต้องได้ ในขณะที่นวัตกรรมทางสังคมศาสตร์อาจจะเป็นแนวคิดใหม่หรือกระบวนการหรือวิธีการใหม่ที่ถูกคิดค้นเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ดังนั้น นวัตกรรมทางสังคมศาสตร์อาจเป็นองค์ความรู้ที่วางอยู่บนความสัมพันธ์ทางสังคม (social relation) หรือนวัตกรรมขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเป้าหมายของกลุ่มคนและสังคม

1.1.3 การสร้างนวัตกรรม

นวัตกรรมเป็นสิ่งใหม่ที่ถูกสร้างขึ้นและนวัตกรรมยังเป็นเหตุที่ทำให้เกิดสิ่งใหม่ เพราะนวัตกรรมเป็นทั้งเป้าหมายและเครื่องมือที่ทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่เพิ่มขึ้น ดังนั้น นวัตกรรมจึงเป็นทั้งเหตุและผล สำหรับการสร้างนวัตกรรมมีหลายวิธี ซึ่งมีนักวิชาการจำนวนมากได้เสนอวิธีการสร้างนวัตกรรม เช่น สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ (2553, 57) กล่าวว่า กระบวนการเกิดนวัตกรรมมี 3 ลักษณะ คือ 1) การผลักดันด้วยเทคโนโลยี (Technology Push) 2) การดึงด้วยความต้องการของผู้บริโภค (Demand Pull) 3) การผสมผสานทั้งด้าน เทคโนโลยีและความต้องการของผู้บริโภค (Coupling) ซึ่งการเกิดนวัตกรรมเหล่านี้มีตัวแปรที่สำคัญ 2 ประการ (สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ, 2553, 55) คือ 1) โอกาสทางด้านเทคโนโลยี หมายถึงองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เครื่องมือ อุปกรณ์ และกระบวนการที่จะทำให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้นได้ 2) ความต้องการของตลาด หมายถึง ความต้องการของผู้ใช้ ที่มีความต้องการในผลิตภัณฑ์ใหม่นั้น และพร้อมที่จะซื้อหรือใช้ และส่งผลทำให้ผู้เป็นเจ้าของนวัตกรรมได้รับประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจหรือสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ Maxim Kotsemir, Dirk Meissner (2013) ที่กล่าวถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดนวัตกรรม มีปัจจัยหลักสำคัญ 4 ประการ คือ 1) การเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญของสังคมทางวิทยาศาสตร์ (change of the essence of scientific society) 2) การขาดข้อมูลระดับประเทศที่สามารถ

เปรียบเทียบได้ (lack of comparable country-level data) 3) การเปลี่ยนผ่านนโยบายด้านนวัตกรรม (shifts in innovation policy) 4) การเปลี่ยนแปลงแนวคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับนวัตกรรม (change in the concept and understanding of innovation itself) นอกจากนี้ สุชาติ อุดมโสมกิจ (2561, 40) กล่าวถึงกระบวนการสร้างนวัตกรรมในชุมชน ประกอบด้วย 1) การสร้างแนวคิดใหม่ โดยการศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชน 2) การระบุแนวทางการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ 3) การพัฒนาต้นแบบ 4) การประเมินผล การขยายผล (scale up) และการกระจายแนวคิด (diffusion of ideas) 5) การเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง

ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรมดังกล่าวข้างต้น หากสรุปแบบละเอียด พบว่า แนวทางการสร้างนวัตกรรมมีหลายอย่าง คือ 1) การผลักดันด้วยเทคโนโลยี 2) การดึงความต้องการของผู้บริโภค 3) การผสมผสานทั้งด้าน เทคโนโลยีและความต้องการของผู้บริโภค 4) สร้างชุมชนแห่งนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ 5) สร้างช่องทางในการสื่อสาร 6) ชี้นำและชักจูงนักลงทุน 7) การสร้างแนวคิดใหม่ 8) การระบุแนวทางการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ 9) การพัฒนาต้นแบบ 10) การประเมินผล การขยายผล (scale up) และการกระจายแนวคิด (diffusion of ideas) 11) การเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง 12) การเกิดแรงบันดาลใจและแรงขับเคลื่อนจากภายใน 13) การระดมความคิดเห็นในการเสนอทางออก 14) การทดลองความคิด 15) การขยายผลให้เกิดขึ้นในระดับที่กว้างขึ้น 16) สร้างการเปลี่ยนแปลงระบบ อย่างไรก็ตาม หากสรุปให้เห็นแนวทางการสร้างนวัตกรรมอย่างชัดเจนที่สามารถนำไปใช้ได้จริง สามารถสรุปได้ 5 คือ 1) การคิดค้นสิ่งใหม่ 2) การฟื้นฟูสิ่งเก่าเพื่อสร้างคุณค่าหรือมูลค่าใหม่ 3) การต่อยอดองค์ความรู้เดิม 4) การประยุกต์ใช้หรือการบูรณาการองค์ความรู้ 5) การข้ามศาสตร์

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้

การทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ความหมายของแหล่งเรียนรู้ 2) ประเภทของแหล่งเรียนรู้ 3) แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 ความหมายของแหล่งเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 25 ระบุว่า “รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬา และนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ”

สุมาลี สังข์ศรี (2555) กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้สำหรับการศึกษาลดชีวิตมีมากมาย หลากหลาย เริ่มตั้งแต่บ้าน กลุ่มเพื่อน บุคคลในชุมชน โรงเรียนหรือสถานศึกษา สถานที่ทำงาน สถาน

ประกอบการ ห้องสมุด สวนสาธารณะ สถาบันศาสนา ศูนย์ข่าวสารข้อมูล ศูนย์ศิลปะพื้นบ้าน พิพิธภัณฑ์ ห้องถิ่น สื่อประเภทต่าง ๆ ฯลฯ สอดคล้องกับแนวคิดของ ฌ็องฌัก กัววารี (2557) กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้เป็นสถานที่หรือศูนย์รวบรวมข้อมูล ความรู้ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในแต่ละด้าน รวมทั้งสร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้ใช้บริการ อีกทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญและจำเป็นที่สุดอย่างหนึ่งในการพัฒนาคน มีบทบาทสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของมนุษยชาติ สังคม และโลก

ดวงพร ปวงมาลา (2557) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งหรือที่ให้ข้อมูลข่าวสาร สารความรู้ ประสบการณ์ที่หลากหลายที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนเกิดเป็น กระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง กว้างขวาง สอดคล้องกับแนวคิดของ จิราภรณ์ ขยัน (2558) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง สถานที่หรือแหล่งข้อมูล ความรู้ทางวิชาการ ที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยจากแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกห้องเรียน จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นตามธรรมชาติ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและสามารถนำ ความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ สมศักดิ์ ทองสมุทร (2558) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง สถานที่หรือแหล่งข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ต่าง ๆ ที่มีคุณค่าต่อการศึกษาและแหล่งวิทยาการ สามารถสนับสนุนส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนเกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนและบุคคลต่าง ๆ อันจะนำไปพัฒนาตนตามศักยภาพ ตลอดจนความรู้นั้นสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และถ่ายทอดประสบการณ์ที่ได้รับจากแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้อื่นได้

1.2.2 ประเภทของแหล่งเรียนรู้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2549) ได้จำแนกแหล่งการเรียนรู้ออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล คือ ผู้ซึ่งมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะภูมิปัญญา มีประสบการณ์ในสาขาอาชีพต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่สามารถถ่ายทอดความรู้ ทักษะ เจตคติให้แก่ผู้ที่สนใจ ต้องการเรียน 2) แหล่งการเรียนรู้ประเภทสถานที่หรือวัตถุสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ มี 2 ลักษณะ คือ (1) สถานที่ที่เป็นธรรมชาติ เช่น ดิน แหล่งน้ำ ป่า ภูเขา สัตว์ พืช แร่ธาตุ (2) สถานที่ที่เป็นสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น ตลาด โรงพยาบาล โรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ 3) แหล่งการเรียนรู้ประเภทสื่อที่เป็นตัวกลาง ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและทักษะ ประสบการณ์ ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ มี 2 ลักษณะ คือ (1) สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น เอกสาร หนังสือ ตำรา ใบปลิว จุลสาร ฯลฯ (2) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ให้ภาพเคลื่อนไหว ภาพนิ่ง และเสียง เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ สไลด์ รูปภาพ ฯลฯ 4) แหล่งการเรียนรู้ประเภทกิจกรรม เทคนิค วิธีการ เช่น นวัตกรรมความก้าวหน้าทาง วิทยาการ สิ่งประดิษฐ์คิดค้นใหม่ วิธีการสอนแบบต่าง ๆ เทคนิคกระบวนการทำงานหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในท้องถิ่น

นฤมล ตันธสุเรศเศรษฐ์ (2533) ได้แบ่งประเภทของแหล่งวิทยาการในชุมชนเป็น 4 ประเภท คือ 1) แหล่งวิทยาการในชุมชนประเภทบุคคล 2) แหล่งวิทยาการในชุมชนประเภททรัพยากรธรรมชาติ 3) แหล่งวิทยาการในชุมชนประเภทสื่อ 4) แหล่งวิทยาการในชุมชนประเภทวัตถุและอาคารสถานที่

พิมพ์พิมล คงจินดา (2560) ได้แบ่งแหล่งเรียนรู้ออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติหมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่รอบ ๆ ชุมชนหรือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น คลอง น้ำตก ภูเขา ทะเลทราย ป่าไม้ เป็นต้น 2) แหล่งเรียนรู้ที่จัดสร้างขึ้นหมายถึง แหล่งเรียนรู้ที่เกิดจากมนุษย์เป็นผู้จัดสร้างขึ้น เพื่อใช้ในการศึกษา ค้นคว้า เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนหมายถึง แหล่งเรียนรู้ทั้งหมดที่อยู่ภายในโรงเรียน ทั้งแหล่งเรียนรู้วิชาการ และแหล่งเรียนรู้ส่งเสริมวิชาการเช่น ห้องเรียน สื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการทางดนตรี ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ สวนพฤกษศาสตร์ สวนหย่อม สหกรณ์โรงเรียน โรงอาหาร สนาม เป็นต้น (2) แหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน หมายถึง แหล่งเรียนรู้ทั้งหมดที่อยู่ภายนอกโรงเรียน เช่น แหล่งเรียนรู้ชุมชน พิพิธภัณฑ์ โรงภาพยนตร์ ตลาด ศาสนสถาน องค์กรของรัฐและเอกชน เป็นต้น 3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล หมายถึง บุคคลที่สามารถให้ความรู้ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ หรือด้านอื่น ๆ ก็ตาม เช่น ครู ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ อีหม่าม บาทหลวง เป็นต้น

1.2.3 แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

กมลวรรณ คุณาสวัสดิ์ (2561) ได้แบ่งแนวทางการบริหารและการจัดการแหล่งเรียนรู้ ออกเป็น 5 แนวทาง คือ 1) สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ 2) มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน 3) มีการจัดทำแผนในระดับพื้นที่ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ 4) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน 5) หน่วยงานส่วนกลางสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรในการจัดสร้างหรือพัฒนา

สุภารัตน์ นามวิสัย (2561) ได้แบ่งแนวทางการบริหารแหล่งเรียนรู้ออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน เป็นขั้นตอนที่มีการกำหนดนโยบาย แผน โครงการ ก่อนการปฏิบัติงาน 2) การปฏิบัติตามแผนงาน เป็นปฏิบัติตามขั้นตอน วิธีการที่ได้วางแผนไว้ 3) การตรวจสอบ เป็นการตรวจสอบการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย จากที่ได้กำหนดไว้ 4) การปรับปรุง พัฒนา เป็นขั้นตอนที่มีนำข้อมูลจากการรายงานมาใช้ในการพัฒนาปรับปรุง

ณัฐลักษณ์ ธาระวานิช (2557) กล่าวว่า ลักษณะของแหล่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน คือ 1) การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่จำเป็นของชุมชน 2) การส่งเสริมให้ประชาชนรู้และเข้าใจการใช้ทรัพยากรในแหล่งการเรียนรู้ 3) การใช้เทคโนโลยีอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ 4) การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการทำงานร่วมกัน

5) การพัฒนาประสิทธิภาพของบุคลากร 6) การสร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง 7) การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ของแหล่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อออนไลน์

การทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับสื่อออนไลน์แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) ความหมายของสื่อออนไลน์ 2) ประเภทของสื่อออนไลน์ มีรายละเอียดดังนี้

1.3.1 ความหมายของสื่อออนไลน์

สรุ สิริทธิ์ (2553) กล่าวว่า สื่อออนไลน์ (Online Media) หมายถึง สื่อที่เป็นสื่อทางเลือก สื่อเสริมหรือสื่อใหม่เข้าถึงได้ตลอดเวลาโต้ตอบกับผู้รับสารได้ในทันทีจัดเก็บสารสนเทศไว้ได้โดยง่าย เช่น เครือข่ายอินทราเน็ต (Intranet) เอ็กทราเน็ต (Extranet) บริการส่งข้อความสั้น (SMS) บริการส่งข้อความสื่อผสม (MMS) เน้นความใหม่ของข่าวเน้นข่าวเชิงลึก (ข่าวเชิงสืบสวน) เน้นส่วนร่วมผู้อ่านผ่านกระดานข่าว (Web Board) เน้นส่วนร่วมโดยสร้างพื้นที่ส่วนตัว (Blog) เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมในการรายงานข่าวเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์

ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้บัญญัติคำ ว่า “Social Media” ไว้ว่า “สื่อสังคม” หมายถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นสื่อกลางที่ให้บุคคลทั่วไปมีส่วนร่วมสร้างและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ ผ่านอินเทอร์เน็ตได้ สื่อเหล่านี้เป็นของบริษัทต่างๆ ให้บริการผ่านเว็บไซต์ของตน เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ไฮไฟฟ์ (Hi5) (อ่านว่า ไฮ-ไฟฟ์) ทวิตเตอร์ (Twitter) วิקיพีเดีย (Wikipedia) ฯลฯ

นาวิก นำเสียง (2554) ได้ให้คำ จำกัดความของ สื่อสังคมออนไลน์ว่า เป็นที่ที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยใช้สื่อต่างๆ เป็นตัวแทนในการสนทนา โดยได้มีการจัดแบ่งประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ ออกเป็นหลายประเภท เช่น ประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ (Publish) ที่มี Wikipedia, Blogger เป็นต้น ประเภทสื่อแลกเปลี่ยน (Share) ที่มี YouTube Flickr SlideShare เป็นต้น ประเภทสื่อสนทนา (Discuss) ที่มี MSN Skype Google Talk เป็นต้น

แสงเดือน ผ่องพุ่ม (2556) ให้ความหมายของสื่อสังคมออนไลน์ว่าเป็นส่วนหนึ่งของเทคโนโลยีเว็บ 2.0 เป็นเครื่องมือที่ทำงานบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ ที่อนุญาตให้แต่ละบุคคลเข้าถึง แลกเปลี่ยน สร้างเนื้อหา และสื่อสารกับบุคคลอื่นๆ รวมถึงการเข้าร่วมเครือข่ายออนไลน์ต่างๆ การสื่อสารเป็นแบบสองทาง

1.3.2 ประเภทของสื่อออนไลน์

มูฮัมหมัดฮารี มูฮัมหมัดฮูเซ็น (2557) ได้แบ่งสื่อสังคมออนไลน์เป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1. Weblogs หรือเรียกสั้นๆ ว่า Blogs คือ สื่อส่วนบุคคลบนอินเทอร์เน็ต ที่ใช้เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ข้อคิดเห็น บันทึกส่วนตัว โดยสามารถแบ่งปัน ให้บุคคลอื่นๆ โดยผู้รับสารสามารถเข้าไปอ่าน หรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมได้ ซึ่งการ แสดงเนื้อหาของบล็อกนั้นจะเรียงลำดับจากเนื้อหาใหม่ไปสู่เนื้อหาเก่า ผู้เขียนและผู้อ่าน สามารถค้นหาเนื้อหาย้อนหลังเพื่ออ่านและแก้ไขเพิ่มเติมได้ตลอดเวลา เช่น Exteen, Bloggang, Wordpress, Blogger, Okanation

2. Social Networking หรือเครือข่ายทางสังคมในอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็น เครือข่ายทางสังคมที่ใช้สำหรับเชื่อมต่อระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล เพื่อให้เกิดเป็นกลุ่มสังคม (Social Community) เพื่อร่วมกัน แลกเปลี่ยนและแบ่งปันข้อมูลระหว่างกันทั้งด้านธุรกิจ การเมือง การศึกษา เช่น Facebook, Hi5, Ning, Linked in, MySpace, Youmeo, Friendste

3. Micro Blogging และ Micro Sharing หรือที่เรียกกันว่า “บล็อกจิ๋ว” ซึ่งเป็นเว็บเซอร์วิส หรือเว็บไซต์ที่ให้บริการแก่บุคคลทั่วไป สำหรับให้ผู้ให้บริการเขียนข้อความสั้นๆ ประมาณ 140 ตัวอักษร ที่เรียกว่า “Status” หรือ “Notice” เพื่อแสดงสถานะของตัวเองที่กำลังทำอะไรอยู่ หรือแจ้งข่าวสารต่างๆ แก่กลุ่มเพื่อนในสังคมออนไลน์ (Online Social Network) (Wikipedia, 2010) ทั้งนี้การกำหนดให้ใช้ข้อมูลในรูปข้อความสั้นๆ ก็เพื่อให้ผู้ใช้ที่เป็นทั้งผู้เขียนและผู้อ่านเข้าใจง่าย ที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย คือ Twitter

4. Online Video เป็นเว็บไซต์ที่ให้บริการวิดีโอออนไลน์โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งปัจจุบันได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเนื้อหาที่น่าสนใจในวิดีโอออนไลน์ไม่ถูกจำกัดโดยผังรายการที่แน่นอนและตายตัว ทำให้ผู้ใช้บริการสามารถติดตามชมได้อย่างต่อเนื่อง เพราะไม่มีโฆษณาคั่น รวมทั้งผู้ใช้สามารถเลือกชมเนื้อหาได้ตามความต้องการและยังสามารถเชื่อมโยงไปยังเว็บไซต์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้จำนวนมากอีกด้วย เช่น Youtube, MSN, Yahoo

5. Photo Sharing เป็นเว็บไซต์ที่เน้นให้บริการฝากรูปภาพโดยผู้ใช้บริการสามารถอัปโหลด และดาวน์โหลดรูปภาพเพื่อนำมาใช้งานได้ ที่สำคัญนอกเหนือจากผู้ใช้บริการจะมีโอกาสแบ่งปันรูปภาพแล้ว ยังสามารถใช้เป็นพื้นที่เพื่อเสนอขายภาพที่ตนเองนำเข้าไปฝากได้อีกด้วย เช่น Flickr, Photobucket, Photoshop, Express, Zoom

6. Wikis เป็นเว็บไซต์ที่มีลักษณะเป็นแหล่งข้อมูลหรือความรู้ (Data/Knowledge) ซึ่งผู้เขียนส่วนใหญ่อาจจะเป็นนักวิชาการ นักวิชาชีพหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านต่างๆ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ซึ่งผู้ใช้สามารถเขียนหรือแก้ไขข้อมูลได้อย่างอิสระ เช่น Wikipedia, Google Earth, diggZy Favorites Online

7. Virtual Worlds คือการสร้างโลกจินตนาการโดยจำลองส่วนหนึ่งของชีวิตลงไป จัดเป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่บรรดาผู้ท่องโลกไซเบอร์ใช้เพื่อสื่อสารระหว่างกันบนอินเทอร์เน็ตในลักษณะโลกเสมือนจริง (Virtual Reality) ซึ่งผู้ที่เข้าไปใช้บริการอาจจะบริษัทหรือองค์การด้านธุรกิจ ด้านการศึกษา รวมถึงองค์การด้านสื่อ เช่น สำนักข่าวรอยเตอร์ สำนักข่าวซีเอ็นเอ็น ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อพื้นที่เพื่อให้บุคคลในบริษัทหรือองค์กรได้มีช่องทางในการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ไปยังกลุ่มเครือข่ายผู้ใช้สื่อออนไลน์ ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มลูกค้าทั้งหลักและรองหรือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของบริษัท หรือองค์การก็ได้ ปัจจุบันเว็บไซต์ที่ใช้หลัก Virtual Worlds ที่ประสบผลสำเร็จและมีชื่อเสียง คือ Second life

8. Crowd Sourcing มาจากการรวมของคำสองคำคือ Crowd และ Outsourcing เป็นหลักการขอความร่วมมือจากบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยสามารถจัดทำในรูปแบบของเว็บไซต์ที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อค้นหาคำตอบและวิธีการแก้ปัญหาต่างๆทั้งทางธุรกิจ การศึกษา รวมทั้งการสื่อสาร โดยอาจจะเป็นการดึงความร่วมมือจากเครือข่ายทางสังคมมาช่วยตรวจสอบข้อมูลเสนอความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะ กลุ่มคนที่เข้ามาให้ข้อมูลอาจจะประชาชนทั่วไปหรือผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่อยู่ในภาคธุรกิจหรือแม้แต่ในสังคมนักข่าว ข้อดีของการใช้หลัก Crowd sourcing คือ ทำให้เกิดความหลากหลายทางความคิดเพื่อนำ ไปสู่การแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนช่วยตรวจสอบหรือคัดกรองข้อมูลซึ่งเป็นปัญหาสาธารณะร่วมกันได้ เช่น Idea storm, Mystarbucks Idea

9. Podcasting หรือ Podcast มาจากการรวมตัวของสองคำ คือ “Pod” กับ “Broadcasting” ซึ่ง “POD” หรือ Personal On - Demand คือ อุปสงค์หรือความต้องการส่วนบุคคล ส่วน “Broadcasting” เป็นการนำสื่อต่างๆ มารวมกันในรูปแบบของภาพและเสียง หรืออาจกล่าวง่ายๆ Podcast คือ การบันทึกภาพและเสียงแล้วนำมาไว้ในเว็บเพจ (Web Page) เพื่อเผยแพร่ให้บุคคลภายนอก (The public in general) ที่สนใจดาวน์โหลดเพื่อนำไปใช้งาน เช่น Dual Geek Podcast, Wiggly Podcast

10. Discuss / Review/ Opinion เป็นเว็บบอร์ดที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถแสดงความคิดเห็น โดยอาจจะเกี่ยวกับ สินค้าหรือบริการ ประเด็นสาธารณะทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เช่น Epinions, Moutshut, Yahoo !Answer, Pantip, Yelp

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้

การทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้แบ่งออกเป็น

1.4.1 ความหมายของชุมชนแห่งการเรียนรู้

สุชาติ น้าใจดี (2552) กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ หมายถึง ชุมชนที่สนับสนุนและผลักดันเพื่อก่อให้เกิดการสร้าง การถ่ายทอดและการใช้องค์ความรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน อาจเกิดในด้าน

การปรับปรุงการทำงาน การสร้างอาชีพใหม่เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ อันก่อให้เกิดประโยชน์ ในทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ชุมชนการเรียนรู้ต้องมีบรรยากาศและบริบทที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ของคนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและหลากหลายตามศักยภาพ และโอกาสแต่ละคน ส่งผลให้คนในชุมชนมีการ ถ่ายทอด ความรู้ในชุมชนด้วยกระบวนการเรียนรู้ ช่วยยกระดับความรู้และทักษะของคนในชุมชน การสร้างความรู้ใหม่ๆ ให้กับชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ครรชิต พุทธิโกษา (2554) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ หมายถึง การพัฒนาที่เน้น ให้สมาชิกชุมชนรู้จักคิด วิเคราะห์ด้วยเหตุด้วยผล และใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหา พัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ก็เช่นเดียวกัน ผลจากการพัฒนาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันแสดงให้เห็นแล้ว ว่าการนำความรู้จากภายนอกในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไปยึดยึดติดให้กับชุมชน จะเป็นประโยชน์ก็เพียงแค่ชั่วคราว ชั่วคราวเท่านั้น ไม่สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ยั่งยืน และไม่อาจนำพาประเทศไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ในทิศทางที่ ต้องการได้หากแต่การปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์

เยาวลักษณ์ พิพัฒน์จำเริญกุล (2554) กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ หมายถึง ชุมชนที่มีการ ดำรงชีวิตเพื่อส่วนรวมอันเกิดจากการคิดและปฏิบัติร่วมกัน เป็นชุมชนที่ทำงานไปพร้อมๆ กับการเรียนรู้ การสั่ง สมความรู้ และการสร้างความรู้ใหม่เพื่อนำไปพัฒนางานชีวิต ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ การปฏิบัติ การ ทบทวนและการประเมินตนเองอยู่ตลอดเวลา

อัศวิน หนูจ้อย (2559) กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้หมายถึง กลุ่มคนที่ตระหนักถึง ความสำคัญของการเรียนรู้มีทักษะและกระบวนการติดตามและคิดวิเคราะห์โดยยึดพื้นที่และความต้องการของ ชุมชนเป็นหลัก และใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เป็นชุมชนที่มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีการฝึกฝนการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สามารถยกระดับ ความรู้และทักษะจากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อก่อให้เกิดการทำงานอย่างบูรณาการ

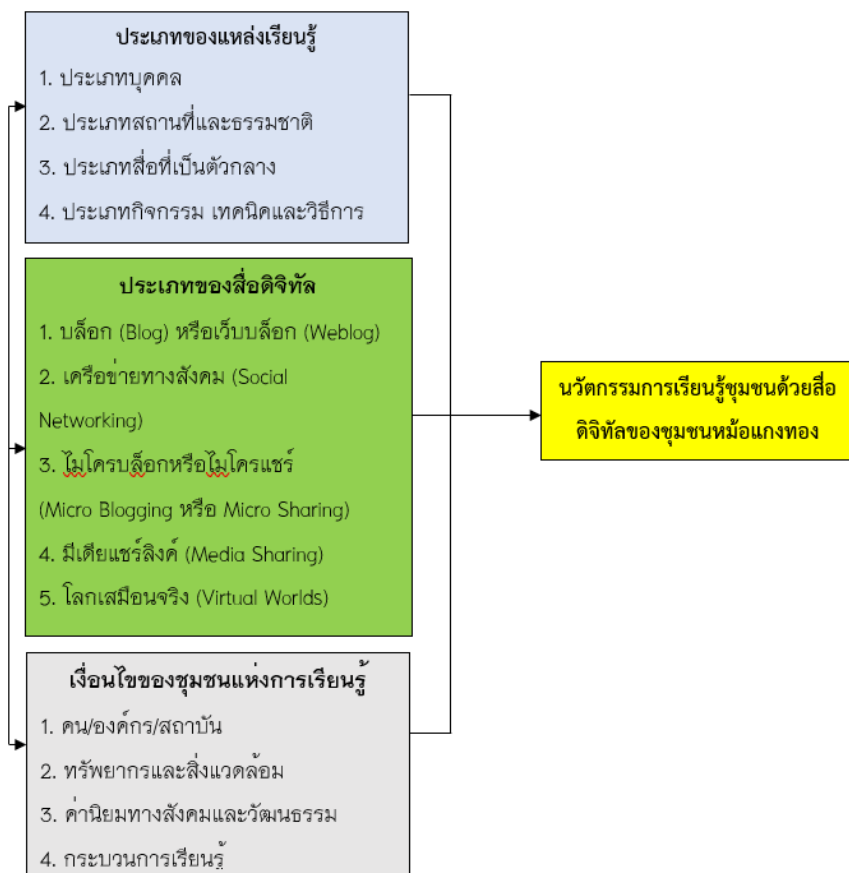
1.4.2 องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้

องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ 1) คน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของชุมชน การเรียนรู้ เพราะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและ ขับเคลื่อนของชุมชน 2) ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชน หมายถึง สภาพบริบททางสังคมมีส่วนในการส่งเสริมให้คนใน ชุมชนเกิดการเรียนรู้ ขยายศักยภาพได้ต่อเนื่อง สร้างผลงานตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ รวมถึงก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ ที่หลากหลายที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน 3) การ ถ่ายทอดความรู้ในการพัฒนาไปสู่ชุมชนการเรียนรู้ คือ กลไกและกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ ในลักษณะ สองทางของชุมชน ทำให้คนในชุมชนสามารถพัฒนาหรือสร้างความรู้ใหม่ได้

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2552) กล่าวถึงชุมชนแห่งการเรียนรู้โดยใช้สถาบันอุดมศึกษาเป็น ฐาน ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำแบบสนับสนุนและภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม เน้นการแบ่งอำนาจ การมีส่วนร่วมในการ

ตัดสินใจของผู้เกี่ยวข้อง 2) การเรียนรู้ร่วมกันและประยุกต์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น เพื่อประโยชน์ของนักศึกษา 3) การมีค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน นำไปสู่แบบแผนพฤติกรรมที่ทุกคนปฏิบัติ 4) มีเงื่อนไขและสภาพการณ์ที่สนับสนุน ทั้งด้านกายภาพ โครงสร้างการติดต่อสื่อสาร เวลา สถานที่ ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในบรรยากาศการยอมรับและการไว้วางใจซึ่งกันและกัน การเปิดใจรับข้อมูลย้อนกลับ 5) มีแนวปฏิบัติที่ดีร่วมกัน นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ จากการรวบรวมงานเกี่ยวกับกระบวนการของชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนของ ชูติมา ถวัลย์ปรีดา และคณะ (2564) ได้สรุปไว้ 6 ประการ ประกอบด้วย 1) รวมคน คือ การทำความเข้าใจทั้งในตนเองและร่วมกันกับคนในชุมชนในเรื่องราว เป้าหมาย ปัญหาหรือความต้องการเดียวกัน ตรวจสอบว่าขณะนี้เรามีความรู้เรื่องใดอยู่บ้าง เพื่อให้เกิดการระดมทุนจากสังคมภายใน และทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น 2) ร่วมคิด ค้นหาความต้องการหรือปัญหา คือ การร่วมกันเสนอความต้องการหรือปัญหา จัดกลุ่มปัญหา ความจำเป็นของปัญหานั้น ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อวิเคราะห์ปัญหา และโอกาสอย่างรอบด้าน 3) เสาะหาและเรียบเรียงข้อมูล คือ เมื่อรู้ว่ามีปัญหาหรือความต้องการใด และมีความรู้ต้นทุนอะไรอยู่บ้าง จากนั้นจึงทำการเสาะหาความรู้ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำการค้นหา และจัดเรียงความรู้ทุกอย่างให้เป็นระเบียบ 4) ร่วมทำและออกแบบการแก้ปัญหา คือ การเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมร่วม สร้างความเข้าใจ สร้างวิสัยทัศน์ และแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์เพื่อร่วมกันวิธีการแก้ปัญหา 5) ร่วมปฏิบัติ คือ การร่วมมือกันนำแผนที่วางไว้ไปปฏิบัติในพื้นที่จริง โดยมีการแบ่งการจัดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ 6) ร่วมกันสะท้อนผล คือ การอภิปรายผลการแก้ปัญหา แลกเปลี่ยน เสนอแนะแนวทางการพัฒนา และชื่นชม ให้กำลังใจคนที่ทำงานให้กับชุมชนเพื่อทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขจากการทำงาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการ

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เนื่องจากวิธีดังกล่าวมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์การวิจัยอย่างมาก คือ 1) เพื่อศึกษาแหล่งเรียนรู้ชุมชนของชุมชนหม้อแกงทอง 2) เพื่อพัฒนาสื่อออนไลน์สำหรับการเรียนรู้ชุมชนของชุมชนหม้อแกงทอง ซึ่งวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น ในบทนี้จึงกำหนดระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. พื้นที่การศึกษา

พื้นที่การศึกษาในครั้งนี้ คือ ชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทอง หมู่ 1 ตำบลแม่กา อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา เนื่องจากเป็นพื้นที่มีลักษณะเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท เพราะอยู่ในอำเภอเมืองพะเยาและอยู่ใกล้กับมหาวิทยาลัยพะเยา ซึ่งได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม นับตั้งแต่เกิดมหาวิทยาลัยพะเยา ทำให้ชุมชนตื่นตัวและมีความสนใจเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอย่าง

มาก ส่งผลให้ชุมชนเกิดการปรับตัวในด้านอาชีพที่หลากหลาย โดยเฉพาะการกลายเป็นผู้ประกอบการ เช่น การสร้างหอพักนิสิต การเปิดร้านอาหาร การเปิดร้านให้บริการซักผ้า ร้านตัดผม ร้านเสริมสวยและรถเช่า

2. หน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล

หน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นระดับชุมชน คือ ชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทอง หมู่ 1 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เนื่องจากผู้วิจัยต้องการเก็บข้อมูลในฐานชุมชน เพื่อต่อบัณฑิตผู้ประสงค์การวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาแหล่งเรียนรู้ชุมชนของชุมชนหม้อแกงทอง 2) เพื่อพัฒนาสื่อออนไลน์สำหรับการเรียนรู้ชุมชนของชุมชนหม้อแกงทอง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ข้อมูลในระดับชุมชน

3. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนในชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทอง หมู่ 1 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา จำนวน 60 คน และผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะศึกษา ซึ่งเป็นผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (key informants) โดยเป็นมีความรู้ความสามารถต่อบัณฑิตผู้ประสงค์การวิจัยได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน จำนวน 25 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน คณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 5 คน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 5 คน คณะกรรมการกลุ่มอาชีพในชุมชนจำนวน จำนวน 10 คน และสมาชิกโดยทั่วไปของชุมชน จำนวน 4 คน โดยกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มเป้าหมาย คือ 1) อายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป 2) เป็นผู้มิบทบาทในการพัฒนาชุมชน 3) เป็นสมาชิกในชุมชนมาแล้วไม่ต่ำกว่า 10 ปี 4) เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่สมาชิกในชุมชนยอมรับ ซึ่งคุณสมบัติทั้ง 4 ประการจะต้องครบถ้วนสมบูรณ์

4. เครื่องมือและวิธีการสร้างเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลเชิงลึกผ่านกระบวนการที่หลากหลาย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแหล่งเรียนรู้บนสื่อดิจิทัล ดังนั้น เครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้จึงเป็น “แนวทางการสัมภาษณ์” (interview guideline) ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (opened) แบบกึ่งมีโครงสร้างแนวคำถาม (semi-structure) เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้วิจัยสามารถถามได้ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย และเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยสามารถถามข้อมูลเชิงลึกได้อย่างอิสระตามสถานการณ์ในระหว่างการสัมภาษณ์ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังใช้โทรศัพท์มือถือ (smart phone) ร่วมด้วย

เครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 คือ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย 1) ชื่อ (สมมุติ) 2) อายุ 3) การศึกษา

ส่วนที่ 2 คือ ข้อมูลเกี่ยวกับข้อความตามวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย 1) ข้อคำถามเกี่ยวกับบริบททั่วไปของชุมชน 2) ข้อคำถามเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ของชุมชน 3) ข้อคำถามเกี่ยวกับช่องทางการเรียนรู้ของชุมชนบนสื่อออนไลน์

ส่วนที่ 3 คือ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย 1) ชื่อ-นามสกุล 2) สถานที่ทำงาน

วิธีการสร้างเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ มีกระบวนการที่สำคัญ คือ 1) การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดตัวแปรและนำมาสร้างเป็นข้อคำถาม 2) การตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ โดยการปรึกษาผู้ทรงที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 3) การปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรง หลังจากนั้น ผู้วิจัยจึงนำเครื่องมือการวิจัยดังกล่าวไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ขั้นตอนก่อนเก็บรวบรวมข้อมูล 2) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 ขั้นตอนก่อนเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1) การสร้างความร่วมมือกับชุมชน ผ่านกระบวนการแนะนำตัวผู้วิจัย แนะนำวัตถุประสงค์การวิจัยและการคัดเลือกนักวิจัยชุมชนหรือกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ

2) การวางแผนหรือมอบหมายงานร่วมกับชุมชน โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ให้กับนักวิจัยชุมชนอย่างเหมาะสม ตลอดถึงการมอบหมายงานหรือบทบาทของนิสิตที่เข้ามาเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชน

5.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1) การสำรวจ (Survey) สภาพแวดล้อมทางกายภาพและบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

2) การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (indepth-interview) ในระดับปัจเจกบุคคล แบบมีโครงสร้างแนวคำถาม (structured interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์การวิจัย

3) การสนทนากลุ่ม (focus group) โดยกำหนดกลุ่มสนทนาประมาณ 8-12 คน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสนทนาทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้อย่างทั่วถึงและเป็นอิสระต่อกัน ข้อมูลที่ได้จึงมีความหลากหลายทั้งประเด็นที่เห็นร่วมกันและข้อคิดเห็นแตกต่างกัน

4) การสังเกต (observation) ทั้งแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) นอกจากนี้ กระบวนการที่จะนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การวิเคราะห์ชุมชน โดยใช้เทคนิค SWOT และการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามความเป็นจริง คือ การวิเคราะห์โดยเนื้อหา (content analysis) บนสื่อออนไลน์ โดยให้นิสิตสร้างฐานการเรียนรู้ชุมชนบนสื่อออนไลน์ 1) บล็อก (Blog) หรือเว็บบล็อก (Weblog) 2) เครือข่ายทางสังคม (Social Networking) 3) ไมโครบล็อกหรือไมโครแชร์ (Micro Blogging หรือ Micro Sharing) 4) มีเดียแชร์ลิงค์ (Media Sharing) 5) โลกเสมือนจริง (Virtual Worlds)

ผลการศึกษา

การนำเสนอข้อมูลในบทนี้เป็น การนำเสนอผลการศึกษา ซึ่งเป็นข้อมูลต่อกับบทที่ 3 หลังจากได้ออกแบบการวิจัยเรียบร้อยแล้วและนำเครื่องมือการวิจัยไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยครบถ้วนสมบูรณ์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นการนำเสนอข้อมูลในบทนี้ไว้ 3 อย่าง คือ 1) บริบททั่วไปของชุมชน 2) ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3) สรุป

1. บริบททั่วไปของชุมชน

บริบททั่วไปของชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทอง หมู่ 1 ตำบลแม่กา อำเภอมือง จังหวัดพะเยา สามารถกำหนดออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) บริบททางกายภาพ 2) บริบททางสังคมและวัฒนธรรม 3) บริบททางเศรษฐกิจ 4) บริบททางทรัพยากรทางธรรมชาติ มีรายละเอียดดังนี้

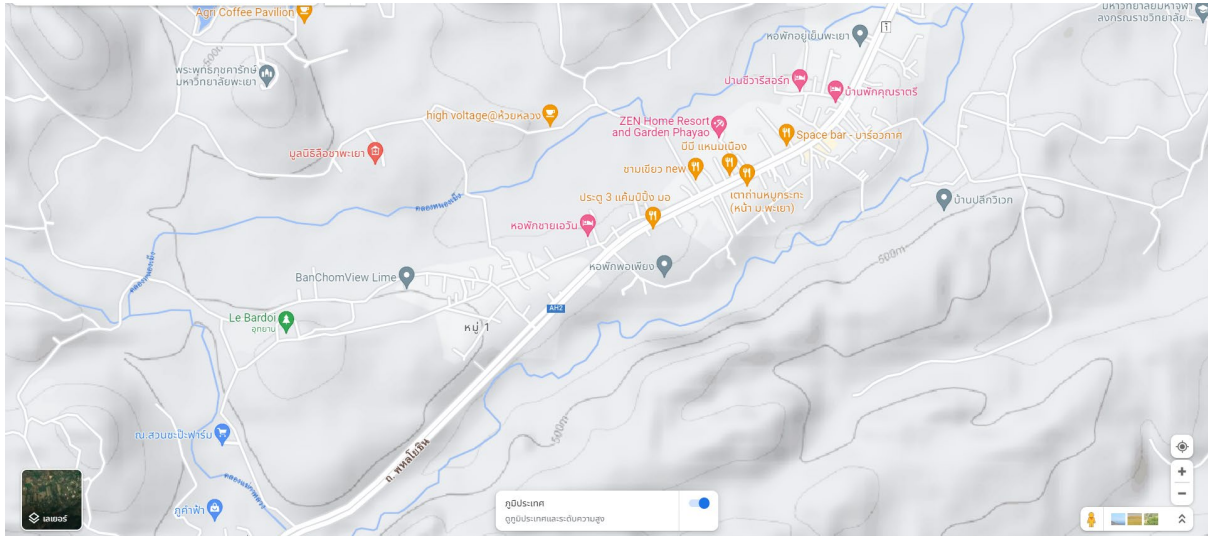
1.1 บริบททางกายภาพ

บริบททางกายภาพที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) ลักษณะภูมิประเทศ 2) ลักษณะภูมิอากาศ

1.1.1 ลักษณะภูมิประเทศ

ชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทอง มีพื้นที่ทั้งหมด 5,810 ไร่ แบ่งเป็น 1) พื้นที่อยู่อาศัย จำนวน 560 ไร่ 2) พื้นที่ทำนา จำนวน 150 ไร่ 3) พื้นที่ ทำไร่ จำนวน 3,200 ไร่ 4) พื้นที่ทำสวน จำนวน 1,600 ไร่ 5) ป่าชุมชน จำนวน 300 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศของชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทองเป็นที่ราบสูงและอยู่บริเวณเชิงเขามีภูเขาล้อมรอบทางทิศตะวันตก ทิศเหนือและทิศใต้ บริเวณที่ตั้งของชุมชนมีลักษณะเป็นเนินสูง และภายในบริเวณชุมชนมีการปลูกต้นไม้ยืนต้นหรือต้นไม้ออกผล ทั้งเพื่อการบริโภคและเพื่อความร่มรื่นในชุมชน การตั้ง

บ้านเรือนมีลักษณะเรียงตัวตามถนนหลักพหลโยธิน (พะเยา-เชียงราย) ทั้ง 2 ข้างทาง แต่ส่วนมากบ้านเรือนตั้งอยู่ฝั่งทางทิศตะวันตกและมีการกระจุกตัวทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ (ภาพที่ 4-1 และ 4-2)

รูปที่ : 4 – 1 แสดงที่ตั้งของชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทอง

รูปที่ : 4 – 2 แสดงที่ตั้งของชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทอง (ต่อ)

1.1.2 ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศของชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทองเหมือนกับภูมิอากาศโดยทั่วไปของประเทศไทย คือ มี 3 ฤดู ได้แก่ 1) ฤดูร้อน เกิดขึ้นในช่วง เดือนมีนาคม – เดือนพฤษภาคม 2) ฤดูฝน เกิดขึ้นในช่วง เดือนมิถุนายน – เดือนตุลาคม 3) ฤดูหนาว เกิดขึ้นในช่วง เดือน พฤศจิกายน – เดือนกุมภาพันธ์ แต่ลักษณะภูมิอากาศของชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทอง มีความเฉพาะตามลักษณะของชุมชนในภาคเหนือ คือ ในฤดูหนาว

จะหนาวจัด เพราะอยู่ในเขตภูเขา และมีลมกรรโชคแรง อุณหภูมิโดยเฉลี่ย โดยอาศัยข้อมูลของจังหวัดพะเยา 25.4 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 32.0 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 20.4 องศาเซลเซียส (ศูนย์ภูมิอากาศ กองพัฒนาอุนิยมวิทยา กรมอุตุนิยมวิทยา มกราคม 2566)

1.2 บริบททางสังคมและวัฒนธรรม

บริบททางสังคมและวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 1) ประวัติศาสตร์ชุมชน 2) โครงสร้างประชากร 3) ประเพณีและวัฒนธรรม

1.2.1 ประวัติศาสตร์ชุมชน

ชุมชนหม้อแกงทองเป็นชื่อของหม้อแกงสีทองซึ่งเป็นหม้อที่ใช้สำหรับทำอาหาร ซึ่งมีการสันนิษฐานว่า ในช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ประมาณ พ.ศ. 2492 หรือช่วงสงครามกบฏเงี้ยว มีผู้คนจำนวนมากหรือกลุ่มนายทหารได้เดินทางตามลำห้วยหม้อแกงทอง ซึ่งอยู่ด้านทิศใต้ของชุมชนหม้อแกงทอง และมีการพักค้างแรมและประกอบอาหารในบริเวณดังกล่าว แต่เมื่อประกอบอาหารแล้วเสร็จ คนเหล่านั้นได้ทิ้งหม้อสำหรับทำอาหารจำนวนมากในบริเวณดังกล่าว จึงเป็นที่มาของ “ชุมชนหม้อแกงทอง” เพราะหม้อทำอาหารมีสีทอง อย่งไรก็ตาม ถึงแม้ชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทอง ไม่สามารถระบุได้ว่า เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. อะไร แต่ปัจจุบันชุมชนหม้อแกงทองอยู่ในเขตการปกครองของ ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา และมีผู้ใหญ่บ้านจำนวน 8 คน นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน ชื่อ นายสมบุญร์ เงินเย็น

ชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทองมีลักษณะเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท เนื่องจากการที่อยู่ชุมชนตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองทำให้ได้รับอิทธิพลความเมืองหลากหลาย โดยเฉพาะนับตั้งแต่การที่มหาวิทยาลัยพะเยาได้ตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2540 ส่งผลให้สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทองเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมีประชาชนจากภายนอกย้ายถิ่นเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนมากขึ้นแต่คนเหล่านี้ไม่ได้มีอาชีพด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก แต่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร โดยเฉพาะอาชีพด้านบริการ เช่น หอพักนิสิต ร้านขายของชำ ร้านสะดวกซื้อ และร้านอาหาร ซึ่งสภาพสังคมของชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทองจึงไม่ใช่สังคมชนบทเพียงอย่างเดียว แต่มีกลิ่นอายของความเป็นเมืองอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทองมีความเป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท แต่สมาชิกของชุมชนที่มีความเกาะเกี่ยวกันทางวัฒนธรรมยังแน่นแฟ้น โดยเฉพาะสมาชิกดั้งเดิมหรือตระกูลดั้งเดิมในชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทอง ซึ่งไม่ใช่ประชากรที่ย้ายเข้ามาเพื่อการประกอบอาชีพด้านการบริการเท่านั้น สมาชิกดั้งเดิมยังมีความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมกันอย่างแน่นแฟ้น ยังมีการประกอบกิจกรรมทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องตามรอบปีของประเพณีล้านนา ถึงแม้กิจกรรมด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทองได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่สมาชิกในชุมชนยังคงพยายามเข้าร่วม

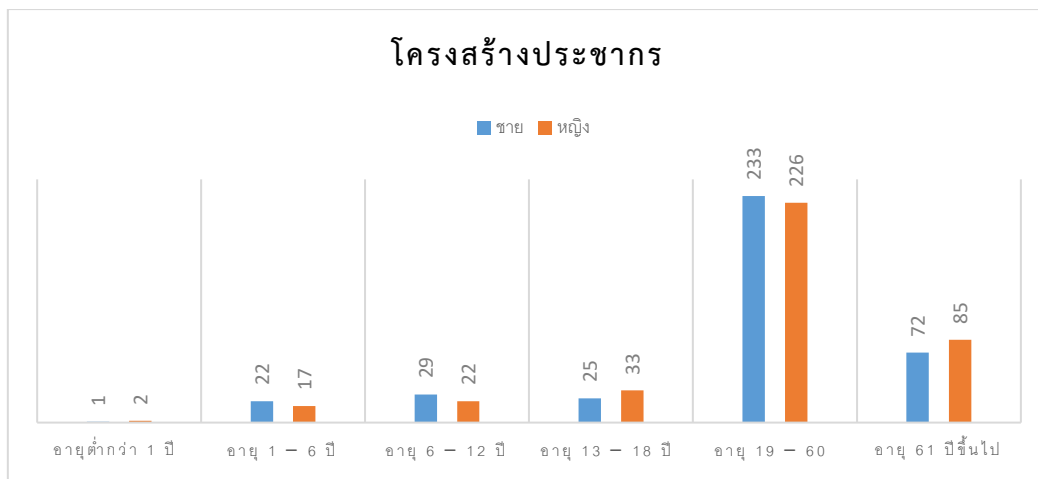
กิจกรรมเหล่านี้อย่างต่อเนื่องและมีการสืบทอดกัน โดยเฉพาะกลุ่มประชากรที่มีอายุประมาณ 40-50 ที่เป็นรอยต่อทางวัฒนธรรมของชุมชน ทำให้กิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนยังมีการดำเนินการสืบทอดจนถึงปัจจุบัน

1.2.2 โครงสร้างประชากร

ชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทองมีครัวเรือนทั้งหมด 479 ครัวเรือน และมีประชากรทั้งหมด 767 คน แบ่งเป็นผู้ชาย จำนวน 382 คน ผู้หญิง จำนวน 385 คน โดยแบ่งตามช่วงอายุได้ดังนี้ 1) อายุต่ำกว่า 1 ปี จำนวน 3 คน แบ่งเป็นผู้ชาย จำนวน 1 คน และผู้หญิง จำนวน 2 คน 2) อายุ ระหว่าง 1 – 6 ปี จำนวน 39 คน แบ่งเป็นผู้ชาย จำนวน 22 คน และผู้หญิง จำนวน 17 คน 3) อายุ ระหว่าง 7 – 12 ปี จำนวน 51 คน แบ่งเป็นผู้ชายจำนวน 29 คน และผู้หญิง จำนวน 22 คน 4) อายุระหว่าง 13 – 18 ปี จำนวน 58 คน แบ่งเป็นผู้ชาย จำนวน 25 คน และผู้หญิง จำนวน 33 คน 5) อายุ ระหว่าง 19 – 60 จำนวน 459 คน แบ่งเป็นผู้ชาย จำนวน 233 คน และผู้หญิง จำนวน 226 คน 6) อายุตั้งแต่ 61 ขึ้นไป จำนวน 157 คน แบ่งเป็นผู้ชาย จำนวน 72 คน และผู้หญิง จำนวน 85 คน (อายุสูงสุดของประชากร คือ 98 ปี) (ตารางที่ 4-1) (เทศบาลตำบลแม่กา, 2566)

ตารางที่ 4 – 1 โครงสร้างประชากร

ลำดับ	ช่วงอายุ	ชาย	หญิง	รวม
1	อายุต่ำกว่า 1 ปี	1	2	3
2	อายุ 1 – 6 ปี	22	17	39
3	อายุ 6 – 12 ปี	29	22	51
4	อายุ 13 – 18 ปี	25	33	58
5	อายุ 19 – 60	233	226	459
6	อายุ 61 ปีขึ้นไป	72	85	157
รวม		382	385	767

ภาพที่ : 4 - 3 แสดงโครงสร้างประชากร

1.2.3 ประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน

ชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทองมีประเพณีและวัฒนธรรมเหมือนกับชุมชนในภาคเหนือ แต่ในบางเดือนมีประเพณีทั่วไปในระดับประเทศ ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมส่วนใหญ่ของชุมชนยังเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผีและพระพุทธศาสนา สถานที่ในการแสดงออกทางประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่ วัด คือ วัดหม้อแกงทองซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของชุมชน นอกจากนี้ยังมีศาลเพียงตา หรือศาลปู่ ซึ่งตั้งอยู่ตรงกลางระหว่างชุมชน ประเพณีและวัฒนธรรมในแต่ละเดือนหรือรอบปี ดังที่ปรากฏในตารางที่ 4 - 2

ตารางที่ 4 - 2 ประเพณีและวัฒนธรรมในแต่ละเดือน

ลำดับที่	เดือน	กิจกรรม
1	มกราคม	การทำบุญข้าวใหม่
2	กุมภาพันธ์	การทำบุญในวันมาฆบูชา
3	มีนาคม	การบวชเณรภาคฤดูร้อน
4	เมษายน	ประเพณีสงกรานต์
5	พฤษภาคม	การเลี้ยงผีขุนน้ำ
6	มิถุนายน	การทำบุญในวันอาสาฬหบูชา
7	กรกฎาคม	การทำบุญในวันเข้าพรรษา
8	สิงหาคม	วันแม่แห่งชาติ
9	กันยายน	การทำบุญในวันออกพรรษา
10	ตุลาคม	การทำบุญสลากภัต
11	พฤศจิกายน	วันลอยกระทง
12	ธันวาคม	วันพ่อแห่งชาติ

1.3 บริบททางเศรษฐกิจ

ถึงแม้ชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทอง มีลักษณะเป็นชุมชนกึ่งเมืองและกึ่งชนบท แต่ลักษณะเศรษฐกิจของชุมชนส่วนมากอยู่ในภาคเกษตร โดยเฉพาะการทำไร่ ซึ่งมีพื้นที่ 3,200 ไร่ รองลงมา คือ การทำสวน มีพื้นที่ 1,620 ไร่ และการทำนา มีพื้นที่ 150 ไร่ ตามลำดับ ดังนั้น ประชาชนส่วนมากจึงเป็นเกษตรกร นอกจากนี้เนื่องจากชุมชนมีลักษณะเป็นชุมชนกึ่งเมือง จึงทำให้ชุมชนมีอาชีพนอกภาคเกษตรที่หลากหลาย ประกอบด้วย อาชีพรับจ้าง อาชีพค้าขาย โดยเฉพาะการขายอาหารตรงกันข้ามกับหน้ามหาวิทยาลัยพะเยา และการเป็นผู้ประกอบการ คือ การสร้างหอพักใกล้มหาวิทยาลัยพะเยา การที่ชุมชนหม้อแกงทองมีอาชีพที่หลากหลายดังกล่าว ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากการเข้ามาของมหาวิทยาลัยพะเยา ทำให้ชุมชนหม้อแกงทองเรียนรู้ในการปรับตัวต่อระบบสังคมสมัยใหม่หรือระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมากขึ้น

1.4 บริบททางทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทองประกอบด้วย

1. ห้วยหม้อแกงทอง ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญทางการเกษตรของชุมชน ตั้งอยู่ทางทิศใต้สามารถรองรับการเพาะปลูกของชุมชนในฤดูร้อนได้ โดยเฉพาะในปีที่มีฝนตกหนัก ทำให้ห้วยหม้อแกงทองมีน้ำมากเพียงพอต่อการเพาะปลูก นอกจากนี้ ห้วยหม้อแกงทองยังเป็นแหล่งอาหารสำคัญของชุมชน ซึ่งชุมชนบางส่วนยังสามารถหาปลาจากห้วยหม้อแกงทองได้เป็นประจำ

2. ป่าชุมชนหม้อแกงทอง ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของชุมชน มีขนาด 300 ไร่ เป็นป่าไม้เต็งรัง คือ มีต้นเต็ง ต้นรัง ต้นจิก ต้นสะแบง ต้นยางจำนวนมากสลับกัน นอกจากนี้ยังมีพืชพันธุ์ชนิดต่าง ๆ ทั้งพืชล้มลุกและพืชยืนต้นเกิดขึ้นสลับกัน

ผลการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 วัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแหล่งเรียนรู้ชุมชนของชุมชนหม้อแกงทอง 2) เพื่อพัฒนาสื่อออนไลน์สำหรับการเรียนรู้ชุมชนของชุมชนหม้อแกงทอง

2.1 แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน

แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนประกอบด้วย 1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นตัวบุคคล 2) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ 3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรม มีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 แหล่งเรียนรู้ที่เป็นตัวบุคคล

แหล่งเรียนรู้ที่เป็นตัวบุคคล คือ ประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางที่มีความโดดเด่น และเป็นศูนย์กลางความรู้ของคนในชุมชน หมายถึง หากสมาชิกในชุมชนหรือบุคคลภายนอกที่เข้ามาศึกษาองค์ความรู้ด้านใดด้านหนึ่งที่ตรงกับประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถในด้านนั้น สมาชิกในชุมชนหรือบุคคลภายนอกจะได้รับการให้ความรู้จากประชาชนชาวบ้านในแต่ละด้านนั้นตามความเหมาะสม ซึ่งจากการศึกษา พบว่า ประชาชนชาวบ้านที่สำคัญในชุมชนหม้อแกงทองแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) ประชาชนชาวบ้านด้านการเกษตร 2) ประชาชนชาวบ้านด้านหม้อพื้นบ้าน 3) ประชาชนชาวบ้านด้านศิลปวัฒนธรรม 4) ประชาชนชาวบ้านด้านหัตถกรรม มีรายละเอียดดังนี้

1. ประชาชนชาวบ้านด้านการเกษตร จากการศึกษา พบว่า ประชาชนชาวบ้านที่มีความโดดเด่นด้านการเกษตร มีจำนวน 4 คน คือ นายอุดม เขื่อนคำ นายอุดม วงศ์มา นายบดี พูแสง และนายตัว จิตนารี ซึ่งทั้ง 4 คนเป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านการเกษตรจนได้รับการยกย่องจากสมาชิกในชุมชนให้เป็น “ประชาชนชาวบ้านด้านการเกษตร” ของชุมชน ดังนั้น คนที่ต้องการเรียนรู้หรือข้อมูลเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมภายในชุมชน สามารถเรียนรู้จากประชาชนชาวบ้านทั้ง 4 คนได้เสมอ สำหรับองค์ความรู้ที่ประชาชนชาวบ้านเหล่านี้ได้ถ่ายทอดให้กับสมาชิกในชุมชนตลอดถึงบุคคลภายนอกที่ต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับการเกษตร มีลักษณะเป็นการถ่ายทอดอย่างไม่เป็นทางการ คือ ประชาชนชาวบ้านเหล่านี้จะถ่ายทอดความรู้ให้กับคนที่มีความสนใจและเข้ามาถามด้วยตนเอง เป็นลักษณะการสัมผัสองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมเป็นหลัก ไม่ได้มีลักษณะเป็นการให้ความรู้ในรูปแบบของการอบรมหรือการสัมมนา แต่เป็นการเล่าสู่กันฟังถึงวิธีการทำการเกษตรแบบตัวต่อตัวเท่านั้น ซึ่งองค์ความรู้ที่ประชาชนชาวบ้านเหล่านี้ได้ถ่ายทอด โดยเฉพาะเรื่องของการจัดการดินสำหรับการเพาะปลูก เนื่องจากพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทองอยู่เชิงเขาและสูง ทำให้พื้นที่ทางการเกษตรบางส่วนมีลักษณะเป็นที่ลาดชัน จึงจำเป็นต้องมีเทคนิคในการทำการเกษตรอย่างมาก ดังนั้นประเด็นที่สำคัญในการเพาะปลูก จึงเป็นการจัดการดินสำหรับการเพาะปลูก โดยการทำหน้าดินเป็นชั้นบันไดเพื่อชะลอการไหลของน้ำ สำหรับพืชที่ชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทองนิยมปลูกมาก คือ ข้าวโพด มันสำปะหลัง พักทอง ข้าว พริก และตะไคร้ แต่บางครั้ง บางครัวเรือนก็เลือกปลูกหอมและกระเทียม เพื่อขาย ขึ้นอยู่กับโอกาสที่เหมาะสม ซึ่งจุดประสงค์ในการทำการเกษตรคือการขายเป็นหลัก

2. ประชาชนชาวบ้านด้านหม้อพื้นบ้าน จากการศึกษา พบว่า ประชาชนชาวบ้านด้านหม้อพื้นบ้านที่สำคัญของชุมชน มีจำนวน 2 คน คือ นายศรिवรรณ ชันทอง และนายสมพร นันตา ซึ่งทั้ง 2 คนเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการรักษาแตกต่างกัน คือ นายศรिवรรณ ชันทอง ซึ่งเป็นหม้อเป่ากระดูก เช่น แขนหัก ขาหัก หากไม่ไปโรงพยาบาล ก็มาให้ นายศรिवรรณ ชันทอง เป่า เพราะมีความเชื่อว่า หากเป่าแล้วจะหายเร็ว โดยเฉพาะคนสมัยก่อนไม่นิยมไปโรงพยาบาล เพราะโรงพยาบาลอยู่ไกล การเดินทางลำบาก หากไม่ร้ายแรงเกินไป ก็จะมาใช้บริการเป่าจากนายศรिवรรณ ชันทอง และนายสมพร นันตา เป็นหม้อเป่าโรคงูสวัด

ซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่ได้รับการยกย่องเช่นกัน ด้วยความที่ชุมชนอยู่ห่างไกลจากโรงพยาบาล เมื่อเป็นโรคจึงไม่นิยมไปโรงพยาบาล แต่นิยมมาใช้บริการการเป่า เพราะมีความเชื่อว่า การเป่าสามารถรักษาโรคได้ ซึ่งในความรู้สึกของชาวบ้านเป็นอย่างนั้นจริง ๆ เพราะฉะนั้น ปราชญ์ชาวบ้านทั้งสองคนจึงได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนอย่างมาก ตลอดถึงชุมชนใกล้เคียงที่ได้มารับการรักษา

3. ปราชญ์ชาวบ้านด้านศิลปวัฒนธรรม จากการศึกษา พบว่า ปราชญ์ชาวบ้านด้านศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทอง มี 4 รูป/คน คือ 1) พระครูปลัดสมบุญบุณณสิริ 2) นายสงคม พรหมพัง 3) นางหล้า เทพสุธรรม 4) นางศรีพรรณ จิตนารี ซึ่งทั้ง 4 รูป/คน เป็นผู้มีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมภายในชุมชนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการทำกิจกรรมด้านวัฒนธรรมภายในชุมชน บุคคลเหล่านี้ได้มีบทบาทอย่างมากในการให้ความรู้และกำกับถึงวิธีการและขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมตามวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด ซึ่งศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนหม้อแกงทองมีลักษณะทั่วไปตามประเพณีวัฒนธรรมของภาคเหนือและยังมีการผนวกเอาวัฒนธรรมหรือวันสำคัญของไทยเข้ามาร่วมด้วย เช่น เทศกาลปีใหม่ วันพ่อและวันแม่ ซึ่งรายละเอียดในส่วนของวัฒนธรรมได้อธิบายไว้แล้วในหัวข้อแหล่งเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรมภายในชุมชนหม้อแกงทอง

4. ปราชญ์ชาวบ้านด้านหัตถกรรม จากการศึกษา พบว่า ชุมชนหม้อแกงทองมีการจักสานไม้ไผ่สืบต่อกันมาอย่างยาวนาน ถึงแม้ในปัจจุบันจำนวนผู้สานไม้ไผ่ได้ลดน้อยลงเกือบหมดไป แต่ยังมีคนที่มีความรู้ความสามารถในการจักสานไม้ไผ่อย่างมากจนเป็นที่ยอมรับจากชุมชนและได้รับการยกย่องให้เป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านหัตถกรรม จำนวน 4 คน คือ นายมูล จันทร์กลิ่นหอม นายชื่น เงินเย็น นายจ้อน ใจหล้า และนายสมบุญ นันตา ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้ยังมีการจักสานไม้ไผ่อย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้ประโยชน์ในครัวเรือนและขาย สำหรับผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการจักสานไม้ไผ่ส่วนมาก คือ ตะกร้า และชะลอมสำหรับการห่อสินค้าในการทำกล้วยตาก แต่บางครั้งปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้ก็จักตอกสำหรับนำไปมัดสิ่งของต่าง ๆ โดยเฉพาะการใช้มักเกี่ยวกับผลิตผลทางการเกษตร นอกจากนี้ ปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้ยังมีความสามารถในการทำไม้กวาดก้านมะพร้าวด้วย โดยการนำก้านมะพร้าวมามัดเป็นไม้กวาดสำหรับขาย ดังเช่น ตาสมกล่าวไว้ว่า “...แหมะน้อย พระครูบ้านต้า บ้านต่อมกำลังมา...เป็นเอาไปบ้านเป็น แต่บ้านนี้เขาก่าเอาเหมือนกัน (หมายถึงเอาชะลอม-ผู้วิจัย)...” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2566)

2.1.2 แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่

แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ทั้งทางธรรมชาติ และสถานที่สมาชิกในชุมชนร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันในโอกาสต่างๆ โดยเฉพาะในการทำกิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดถึงการประชุมของสมาชิกภายในชุมชน พบว่า มี 5 ประเภท คือ 1) ห้วยหม้อแกงทอง 2) ศาลาประชาคมหรือศาลาเอนกประสงค์ 3) ป่าชุมชน 4) วัดหม้อแกงทอง 5) ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้

1. ห้วยหม้อแกงทอง เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชน โดยเฉพาะการตั้งชื่อชุมชน เป็นการตั้งตามชื่อห้วยหม้อแกงทอง เพราะฉะนั้น ห้วยหม้อแกงทองจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน ทั้งการเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ ที่สามารถบอกถึงความเป็นมาของชุมชน การเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับภายนอก นอกจากนี้ ห้วยหม้อแกงทองยังเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวิถีชีวิตของชุมชนอย่างใกล้ชิด เพราะห้วยหม้อแกงทองเป็นแหล่งน้ำทางการเกษตรที่สำคัญของชุมชน และเป็นแหล่งอาหารของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งเปรียบเสมือนห้วยหม้อแกงทองเป็นหลักประกันความมั่นคงของชุมชนหม้อแกงทองอย่างแท้จริง

2. ศาลาประชาคมหรือศาลาเอนกประสงค์ เป็นแหล่งเรียนรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกันของชุมชน ศาลาประชาคมเป็นจุดศูนย์กลางการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของชุมชนอย่างแท้จริง เพราะเป็นสถานที่ชุมชนมารวมตัวกันทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งเฉพาะสมาชิกภายในชุมชนและภายนอกชุมชนที่ได้เข้ามาให้ความรู้หรือมาทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพราะฉะนั้น ศาลาประชาคมจึงเป็นแหล่งเรียนรู้

3. ป่าชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และวิถีการดำรงชีพแบบเกษตรกรรม ป่าชุมชนหม้อแกงทอง ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของชุมชน มีขนาด 300 ไร่ เป็นป่าไม้เต็งรัง คือ มีต้นเต็ง ต้นรัง ต้นจิก ต้นสะแบง ต้นยางจำนวนมากสลับกัน นอกจากนั้นยังมีพืชพันธุ์ชนิดต่าง ๆ ทั้งพืชล้มลุกและพืชยืนต้นเกิดขึ้นสลับกัน ป่าชุมชนจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญแห่งหนึ่งของชุมชน ทั้งด้านประวัติศาสตร์ ด้านวิถีชีวิตของชุมชน เพราะวิถีชีวิตของชุมชนส่วนมากมีมีความพันธ์กับป่าอย่างใกล้ชิดตั้งแต่เข้าถึงคำ

4. วัดหม้อแกงทอง เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประเพณี/วัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน ด้วยความที่ชุมชนเป็นพุทธศาสนิกชน ที่มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ทำให้ยึดประเพณีและวัฒนธรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาโดยตรง วัดจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีเจ้าอาวาสและปราชญ์ชาวบ้านร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ให้กับชุมชน ตลอดถึงบุคคลภายนอกที่เข้ามาศึกษาภายในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ วัดหม้อแกงทองจึงเป็นศูนย์การเรียนรู้ทางประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากนี้ ในวันสำคัญของคนไทยอื่น ๆ เช่น วันพ่อ และวันแม่ ยังมีการจัดกิจกรรมในวัดร่วมกัน ทำให้วัดกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนอย่างแท้จริง

5. ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน จากการศึกษา พบว่า ชุมชนได้สร้างศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ทั้งด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมทางสังคมสมัยใหม่ ที่เป็นสมัยนิยม ซึ่งเป็นสถานที่รองรับทั้งสมาชิกภายในชุมชนและบุคคลภายนอกที่เข้ามาศึกษา โดยในเบื้องต้นผู้สนใจศึกษาสามารถเข้ามาศึกษาด้วยตนเอง แต่หากต้องการข้อมูลเพิ่มเติม สามารถสอบถามปราชญ์ชาวบ้านเพิ่มเติม โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเบื้องต้น หากต้องการข้อมูลเพิ่มเติมภายในชุมชนเพิ่มเติมและเชิงลึก ผู้ใหญ่บ้านสามารถแนะนำผู้ที่ให้ข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติมได้

2.1.3 แหล่งเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรม

แหล่งเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรมของชุมชน คือ กิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรมโดยทั่ว ๆ ไปของท้องถิ่นภาคเหนือ และการผสมผสานประเพณีของไทย ซึ่งกิจกรรมนี้เกิดขึ้นในแต่ละเดือน ทำให้ชุมชนและบุคคลภายนอกที่มีความสนใจร่วมกิจกรรมกับชุมชนหม้อแกงทองเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ซึ่งกิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนหม้อแกงทองมีการสืบทอดปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่องทุกปี มีรายละเอียด ดังนี้

1. ขึ้นปีใหม่และการทำบุญข้าวใหม่ กิจกรรมหรือประเพณีนี้เป็นสิ่งสำคัญของคนไทย ทั้งกิจกรรมสมัยใหม่ (ขึ้นปีใหม่) และกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมดั้งเดิม (การทำบุญข้าวใหม่) เป็นกิจกรรมประจำเดือนซึ่งชุมชนได้ร่วมตัวกันอย่างมากเพื่อจัดกิจกรรมดังกล่าว ดังเช่น พระครูปลัดสมบุญ ปุณณสิริ เล่าว่า “ชาวบ้านหรือคณะผู้ ครุฑธาวาหม้อแกงทองได้พากันเข้าวัดทำบุญตามประเพณีทำบุญข้าวใหม่ วันขึ้น 15 ค่ำ หรือเดือน 4 เป็ง ของชาว เหนือ โดยชาวบ้านจะนำข้าวใหม่ที่เก็บเกี่ยวแล้ว มาหนึ่งให้สุกเพื่อนำมาตักบาตร ส่วนหนึ่งจะนำไปให้ญาติผู้เฒ่าผู้แก่ที่ ยังมีชีวิตอยู่ เป็นการแสดงความกตัญญูต่อบุพการี ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะมีวิธีการนำข้าวมาถวายแตกต่างกันออกไป เช่น ถวายเป็นข้าวหนึ่งสุกบ้าง เป็นข้าวจีบบ้าง หรือข้าวหลาม แล้วนำมาใส่บาตรหรือถวายพระสงฆ์ที่วัด และโดยจะนำ ข้าวสาร เปลือกทานให้พระที่วัดเพื่อให้มีฉันทตลอดปีรายละเอียดของประเพณี เป็นประเพณีที่ชาวนาถึงฤดูเก็บเกี่ยว ชาวบ้านจะนำเอาข้าวใหม่ที่เก็บเกี่ยวแล้วและเก็บไว้บนยุ้งฉางมาถวายรวมที่วัดเพื่ออุทิศ ส่วนกุศล แสดงความกตัญญู กตเวทิต่อบรรพบุรุษที่ให้มีผืนนาทำกิน และถือเป็นการขอขมาพระแม่โพสพก่อนจะนำมารับประทาน การทานข้าว ใหม่ในแต่ละบ้าน รวมถึงยังมีการถวายไม้พิน ผิง ไฟ เพื่อแสดงถึงการบูชาพระพุทธเจ้า ส่วนคนไม่มีนาก็จะซื้อข้าวสาร ใหม่มาถวายแทน โดยที่คนที่เข้าร่วมประเพณีนี้ประมาณ 150-200 คน และจะมีมาจาก 2 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านแม่กา ท่าข้าม และหมู่บ้านแม่กาไร่เดียวที่มาร่วมทำบุญ” (สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2566)

2. ทำบุญวันมาฆบูชา กิจกรรมนี้ จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ซึ่งเป็นวันพระใหญ่ของพระพุทธศาสนาทั่วโลก เช่นเดียวกัน ชุมชนหม้อแกงทองได้ให้ความสำคัญกับกิจกรรมนี้อย่างมาก ดังเช่น พระครูปลัดสมบุญ ปุณณสิริ เล่าว่า “กิจกรรมต่างๆ ที่ปฏิบัติในวัน มาฆบูชาของชาวบ้านชุมชนบ้านหม้อแกงทอง คือ ทำบุญใส่บาตร, ปฏิบัติธรรม และฟังธรรมเทศนา, จุดประทีป หรือตามสถานที่ต่างๆ เพิ่มเสริมสิริมงคล ประดับธงชาติตามอาคารบ้านเรือน เพื่อความเป็นสิริมงคลต่อตนเองและ ครอบครัวสืบไป จะจัดกิจกรรมประเพณีคล้ายกับคนภาคกลางเลยเพราะได้รับอิทธิพลมาจากคนภาคกลาง โดยที่ คนที่เข้าร่วมประมาณ 150 กว่าคน เนื่องจากมีคนมาจาก 2 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านแม่กาท่าข้าม และ หมู่บ้านแม่กา ไร่เดียว และยังมีนิสิตมหาวิทยาลัยพะเยาที่อยู่หอพักใกล้ๆ เข้าร่วมกิจกรรมทำบุญวันมาฆบูชาอีกด้วย” (สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2566)

3. การชวสามเณรภาคฤดูร้อน กิจกรรมนี้นิยมจัดขึ้นในช่วงการหยุดเรียนใหญ่หรือการหยุดเรียนภาคฤดูร้อน วัดหม้อแกงทองพร้อมกับชุมชนหม้อแกงทองจึงได้มีการจัดกิจกรรมการชวสามเณร

ภาคฤดูร้อนเป็นประเพณีสืบทอดกันมา โครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน จะทำขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงปิดภาคเรียนใหญ่ของเด็กนักเรียน ประมาณเดือนเมษายนของทุกปีซึ่งจะตรงกับวันสงกรานต์ด้วย จะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ที่วัดห้วยเคียน โดยวัตถุประสงค์คือ เพื่อเป็นการสร้างพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมใหม่ให้กับเยาวชนหลัง ลาลึกษา มุ่งให้นักเรียนทุกคนมีคุณธรรม จริยธรรม ความสำนึกในความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ อยู่อย่างพอเพียง และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมพหุวัฒนธรรม ด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมเป็นนิสัย ตลอดจนเป็นการปรับ พฤติกรรมเด็กและเยาวชนให้เข้าสู่วิถีชีวิตที่ดีงาม เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นพลเมืองดีของ ชาติ และเกิดพลังสืบสานพระพุทธศาสนาสืบไป ช่วงการจัดโครงการบวช เณรภาคฤดูร้อนจะเป็นช่วงวันที่ 1 เมษายน เป็นต้นไป ช่วงปิดภาคเรียน บางครั้งบวช 15 วัน บางครั้งบวช 1 เดือน ดังเช่น คุณศรีวรรณ เชื้อนคำ เล่าว่า “คนที่เข้า ร่วมกิจกรรมแต่ละปีไม่เท่ากัน แล้วแต่ปีนั้นขึ้นอยู่กับว่า ความเต็มใจของผู้ปกครองเด็กและตัวของเด็กเอง ซึ่งบวช สามเณรภาคฤดูร้อนที่วัดห้วยเคียน เป็นกิจกรรมของ พระครู เป็นโครงการจากทางส่วนกลางจัดทุกปี โดยให้เด็กที่มี อายุ 8 ปีขึ้นไป ไม่จำกัดช่วงอายุถ้า 20 ปี บวชเป็นพระสงฆ์บวชประมาณ 15 วัน” และดังเช่น พระครูปลัดสมบุญ ปุณณสิริ เล่าว่า “การบวชสามเณร ภาคฤดูร้อนคล้ายกับภาคกลางเพราะได้แบบแผนมาจากส่วนกลาง พิธีการบวชมี ความคล้ายกัน แต่กำหนดการ มีความแตกต่างกัน คือมีการทำขวัญนาคแบบทางเหนือก่อน การแต่งองค์ทรงเครื่อง ทางเหนือเรียกว่า ลูกแก้ว หรือ บวชลูกแก้ว แทนเรียกว่า นาค โดยนำผู้ที่เตรียมจะบวชเณรมานั่งเรียงกันแล้วญาติโยม ก็จะมามัดมือผูก แขนทำบุญตามศรัทธา” (สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2566)

4. ประเพณีสงกรานต์ กิจกรรมนี้เป็นประเพณีนิยมที่สุดอย่างหนึ่งของคนไทยทั่วทุกภาค ซึ่งจัดในช่วงเดือนเดือนที่ 4 (เมษายน) ชุมชนหม้อแกงทองให้ความสำคัญกับประเพณีนี้อย่างมาก ดังเช่น คุณศรีวรรณ เชื้อนคำ เล่าว่า “เทศกาลของชุมชนบ้านหม้อแกงทองจะจัดขึ้นที่ลานอเนกประสงค์ของ หมู่บ้าน โดยมีการจัดกิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ ซึ่งทางอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะรับหน้าที่จัด งานใน ครั้งนี้ และการจัดกิจกรรมจะจัดขึ้นช่วงวันที่ 13 - 15 เมษายน ของทุกปีโดยผู้ร่วมงานในเทศกาล สงกรานต์ ประมาณ 150 – 200 คนต่อปี ส่วนใหญ่เป็นคนที่ชุมชนบ้านหม้อแกงทอง และบางท่านที่ไปทำงาน ต่างจังหวัดก็ กลับมาเยี่ยมครอบครัวและร่วมงานเทศกาลสงกรานต์ใน ครั้งนี้ อีกด้วย” (สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2566)

5. พิธีเลี้ยงผีขุนน้ำ กิจกรรมนี้นิยมจัดขึ้นในเดือนที่ 5 (พฤษภาคม) ซึ่งตรงกับวันแรม 15 ค่ำ เป็นกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ (มนุษย์กับแหล่งน้ำ) และมนุษย์กับสิ่งเหนือ ธรรมชาติ (มนุษย์กับผี) โดยจุดประสงค์หลัก คือ การแสดงความกตัญญูตเวทีต่อแหล่งน้ำของชุมชน เช่นเดียวกับชุมชนหม้อแกงทอง ที่ได้ตระหนักถึงกิจกรรมนี้ จึงมีการแสดงกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ดังเช่น คุณศรีวรรณ เชื้อนคำ เล่าว่า “โดยการจัดงานในหมู่บ้านแล้วแต่หมู่บ้านว่า ปีนี้กำหนดเช่นอะไร บางที่ อาจจะเกี่ยวกับเศรษฐกิจของหมู่บ้าน อย่างเช่นปีนี้อุดมสมบูรณ์ ก็จะเช่นหมูหรือควาย แต่ถ้าปีนี้ค่อนข้างแล้ง

ก็จะใช้ของเช่นไหว้ที่ราคาเยอมา จะจัดทุกปีโดยจะจัดดอกไม้ตกแต่งหอเจ้าบ้านของ เช่นไหว้ต่างๆ มีการเก็บเงินคนละ 50 บาทไปซื้อหมูมาเลี้ยงผี เพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้อยู่ดี อยู่สบาย” และพระครูปลัดสมบูรณ์บุญศิริ เล่าว่า “ผีขุนน้ำ คือ ผีที่อาร์กผืนป่าและให้น้ำหล่อเลี้ยงชีวิตชาวบ้าน มี 2 ประเภท คือ 1.ผีให้น้ำสายเดียว 2.ผีให้น้ำ 2 สาย (ผีปันน้ำ) จะจัดขึ้นอยู่สองครั้งคือเดือน 5 (ตรงกับเดือน กุมภาพันธ์) และเดือน 9 (ตรงกับเดือนมิถุนายน) ส่วนใหญ่จะทำพิธีที่ตาน้ำ เพราะเชื่อว่าจะมีผีรักษาอยู่คนจะไม่กล้าทำร้าย ป่าไม้ซึ่งการเลี้ยงผีไม่เกี่ยวกับศาสนาพุทธเลยเป็นเรื่องเกี่ยวกับ ความเชื่อของชาวบ้านเอง (ศาสนาผี) คำว่า “ผีขุนน้ำ” หมายถึง สิ่งสถิตอยู่ตามต้นน้ำลำธาร หรืออารักษ์ต้นน้ำลำธารอันมีหน้าที่ปกป้องรักษาต้นน้ำลำธารนั่นเอง ตัวอย่าง เช่น อารักษ์แม่ปิง หรือขุนน้ำแม่ปิงโดยที่คนเข้าร่วมประมาณ 50-100 คน เป็นชาวบ้าน ชุมชน หม้อแกงทอง” (สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2566)

6. ทำบุญวันอาสาฬหบูชา กิจกรรมนี้ เหมือนกับกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา อื่น ๆ คือ มีประชาชนจำนวนมากเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งตรงกับเดือนที่ 6 วันอาสาฬหบูชา ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ดังเช่น พระครูปลัดสมบูรณ์บุญศิริ เล่าว่า “สิ่งที่คณะผู้ศรัทธาวัดหม้อแกงทองพึงกระทำในวันนี้ คือ การทำบุญตักบาตร รักษาศีล เข้าวัดฟังธรรม สวดมนต์ ในช่วงเวลาหัวค่ำจะมีพิธีเวียนเทียน การเวียนเทียน คือ การเดินเวียนรอบปูชนียสถาน โดยมากมักจะเดินรอบพระ อุโบสถ หรือพระพุทธรูป โดยถือเทียนรูปและดอกไม้ ไว้ในมือเพื่อเป็นเครื่องสักการบูชา แล้วเดิน เวียน 3 รอบ ขณะที่เราเดินนั้นจึงตั้งใจให้สงบ พร้อมสวดระลึกถึงพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ (บทสวดอิติปิโสฯ) จนเวียนครบ 3 รอบ โดยที่คนเข้าร่วมประมาณ 150 คน เพราะมีคณะผู้ศรัทธามาจาก 2 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านแม่กา ท่าข้าม และ หมู่บ้านแม่กาไร่เดียว และยังมีนิสิตมหาวิทยาลัยพะเยาที่อยู่หอพักใกล้ๆ เข้าร่วมกิจกรรมเวียนเทียนวัน อาสาฬหบูชาอีกด้วย” (สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2566)

7. ทำบุญเข้าพรรษา กิจกรรมนี้ตรงกับเดือนที่ 7 วันเข้าพรรษา ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ดังเช่น พระครูปลัดสมบูรณ์บุญศิริ เล่าว่า “สิ่งที่ คณะผู้ศรัทธาวัดหม้อแกงทองพึงกระทำในวันนี้ คือ 1.ร่วมกิจกรรมทำเทียนจำนำพรรษา 2.ร่วมกิจกรรมถวายผ้า อาบน้ำฝน และจุดปัจจัย แก่ภิกษุสามเณร 3.ร่วมทำบุญ ตักบาตร ฟังธรรมเทศนา รักษาอุโบสถศีล 4.อธิษฐาน งดเว้นอบายมุขต่างๆ โดยที่กลุ่มคนที่เข้าร่วมประมาณ 100 คน เป็นบุคคลที่อยู่ในพื้นที่บ้านแม่กา และยังมีนิสิต มหาวิทยาลัยพะเยาที่อยู่หอพักใกล้ๆ เข้าร่วมกิจกรรมอีกด้วย” ซึ่งรายละเอียดของวันนี้ ก็คือ เข้าพรรษา แปลว่า พักฝน หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ต้องอยู่ประจำ ณ วัดใดวัดหนึ่งระหว่างฤดูฝน โดยเหตุที่พระภิกษุในสมัยพุทธกาล มี หน้าที่จะต้องจาริกโปรดสัตว์ และเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนแก่ประชาชนไปในที่ต่างๆ ไม่จำเป็นต้องมีที่อยู่ประจำ แม้ในฤดูฝน ชาวบ้านจึงตำหนิว่าไปเหยียบข้าวกล้าและพืชอื่นๆ จนเสียหาย พระพุทธเจ้าจึงทรงวางระเบียบการจำ พรรษาให้พระภิกษุอยู่ประจำที่ตลอด 3 เดือน ในฤดูฝน สิ่งของที่ต้องคณะผู้ศรัทธาถวายก็คือ ผ้าจำนำพรรษา เป็น ผ้าที่ทากถวายเป็นถวายแก่พระสงฆ์ผู้จำพรรษาครบแล้วในวัดนั้น ภายในเขตจีวรกาล เรียกอีกอย่างว่า ผ้าวัสสาวา สิกสาฎิกา

และผ้าอาบน้ำฝน เป็นผ้าสำหรับอธิษฐานไว้ใช้นุ่งอาบน้ำฝนตลอด 4 เดือนแห่งฤดูฝน เรียกอีกอย่างว่า ผ้าวัสสิกสาฎก การที่พระภิกษุสงฆ์ท่านโปรดสัตว์อยู่ประจำเป็นที่เช่นนี้ เป็นการดีสำหรับสาธุชนหลายประการ คือ ผู้ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามพระพุทธบัญญัติก็นิยมบวชพระ ส่วนผู้ที่อายุยังไม่ครบบวชผู้ปกครองก็นำไปฝากพระ โดยบวชเป็นเณรบ้าง ถวายเป็นลูกศิษย์รับใช้ท่านบ้าง ท่านก็สั่งสอนธรรม และความรู้ให้ และโดยทั่วไป พุทธศาสนิกชนนิยมตักบาตรหรือไปทำบุญที่วัด นับว่าเป็นประโยชน์การปฏิบัติตน ในวันนี้หรือก่อนวันนี้หนึ่งวัน พุทธศาสนิกชนมักจะจัดเครื่องสักการะ เช่น ดอกไม้ ธูปเทียน เครื่องใช้ เช่น สบู่ ยาสีฟัน เป็นต้น มาถวายพระภิกษุ สามเณร ที่ตนเคารพนับถือ ที่สำคัญคือ มีประเพณีหล่อเทียนขนาดใหญ่เพื่อให้จุดบูชาพระประธานในโบสถ์อยู่ได้ ตลอด 3 เดือน มีการประกวดเทียนพรรษา โดยจัดเป็นขบวนแห่ทั้งทางบกและทางน้ำ ประเพณีหล่อเทียน เข้าพรรษา เป็นประเพณีที่กระทำกันเมื่อใกล้ถึงฤดูเข้าพรรษาซึ่งเป็นช่วงเวลาที่พระภิกษุจะต้องอยู่ประจำวัดตลอด 3 เดือนมาตั้งแต่โบราณกาล การหล่อเทียนเข้าพรรษานี้มีอยู่เป็นประจำทุกปี เพราะในระยะเข้าพรรษานี้ พระภิกษุ จะต้องมีการสวดมนต์ทำวัตรทุกเช้าเย็นและในการนี้จะต้องมีรูปเทียนจุดบูชาด้วย คณะผู้ศรัทธาทั้งหลายจึงพร้อม ใจกันหล่อเทียนเข้าพรรษาสำหรับให้พระภิกษุจุดเป็น การกุศลทานอย่างหนึ่งเพราะเชื่อกันว่าในการให้ทานด้วย แสงสว่าง จะมีอานิสงฆ์เพิ่มพูนปัญญาหุดาสว่างไสว ตามชนบท การหล่อเทียนเข้าพรรษาทำกันอย่างเอิกเกริก สนุกสนานมาก เมื่อหล่อเทียนเสร็จแล้ว ก็จะมีการแห่เทียนรอบพระอุโบสถ 3 รอบ แล้วนำไปบูชาพระตลอด ระยะเวลา 3 เดือน (สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2566)

8. กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ กิจกรรมนี้จัดขึ้นในวันที่ 12 เดือนสิงหาคมของทุกปี ซึ่งชุมชนหม้อแกงทองยังให้ความสำคัญกับกิจกรรมนี้อย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นโอกาสสำคัญที่ทำให้สมาชิกในชุมชนได้รวมตัวกันทำกิจกรรมร่วมกัน คุณศรีวรรณ เชื้อนคำ เล่าว่า “เป็นกิจกรรมที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านร่วมกับชาวบ้านชุมชนบ้านหม้อแกงทอง ซึ่งจัดกิจกรรม ขึ้นที่อาคารอเนกประสงค์ทุกปีบางครั้งอบครัวก็ไหว้อยู่ที่บ้านของตัวเอง จะจัดวันที่ 12 สิงหาคมของทุกปีโดยที่คน เข้าร่วมประมาณ 50-100 คน เป็นชาวบ้านชุมชนหม้อแกงทอง” รายละเอียดของกิจกรรมงานวันแม่จัดขึ้นครั้งแรก เมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2486 ณ สวนอัมพร โดยกระทรวงสาธารณสุข แต่ช่วงนั้นเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 งาน วันแม่ในปีต่อมาจึงต้องงดไป เมื่อวิกฤตสงครามสงบลง หลายหน่วยงานได้พยายามให้มีวันแม่ขึ้นมาอีก แต่ก็ไม่ ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร และมีการเปลี่ยนกำหนดวันแม่ไปหลายครั้ง ต่อมาวันแม่ที่รัฐบาลรับรอง คือ วันที่ 15 เมษายน โดยเริ่มจัดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 แต่ก็ต้องหยุดลงอีกในหลายปีต่อมา เนื่องจากกระทรวงวัฒนธรรมถูกยุบไป ส่งผลให้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติซึ่งรับหน้าที่จัดงานวันแม่ขาดผู้สนับสนุน ต่อมาสมาคมครูคาทอลิกแห่งประเทศไทย ได้จัดงานวันแม่ขึ้นอีกครั้ง ในวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2515 แต่จัดได้เพียงปีเดียวเท่านั้น จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2519 คณะกรรมการอำนวยการสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงได้กำหนดวันแม่ขึ้นใหม่ ให้เป็นวันที่แน่นอน โดยถือเอาวันพระราชสมภพของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

พระบรมราชินีนาถพระบรมราชชนนีพันปีหลวง วันที่ 12 สิงหาคม เป็นวันแม่แห่งชาติ (สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2566)

9. ทำบุญออกพรรษา กิจกรรมนี้จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี เป็นประเพณี ดังนั้นจึงนิยมไปทำบุญที่วัดอย่าง มากมายเป็นกรณีพิเศษ ประเพณีนี้ตรงกับกิจกรรมของไทยภาคอื่น กล่าวคือ ภาคกลางมีประเพณีที่คล้ายกันเรียกว่า “ตรุษสารท” ภาคใต้เรียกว่า “ประเพณีชิงเปรต” ส่วนภาคอีสาน เรียกว่า “ประเพณีบุญข้าวประดับดิน” การปฏิบัติในวันสิบสองเป็ง ก็คือ เช้ามีตของวันขึ้น 15 ค่ำ ที่วัด จะครคร่ำไปด้วยผู้คน ต่างคนต่างจัดอาหารและ สิ่งของเป็นสำหรับ แต่ละสำหรับอุทิศให้ผู้ตายเป็นคน ๆ ซึ่งบางครั้งถวายหลายครั้งตามจำนวนคน และการถวาย จะต้องเขียนชื่อเจ้าภาพพร้อมชื่อผู้ตายให้พระ เพราะ เวลาพระให้พระจะได้กล่าวชื่อได้ถูกต้อง นอกจากการทำบุญ ด้วยอาหารและไทยทานแล้วสิ่งที่ยินยอมปฏิบัติ คือ นิมนต์พระแสดงพระธรรมเทศนา ประกอบการรับไทยทาน พระ ธรรมเทศนาดังกล่าว มักเป็นคัมภีร์ที่มี เนื้อหาที่เอื้อต่อการได้รับกุศล เช่น ธรรมเปตพลี ธรรมมालย์โปรดโลก ธรรม นิพพานสูตร ดังเช่น คุณศรีวรรณ เชื้อนคำ เล่าว่า “ซึ่งชุมชนบ้านหม้อแกงทองเอง ก็จะไปร่วมกิจกรรมทางศาสนา ที่วัดหม้อแกงทอง ที่เคยไป ปฏิบัติทุกปีโดยจะมีกิจกรรมถวายผ้าอาบน้ำฝน ต้มขนมใส่บาตร และพิธี 12 เป็ง ทำบุญ ตานหาบรรพบุรุษ และมีคณะผู้ศรัทธาเข้าร่วมวันออกพรรษา โดยประมาณ 150 กว่าคนได้ เพราะมีมาจาก 2 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านแม่กาท่าข้าม และหมู่บ้านแม่กาไร่เดียว รวมไปถึงยังมีนิสิตมหาวิทยาลัยพะเยาที่อยู่หอพัก ใกล้ๆ เข้าร่วมกิจกรรมอีกด้วย” (สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2566)

10. ทำบุญสลากภัต กิจกรรมนี้ดำเนินการในเดือนที่ 10 ทำบุญสลากภัต เป็นพิธีที่อุทิศส่วน บุญส่วนกุศลให้ผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว ดังเช่น พระครูปลัด สมบูรณ์บุญญสิริ เล่าว่า “ทำบุญสลากภัต เป็นการ ทำบุญให้กับผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว และจะนิมนต์พระวัดอื่นมาด้วย ในพิธีจะจัดสำหรับตามจำนวนผู้ตาย เจ้ากรรม นายเวร 1 ที่ เทวดาประจำตัว 1 ที่ และเขียนรายการอุทิศส่วนกุศลใส่ กระจดาชยาว 2 ศอก ซึ่งจะมีความคล้าย กับประเพณีทิ้งกะจาดของคนเชื้อสายจีน นำไปรวมกับกระจดาชคนอื่นๆที่ โบสถ์ แล้วเขย่าๆคนๆผสมกัน จึงค่อยโยนสูงๆให้ถึงเพดาน จากนั้นพระสงฆ์จะจับสลากและประกาศชื่อคนนั้น เพื่อให้เข้ามาถวายสังฆทาน และทำบุญ โดยประเพณีนี้บางวัดจัดทุกปี แต่วัดหม้อแกงทองจะจัด 3 ปี เว้น 3 ปี เพื่อให้ชาวบ้านเก็บทรัพย์ เพื่อทำบุญ และรอให้มีจำนวนญาติผู้เสียชีวิตสูงๆก่อน โดยในปี 2566 นี้เป็นปีแรกจาก การเว้นการทำบุญ สลากภัต และจะจัดงานบุญขึ้นวันที่ 11 พฤศจิกายน 2566 นี้โดยคนเข้าร่วมงานประมาณ 500-1000 คน เพราะมีการรวมโรงทานมากกว่า 50 โรง และช่างฟ้อนอีก 30 คณะผู้ศรัทธาดำบลแม่กา และรวม ไปถึงยังมี นิสิตมหาวิทยาลัยพะเยาที่อยู่หอพักใกล้ๆเข้าร่วมกิจกรรมอีกด้วย” (สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2566)

11. ประเพณีลอยกระทง กิจกรรมนี้ดำเนินการในเดือนที่ 11 ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี เป็นกิจกรรมที่ขอมาพระแม่คงคา ที่เราอาจจะล่วงเกินหรือทำอะไรไม่ดีเกี่ยวกับน้ำ ดังเช่น พระครูปลัดสมบูรณ์บุญญสิริ เล่าว่า “ชุมชนบ้านหม้อแกง ทอง ชาวบ้านจะไม่ค่อยลอยกระทงกัน แต่จะลอย

โคมยี่เป็งและจุดประทีปตามบ้านแทน ซึ่งทางวัดหม้อแกงทองจะ จุดประทีปรอบวัด 1000 ดวงและมีการจัดงานฟิ่งเทศน์ให้ชาวบ้าน สาเหตุที่จุดประทีป เพราะ มีความเชื่อว่าเป็น การบูชาพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ตามตำนานแม่กาเผือกตำนานแม่กาเผือก ต้นกำเนิดการจุดประทีป มีเรื่องเล่าว่า แม่กาเผือกไข่ 5 ฟอง ไข่ต้นไม้ใหญ่แถวขุขิมน้ำ แต่ได้มีลมพายุพัดมาทำให้ไข่ทั้ง 5 ฟองลอยตามแม่น้ำไป ไข่ใบที่ หนึ่งแม่ไก่เก็บได้ ไข่ใบที่สองเต่าเก็บได้ ไข่ใบที่สามนาคเก็บได้ ไข่ใบที่สี่แม่โคเก็บได้ ส่วนไข่ใบที่ห้ามีสองความเชื่อ บ้างก็ว่าราชสีห์เก็บได้ บ้างก็ว่าชาวบ้านที่กำลังซักผ้าริมน้ำเก็บได้ ต่อมาพอไข่ทั้ง 5 ฟองฟักก็เกิดเป็นคนขึ้นมา พร้อมกับความสงสัยว่าตนคือใคร แม่ที่แท้จริงคือใคร จึงไปป่าเพื่อบำเพ็ญระลึก แต่บังเอิญทั้ง 5 คนได้เจอกัน จึง ร่วมภาวณาด้วยกัน ซึ่ง ณ ป่าแห่งนั้น ในปัจจุบันคือ วัดพระแท่นศิลาอาสน์ จังหวัดอุดรธานี จึงทำให้รู้ว่าแม่ที่ แท้จริงคือแม่กาเผือก แต่ตอนนี้ได้เสียชีวิตไปเกิดบนสวรรค์แล้ว แม่กาเผือกจึงได้พูดไว้ว่า หากลูกคิดถึงแม่ ให้จุด ประทีปโดยใช้ฟั่นเชือกสามแฉกในฟางประทีป เพื่อเป็นสัญลักษณ์บูชาที่สื่อถึงแม่กาเผือกซึ่งมีคณะผู้ศรัทธาเข้าร่วมประมาณ 50-100 คน เป็นชาวบ้านชุมชนหม้อแกงทอง” (สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2566)

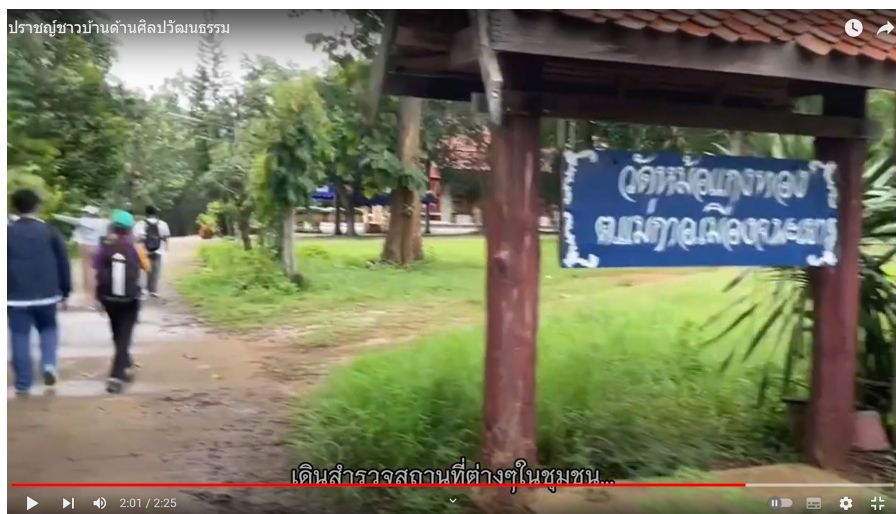
12. กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ กิจกรรมนี้ดำเนินการในเดือนที่ 12 ในวันที่ 5 ธันวาคมของทุกปี ซึ่งชุมชนหม้อแกงทองได้ให้ความสำคัญและถือเป็นกิจกรรมที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมด้วยหน่วยงานภายนอกชุมชนด้วย ดังเช่น คุณศรัทธา เชื้อนคำ เล่าว่า “เป็นกิจกรรมที่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านร่วมกับชาวบ้านชุมชนหม้อแกงทอง ซึ่งจัดกิจกรรมขึ้นที่อาคาร อเนกประสงค์ทุกปีบางครอบครัวก็ให้อยู่ที่บ้านของตัวเอง จะจัดวันที่ 5 ธันวาคมของทุกปีโดยที่คนเข้าร่วม ประมาณ 50-100 คน เป็นชาวบ้านชุมชนหม้อแกงทอง” (สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2566)

2.2 สื่อดิจิทัลสำหรับการเรียนรู้ชุมชนของชุมชนหม้อแกงทอง

สำหรับหัวข้อนี้เป็นการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ เพื่อศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนหม้อแกงทอง มาพัฒนาเป็นสื่อออนไลน์สำหรับชุมชนหม้อแกงทองได้เป็นฐานข้อมูลการเรียนรู้ตนเอง ซึ่งสื่อออนไลน์เหล่านี้ถูกพัฒนาขึ้นจากนิสิตในรายวิชา 191448 ท้องถิ่นศึกษา ซึ่งจากการศึกษา พบว่าหลังจากนิสิตได้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนหม้อแกงทองแล้ว นิสิตสามารถนำมาพัฒนาเป็นสื่อออนไลน์ได้ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) การพัฒนาสื่อออนไลน์บนช่องยูทูป 2) การพัฒนาสื่อออนไลน์บนหน้าเพจเฟซบุ๊ก 3) การพัฒนาสื่อออนไลน์โดยใช้โปรแกรมหนังสือ (.MOV) ดังนี้

1. การพัฒนาสื่อออนไลน์บนช่องยูทูป (YouTube) จากการศึกษ พบว่า นิสิต (กลุ่มของนิสิต) ส่วนมากเลือกพัฒนาสื่อการเรียนรู้ชุมชนหม้อแกงทองในช่องยูทูป เพราะเป็นช่องที่ได้รับความนิยมและสามารถเข้าถึงได้ง่าย ประกอบกับ ช่องยูทูปสามารถนำเสนอข้อมูลแหล่งเรียนรู้ในชุมชนหม้อแกงทองได้ครบทุกมุม หมายถึง ทั้งภาพ เสียง สีและตัวหนังสือ โดยนิสิตผู้พัฒนาสื่อออนไลน์รูปแบบนี้ สามารถถ่ายคลิปวิดีโอ

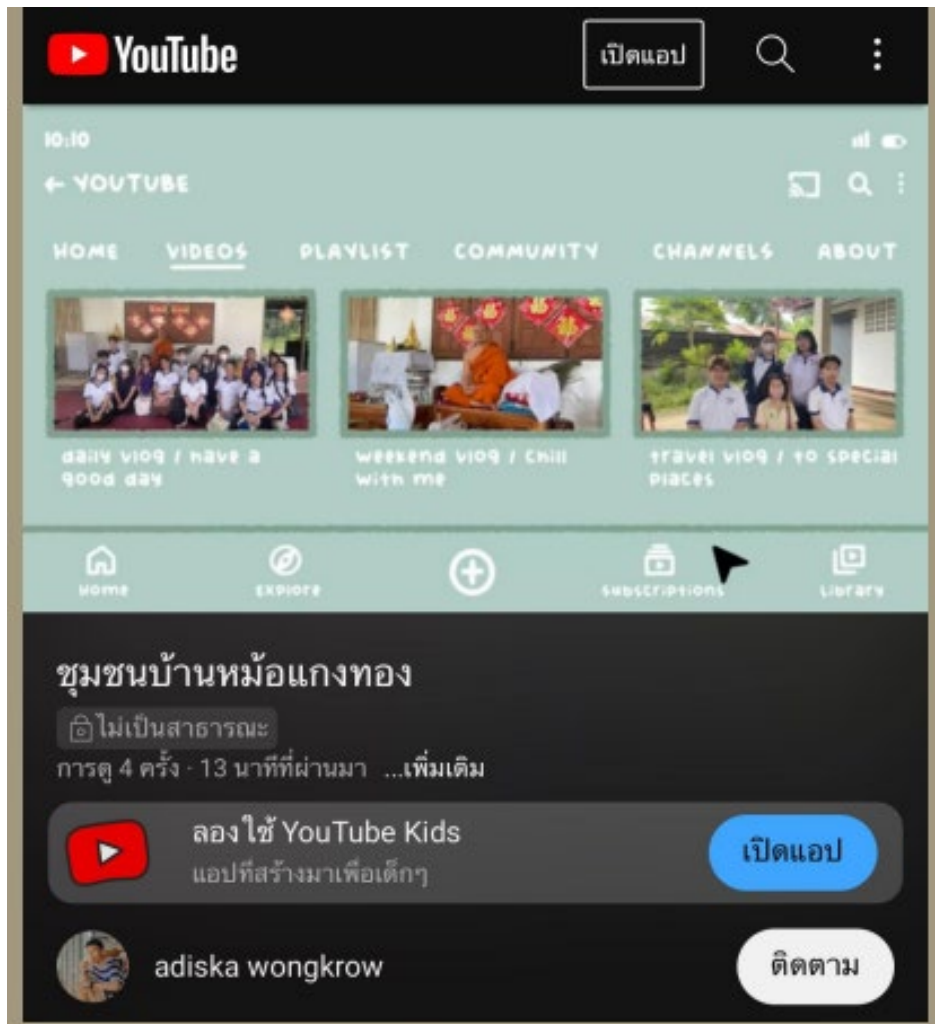
จากสถานที่จริงแล้วนำมาดัดแปลงให้ถูกต้องตามลิขสิทธิ์ของยูทูป แล้วจึงเผยแพร่ภาพและเสียงตามความเหมาะสมทั้งเนื้อหาและเวลาในการนำเสนอ ส่งผลให้การนำเสนอแหล่งเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ประเภทนี้ถูกนำเสนอแก่สาธารณชนได้ง่าย ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ชุมชนหม้อแกงทองและผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับชุมชนหม้อแกงทองได้สะดวกมากขึ้น ได้แก่ 1) การพัฒนาสื่อออนไลน์ของกลุ่มจ็อกจ็อก (รูปที่ 4 - 4) 2) กลุ่มมารดาชำรุด (รูปที่ 4 - 5) 3) กลุ่มกินย้ามัยลูก (รูปที่ 4 - 6) 4) กลุ่มเทพสามตา (รูปที่ 4 - 7) 5) กลุ่มกระตูดหมา (รูปที่ 4 - 8)

รูปที่ 4 - 4: แสดงการพัฒนาสื่อออนไลน์ของกลุ่มจ็อกจ็อก

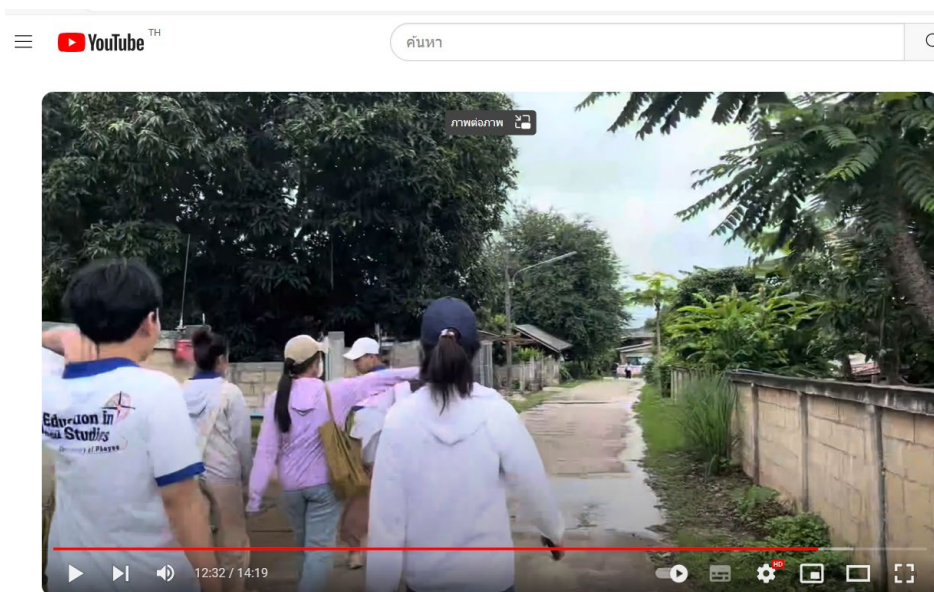
รูปที่ 4 - 5: แสดงการพัฒนาสื่อออนไลน์ของกลุ่มมารดาชำรุด

รูปที่ 4 - 6: แสดงการพัฒนาสื่อออนไลน์ของกลุ่มกินย៉มัย้อูก

รูปที่ 4 - 7: แสดงการพัฒนาสื่อออนไลน์ของกลุ่มเทพสามตา โดยการสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณี และวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนหม้อแกงทอง

รูปที่ 4 - 8: แสดงการพัฒนาสื่อออนไลน์ของกลุ่มกระดุกหมา

2. การพัฒนาสื่อออนไลน์บนหน้าเพจเฟซบุ๊ก (Facebook) จากการศึกษา พบว่า นิสิตบางกลุ่มได้นำเสนอผลการศึกษาเกี่ยวกับปราชญ์ชาวบ้านด้านการเกษตรของชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทอง และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านปราชญ์ชาวบ้านในช่องทางเฟซบุ๊ก ซึ่งเป็นช่องทางที่มีเพื่อนของนิสิตและยังเปิดโอกาสให้บุคคลอื่น (สาธารณชน) ได้เข้ารับฟังเป็นจำนวนมาก และที่สำคัญ ช่องทางการสื่อสารหรือช่องทางสื่อออนไลน์นี้สามารถเก็บข้อมูลไว้ได้นาน ทำให้สามารถย้อนกลับมาศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง โดยกลุ่มของนิสิตที่นำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ช่องทางนี้ คือ กลุ่มปलयจอยปलयใจ (รูปที่ 4 - 8)

รูปที่ 4 – 9: แสดงการพัฒนาสื่อออนไลน์ของกลุ่มกลุ่มปถอยจอยปถอยใจ โดยการทำให้ poster แล้วเผยแพร่ในกลุ่ม Freshy UP'64 บนเพจเฟซบุ๊ก

3. การพัฒนาสื่อออนไลน์โดยใช้โปรแกรมหนังสั้น (.MOV) จากการศึกษา พบว่า นิสิตบางกลุ่มได้พัฒนาสื่อออนไลน์ โดยใช้โปรแกรมรูปแบบวิดีโอ MOV หรือ เป็นโปรแกรม MP4 ที่สามารถเปิดได้ทั้งภาพ ความเคลื่อนไหว เสียง สีและแสง เพื่อนำไปเผยแพร่ในช่องทางสื่ออื่น ๆ เช่น เฟซบุ๊ก หรือการอัปโหลดในแอปพลิเคชันที่รองรับโปรแกรม MOV ได้ สำหรับกลุ่มที่เลือกพัฒนาสื่อออนไลน์ด้วยโปรแกรมหนังสั้น คือ กลุ่มเมตตาหนูที่ (รูปที่ 4 – 10)

รูปที่ 4 – 10: แสดงการพัฒนาสื่อออนไลน์ด้วยโปรแกรม MOV ของกลุ่มเมตตาหนูที่ ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ประชาชนชาวบ้านเกี่ยวกับการจักสานของชุมชน

สรุป

การพัฒนาสื่อออนไลน์โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน จึงกลายเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ออนไลน์ ซึ่งจากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสัมภาษณ์กลุ่ม พบว่า 3 ประเภท คือ 1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นตัวบุคคล 2) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ 3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรม ซึ่งทั้ง 3 ประเภทมีความสัมพันธ์กัน คือ การแหล่งเรียนรู้แต่ละประเภทมีปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความรู้อย่างใกล้ชิด เพื่อประโยชน์แก่คนภายนอกหรือตลอดถึงสมาชิกภายในชุมชนที่สนใจศึกษาชุมชนอย่างละเอียด และจากการศึกษาแหล่งเรียนรู้เหล่านี้ สามารถนำมาสร้างเป็นสื่อออนไลน์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนหม้อแกงทอง แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) แหล่งเรียนรู้บนสื่อยูทูป 2) แหล่งเรียนรู้บนสื่อเฟซบุ๊ก 3) แหล่งเรียนรู้บนสื่อการทำหนัง (MOV) ซึ่งการพัฒนาสื่อออนไลน์เหล่านี้เกิดจากการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ออนไลน์ของนิสิต (community skill) ที่ได้ลงพื้นที่ชุมชนหม้อแกงทอง และเก็บข้อมูลด้วยวิธีการดังกล่าวแล้วข้างต้น มาพัฒนาเป็นสื่อออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ออนไลน์อย่างเหมาะสม การพัฒนาสื่อออนไลน์ดังกล่าวจึงกลายเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ออนไลน์ของชุมชนหม้อแกงทอง ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โดยนิติตอย่างแท้จริง

สรุปผลและอภิปรายผล

การนำเสนอข้อมูลในบทนี้เป็นการสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และเสนอแนะผลการวิจัย ในมุมต่างๆ ซึ่งเป็นข้อมูลต่อกับบทที่ 4 ที่ได้นำเสนอผลการวิจัยครบถ้วนตามวัตถุประสงค์เรียบร้อยแล้ว ดังนั้น การนำเสนอข้อมูลในบทนี้จึงแบ่งเป็น 3 ประเด็น คือ 1) สรุปผลการวิจัย 2) การอภิปรายผล 3) ข้อเสนอแนะ มีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ๆ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) แหล่งเรียนรู้ออนไลน์ของชุมชนหม้อแกงทอง 2) การพัฒนาสื่อออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ออนไลน์ของชุมชนหม้อแกงทอง ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ออนไลน์ของชุมชนหม้อแกงทอง พบว่า มี 3 ประเภท คือ 1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นตัวบุคคล ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้านด้านการเกษตร ปราชญ์ชาวบ้านด้านหม้อพื้นบ้าน ปราชญ์ชาวบ้านด้านศิลปวัฒนธรรม และปราชญ์ชาวบ้านด้านหัตถกรรม 2) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ ประกอบด้วย ห้วยหม้อแกงทอง ศาลาประชาคมหรือศาลาเอนกประสงค์ ป่าชุมชน วัดหม้อแกงทอง และศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ 3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรม คือ กิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรมในรอบ 12 เดือน ประกอบด้วย การทำบุญข้าวใหม่ การทำบุญในวันมาฆบูชา การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ประเพณีสงกรานต์

การเลี้ยงผีขุนน้ำ การทำบุญในวันอาสาฬหบูชา การทำบุญในวันเข้าพรรษา วันแม่แห่งชาติ การทำบุญในวันออกพรรษา การทำบุญสลากภัต วันลอยกระทง และวันพ่อแห่งชาติ

2. การพัฒนาสื่อออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ชุมชนหม้อแกงทอง พบว่า มี 3 ประเภท คือ การพัฒนาสื่อออนไลน์บนช่องทางยูทูป การพัฒนาสื่อออนไลน์บนหน้าเพจเฟซบุ๊ก และการพัฒนาสื่อออนไลน์โดยใช้โปรแกรมหนังสือ (.MOV)

2. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ชุมชนด้วยสื่อออนไลน์ของชุมชนหม้อแกงทอง ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา” มีจุดเด่นที่สำคัญตามวัตถุประสงค์การศึกษา คือ 1) การศึกษาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหม้อแกงทอง เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเรียนรู้ตนเองมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้ชุมชนมีการตระหนักถึงคุณค่าและอนุรักษ์ชุมชนตนเองมากขึ้น และเกิดความหวงแหนในทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของตนเอง จากการศึกษา พบว่า ชุมชนหม้อแกงทองมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นตัวบุคคล และแหล่งเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรมที่ชุมชนได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในปัจจุบัน พบว่า ผู้ให้ความสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนหม้อแกงทองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะบุคคลภายนอกที่ได้เข้ามาศึกษาในชุมชนหม้อแกงทองเป็นประจำ สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนหม้อแกงทองมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นหลากหลายและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ

นอกจากนี้ จากการศึกษาายังพบว่า แหล่งเรียนรู้ของชุมชนหม้อแกงทองส่วนมากมีลักษณะของการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนอย่างหลากหลายและการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาชาวบ้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิรดา เวชญาลักษณ์ (2560) ที่ศึกษาเรื่อง “การศึกษาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” พบว่า ชุมชนมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้บนพื้นฐานของภูมิปัญญามากถึง 32 แห่ง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เดชชาติ นิลวิเศษ และมนีวรรณ พิวนิม (2558) ที่ศึกษาเรื่อง “การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นแหล่งเรียนรู้ในวัดบวรนิเวศวิหาร” พบว่า วัดบวรนิเวศวิหารมีลักษณะทางกายภาพ และมีทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทต่างๆที่สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี และทรงคุณค่าทั้งคุณค่าทางด้านศิลปกรรมและคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรม ดังนั้น แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนหม้อแกงทองจึงเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การมีสถานที่ที่เหมาะสม ที่เป็นแหล่งทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน 2) การมีบุคคล (ปราชญ์ชาวบ้าน) ที่เหมาะสม หมายถึง มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ 3) การมีกิจกรรมที่เหมาะสม (กิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณี) ซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาของชุมชนตั้งแต่บรรพบุรุษ และได้ถ่ายทอดสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เงื่อนไขทั้ง 3 ประการดังกล่าวมีความสัมพันธ์กัน ทำให้เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมของชุมชนหม้อแกงทอง

สำหรับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหม้อแกงทอง พบว่า ได้พัฒนาบนสื่อดิจิทัลหรือสื่อออนไลน์ประเภทต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ การพัฒนาสื่อออนไลน์บนช่องทางยูทูบ การพัฒนาสื่อออนไลน์บนหน้าเพจเฟซบุ๊ก และการพัฒนาสื่อออนไลน์โดยใช้โปรแกรมหนังสั้น (.MOV) ซึ่งสื่อออนไลน์เหล่านี้มีความเหมาะสมต่อการนำเสนอแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหม้อแกงทอง และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้บนสื่อออนไลน์จะทำให้มีการเผยแพร่สู่สาธารณะอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว และเป็นเผยแพร่แหล่งเรียนรู้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็วและทันสมัยที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญภาทัตทอง และอินทริธา พรหมพันธุ์ (2558) ที่ศึกษาเรื่อง “การศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ออนไลน์ที่ส่งเสริมการเรียนการสอนทัศนศิลป์ระดับประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร” พบว่า อาจารย์ที่สอนวิชาทัศนศิลป์ใช้แหล่งเรียนรู้ออนไลน์ที่ส่งเสริมการเรียนการสอนด้านการเรียนรู้ออนไลน์มากที่สุด โดยส่งเสริมการค้นหาความรู้ที่ทันสมัยอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้บนแพลตฟอร์ม (platform) ออนไลน์ที่หลากหลายมากขึ้น เช่น Tiktok, Facebook และ Reels
2. ควรส่งเสริมและพัฒนาชุมชนให้สามารถสร้างแหล่งเรียนรู้บนแพลตฟอร์มออนไลน์ได้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง
3. หน่วยงานระดับท้องถิ่น เช่น เทศบาลตำบลแม่กา สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพะเยา และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพะเยา ควรส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนให้เกิดเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน และการส่งเสริมการสร้างสื่อนวัตกรรมบนแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเกิด การเรียนรู้อย่างรวดเร็ว ตลอดถึงการสร้างเป็นฐานข้อมูลการเรียนรู้ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

ครรชิต พุทธิโกษา. (2554). *คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้*.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ฐิติมา ปานศรี และเทิดศักดิ์ ชมเฒ่าสุวรรณ. (2560). ความเหลื่อมล้ำทางด้านชีวิตดิจิทัลในประเทศ

ไทย. *วารสารประชากรศาสตร์*, 35(2)2562.

ณิรดา เวชญาลักษณ์ (2560). *วารสารครุพิบูล* ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2561)

เดชชาติ นิลวิเศษ และมณีวรรณ ฝิวนิม. (2558). การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นแหล่งเรียนรู้

ในวัดบวรนิเวศวิหาร. *ฉบับภาษาไทยสาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 3

เดือนกันยายน - ธันวาคม 2558.

- นาวิก นำ เสียง. (2554). *เรื่องจริงเกี่ยวกับ สื่อสังคมออนไลน์*. ออนไลน์
- เพ็ญภาพัคทอง และอินทรา พรหมพันธุ์. (2558). การศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ออนไลน์ที่ส่งเสริม
การเรียนการสอนทัศนศิลป์ระดับประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*. OJED, Vol.10, No.2, 2015, pp.496-507
- มุฮัมมะอัสนี มุฮัมหมัดฮูเซ็น (2557). *ประเภทของสื่อสังคมออนไลน์*. ออนไลน์
- เยาวลักษณ์ พิพัฒน์จำเริญกุล. (2554). *การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *สื่อสังคม-เครือข่ายสังคม*. ออนไลน์
- สุชาดา น้ำใจดี. (2552). *กระบวนการพัฒนาไปสู่ชุมชนการเรียนรู้*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น เอกสารอัดสำเนา.
- แสงเดือน ผ่องพุ่ม. (2556). *สื่อสังคมออนไลน์: แนวทางการนำมาประยุกต์ใช้*. ออนไลน์.
- อัศวิน หนูจ้อย. (2559). ผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, (6(2), 49-64.

การใช้กระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนด้านโภชนาการเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต
ของชุมชนบ้านจำป่าหวาย อ.เมือง จ.พะเยา

Community nutrition diagnosis for improve the quality of live at Ban Champawai,
Muang district, Phayao

นริศรา พันธุ์รัตน์*, ณัฐพล ทศนสุวรรณ, ปณณทัต สุทธิรักษ์, วิทวัส สัจจาพงศ์, ยุพา ชาญวิกรัมย์,
สุรศักดิ์ ใจเขียนดี, ศุภชัย เจริญสิน, รัตนา ใจบุญ และสุวัฒน์ศักดิ์ ด่านศักดิ์ดา

Naritsara Phanthurat*, Natthaphon Thatsanasuwan, Pannatat Suttirak, Wittawas
Sajjpong, Yupa Chanwikrai, Surasak Chaikhiandee, Suphachai Charoensin,
Rattana Jaiboon and Suwatsak Dansakda

หลักสูตรโภชนาการและการกำหนดอาหาร คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์
มหาวิทยาลัยพะเยา

บทคัดย่อ

กระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนเป็นกระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้ผลที่บ่งชี้ถึงระดับสุขภาพ รวมทั้งปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อภาวะสุขภาพของประชาชนในชุมชน ดังนั้นงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นิสิตหลักสูตรโภชนาการ และการกำหนดอาหารได้นำกระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการหาปัญหาด้านโภชนาการ ร่วมกับการหาแนวทางแก้ไข และประเมินประสิทธิผลของกระบวนการดังกล่าวกับภาวะสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจำปาหวาย (อสม.) จำนวน 26 คน โดยมีขั้นตอนการศึกษา 6 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมความพร้อมของชุมชน 2) การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น และสำรวจปัญหาด้านโภชนาการของชุมชนก่อนเริ่มกิจกรรม 3) การวินิจฉัยปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา 4) การชี้แจงข้อมูล สะท้อนข้อมูลสุขภาพ 5) การจัดเตรียมกลุ่มและดำเนินการสร้างรูปแบบการให้ความรู้ทางด้านโภชนาการ และ 6) การประเมินภาวะโภชนาการหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวัดสัดส่วนร่างกาย การวัดองค์ประกอบร่างกาย และแบบสอบถามการบริโภคอาหาร นำไปประเมินประสิทธิผลของกระบวนการดังกล่าวด้วยการวิเคราะห์เปรียบเทียบชุดข้อมูลก่อน-หลัง โดยใช้สถิติ paired t-test ผลการศึกษาพบว่า อสม. มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารดีขึ้น โดยเฉพาะการได้รับแหล่งของโซเดียม และคอเลสเตอรอลลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) อย่างไรก็ตามยังไม่พบการเปลี่ยนแปลงในด้านน้ำหนักตัว และองค์ประกอบร่างกาย ซึ่งอาจเป็นผลมาจากระยะเวลาในการศึกษา ดังนั้นขอเสนอแนะสำหรับวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มระยะเวลาและความถี่ในการทำกิจกรรม อีกทั้งควรมีการติดตามประเมินผลหลังดำเนินการเป็นระยะๆ และติดตามกลุ่มอสม. ว่าได้นำความรู้หรือผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน/ชุมชนอย่างไร เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในชุมชน

คำสำคัญ: กระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชน, โภชนาการชุมชน, ภาวะโภชนาการ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การวินิจฉัยอนามัยชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่กระบวนการในการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขโดยรวมของชุมชน กล่าวคือจะทำให้ทราบสถานการณ์หรือระดับปัญหาสุขภาพอนามัยของชุมชน และสาเหตุของปัญหา ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ตรงประเด็น และตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้การวินิจฉัยอนามัยชุมชนก่อให้เกิดผลดีและเกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือทีมสุขภาพตลอดจนประชาชนในชุมชนได้ร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาสุขภาพอนามัยและการพัฒนาด้านอื่นๆให้เป็นที่พึงพอใจที่ถูกต้อง ปัจจุบันการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งสาเหตุของการเกิดโรคนั้นคือการบริโภคอาหาร ดังนั้นทางคณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจำปาหวาย อ.เมือง จ.พะเยา จึงมีความประสงค์ที่จะหาแนวทางในการลดอุบัติการณ์การเกิดโรคนั้นโดยการสำรวจข้อมูล โดยจะเริ่มต้นที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการเป็นผู้นำการดำเนินงานพัฒนาสุขภาพอนามัย และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน

กระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนด้านโภชนาการประกอบด้วย การเก็บรวบรวมและนำเสนอข้อมูล, การวิเคราะห์ข้อมูล, การระบุปัญหาสุขภาพชุมชน, การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และการศึกษาสาเหตุของปัญหาสุขภาพชุมชน โดยขั้นตอนดังกล่าวเป็นการสำรวจปัญหา และนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหา

ร่วมกันกับคนในชุมชน ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้นำกระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนมาประยุกต์ใช้เพื่อสำรวจปัญหาด้านโภชนาการที่เกิดขึ้นในชุมชนจากตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ทั้งหมด 13 หมู่บ้าน โดยจะเน้นปัญหาโภชนาการของกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรังพร้อมกับสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นให้ชุมชนได้รับทราบ และวางแผนการดำเนินงานในการให้ความรู้ และคำแนะนำแก่ อสม. ในชุมชน

การจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรโภชนาการและการกำหนดอาหาร คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มีนโยบายการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการจัดการเรียนการสอน จึงได้จัดกิจกรรมภาคปฏิบัติในรายวิชาโภชนาการชุมชนของนิสิตหลักสูตรโภชนาการและการกำหนดอาหาร โดยให้นิสิตลงพื้นที่ปฏิบัติจริงโดยใช้กระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชน เพื่อสำรวจปัญหาด้านโภชนาการที่เกิดขึ้นในชุมชน พร้อมกับสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นให้ชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ รวมถึงวางแผนการดำเนินงานในการให้ความรู้ และคำแนะนำด้านโภชนาการเพื่อสุขภาพ ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ของนิสิต และเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับชุมชน ด้วยการเผยแพร่องค์ความรู้ และทักษะทางด้านโภชนาการและการกำหนดอาหาร อันจะเป็นการส่งเสริมยุทธศาสตร์ด้านการเรียนการสอนและการพัฒนาของคณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ รวมถึงเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนตามปณิธาน “ปัญญาเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน”

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อให้นิสิตหลักสูตรโภชนาการ และการกำหนดอาหารได้นำกระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนด้านโภชนาการมาวิเคราะห์ปัญหา และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านโภชนาการ และการกำหนดอาหารแก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจำปาหวาย
- 2) เพื่อประเมินประสิทธิผลของกระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนด้านโภชนาการกับภาพสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจำปาหวาย

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการบูรณาการพันธกิจการเรียนการสอน การบริการวิชาการ และการวิจัยตามหลักการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยใช้นวัตกรรมกระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนด้านโภชนาการเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน ร่วมกับแนวคิดการมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ เพื่อให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองในการเป็นผู้รับความช่วยเหลือด้านการดูแลสุขภาพ มาเป็นผู้ที่รับผิดชอบในสุขภาพของตนเอง ร่วมกันดูแลสุขภาพร่วมกันของประชาชนในชุมชน โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจำปาหวาย 13 หมู่บ้านและนิสิตหลักสูตรโภชนาการและการกำหนดอาหาร ชั้นปีที่ 3 โดยมีกิจกรรมภายใต้กระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชน คือ การสำรวจ/วิเคราะห์ปัญหาด้านโภชนาการ การประเมินภาวะโภชนาการ การสะท้อนปัญหาด้านโภชนาการ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา จนนำไปสู่การวางแผนแก้ไขปัญหาด้านโภชนาการของชุมชน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันการพัฒนาได้ให้ความสำคัญกับชุมชนเป็นหลักเพื่อให้ชุมชนสามารถยืนหยัด ช่วยตนเองได้ โดยสร้างสรรค์บริการเพื่อเสนอความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของสมาชิกในชุมชน ความสำเร็จของการพัฒนาแนวใหม่จึงขึ้นอยู่กับชุมชนเป็นหลัก โดยชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาจนสิ้นสุดโครงการ เจ้าหน้าที่ ทางการเป็นเพียงผู้สนับสนุนและให้คำแนะนำ เพื่อให้งานพัฒนาต่าง ๆ ตอบสนอง ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

การวินิจฉัยชุมชน หมายถึง กระบวนการศึกษาโดยการเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้ผลว่าประชากรในชุมชนมีสภาวะสุขภาพอยู่ในระดับใด ปัญหาสาธารณสุข หรือปัญหาทางโภชนาการ ในชุมชนนั้นมีอะไรบ้าง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้มีความจำเป็นในการนำมาวางแผนแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ นอกจากนี้ยังรวมถึงการศึกษาคุณลักษณะในส่วนรวมที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสภาวะสุขภาพอนามัยของบุคคลทั้งชุมชน

การวินิจฉัยชุมชนต้องคำนึงถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชนคืออะไร สาเหตุของปัญหาและความต้องการเป็นอย่างไร จึงจะวางแผนและดำเนินการแก้ไข ดังนั้นโครงการหรือกิจกรรมที่ลงไปสู่ชุมชนต้องสอดคล้องกับสภาพของชุมชน และความต้องการพื้นฐานของคนในชุมชน คนในชุมชนต้องมีความสนใจ หรือมีความต้องการที่จะปรับปรุง โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ภายหลังเสร็จสิ้นการทำงานชุมชนแต่ละครั้ง ชุมชนจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงด้านใดด้านหนึ่งไปในทางที่ดีขึ้น

ประโยชน์ของกระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนช่วยให้ทราบข้อมูลที่ถูกต้องในการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย แผนงาน โครงการ รวมถึงการเลือกกำหนดวิธีปฏิบัติและวิธีทำงานได้อย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพตรงกับความต้องการของชุมชนได้ข้อมูลที่เกี่ยวกับความเชื่อพื้นฐาน ประเพณี สามารถค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการเกิดโรค และใช้เป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ วัตถุประสงค์ของกระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนสามารถแบ่งเป็นหัวข้อใหญ่ได้ 2 ข้อ คือเพื่อวัดสภาวะสุขภาพของประชาชนในชุมชน และเพื่อวิเคราะห์ปัญหาสุขภาพที่สำคัญของประชาชน แนวโน้มของปัญหา กลุ่มเสี่ยง รวมทั้งการกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพ

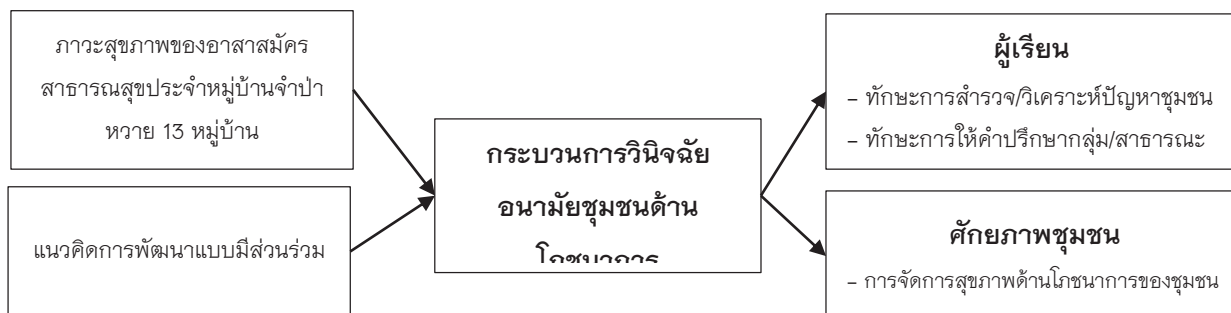
กระบวนการดำเนินงานด้านการวินิจฉัยอนามัยชุมชนประกอบด้วย การเตรียมชุมชน, การประเมินชุมชน, การวินิจฉัยปัญหา/จัดลำดับความสำคัญของปัญหา, การศึกษาสาเหตุของปัญหาอนามัยชุมชน, การวางแผนแก้ไขปัญหาอนามัยชุมชน, การปฏิบัติตามแผนงานการทำงานชุมชน และการประเมินผลแผนงาน

พัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) คือการให้ชุมชนมีส่วนร่วมทั้งมิติของการร่วมเรียนรู้ ร่วมกันแสวงหาปัญหาและคิดค้นแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาอันเป็นฉันทามติของชุมชน รวมทั้งร่วมรับผลของการพัฒนา การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมค้นปัญหาการวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามผลรวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

การเสริมสร้างพลังชุมชนหมายถึงการทำให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ สามารถควบคุมปัจจัยกำหนดสุขภาพได้ด้วยตนเอง การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการตั้งศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรวัตถุที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อใช้พัฒนาตนเองและสนับสนุนซึ่งกันและกันในชุมชน โดยผ่านการมีส่วนร่วมขับเคลื่อน

การพัฒนาาร่วมกัน และเพื่อให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองในการเป็นผู้รับความช่วยเหลือด้านการดูแลสุขภาพ มาเป็นผู้ที่รับผิดชอบในสุขภาพของตนเอง ร่วมกันดูแลสุขภาพร่วมกันของประชาชนในชุมชน

กรอบแนวคิด

วิธีการดำเนินการ

1) กลุ่มเป้าหมาย

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจำปาหวาย 13 หมู่บ้าน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. แบบสำรวจปัญหาด้านโภชนาการในชุมชนผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนแนวคิดวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. แบบสัมภาษณ์ข้อมูลสุขภาพและการบริโภคอาหารที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนแนวคิด วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน วัฒนธรรม การเข้าถึงอาหาร

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลการบริโภคอาหารของ อสม.

ส่วนที่ 3 การวัดสัดส่วน และการวัดองค์ประกอบร่างกาย

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามอาหารบริโภคอาหาร

ส่วนที่ 5 การประเมินความรู้ด้านโภชนาการของ อสม.

3. เครื่องมือในการประเมินภาวะโภชนาการ

3.1 เครื่องชั่งน้ำหนักแบบ Body Impedance Analysis (BIA)

3.2 แท่นพร้อมไม้วัดส่วนสูงแบบพกพา

3.3 สายวัดรอบเอว

3.4 เครื่องวัดความดันโลหิต

4. อุปกรณ์อื่นๆ (INMUCAL program และตัวอย่างอาหารจำลอง (Food model))

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ (แบบสอบถาม) โดยนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พิจารณาว่าข้อคำถามแต่ละข้อของแบบสอบถามวัดเนื้อหา หรือสิ่งที่ต้องการวัดหรือไม่, แบบสอบถามมีความครอบคลุมตามวัตถุประสงค์หรือพฤติกรรมที่ต้องการวัดหรือไม่ นำผลการตัดสินของผู้เชี่ยวชาญทุกคนมาสรุปหาค่าตรงข้อเนื้อหา โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของข้อสอบกับจุดประสงค์ (The Index of Item Objective Congruence) หรือค่า IOC โดยค่า IOC ที่ได้ต้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ทุกรายการ

3) ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 การนำกระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนด้านโภชนาการมาใช้โดยนิสิตหลักสูตรโภชนาการ และการกำหนดอาหาร เพื่อวิเคราะห์ปัญหา และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านโภชนาการ และการกำหนดอาหารแก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจำปาหวาย ประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

1) การเตรียมความพร้อมของชุมชน โดยจัดประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจกับชุมชน ในครั้งนี้มีกลุ่มเป้าหมายคืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจำปาหวาย 13 หมู่บ้าน

2) การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น และสำรวจปัญหาด้านโภชนาการของชุมชน ประกอบด้วย การสำรวจจากข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) โดยเป็นข้อมูลพื้นฐานของชุมชนที่มีการเก็บรวบรวมโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน สำรวจข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ประกอบด้วย การสำรวจปัญหาด้านโภชนาการในชุมชน และการประเมินภาวะโภชนาการของชุมชน เช่น การวัดองค์ประกอบร่างกาย การวัดสัดส่วนร่างกาย การสอบถามการบริโภคอาหาร และการประเมินความรู้ด้านโภชนาการของ อสม.

3) การวินิจฉัยปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา โดยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลครั้งที่ 1 วิเคราะห์หามาเปรียบเทียบ และแปลผลว่าชุมชนที่ศึกษานั้นมีปัญหาอะไร

4) การชี้แจงข้อมูล สะท้อนข้อมูลสุขภาพ โดยการนำผลการวิเคราะห์มาเรียบเรียงและสะท้อนคืนให้แก่ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน เช่น ผู้อำนวยการ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล เพื่อให้มองเห็นปัญหาร่วมกันและเป็นมติเดียวกัน เพื่อนำไปสู่ความตระหนักในการแก้ไขปัญหาของชุมชนต่อไป

5) การจัดเตรียมกลุ่มเพื่อดำเนินการจัดทำรูปแบบการให้ความรู้ทางด้านโภชนาการ ซึ่งกลุ่มที่จะร่วมดำเนินการจัดการความรู้ฯ โดยกลุ่มจะต้องประกอบด้วย ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย (อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจำปาหวาย) เพื่อวางแผนการดำเนินการ โดยสร้างกรอบตารางเวลา (time frame) ที่ชัดเจนและสามารถดำเนินการได้จริง โดยกรอบตารางเวลาจะเป็นเครื่องมือกำหนดวันเวลาดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วยวัน เวลา ที่จะนัดเจอเพื่อประชุมหารือ และวางแผน การสร้างแนวทางเพื่อนำไปปฏิบัติจริงในกลุ่มเป้าหมายต่อไป โดยในขั้นตอนนี้จะมีความสำคัญเนื่องจาก สมาชิกในกลุ่มเองจะทราบกำหนดการทำงาน และปฏิทินชุมชนของตนเอง ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดการนัดหมายซ้ำซ้อนกับช่วงเวลาที่ทีมงานหรือเทศบาลต่างๆ ของชุมชน

6) ดำเนินการสร้างรูปแบบการให้ความรู้ทางด้านโภชนาการ ระหว่างกลุ่มเป้าหมาย และนิสิตหลักสูตรโภชนาการและการกำหนดอาหาร ในการบริการวิชาการแก่ชุมชนในโครงการโภชนาการชุมชน โดยบูรณาการในรายวิชาโภชนาการชุมชน และการให้คำปรึกษาด้านโภชนาการ

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินประสิทธิผลของนวัตกรรมกระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนด้านโภชนาการกับภาวะสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจำปาหวาย ประกอบด้วย

1) การประเมินภาวะโภชนาการของชุมชน เช่น การวัดองค์ประกอบร่างกาย การวัดสัดส่วนร่างกาย การสอบถามการบริโภคอาหาร และการประเมินความรู้ด้านโภชนาการของ อสม.

2) การประเมินทักษะการให้คำปรึกษาในที่สาธารณะของนิสิต

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนาในการอธิบายข้อมูลทั่วไป พลังงาน และสารอาหารที่ได้รับ และค่าการวัดสัดส่วนร่างกาย ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency), ร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean), และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยองค์ประกอบร่างกาย สัดส่วนร่างกาย การบริโภคอาหารและความรู้ของ อสม. ด้วยสถิติ paired t-test ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% $p\text{-value} \leq 0.05$ วิเคราะห์สถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS Version 26

ผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 กระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนด้านโภชนาการ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้นำหลักการวินิจฉัยอนามัยชุมชนตามแนวคิดของ Haglund BJ, 1988 ร่วมกับการบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การเตรียมความพร้อมของชุมชน
- 2) การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น และสำรวจปัญหาด้านโภชนาการของชุมชนก่อนเริ่มกิจกรรม (Pre-Nutrition Assessment)
- 3) การวินิจฉัยปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (Nutrition Diagnosis)
- 4) การชี้แจงข้อมูล สะท้อนข้อมูลสุขภาพ
- 5) การจัดเตรียมกลุ่มและดำเนินการสร้างรูปแบบการให้ความรู้ทางด้านโภชนาการ
- 6) การประเมินภาวะโภชนาการหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม (Post-Nutrition Assessment)

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อมของชุมชน

เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนการจัดกิจกรรม เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายคืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจำปาหวาย 13 หมู่บ้านได้เข้าใจที่มา และวัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม รวมถึงทำให้ทราบแนวทางการปฏิบัติตัว และการนัดหมายเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ซึ่งการเตรียมความพร้อมของชุมชนนี้ได้จัดขึ้น ณ อาคารอเนกประสงค์องค์การบริหารส่วนตำบลจำปาหวาย อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ภาพ 1 การเตรียมความพร้อมของชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น และสำรวจปัญหาด้านโภชนาการของชุมชนก่อนเริ่มกิจกรรม (Pre-Nutrition Assessment)

การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนและกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยข้อมูลทุติยภูมิ (ขอข้อมูลจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลจำปาศาย) และเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจำปาศาย (อสม.) รวมถึงการประเมินภาวะโภชนาการของ อสม. เช่น การวัดองค์ประกอบร่างกาย การวัดสัดส่วนร่างกาย การสอบถามการบริโภคอาหาร และการประเมินความรู้ด้านโภชนาการ โดยนิสิตหลักสูตรโภชนาการและการกำหนดอาหารชั้นปีที่ 3

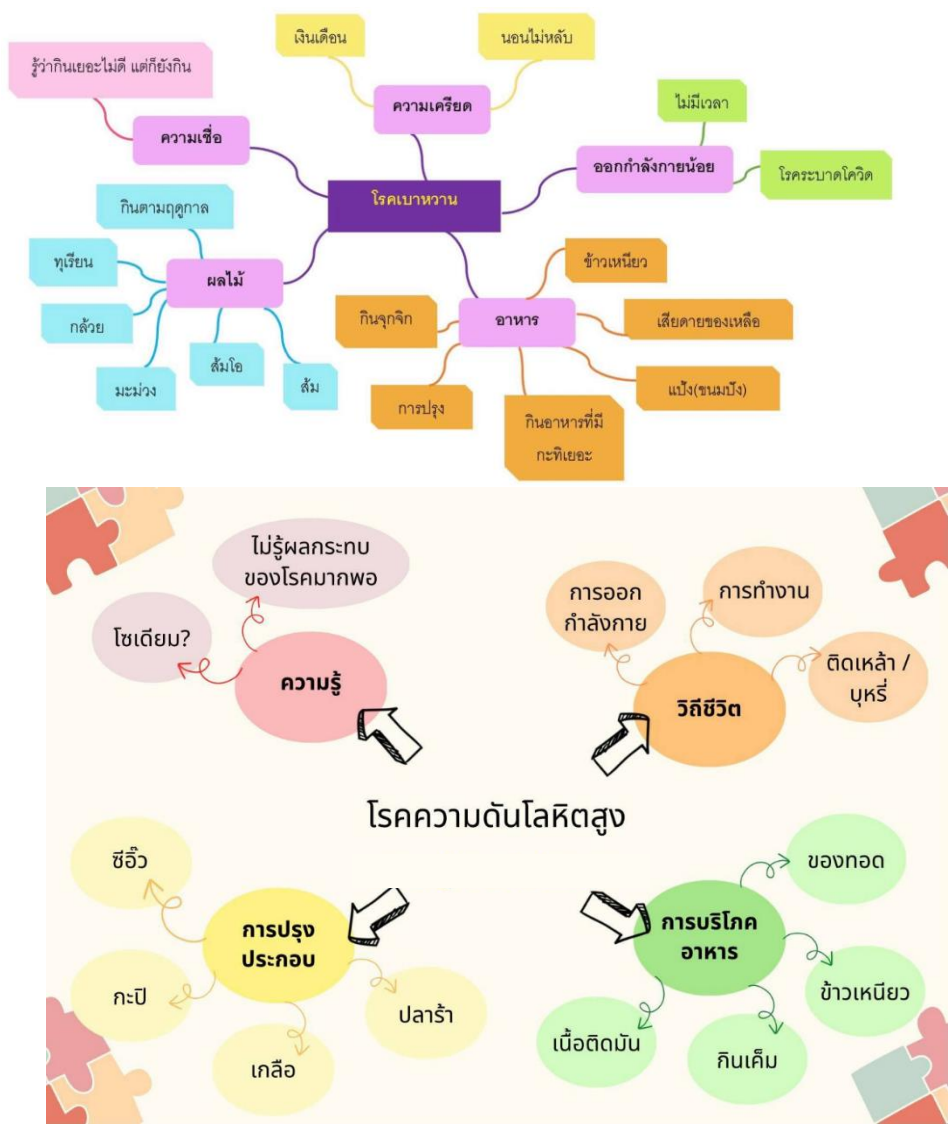
ภาพ 2 การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น และสำรวจปัญหาด้านโภชนาการของชุมชนก่อนเริ่มกิจกรรม (Pre-Nutrition Assessment)

ขั้นตอนที่ 3 การวินิจฉัยปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (Nutrition Diagnosis)

กระบวนการวินิจฉัยปัญหาด้านโภชนาการและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (Nutrition Diagnosis) จะดำเนินการภายหลังที่เก็บข้อมูลจากขั้นตอนที่ 2 เรียบร้อยแล้ว โดยนิสิตหลักสูตรโภชนาการ และการกำหนดอาหารชั้นปีที่ 3 จะนำผลการเก็บข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 นำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ เพื่อจัดระเบียบ และจำแนกเป็นหมวดหมู่ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ในรูปแบบร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 นำผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลมาหาปัญหาของชุมชน โดยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ มาเปรียบเทียบ และแปลผลว่าชุมชนมีปัญหาอะไร ซึ่งพิจารณาจากการเกิดโรค และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการเป็นโรค เช่น อัตราการป่วย อัตราการตาย พิจารณาภาวะเสี่ยง หรือปัจจัยเสี่ยงต่างๆที่อาจก่อให้เกิดโรค ด้วยการเขียนโยงใยแห่งสาเหตุ (web of causation)

ภาพ 3 โยงใยแห่งสาเหตุ (web of causation)

ขั้นตอนที่ 3 จัดลำดับความสำคัญของปัญหา (priority setting) เนื่องจากปัญหาสุขภาพชุมชนมักมีหลายปัญหา ในการแก้ไขปัญหานั้นไม่สามารถแก้ไขทุกปัญหาได้พร้อมกัน เพราะแต่ละปัญหามีสาเหตุและความซับซ้อนแตกต่างกัน จึงมีความจำเป็นต้องจัดลำดับความสำคัญตามความจำเป็นก่อนหลัง และแก้ไขไปตามความจำเป็นเหล่านั้น ในครั้งนี้ได้การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาด้วยวิธีของภาควิชาบริหารสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ข้อ คือขนาดของปัญหา, ความรุนแรงของปัญหา, ความยากง่ายในการแก้ปัญหา และความสนใจหรือความตระหนักของชุมชนที่มีต่อปัญหานั้น ซึ่งข้อมูลที่มีอยู่นิสิตจะสามารถนำมาพิจารณาได้เพียง 3 องค์เท่านั้น คือ ขนาดของปัญหา, ความรุนแรงของปัญหา, ความยากง่ายในการ แต่องค์ประกอบสุดท้ายนิตจะต้องนำไปสะท้อนคืนให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้รับทราบก่อน ถึงจะสามารถประเมินความสนใจหรือความตระหนักของชุมชนที่มีต่อปัญหานั้นได้ ซึ่งจะเป็นการตัดสินใจร่วมกันกับกลุ่มเป้าหมายในชุมชน

สรุปปัญหาด้านโภชนาการที่พบในกลุ่มเป้าหมาย

1. มีระดับความดันโลหิตสูงเนื่องจากรับประทานอาหารที่มีโซเดียมสูง เช่น ซีอิ๊วขาว น้ำปลา สังเกตได้จากค่าความดันโลหิตมากกว่า 120/80 มิลลิเมตรปรอท (ความดันโลหิต 133/83 มิลลิเมตรปรอท) ร่วมกับการได้รับโซเดียมจากอาหารมากกว่า 2400 มิลลิกรัม/วัน (ปริมาณโซเดียมที่บริโภค 3,125.48 มิลลิกรัม)
2. ได้รับพลังงานจากน้ำตาลเกินกว่าความต้องการของร่างกาย เนื่องจาก การบริโภคอาหารที่มีน้ำตาลเป็นส่วนประกอบเป็นจำนวนมาก สังเกตได้จากการสอบถามการรับประทานอาหารย้อนหลัง 24 ชั่วโมง เทียบกับค่าคำแนะนำการบริโภคอาหารสำหรับคนไทย (RDA) ได้ค่าเฉลี่ยน้ำตาลมากกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 24 กรัม (น้ำตาลที่บริโภค 30.89 กรัม)
3. น้ำหนักตัวมากกว่าเกณฑ์มาตรฐาน เนื่องจากการรับประทานอาหารที่มีน้ำตาลสูง สังเกตได้จากค่าดัชนีมวลกายมากกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 18.5-22.9 กิโลกรัม/เมตร² (ค่าดัชนีมวลกาย 24.38 กิโลกรัม/เมตร²)
4. ไขมันสะสมในร่างกายสูง เนื่องจากชอบรับประทานเนื้อสัตว์ติดมัน เช่น หมูสามชั้น หนังไก่ สังเกตได้จาก เปอร์เซนต์ไขมันในร่างกายมากกว่า 30% (มีไขมันในร่างกาย 33.92%) ร่วมกับมีเส้นรอบเอวเกิน 80 เซนติเมตร (มีเส้นรอบเอว 83.89 เซนติเมตร)

ภาพ 4 การวินิจฉัยปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (Nutrition Diagnosis)

ขั้นตอนที่ 4 การชี้แจงข้อมูล สะท้อนข้อมูลสุขภาพ

เมื่อนิสิตระบุปัญหาได้แล้วจากขั้นตอนที่ 3 นิสิตจะนำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวนำเสนอให้กับกลุ่มเป้าหมายในชุมชน (อสม.) ซึ่งเป็นหลักการสะท้อนข้อมูล เพื่อให้ชุมชนได้ทราบ ตระหนัก และมองเห็นปัญหาร่วมกัน เป็นมิติเดียวกันและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community participation) ซึ่งในขั้นตอนนี้ นิสิตจะสอบถามกลุ่มเป้าหมายว่ามีความต้องการแก้ไขปัญหาด้านใดมากที่สุด เพื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ในองค์ประกอบที่ 4 คือความสนใจหรือความตระหนักของชุมชนที่มีต่อปัญหานั้น พร้อมกับรวมผลคะแนนที่ได้ในทุกปัญหา และหารือร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในชุมชน (อสม.) ว่าปัญหาใดที่มีความสำคัญและต้องการแก้ไขมากที่สุด ประกอบกับเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่กลุ่มเป้าหมายในชุมชน (อสม.) ต้องการทำ เช่น ให้ความรู้ หรือจัดกิจกรรมอย่างไร

สรุปปัญหาด้านโภชนาการที่กลุ่มเป้าหมายในชุมชน (อสม.) ต้องการแก้ไข ลำดับที่ 1 คือ ความดันโลหิตสูง และการบริโภคอาหารโซเดียมสูง

กิจกรรมที่กลุ่มเป้าหมายเสนอ

- 1) การให้ความรู้เรื่องแหล่งของโซเดียม และปริมาณที่สามารถรับประทานได้
- 2) การให้ความรู้พลังงานและสารอาหารที่ควรได้รับต่อวัน และธงโภชนาการ
- 3) กิจกรรมการเคลื่อนไหวตามเพลง
- 4) สื่อ/แผ่นพับให้ความรู้ด้านโภชนาการ

ภาพ 5 การชี้แจงข้อมูล สะท้อนข้อมูลสุขภาพ

ขั้นตอนที่ 5 การจัดเตรียมกลุ่มและดำเนินการสร้างรูปแบบการให้ความรู้ทางด้านโภชนาการ

เมื่อนิสิตได้แนวทางการจัดกิจกรรมร่วมกับกลุ่มเป้าหมายแล้ว นิสิตจะต้องมาวางแผนจัดทำโครงการให้ความรู้ทางด้านโภชนาการระหว่างกลุ่มเป้าหมาย โดยบูรณาการในรายวิชาโภชนาการชุมชน และการให้คำปรึกษาด้านโภชนาการ จำนวน 1 ครั้ง ซึ่งกิจกรรมที่ทำนั้นจะดำเนินการ ณ อาคารอเนกประสงค์องค์การบริหารส่วนตำบลจำป่าหวาย อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ซึ่งกิจกรรมประกอบด้วย

- 1) “กิจกรรมให้ความรู้แยกได้ ให้เลย” เป็นกิจกรรมการเล่นเกมที่ให้ความรู้ด้านโภชนาการแก่ อสม. โดยเป็นกิจกรรมที่เน้นให้ความรู้ในเรื่องปริมาณโซเดียมในเครื่องปรุงเพื่อสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและลดความเสี่ยงในการเกิดโรคความโลหิตสูงและโรคไต ซึ่งสื่อที่ใช้จัดกิจกรรมกับชุมชนคือ รูปภาพเครื่องปรุงอาหารที่เป็นแหล่งของโซเดียมและอุปกรณ์ช้อนชากับช้อนโต๊ะ เพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงขนาดที่ใช้ในการตักปรุงประกอบอาหาร อีกทั้งยังมีรูปภาพแสดงปริมาณโซเดียมของเครื่องปรุงแต่ละชนิดที่มีรูปจำนวนช้อนให้เห็นว่าเครื่องปรุงชนิดนั้น ในหนึ่งวันควรบริโภคกี่ช้อน
- 2) “ธงโภชนาการพาเพลิน” เป็นกิจกรรมให้ความรู้แก่ อสม. เรื่องการรับประทานอาหารตามสัดส่วนของธงโภชนาการ หลังการให้ความรู้เสร็จจะแจกรูปภาพอาหารแบบสุ่มให้แก่ อสม. และให้อสม. มาติดที่ธงโภชนาการ จากนั้นเฉลยว่าที่ติดรูปอาหารไปในธงว่าถูกหรือผิด นับคะแนน กลุ่มที่ได้คะแนนมากที่สุดเป็นผู้ชนะ และได้รับรางวัล สื่อที่ใช้คือธงโภชนาการ และรูปวัตถุดิบที่เป็นส่วนประกอบของอาหาร
- 3) “ออกกำลังกายฉบับน่ารัก” เป็นกิจกรรมการเต้นออกกำลังกายร่วมสมัยกับการเต้นรำวง และได้คิดท่าทางการออกกำลังกายที่เหมาะสมสำหรับคนที่มีความดันโลหิตสูงหรือโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เสริมด้วยท่ารำวงต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความสนุกสนาน ใช้เพลงที่มีจังหวะปานกลาง มีการนับทำให้เข้ากับจังหวะของเพลง

โรคความดันโลหิตสูง (Hypertension)

ความดันโลหิต เป็นแรงที่ภายในของหลอดเลือดแดง เกิดจากหัวใจบีบและคลายตัวเป็นจังหวะ เพื่อให้เลือดไหลไปถึงอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย

- ความดัน คือ ความดัน

เลือดขณะที่หัวใจบีบตัว

- ความดันตัวล่าง คือ ความดันเลือดขณะที่หัวใจคลายตัว

ค่าความดันโลหิต จะเปลี่ยนแปลงตามการออกกำลังกาย อาหาร อารมณ์และกิจกรรมต่างๆในชีวิต

ความดันโลหิตสูง คือ ภาวะที่ตรวจพบ

ความดันโลหิตอยู่ในระดับตั้งแต่ 140/90 มม.ปรอท

อาการของโรคความดันโลหิตสูง

ส่วนใหญ่วินิจฉัยโรคความดันโลหิตสูง มักจะไม่มีอาการ ที่จำเพาะชัดเจน แต่อาจพบอาการ ดังนี้ ปวดศีรษะรุนแรง บริเวณท้ายทอย จะเป็นช่่งง้ำ คลื่นไส้ อาเจียน ใจสั่น เหนื่อยง่าย

ปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดโรคความดันโลหิตสูง

1. ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 90-95 มักไม่ทราบสาเหตุแน่ชัด อาจมีสาเหตุของกรรมพันธุ์ร่วมกับปัจจัยอื่นๆจากสภาพแวดล้อม เช่น รับประทานอาหารเค็มมาก ความเครียด และความเครียด เป็นต้น
2. ส่วนผู้ป่วยร้อยละ 5-10 จะพบสาเหตุ เช่น โรคความดันโลหิตสูงในหญิงตั้งครรภ์ โรคของหลอดเลือด หรือจากยาบางชนิดเช่น ยาคุมกำเนิด

ปริมาณโซเดียมในเครื่องปรุงและอาหาร

อาหาร	ปริมาณ	โซเดียม (มิลลิกรัม)
เกลือ	1 ช้อนชา	2,000
ผงปรุงรส	1 ช้อนชา	960
ผงชูรส	1 ช้อนชา	600
น้ำปลา	1 ช้อนชา	400
ซีอิ๊วขาว	1 ช้อนชา	400
ซอสปรุงรส	1 ช้อนชา	400
ซอสหอยนางรม	1 ช้อนโต๊ะ	450
แกงหัวปลี	100	681
แกงผักปลัง	100	325
แกงหน่อ	100	360
แกงผักเสี้ยน	100	473.3
แกงเลียง	100	417.2

ภาพ 6 สื่อการสอนในการจัดกิจกรรมให้ความรู้

ภาพ 7 บรรยากาศการจัดกิจกรรมให้กับกลุ่มเป้าหมาย (อสม.)

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินภาวะโภชนาการหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม (Post-Nutrition Assessment)

ภายหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมได้ทำการประเมินผลการดำเนินโครงการ ประกอบด้วย

- 1) การประเมินภาวะโภชนาการของชุมชน เช่น การวัดองค์ประกอบร่างกาย การวัดสัดส่วนร่างกาย การสอบถามการบริโภคอาหาร และการประเมินความรู้ด้านโภชนาการของ อสม.
- 2) การประเมินทักษะการให้คำปรึกษาในที่สาธารณะของนิสิต นำผลการเก็บข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ และสรุปผลต่อไป

ภาพ 8 การประเมินภาวะโภชนาการหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม (Post-Nutrition Assessment)

ส่วนที่ 2 ประสิทธิภาพของกระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนด้านโภชนาการกับภาวะสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจำปาหวาย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจำปาหวาย จำนวน 13 หมู่บ้าน (26 คน) ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 100 มีค่าเฉลี่ยอายุ 56 ± 5.32 ปี มีเชื้อชาติไทย และสัญชาติไทย สถานภาพสมรสร้อยละ 76.9 โสดร้อยละ 15.4 และหย่าร้างร้อยละ 3.8 วุฒิการศึกษาาระดับประถมศึกษา

ร้อยละ 65.4 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร และมีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 5,000 บาท/เดือน ร้อยละ 88.5 เป็นผู้ที่ไม่มีปัญหาสุขภาพร้อยละ 57.7 และมีปัญหาสุขภาพร้อยละ 42.3 ประกอบด้วยมีโรคประจำตัว 1 โรค (ความดันโลหิตสูง, เบาหวาน, ไขมันในเลือดสูง) ร้อยละ 72.7 และมีโรคประจำตัว 3 โรค (ความดันโลหิตสูง/เบาหวาน/ไขมันในเลือดสูง) ร้อยละ 18.2 โรคประจำตัว 2 โรค (ความดันโลหิตสูงและเบาหวาน, ความดันโลหิตสูงและไขมันในเลือดสูง, เบาหวานและไขมันในเลือดสูง) ร้อยละ 9.1 และ ออกกำลังกาย 1-2 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 42.3 แสดงดังตารางที่ 1

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมายจำนวน (N) 26 คน

ข้อมูลพื้นฐาน	รายละเอียด	ทั้งหมด 26 คน N (%)
เพศ	หญิง	26 (100)
อายุ**	ค่าเฉลี่ยอายุ (ปี) ± SD	56 ± 5.92
เชื้อชาติ	ไทย	26 (100)
สัญชาติ	ไทย	26 (100)
สถานะ	โสด	4 (15.4)
	สมรส	20 (76.9)
	หย่าร้าง	1 (3.8)
อาชีพ	เกษตรกร	23 (88.5)
	ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว	1 (3.8)
	รับจ้างทั่วไป	2 (7.7)
รายได้/เดือน	ไม่มีรายได้	1 (3.8)
	น้อยกว่า 5,000 บาท	23 (88.5)
	5,000-10,000 บาท	2 (7.7)
โรคประจำตัว	ไม่มี	15 (57.7)
	มี	11 (42.3)
	โรคประจำตัว 1 โรค	8 (72.7)
	โรคประจำตัว 2 โรค	1 (9.1)
	โรคประจำตัว 3 โรค	2 (18.2)
การแพ้อาหาร	ไม่มี	26 (100)
	มี	0
วุฒิการศึกษา	ประถมศึกษา	17 (65.4)
	มัธยมศึกษา	4 (15.4)
	กศน.	4 (15.4)
	ปริญญาตรี ขึ้นไป	1 (3.8)
การออกกำลังกาย	ไม่ออกกำลังกาย	1 (3.8)
	1-2 ครั้ง/สัปดาห์	11 (42.3)
	3-5 ครั้ง/สัปดาห์	8 (30.8)
	ทุกวัน	6 (23.1)

ข้อมูลการบริโภคอาหาร

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลด้านการบริโภคอาหารของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจำป่าหวายเปรียบเทียบระหว่างก่อน-หลังการใช้กระบวนการวิจัยอนามัยชุมชนด้านโภชนาการพบว่า ภายหลังจากกลุ่มเป้าหมายได้เข้าร่วมกิจกรรมมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารดีขึ้น เช่น ส่วนใหญ่บริโภคอาหารครบ 3 มื้อ ร้อยละ 100 รับประทานอาหารกลุ่มผัก-ทอดลดลง และบริโภคอาหารประเภทแกงเพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม กลับพบว่ารสชาติอาหารที่ชอบยังคงเป็นรสเค็มร้อยละ 27.6 เช่นเดียวกับเครื่องปรุงที่ใช้ส่วนใหญ่ใช้น้ำปลา กะปิและปลาร้า ร้อยละ 14.3, 12.1 และ 8.8 ตามลำดับแสดงดังตารางที่ 2

ตาราง 2 ข้อมูลการบริโภคอาหารของกลุ่มเป้าหมาย 26 คน

ข้อมูลการบริโภคอาหาร	รายละเอียด	ก่อน	หลัง
		N (%)	N (%)
จำนวนมื้อของการบริโภคอาหาร	3 มื้อ	22 (84.6)	26 (100)
	2 มื้อ	3 (11.5)	0
	1 มื้อ	1 (3.8)	0
ประเภทอาหารที่ชอบ	ผัด	8 (11.4)	10 (12.7)
	ทอด	11 (15.7)	10 (12.7)
	ต้ม	11 (15.7)	15 (19.0)
	แกง	12 (17.1)	17 (21.5)
	นึ่ง	12 (17.1)	16 (20.3)
	ปิ้ง/ย่าง	8 (11.4)	7 (8.9)
	ตุ๋น	8 (11.4)	4 (5.1)
รสชาติอาหารที่ชอบ	เปรี้ยว	9 (15.3)	2 (3.4)
	เผ็ด	12 (20.3)	9 (15.5)
	มัน	13 (22.0)	15 (27.6)
	หวาน	13 (22.0)	15 (25.9)
	เค็ม	12 (20.3)	16 (27.6)
	เครื่องปรุงที่ใช้	น้ำตาล	14 (15.9)
เกลือ	14 (15.9)	10 (11.0)	
น้ำปลา	10 (11.4)	13 (14.3)	
ปลาร้า	6 (6.8)	8 (8.8)	
กะปิ	9 (10.2)	11 (12.1)	
ซีอิ๊วขาว	11 (12.5)	10 (11.0)	
ผงชูรส	11 (12.5)	11 (12.1)	
ผงปรุงรส	13 (14.8)	11 (12.1)	

ข้อมูลการวัดสัดส่วนร่างกายและวิเคราะห์หาองค์ประกอบร่างกายของกลุ่มเป้าหมาย

จากการวัดสัดส่วนร่างกายและวิเคราะห์หาองค์ประกอบร่างกายของกลุ่มเป้าหมายด้วยเครื่องวัดองค์ประกอบร่างกาย (BIA) เปรียบเทียบก่อนและหลังการใช้กระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนด้านโภชนาการ พบว่าเส้นรอบพุง ระดับความดันโลหิต และระดับไขมันในร่างกายมีแนวโน้มลดลง แต่ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ข้อมูลการวัดสัดส่วนร่างกายและวิเคราะห์หาองค์ประกอบมวลร่างกายของกลุ่มเป้าหมายจำนวน (N) 26 คน

ข้อมูลพื้นฐาน	ก่อน	หลัง	p-value
เส้นรอบพุง (cm) (ค่าปกติ ≤ 80 cm.)	83.89 $\pm$ 9.03	81.90 $\pm$ 9.19	0.30
เส้นรอบพุง (cm)/ เส้นรอบสะโพก (cm) (ค่าปกติ ≤ 0.8)	0.87 $\pm$ 0.09	0.88 $\pm$ 0.11	0.78
ค่าความดันโลหิต Blood Pressure (mmHg) (ค่าปกติ $< 120/80$)			
Systolic blood pressure	132.77 $\pm$ 16.96	130.42 $\pm$ 16.14	0.57
Diastolic blood pressure	83.08 $\pm$ 9.96	81.31 $\pm$ 8.46	0.48
ดัชนีมวลกาย (kg/m ²) (ค่าปกติ 18.5 - 22.9)	24.38 $\pm$ 2.91	24.23 $\pm$ 2.92	0.77
% Body Fat Normal value (ค่าปกติ 20-30%)	33.92 $\pm$ 3.88	32.70 $\pm$ 4.74	0.16
Visceral fat level (%) (ค่าปกติ 0.5 - 9.5)	7.79 $\pm$ 3.18	8.79 $\pm$ 5.63	0.45
Subcutaneous Fat for whole body (ค่าปกติ 23.0-33.9%)	28.66 $\pm$ 3.89	28.15 $\pm$ 3.99	0.53
Skeletal muscle for whole body (ค่าปกติ 24.1 - 30.1)	23.08 $\pm$ 2.01	23.28 $\pm$ 1.65	0.62

ข้อมูลพลังงานและสารอาหารที่ได้จากการสอบถามอาหารย้อนหลัง 24 ชั่วโมงและคำแนะนำการบริโภคอาหารสำหรับคนไทย (RDA)

จากการสอบถามการบริโภคอาหารด้วยแบบสอบถามอาหารย้อนหลัง 24 ชั่วโมง ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจำปาหวายพบว่าค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพลังงานที่ได้รับจากอาหารเพิ่มขึ้นจากเดิมแต่ยังต่ำกว่าเกณฑ์คำแนะนำการบริโภคอาหารสำหรับคนไทย (RDA) 1,246.56 $\pm$ 773.40 กิโลแคลอรี/วัน คิดเป็นพลังงานจากคาร์โบไฮเดรต 176.38 $\pm$ 149.19 กรัม, โปรตีนมีค่าเฉลี่ย 60.06 $\pm$ 41.29 กรัม (ได้รับเพิ่มขึ้นจากเดิม และเกินเกณฑ์มาตรฐานเล็กน้อย) และไขมันมีค่าเฉลี่ย 31.75 $\pm$ 29.92 กรัม โดยพบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของวิตามินและเกลือแร่ที่ได้รับเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติดังต่อไปนี้ วิตามินเอมีค่าเฉลี่ย 287.72 $\pm$ 209.07 RAE ($p < 0.05$) วิตามินบี1 มีค่าเฉลี่ย 0.74 $\pm$ 0.42 มิลลิกรัม วิตามินบี2 มีค่าเฉลี่ย 1.10 $\pm$ 0.71 มิลลิกรัม วิตามินบี3 มีค่าเฉลี่ย 12.69 $\pm$ 6.48 มิลลิกรัม ($p < 0.05$) แคลเซียมมีค่าเฉลี่ย 458.31 $\pm$ 315.76 มิลลิกรัม ธาตุเหล็ก 11.34 $\pm$ 7.56 มิลลิกรัม ($p < 0.05$) และเส้นใยอาหารมีค่าเฉลี่ย 11.79 $\pm$ 7.45 กรัม ($p < 0.05$) และมีแนวโน้มการได้รับโซเดียม และน้ำตาลลดลง (โซเดียมมีค่าเฉลี่ย

2,532.70 ± 1,516.19 มิลลิกรัม และน้ำตาลมีค่าเฉลี่ย 26.88 ± 21.77) ในขณะที่ได้รับคอเลสเตอรอลลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คอเลสเตอรอลมีค่าเฉลี่ย 217.68 ± 155.97 มิลลิกรัม แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ข้อมูลเปรียบเทียบพลังงานและสารอาหารที่ได้จากการสอบถามอาหารย้อนหลัง 24 ชั่วโมงและคำแนะนำการบริโภคอาหารสำหรับคนไทย (RDA) จำนวน 23 คน

รายการ	ก่อน Mean ± SD	หลัง Mean ± SD	RDA	p-value
พลังงานและสารอาหารที่ให้พลังงาน				
พลังงานที่ได้รับจากอาหาร (Kcal)	932.02 ± 534.92	1,246.56 ± 773.40	1,600-2,000	0.11
คาร์โบไฮเดรต (g)	132.75 ± 80.37	176.38 ± 149.19	300	0.23
โปรตีน (g)	44.89 ± 31.76	60.06 ± 41.29	50	0.14
ไขมัน (g)	24.25 ± 18.97	31.75 ± 29.92	65	0.26
วิตามินและเกลือแร่				
วิตามินเอ (RAE)	197.39 ± 166.79	287.72 ± 209.07	800	0.05
วิตามินบี1 (mg)	0.86 ± 0.50	0.74 ± 0.42	1.5	0.36
วิตามินบี2 (mg)	0.88 ± 0.62	1.10 ± 0.71	1.7	0.26
วิตามินบี 3 (mg)	8.62 ± 4.15	12.69 ± 6.48	20	< 0.01
แคลเซียม (mg)	337.21 ± 295.52	458.31 ± 315.76	800	0.17
ธาตุเหล็ก (mg)	7.01 ± 4.18	11.34 ± 7.56	15	0.01
โซเดียม (mg)	3,125.48 ± 1,795.13	2,532.70 ± 1,516.19	2,400	0.13
สารอาหารอื่นๆ				
เส้นใยอาหาร (g)	6.79 ± 4.12	11.79 ± 7.45	25	0.02
น้ำตาล (g)	30.89 ± 14.69	26.88 ± 21.77	24	0.36
คอเลสเตอรอล (mg)	320.75 ± 110.81	217.68 ± 155.97	300	0.02

ความรู้ด้านโภชนาการของกลุ่มเป้าหมาย

การประเมินความรู้ด้านโภชนาการของกลุ่มเป้าหมายประเมินจากคะแนนที่ตอบถูกและนำมาหาเป็นร้อยละเพื่อจัดกลุ่มตามเกณฑ์ความรู้ ดังนี้ 1) คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 60 มีความรู้อยู่ในระดับต่ำ 2) คะแนนร้อยละ 60-79 มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง 3) คะแนนร้อยละ 80 ขึ้นไป มีความรู้อยู่ในระดับสูง จากการสัมภาษณ์เพื่อประเมินความรู้ด้านโภชนาการของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจำปาหวายภายหลังการใช้กระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนด้านโภชนาการพบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความรู้ด้านโภชนาการในระดับสูง ซึ่งโดยเฉลี่ยตอบถูกมากกว่า ร้อยละ 80 แสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ระดับการประเมินความรู้ด้านโภชนาการของกลุ่มเป้าหมายจำนวน 23 คน

คะแนนความรู้	ก่อน	หลัง	p-value
ค่าเฉลี่ย ± SD	9.15 ± 2.07	9.42 ± 0.76	0.56
ระดับ N(%)			
ระดับต่ำ	1 (3.8)	0	-
ระดับปานกลาง	1 (3.8)	0	-
ระดับสูง	24 (92.3)	26 (100)	-

สรุปผลและอภิปรายผล

การใช้กระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนด้านโภชนาการร่วมกับแนวคิดการมีส่วนร่วมในกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการเป็นผู้นำการดำเนินงานพัฒนาสุขภาพอนามัย และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน โดยมีกิจกรรมภายใต้กระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชน คือ การสำรวจ/วิเคราะห์ปัญหาด้านโภชนาการ การประเมินภาวะโภชนาการ การสะท้อนปัญหาด้านโภชนาการ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา จนนำไปสู่การวางแผนแก้ไขปัญหาด้านโภชนาการของชุมชนด้วยการจัดกิจกรรมให้ความรู้ด้านโภชนาการ และโภชนบำบัด เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีองค์ความรู้ด้านโภชนาการและโภชนบำบัดเพิ่มขึ้น จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร และการเปลี่ยนแปลงทางด้านสุขภาพ

ด้านความรู้ทางโภชนาการ ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มเป้าหมายจากเดิมที่มีความรู้ทางด้านโภชนาการในระดับสูงอยู่แล้ว การเพิ่มเติมความรู้ส่วนอื่นๆจะทำให้ อสม. เข้าใจและสามารถนำไปปรับใช้ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิสา ปัญญา, 2564 ได้พัฒนารูปแบบตำบลจัดการคุณภาพชีวิต โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมพันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่ประยุกต์ใช้หลักการวางแผนเชิงพุทธตามหลักอริยะสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) มาใช้สร้างการมีส่วนร่วม และได้จัดกิจกรรมพัฒนาความรู้สำหรับแกนนำ กลุ่มเสียง และกลุ่มผู้ป่วยโรคเบาหวาน และโรคความดันโลหิตสูง พบว่าแกนนำ/กลุ่มเสียงและผู้ป่วยมีความรู้ที่ถูกต้องเพิ่มขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของประสพ สารสมศรี (2557) พบว่าการจัดการความรู้และการพัฒนาการดำเนินงานตำบลจัดการสุขภาพดีวิถีไทยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้แกนนำสุขภาพมีการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ และการมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกับการศึกษาของ วารุณี เปรมสิงห์(2562) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้หลังการพัฒนาที่สูงขึ้น ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตำบลจัดการสุขภาพโดยรวม พบว่าระดับการมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้นการพัฒนาให้คุณภาพชีวิตคนในชุมชนดีขึ้นได้จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน และสมประสงค์ ปิวโรสง (2555) ที่พบว่า การพัฒนาองค์การเครือข่ายจัดการสุขภาพของหมู่บ้านนั้น ต้องเกิดจากความร่วมมือทั้ง 3 ภาคส่วน คือ ภาครัฐ ภาคประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายได้เน้นการอบรมการจัดทำแผนการประชุม และการศึกษาดูงานเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของชุมชน และงานบริการสุขภาพที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้เอง

ด้านการวัดสัดส่วนร่างกาย และองค์ประกอบร่างกาย จากผลการศึกษาพบว่าน้ำหนักตัว และผลการวิเคราะห์องค์ประกอบร่างกายของกลุ่มเป้าหมายไม่พบการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) อาจเนื่องมาจากระยะเวลาในการเก็บข้อมูลที่สั้นเกินไป ทำให้ยังไม่พบการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ในขณะที่การประเมินพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารกลับพบว่ากลุ่มเป้าหมาย (อสม.) มีพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารที่ดีขึ้น เช่น ได้รับพลังงานและสารอาหารที่ให้พลังงาน, วิตามินและเกลือแร่ และสารอาหารอื่นๆ เพิ่มขึ้นใกล้เคียงกับคำแนะนำการบริโภคอาหารสำหรับคนไทย (RDA) ประกอบกับรับประทานอาหารที่เป็นแหล่งของการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังลดลง เช่น ปริมาณโซเดียม น้ำตาล และคอเลสเตอรอล ผลที่ได้อาจเป็นผลมาจากกลุ่มเป้าหมาย (อสม.) ได้รับความรู้ที่ถูกต้องเพิ่มขึ้นจึงทำให้สามารถนำไปปรับใช้กับการรับประทานอาหารของตนเองได้ ประกอบกับเกิดความตระหนัก และการรับรู้ความสามารถของตนเองในการบริโภคอาหาร ดังนั้นจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ ทวีศักดิ์ คำกลิ้ง และคณะ, 2556 พบว่าการรับรู้ความสามารถตนเองในการบริโภคอาหารของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละขั้นตอนการ

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกับแนวคิดของ Bandura, 1997 ที่ว่า ถ้าบุคคลสามารถรับรู้หรือมีความเชื่อในความสามารถของตนเอง โดยทราบว่าต้องทำอะไรบ้าง และเมื่อทำแล้วจะได้ผลลัพธ์ตามที่ตนคาดหวังไว้ บุคคลนั้นก็จะปฏิบัติ

ดังนั้นการใช้กระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนด้านโภชนาการในกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่เป็นตัวแทนในการนำความรู้ไปเผยแพร่ และดูแลคนในชุมชน จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่กระบวนการในการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขโดยรวมของชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งของการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการดำเนินงานไปประยุกต์ใช้

กระบวนการวินิจฉัยอนามัยชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มเป้าหมายอื่นๆได้ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นกลุ่มเปราะบาง หากได้รับการดูแลด้านสุขภาพ และโภชนาการอย่างดีจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานครั้งต่อไป

ควรเพิ่มระยะเวลา และความถี่ในการจัดกิจกรรมให้ความรู้ และควรมีการติดตามกลุ่ม อสม. ว่าได้มีการนำความรู้ทางด้านโภชนาการและโภชนบำบัดไปใช้ในงาน และคนในชุมชนอย่างไร

การนำผลการดำเนินงานไปใช้ประโยชน์

1) นายกองค้การบริหารส่วนตำบล/ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล นำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารโครงการ และแก้ไขปรับปรุง รวมไปถึงการจัดสรรงบประมาณ เพื่อพัฒนาการดำเนินโครงการด้านสุขภาพและโภชนาการ ให้มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่า และให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน

2) กลุ่ม อสม. สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน เพื่อวางแผนการดูแลคนในชุมชน

3) ประชาชน ได้รับประโยชน์ในด้านการดูแลทางด้านสุขภาพ และโภชนาการ เนื่องจากการบริหารงานของผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล และ อสม.มีประสิทธิผล

4) นิสิต และคณาจารย์ได้บูรณาการการเรียนการสอนวิชาโภชนาการชุมชน การให้คำปรึกษารวมถึงวิชาการจัดและบริการอาหารในการหาแนวทางแก้ไขทางด้านโภชนาการให้กับคนในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

Bandura, A. (1997). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*; 84(2), 191-215.

Haglund BJ. The community diagnosis concept--a theoretical framework for prevention in the health sector. *Scand J Prim Health Care Suppl.* 1988;1:11-21. PMID: 3227198.

- เดชา ทำดี และวิลาวัลย์ เตือนราษฎร์. การวินิจฉัยชุมชน และการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา. ในคิ
พร อึ้งวัฒนาและพรพรรณ ทรัพย์ไพบุลย์กิจ, บรรณาธิการ. การพยาบาลชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 1
เชียงใหม่: ครองช่างพริ้นท์ติ้งจำกัด; 2555. หน้า 89 – 104
- กิตดา ไกรนวัตร และรักชนก คชไกร. (2559). การพยาบาลชุมชน. กรุงเทพฯ: เอ็นพีเพรส.
- จริยาวัตร คบพยัคฆ์ และวนิดา ดุรงค์ฤทธิชัย. (2554). การพยาบาลอนามัยชุมชน: แนวคิด หลักการและ
การปฏิบัติการพยาบาล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฑทอง จำกัด.
- ทวิศักดิ์ คำกลิ้ง, มณีรัตน์ อีระวิวัฒน์ และนิรัตน์ อิมามิ. (2556). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับขั้นตอนการ
เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร ของผู้ที่มีอาการเมตาบอลิก ซินโดรม จังหวัดอุทัยธานี.
วารสารพยาบาลสาธารณสุข. 27(3): 27-40.
- ทิตยาวดี อินทรางกูร. (2564). การพยาบาลสุขภาพชุมชน :การแก้ไขปัญหาสุขภาพชุมชนด้วยกระบวนการ
พยาบาล. พิมพ์ครั้งที่ 1. บุรีรัมย์: เรวัตการพิมพ์.
- นิตา ปัญญา. (2564). การพัฒนารูปแบบตำบลจัดการคุณภาพชีวิตโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมป่อย
อำเภอราชไศล จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
สาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชัย ภาละกาล. (2557). การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ในกระบวนการดำเนินงานอนามัยชุมชน
บทเรียนในการนำทฤษฎีสู่การฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลในชุมชน. วารสารพยาบาล
กระทรวงสาธารณสุข. 24(1): 1-11.
- ประสพ สารสมัคร. (2557). การจัดการความรู้และการพัฒนาการดำเนินงานตำบลจัดการสุขภาพดีวิถีไทย
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลบ้านแดง อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี.
วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- วันสรุา เขาวนนิยม, ศิริพร จันท์ฉาย, สุนิศา แสงจันทร์ และพัชณา ใจดี. (2557). แบบแผนการบริโภค
อาหาร ภาวะโภชนาการ และปัจจัยขับเคลื่อนชุมชนผู้สูงอายุสุขภาพดี. รายงานวิจัยภาควิชา
พื้นฐานสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วารุณี เปรมสิงห์. (2562). การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานตำบลจัดการสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของ
ชุมชน. ตำบลหนองแขวง อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร. วิทยานิพนธ์ปริญญา
สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศิวพร อึ้งวัฒนา และรังสิยา นารินทร์. (2558). การพยาบาลชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: ครองช่างพ
ริ้นท์ติ้ง จำกัด.
- สมใจ วินิจกุล. (2552). อนามัยชุมชน: กระบวนการวินิจฉัยและการแก้ปัญหา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ:
บพิธการพิมพ์ จำกัด.
- สมประสงค์ ปิวโรสง. (2555). การพัฒนาการบริหารนโยบายสุขภาพของชุมชน กรณีศึกษาหมู่บ้านจัดการ
สุขภาพ อำเภอเมืองชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุมวิทยาการพยาบาล.
- สุพัตรา ศรีวณิชชากร. (2554). เสริมสร้างความเข้มแข็งครอบครัวและชุมชนในการจัดการสุขภาพ.
เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ เสริมสร้างความเข้มแข็งครอบครัวและชุมชนในการจัดการ

สุขภาพ 13-14 มกราคม 2554 ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร จัดโดย สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุวัฒนา เกิดม่วง, ศักดิกร สุวรรณเจริญ, นิสา จันทร์แสง, สุธานินทร์ สุธีประเสริฐ, ธนิษฐา ทองนาค, วสันต์ ปิ่นวิเศษ และคณะ (2559). ผลของการประยุกต์กระบวนการอนามัยชุมชน ร่วมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการควบคุมลู่กน้ำขุ่น. 17(2): 85-96.

หทัยชนก บัวเจริญ. (2557). เอกสารประกอบการสอนรายวิชาพยาบาลชุมชน: กระบวนการพยาบาลในการพยาบาลอนามัยชุมชน การประเมินภาวะสุขภาพชุมชน. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

ภาคผนวก แบบสัมภาษณ์ข้อมูลสุขภาพและการบริโภคอาหาร

วัตถุประสงค์: ใช้ในการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลด้านสุขภาพและการบริโภคอาหารในอสม.ณ ชุมชนจำป่าหวาย

ชื่อสกุล.....หมู่ที่.....บ้าน.....

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

ชื่อ- สกุล ..... อายุ ..... ปี

วัน/เดือน/ปีเกิด..... ค.ศ..... เพศ ชาย หญิง

เชื้อชาติ..... สัญชาติ..... สถานะ โสด สมรส หย่าร้าง
 อาชีพ เกษตรกร ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว ประมง
 รับจ้างทั่วไป ข้าราชการ/พนักงานของ พนักงานเอกชน/ลูกจ้าง
 รัฐ
 อื่นๆ.....

รายได้/เดือน ไม่มีรายได้ น้อยกว่า 5,000 บาท 5,000-10,000 บาท
 10,000-15,000 บาท 15,000 – 20,000 บาท มากกว่า 20,000 บาท

โรคประจำตัว/ปัญหาสุขภาพ

ไม่มี มี... ความดันโลหิตสูง เบาหวาน ไขมันในเลือดสูง
 โรคไตเรื้อรัง โรคหัวใจ อื่นๆ.....

การแพ้อาหาร ไม่มี มี โปรดระบุ.....

วุฒิการศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา กศน.
 ปวช./ปวส ปริญญาตรี ขึ้นไป อื่นๆ.....

ออกกำลังกาย ไม่ออกกำลังกาย 1-2 ครั้ง/ สัปดาห์ 3-5 ครั้ง/ สัปดาห์
 ทุกวัน

ตอนที่ 2 ข้อมูลการบริโภคอาหาร

- จำนวนมื้อของการบริโภค ..... มื้อ
- ประเภทอาหารที่ชอบ (✓ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ และเรียงลำดับเมนูอาหารที่บริโภคบ่อยที่สุด)
  - ผัด เมนู 1) ..... 2)..... 3).....
  - ทอด เมนู 1) ..... 2)..... 3).....
  - ต้ม เมนู 1) ..... 2)..... 3).....
  - แกง เมนู 1) ..... 2)..... 3).....
  - นึ่ง เมนู 1) ..... 2)..... 3).....
  - ปิ้ง/ย่าง เมนู 1) ..... 2)..... 3).....
  - ตุ่น เมนู 1) ..... 2)..... 3).....
- รสชาติอาหารที่ชอบ
 (เขียนหมายเลขเรียงลำดับความชอบ 3 = มากที่สุด 2 = ปานกลาง 1 = น้อย)
 เปรี้ยว เผ็ด มัน หวาน เค็ม

● การประกอบอาหาร

- ประกอบอาหารเองโดยมีผู้ประกอบการคือ.....
- ซื้อมาจาก.....
- อื่นๆ .....

● เครื่องปรุงรสในครัวเรือน

(เขียนหมายเลขเรียงลำดับความชอบ 3 = มากที่สุด 2 = ปานกลาง 1 = น้อย)
 (.....) น้ำตาล (.....) เกลือ (.....) น้ำปลา (.....) ปลาร้า
 (.....) กะปิ (.....) ซีอิ๊วขาว (.....) ผงชูรส (.....) ผงปรุงรส (คนอร์ รสดี) (.....)
 อื่นๆ.....

ตอนที่ 3 การวัดสัดส่วนร่างกาย (Anthropometry) และองค์ประกอบร่างกาย (Body composition)

รายการ	ค่าที่ได้
วัน/เดือน/ปี (ค.ศ.) เกิด	
ส่วนสูง (cm)	
เส้นรอบพุง (cm)	
เส้นรอบสะโพก (cm)	
Blood Pressure (mmHg)	
Bioelectrical Impedance Analysis (BIA)	
น้ำหนัก (kg)	
% ไขมันในร่างกาย	
ไขมันในช่องท้อง	
ดัชนีมวลกาย (kg/m ²)	
ไขมันใต้ผิวหนัง (Subcutaneous Fat)	
ทั้งร่างกาย (Whole Body)	
กล้ามเนื้อโครงร่าง (Skeleton muscle)	
ทั้งร่างกาย (Whole Body)	

ตอนที่ 4 การประเมินอาหารบริโภคของ อสม.

คำชี้แจง แบบสอบถามอาหารบริโภคย้อนหลัง 24 ชั่วโมง (24 hour dietary recall)

มื้ออาหาร	เวลา	ชื่อเมนูอาหาร	ส่วนประกอบ	ปริมาณ (ช้อนชา ช้อนกินข้าว หรือถ้วยตวง)

ตอนที่ 5 การประเมินความรู้ด้านโภชนาการของ อสม.

คำชี้แจง โปรดเติมเครื่องหมาย ✓ ในช่อง เพียงช่องเดียว

รายการ	คำตอบ	
	ใช่	ไม่ใช่
1. การรับประทานอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ เช่น ปลาจ่อม ปลาต้ม ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดพยาธิ		
2. การเก็บอาหารโดยการแช่แข็งเป็นเวลานานมีผลเสียต่อคุณค่าทางโภชนาการ		
3. การรับประทานอาหารรสเค็ม จะทำให้เสี่ยงต่อโรคความดันโลหิตสูง		
4. ถ้ารับประทานอาหารจำพวกแป้ง อย่างเป็นประจำ จะส่งผลให้เกิดการสะสมสารก่อมะเร็งในระยะยาว		
5. ในอาหารแปรรูป เช่น แหนม ไส้กรอก มีปริมาณโซเดียมสูง		
6. ควรดื่มน้ำ วันละ 6-8 แก้ว		
7. การดื่มนมเป็นประจำ มีส่วนช่วยเสริมสร้างกระดูกและฟันให้แข็งแรงได้		
8. ฉลากโภชนาการเป็นฉลากที่แสดงถึงปริมาณของสารอาหารในผลิตภัณฑ์นั้น ๆ		
9. อาหารปลอดภัยคืออาหารที่ปรุงสุก ปราศจากเชื้อโรค และสารเคมี		
10. การรับประทานอาหารหวาน มัน เสี่ยงต่อการเกิดโรคเบาหวาน		

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

INNOVATIVE LEARNING INSTITUTE
UNIVERSITY OF PHAYAO

โครงการแปรรูปขยะเปลือกผลไม้สู่ผลิตภัณฑ์หนังเทียม เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์แฟชั่นท้องถิ่น
พะเยา

Processing of fruit waste into artificial leather for develop Phayao local fashion products.

นางสาวปรีนาชนก เกษสุวรรณ

Miss Preeyachanok Ketsuwan

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ชั้นหน่วยงาน สถาบันที่สังกัด

บทคัดย่อ (หัวข้อตัวอักษร TH Sarabun New 16 pt. ตัวหนา)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในรูปแบบการRecycleตามแนวคิด BCG เป็นสิ่งสำคัญและเป็นแนวคิดหลักในการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน หลักสูตรศิลปะและการออกแบบให้มีความสำคัญกับการเรียนรู้นอกห้องเรียน คือการมอบประสบการณ์จริงให้กับผู้เรียนได้ทดลองฝึกปฏิบัติจริง ร่วมกับผู้ประกอบการในชุมชนในการนำวัสดุในชุมชนมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน และงานออกแบบให้เกิดประโยชน์สูงสุด

โดยได้นำองค์ความรู้ของสถาบันอุตสาหกรรมสิ่งทอ ทำให้เป็นประโยชน์ที่ตะเกิดขึ้นกับชุมชน และเป็นแบบอย่างให้กับนิสิต ด้านนวัตกรรมการRecycleฝัก ผลไม้ และพืช เป็นหนังเทียม อย่างมีมูลค่าเพิ่ม ตามแนวทาง Zero West ซึ่งได้ทดลองใช้ วัสดุพืชในชุมชน 3 ชนิดคือ พักทอง กล้วย และเยื่อกระดาษมาทดลองผสมเป็นหนังเทียม และทดลองตัดเย็บเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ประเภทกระเป๋าหนัง เย็บประกอบร่วมกับสิ่งทอในท้องถิ่นจาก ผู้ประกอบการ 3 กลุ่มที่เข้าร่วมบูรณาการโครงการ

คำสำคัญ:

Zero West : ชยะเท่ากับศูนย์

Vegan leather : หนังเทียมจากพืช

Circular-Green Economy: เศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว

ความสำคัญและที่มาของ

รายวิชาออกแบบเครื่องแต่งกาย หลักสูตรศิลปะและการออกแบบมีแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยเน้นการเรียนรู้อิงปัญหาท้องถิ่นด้านสิ่งทอและการประยุกต์ใช้องค์ความรู้เพื่อการออกแบบแฟชั่น ด้วยความตระหนักว่าจังหวัดพะเยามีความร่ำรวยทางวัฒนธรรม และผลิตภัณฑ์ชุมชนอันมีที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นหลากหลาย ในปัจจุบันมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ตามความต้องการ และกระแสของตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในรูปแบบการRecycleตามแนวคิด BCG เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการในชุมชนต้องเริ่มให้ความสำคัญ เพื่อการคงอยู่ของทรัพยากรลดต้นทุน และลดกระบวนการในการผลิตและการขนส่งวัตถุดิบ Carbon foot print

ผู้จัดทำโครงการได้ติดตามข่าวสารการพัฒนานวัตกรรมในการRecycleฝัก ผลไม้ และพืช ไปเป็นหนังเทียม โดยองค์ความรู้ของสถาบันอุตสาหกรรมสิ่งทอ ทำให้เป็นประโยชน์ที่ตะเกิดขึ้นกับชุมชน และเป็นแบบอย่างให้กับนิสิต ในการนำแนวทางดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในกลุ่ม หรือแม้แต่ในบ้านเรือน เกิดการคัดแยกขยะ และการนำของเหลือทิ้งกลับมาใช้ใหม่ อย่างมีมูลค่าเพิ่ม ตามแนวทาง Zero West โดยมุ่งเป้าที่กลุ่มสิ่งทอในพื้นที่จังหวัดพะเยาเป็นฐานการเรียนรู้อ ในการพัฒนากระบวนการการสร้างวัตถุดิบทดแทน จากการใช้ทรัพยากร และการนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ ตามกรอบแนวคิด กระแสโลก Bio-Circular-Green Economy เศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (BCG) ซึ่ง

สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยการรวมแนวทางการผลิต การนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) ขยะเท่ากับศูนย์ (Zero West) และ การลดปริมาณรวม Carbon foot print คือ การลดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และก๊าซเรือนกระจกอื่นๆ เช่น ก๊าซมีเทน ก๊าซหัวเราะ เป็นต้น ที่ปล่อยออกมาจากผลิตภัณฑ์หรือบริการ (ตามข้อกำหนด ISO 14040) ตลอดวัฏจักรชีวิต ซึ่งแหล่งกำเนิดของก๊าซดังกล่าวมาจากกิจกรรมต่างๆ เช่น การใช้ไฟฟ้า การใช้เชื้อเพลิงฟอสซิล กระบวนการในภาคอุตสาหกรรมหรือกิจกรรม

ดังนั้นจึงมีแนวคิดในการบูรณาการเรียนการสอน จากนำกระบวนการแปรรูปขยะเปลือกผลไม้สู่ผลิตภัณฑ์หนึ่งเทียม เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์แฟชั่นท้องถิ่นพะเยา โดยนิสิตในรายวิชาเรียนรู้กระบวนการร่วมกับผู้ประกอบการร้านสิ่งทอในจังหวัดพะเยา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านแฟชั่นเครื่องแต่งกาย ที่ส่งเสริมให้นิสิตและชุมชนได้เข้าถึงแนวทางความยั่งยืน SDG และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมลดขยะและต้นทุนการผลิต BCG อันเป็นแนวทางสู่อนาคต และเกิดการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยนวัตกรรม

วัตถุประสงค์

- พัฒนากลุ่มผู้เรียน ร่วมกับผู้ประกอบการด้านสิ่งทอจังหวัดพะเยา ด้านการผลิตและการออกแบบด้วยนวัตกรรม
- ส่งเสริมแนวคิดในการลดต้นทุนการผลิต สามารถสร้างวัสดุทดแทนด้วยตนเอง และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และเพิ่มรายได้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์
- สร้างอัตลักษณ์นิสิตในการทำงานร่วมกับชุมชน และภาพลักษณ์จังหวัดพะเยาเป็นพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

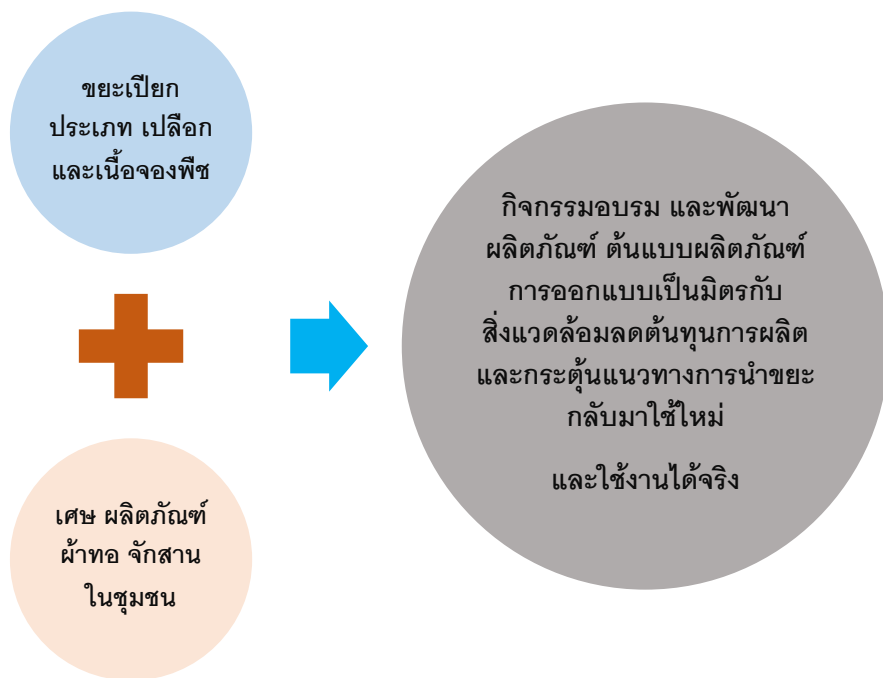
ขอบเขตการศึกษา

การใช้นวัตกรรม ใ้กับพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และชุมชนเข้าถึงองค์ความรู้เป็นการเตรียมพร้อมและปรับตัวสู่โลกอนาคต

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- การนำของเหลือทิ้งกลับมาใช้ใหม่ อย่างมีมูลค่าเพิ่ม ตามแนวทาง Zero West กรอบแนวคิด
- การนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ ตามกรอบแนวคิด กระแสโลก Bio-Circular-Green Economy เศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (BCG)
- การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยการรวมแนวทางการผลิต การนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) ขยะเท่ากับศูนย์ (Zero West) และ การลดปริมาณรวม Carbon foot print

กรอบแนวคิด

วิธีการดำเนินการ (หัวข้อตัวอักษร TH Sarabun New 16 pt. ตัวหนา)

- 1) กลุ่มเป้าหมาย
  - นิสิตรายวิชาออกแบบเครื่องแต่งกาย หลักสูตรศิลปะและการออกแบบ
  - ชุมชน ผู้ประกอบการด้านแฟชั่นสิ่งทอ จำนวน 3 กลุ่ม
- 2) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
  - การจัดการอบรมทดลองทำหนังเทียมร่วมกับชุมชน
  - การใช้สารเคมีในการแปรรูปขยะเศษเปลือกผลไม้ เป็นหนังเทียม
  - โปรแกรมการออกแบบ Fashion Design
  - การตัดเย็บเครื่องแต่งกาย และ/หรือ กระเป๋าหนัง
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูล
  - ผลจากการจัดการเรียนการสอน ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน
  - การต่อยอดองค์ความรู้จากชุมชน ร่วมกับการใช้นวัตกรรม
  - วิเคราะห์ สรุปและรายงานผลเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 กระบวนการทำหนังเทียม

1.1 การเตรียมวัตถุดิบ ในการทำหนังเทียม ฟักทอง และกล้วย หั่นเป็นชิ้นขนาดเล็ก และต้มจนเปื่อยยุ่ย

1.2 บดวัตถุดิบ ในการทำหนังเทียม ฟักทอง และกล้วย ที่ต้มแล้ว ด้วยเครื่องบดให้ละเอียด

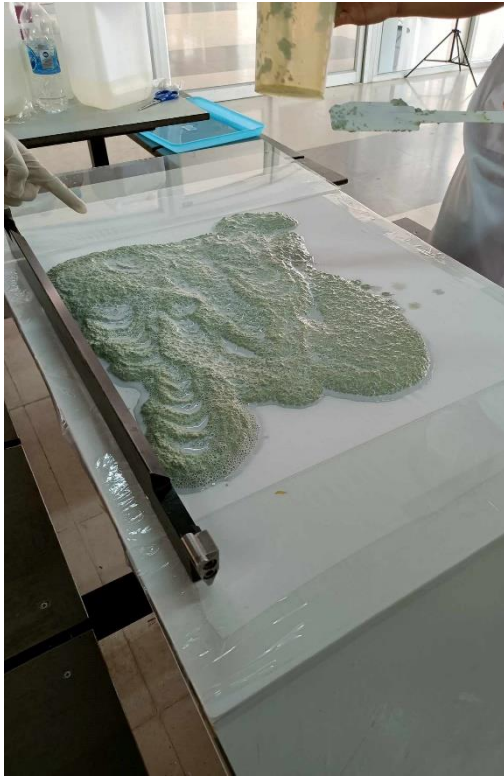
1.3 การผสมพีชกับสารเคมี

1.4 ผสมส่วนผสมทั้งหมด กับสีย้อมผ้า เพื่อให้ได้สีตามต้องการ

1.5 เท และ ปาดส่วนผสมลงบนผืนผ้า ด้วยการไล่ไม้เรียบเกลี่ย

1.6 การตากแผ่นหนัง ให้แห้งเพื่อเตรียมใช้งาน

ขั้นตอนที่ 2 สรุปผลการทดลองการทดลองทำหิ้งเทียมจาก กล้วย พักทอง และกระดาษ
ป็น 13 ตัวอย่าง

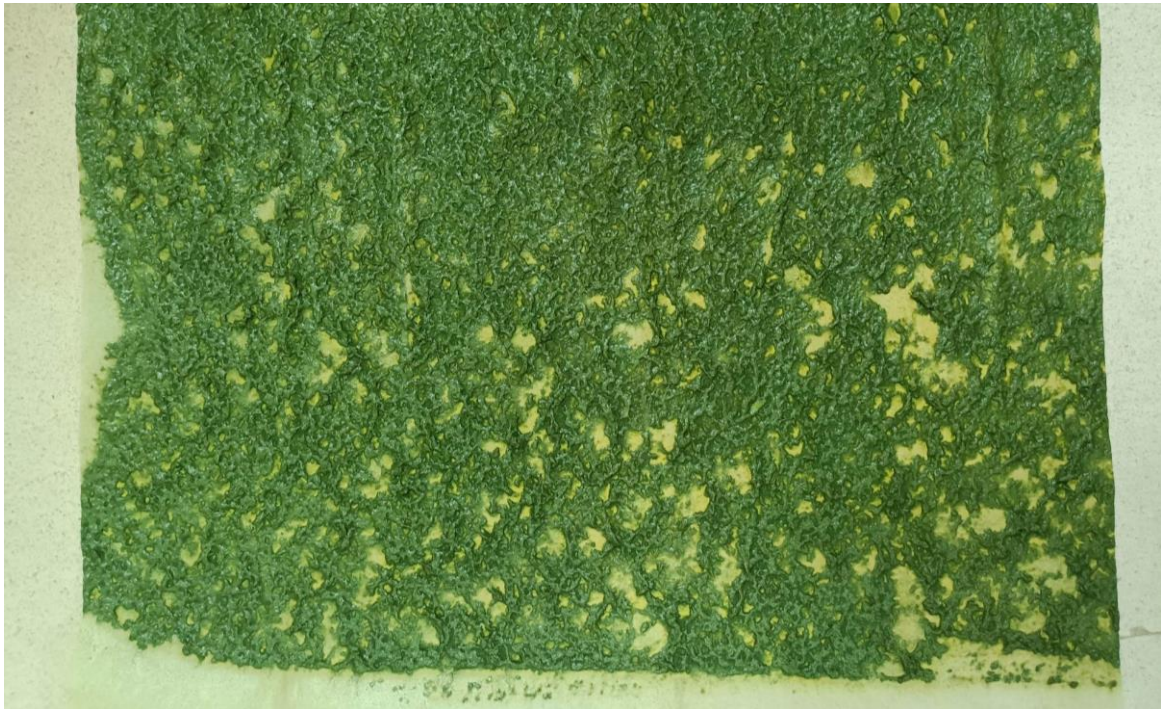
1. เปลือกกล้วย+ผ้ามัสลิน (พับคี่รูปไม่เป็นรอยหักเนื้อละเอียด) ผิวสัมผัสละเอียดกว่าเนื้อกล้วย

2. กระดาษปั่น บนผ้าทอฝ้ายปนมือเส้นใหญ่ ผิวสัมผัสหนาและแข็ง พับแล้วมีรอยแตกและยืดหยุ่นน้อย มีน้ำหนักมาก

3. กระดาษ + ผ้าฝ้ายลินิน ผิวนุ่มประสาน พับแล้วไม่มีรอยแตก พื้นผิวขรุขระ

4. พักทอง + ผ้าทอฝ้ายปั่นมือหน้าแคบ ยืดหยุ่นน้อย เนื้อหนา มีรอยแตกที่ขอบหนังในส่วนที่ม้วน และงอม้วน

5 พักทอง+มันลีน ขอบม้วน พับมีรอยแตก ขอบผ้าม้วนเข้า

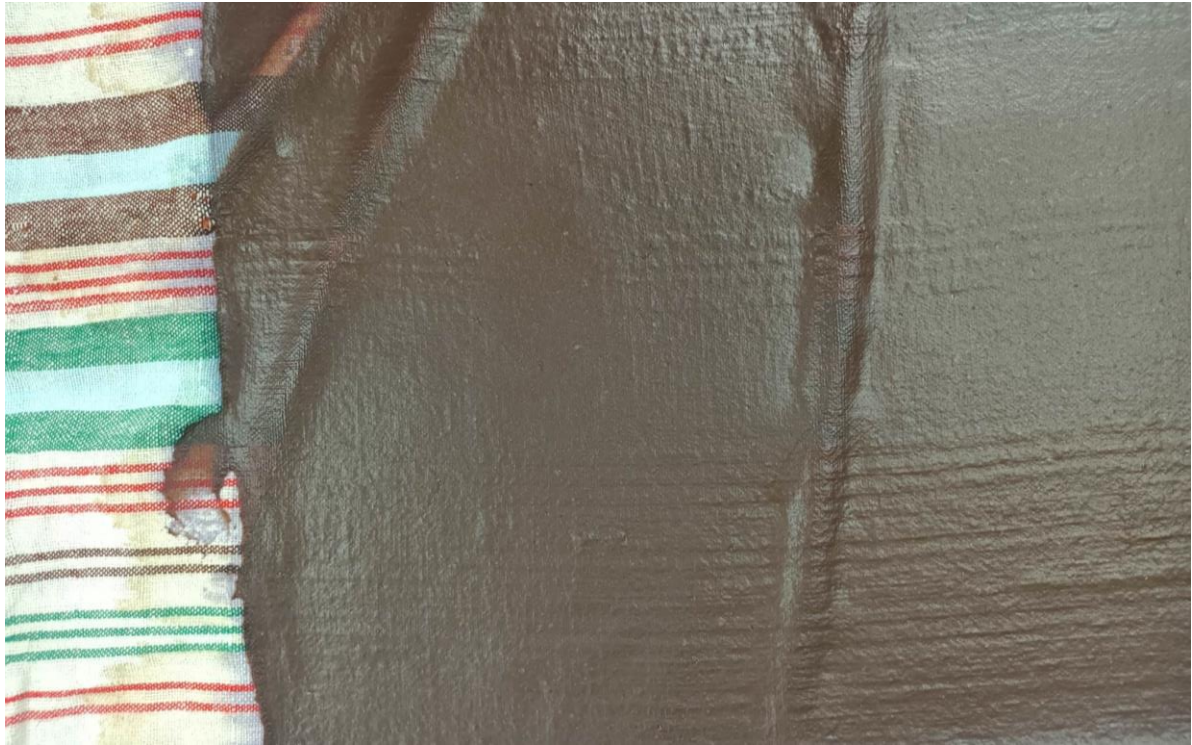
6. พักทอง + ไยกัญชง ยืดหยุ่นดี พับแล้วไม่ทิ้งรอย

7. พักทอง + มัสลิน หน้ากว้าง ยืดหยุ่นดี เนื้อเรียบ พับไม่ทิ้งรอย

8. พักทอง + ผ้าทอ (ผ้าเก่า) ยืดหยุ่นดี เนื้อละเอียด พับไม่มีรอยหัก

9. พักทอง+ ฝ้ายปั่นมือเส้นใหญ่ หน้ากว้าง ยืดหยุ่นพื้นผิวสวยแต่แข็ง พับทิ้งรอยแตกเล็กน้อย

10. เนื้อกล้วย + ฝ้ายสลิน ยืดหยุ่นดี ทิ้งตัว พับไม่ทิ้งรอย

11. เนื้อกล้วย ผ้าทอฝ้ายปนมือ ยืดหยุ่นดี พับไม่ทิ้งรอย

12. เนื้อกล้วย 2 Tone + ไยถั่วผง ยืดหยุ่นดีไม่ทิ้งรอย

13. เปลือกกล้วยผสมกระดาษป่น + มัสลิน พื้นผิวหยาบแข็ง พับไม่ทิ้งรอย

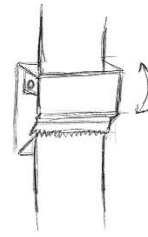

ขั้นตอนที่ 3 การทำแบบร่างกระเป๋า บูรณาการรายวิชาออกแบบเครื่องประดับและสิ่งทอ

กระเป๋า

ตัวกระเป๋าจะใช้หนังเทียมจากธรรมชาติ เช่น หนังจากฟักทอง หรือหนังจากกล้วย และจะนำมาทำเป็นสายสะพายด้วย โดยสายสะพายจะทำให้สามารถปรับความยาวตามความต้องการของผู้ใช้ด้วย

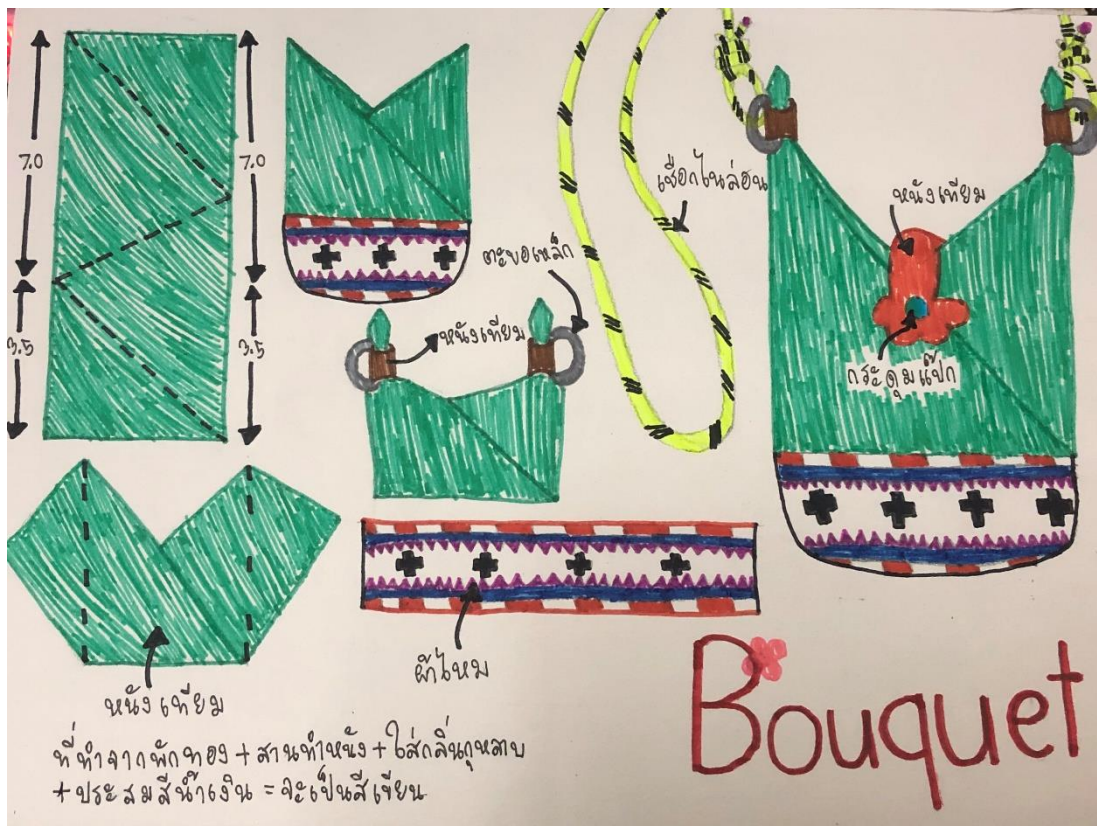
ตัวปรับสายสะพาย

ตัวกระดุมเหล็กที่ยึดปิดกระเป๋ากับแม่เหล็ก

อีกส่วนจะนำผ้าทอมาผสมผสานเข้ากับกระเป๋า โดยเป็นลวดลายเอกลักษณ์ผ้าทอของจังหวัดพะเยานำมาเย็บเข้ากับหนังจากฟักทองเพื่อเพิ่มความสวยงามและยังมีการเอาผ้าลายไหมไม้เอามาผสมด้วยทั้งสองด้านของกระเป๋า

นาย ศุภกฤต เดชมนต์ 63120260

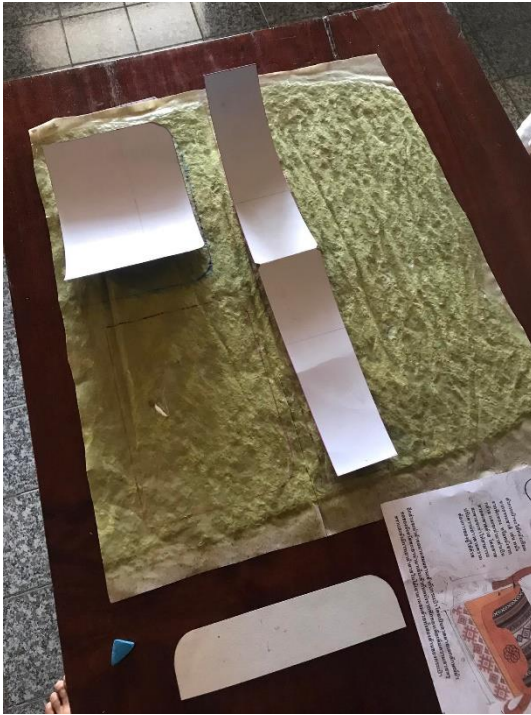

ขั้นตอนที่ 4 การกระเป๋าจากหนังเทียม ประกอบเศษผ้าทอท้องถิ่น

4.1 การตัดเย็บกระเป๋าแบบที่ 1 หนังเทียมจากเนื้อกล้วยบด บนผ้ามีสลิิน

4.2 การตัดเย็บกระเป๋าแบบที่ 2 หนึ่งเที่ยวมาจากกระดาษป่นและเปลือกกล้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการทดลองเย็บกระเป๋า แบบที่ 1 และ 2 มีการเปรียบเทียบลักษณะของ เนื้อสัมผัสที่ส่งผลต่อการเย็บแตกต่างกัน

แบบที่ 1 หนึ่งเทียบจากเนื้อกล้วยบดบนผ้ามีสลิน มีความละเอียด บางและสามารถทำพื้นผิวให้เรียบง่ายต่อการตัดเย็บ มีลักษณะความยืดหยุ่น เหมาะแก่การตัดเย็บกระเป๋า ผสานกับเนื้อผ้าได้ดี

แบบที่ 2 หนึ่งเทียบจากกระดาษป่น และเปลือกกล้วย มีเนื้อหยาบ ทำให้พื้นผิวไม่เรียบ ยากต่อการตัดเย็บ เมื่อเย็บประกบกลับด้าน ทำให้เกิดรอยปริขาด ไม่ยืดหยุ่น ต้องมีการพัฒนา ปั่นเนื้อกระดาษผสมมวลสารให้มีความละเอียดเพิ่มขึ้นซึ่งมีความเหมาะสม ในการทำผลิตภัณฑ์กระเป๋า

ผลการศึกษา (หัวข้อตัวอักษร TH Sarabun New 16 pt. ตัวหนา)

การพัฒนากระบวนการทำหนึ่งเทียบจากวัสดุท้องถิ่น โดยบูรณาการร่วมกับรายวิชา และผู้ประกอบการมีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นรูปธรรม ควบคู่ไปกับแนวคิด BCG เพื่อได้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และลดขยะ แม้ว่าจะเป็นขยะเปียก ก็สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ แปรรูปเป็นหนึ่งเทียบ ซึ่งลดจะนวนการฆ่าสัตว์ทำหนึ่ง และการเพิ่มปริมาณก๊าซ จากการทำฟาร์มปศุสัตว์ และเป็นแนวทางในการลดต้นทุนการผลิตให้กับชุมชน พร้อมทั้งสร้างผลิตภัณฑ์ทางเลือกแห่งโลกอนาคต ในการใส่ใจสิ่งแวดล้อม และการบูรณาการศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ร่วมกับศิลปะและการออกแบบ

สรุปผลและอภิปรายผล (หัวข้อตัวอักษร TH Sarabun New 16 pt. ตัวหนา)

การพัฒนาการกระบวนการเรียนที่สร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียนและชุมชน

1. ผู้เรียน การเรียนรู้ในห้องเรียนด้วยการปฏิบัติจริงในพื้นที่ชุมชน โดยกรอบแนวคิดสู่การใช้ชีวิตเพื่ออนาคต ด้านการใช้วัสดุทดแทนเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์แฟชั่น
2. ชุมชน องค์ความรู้ในการแปรรูปหนึ่งเทียบที่เกิดขึ้นจากการอบรม นำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน อย่างน้อย 3 ชิ้นงานจาก 3 กลุ่มผู้ประกอบการ และการทำงานร่วมกับนิสิตซึ่งถือเป็นนักออกแบบที่ได้ต่อยอดภูมิปัญญาให้กับชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการดำเนินงานไปประยุกต์ใช้

ผลที่เกิดขึ้นต่อกลุ่มผู้เรียนและชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ คือทั้งสองกลุ่มได้เรียนรู้เทคโนโลยี

ใหม่ที่กำลังนำมาประยุกต์ใช้อุตสาหกรรมแฟชั่นทั่วโลก เพื่อเป็นต้นทุนทางความรู้และการพัฒนาตนเอง กระตุ้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต และฝึกทักษะการทดลอง สังเกต เพื่อพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้จากต้นทุนเดิมสู่การผสมผสานกระบวนการ ซึ่งเป็นฐานในการพัฒนาคนในศตวรรษที่ 21

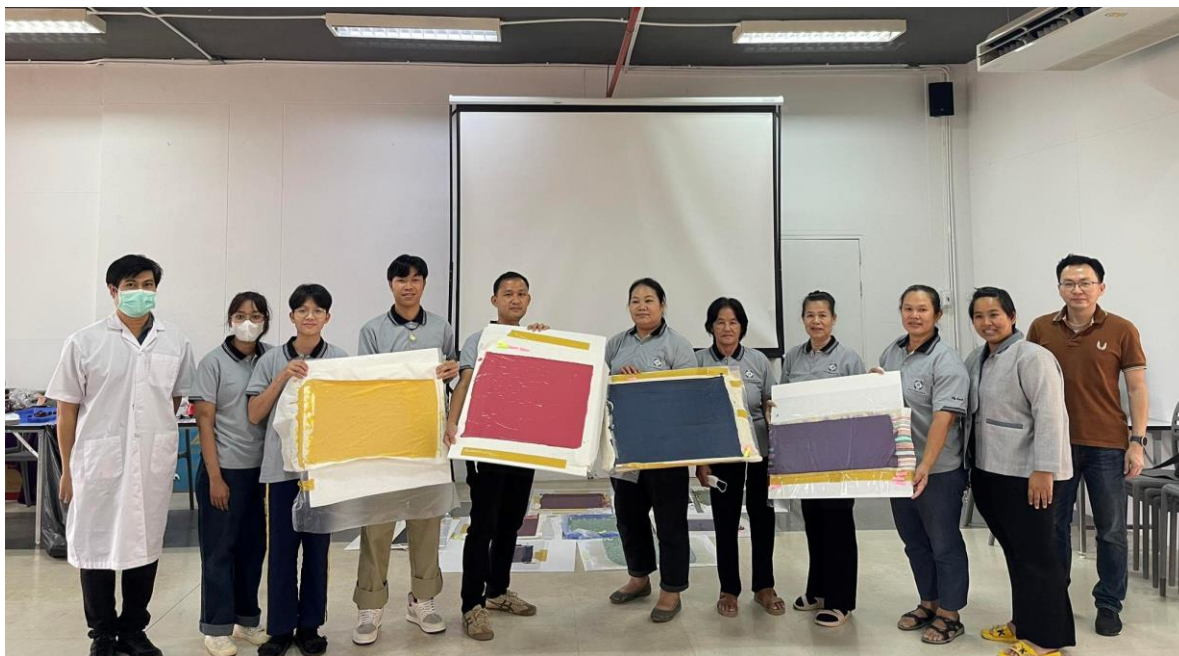
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานครั้งต่อไป

การพัฒนาโครงการต่อเนื่องในครั้งต่อไป คือการวางแผนการทดลองซึ่ชนิดอื่น นอกจากกล้วย และผักทอง เช่นเปลือกข้าวโพด เปลือกส้ม จากร้านค้าร้านอาหารที่ใกล้ตัวนิสิต และสามารถลดขยะในชุมชนมหาวิทยาลัย ซึ่งอาจพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบของมหาวิทยาลัยที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อย่างแท้จริง

การนำผลการดำเนินงานไปใช้ประโยชน์ (หัวข้อตัวอักษร TH Sarabun New 16 pt. ตัวหนา)

ต้นแบบผลิตภัณฑ์หนังเทียมจาก กล้วย เปลือกกล้วย ผักทอง และกระดาษป่นที่นิสิต และชุมชนได้ทดลองทำร่วมกัน และนำไปต่อยอดพัฒนาผลิตภัณฑ์ในกลุ่มผู้ประกอบการได้จริง ช่วยลดต้นทุนการผลิต ในการนำเข้าหนังจากต่างถิ่น และการลดขยะในชุมชน

ภาคผนวก

ภาพแผ่นหนังเทียมจากการอบรม และทดลอง

INNOVATIVE LEARNING INSTITUTE
UNIVERSITY OF PHAYAO

การพัฒนาแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้
ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนิสิตกายภาพบำบัด
**Development of Instructional Model by Community-Based Learning to Promote
the 21th Century Skill of Physical Therapy Student**

ผศ.อรุณรัตน์ ศรีทะวงษ์*
Assistant Professor Arunrat Srithawong

คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
*arunrat.sr@up.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในรายวิชากายภาพบำบัดชุมชน 1 ของนิสิตกายภาพบำบัดชั้นปีที่ 3 จัดการเรียนรู้โดยกระบวนการ PAOR ประกอบด้วย การวางแผน (plan: P) การปฏิบัติตามแผน (act: A) การสังเกตตรวจสอบผลจากการปฏิบัติ (observe; O) และการสะท้อนผล (reflect; R) เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมการเรียนรู้ นิสิตประเมินการรับรู้ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และความพึงพอใจต่อคุณภาพและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 55 ราย เป็นเพศหญิงมากที่สุด ร้อยละ 78.57 เฉลี่ย 21.36 ± 0.53 ปี ผลการรับรู้ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ภายหลังการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.56$ $SD=0.57$) และในรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาทักษะรายด้านที่สูงที่สุด คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบ ในด้านการมีความซื่อสัตย์ และปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพกายภาพบำบัด ($M=4.76$ $SD=0.43$) รองลงมาคือ ด้านปฏิบัติกายภาพบำบัดชุมชน ในด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ ด้านกายภาพบำบัดชุมชน ($M=4.64$ $SD=0.48$) และระดับความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.66$, $SD=0.93$) สรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในรายวิชากายภาพบำบัดในชุมชน 1 ช่วยส่งเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ:

การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน, รูปแบบการจัดการเรียนรู้, กายภาพบำบัดชุมชน

Community-based learning, Learning management model, community physical therapy

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ในปี พ.ศ. 2564 ประชากรของประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นราวร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ จึงกลายเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ อีกทั้งยังมีจำนวนผู้พิการอัมพาต ผู้ป่วยโรคเรื้อรังเพิ่มขึ้น ได้แก่ ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน และผู้ที่มีอาการปวดตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น ปวดเข่า ปวดหลัง ปวดคอ เป็นต้น ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่บ้านในชุมชนของตน กายภาพบำบัดเป็นวิชาชีพที่มีคุณประโยชน์และสามารถให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างกว้างขวางทั้งผู้ที่มีสุขภาพดีและผู้ที่มีภาวะโรคต่างๆ ที่พร้อมให้บริการทั้งในเชิงรับและเชิงรุก และยังมีบทบาทสำคัญในด้านการส่งเสริมสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน (primary health care) เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแล ซึ่งมีงานวิจัยต่างก็สนับสนุนและส่งเสริมว่า การมีส่วนร่วมระดับชุมชนจะ

สามารถลดปัญหาทางด้านสาธารณสุข และรวมถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ ได้มากกว่าที่เน้นด้านการรักษาตนเอง (นงคราญ เต็มวุฒิ & น้อมจิตต์ นวลเนตร์, 2561)

นักกายภาพบำบัดสามารถปฏิบัติงานได้ในหลากหลายบริบท ทั้งในสถานพยาบาล ประเภทต่างๆ และในชุมชน การทำงานด้านกายภาพบำบัดชุมชน เป็นการทำงานแบบบูรณาการและสร้างเครือข่ายในชุมชน โดยคำนึงถึงปัญหาและความต้องการของแต่ละชุมชน ตามพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละสถานพยาบาลเพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งในการดูแลสุขภาพตนเอง (นงคราญ เต็มวุฒิ & น้อมจิตต์ นวลเนตร์, 2561) หลักสูตรกายภาพบำบัดมีการจัดการเรียนการสอนด้านกายภาพบำบัดชุมชนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อเตรียมความพร้อมทั้งด้านวิชาการและทักษะการปฏิบัติตามคุณลักษณะของวิชาชีพให้พร้อมบริการด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพทางกาย (คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, 2560) ซึ่งการศึกษาสำหรับบุคลากรด้านสุขภาพในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการเรียนแบบรู้จริงที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีเป้าหมายหลักคือเพื่อการพัฒนาทักษะผู้เรียนทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณและมีทักษะในการแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ความเข้าใจความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมและความแตกต่างด้านกระบวนการทัศน์ การประสานงานและความร่วมมือกันในการทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่น และการเป็นผู้นำ การสื่อสารสารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ประพฤติตนเป็นพลเมืองดีของสังคมไทยและสังคมโลก(ศศิธร บัวทอง, 2560) ซึ่งการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community based learning: CBL) ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่จำเป็นหลายด้านตามทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงของชุมชน ช่วยส่งเสริมทักษะทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ของผู้เรียนกับชุมชน ส่งเสริมผู้เรียนได้มีการเรียนรู้ สังสม สืบ ทอดองค์ความรู้ ประสบการณ์ ดังนั้นชุมชนจึงเหมือนห้องเรียนมีชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาทักษะทางวิชาชีพ ทักษะทางสังคม และความรับผิดชอบต่อสังคม(นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2564)

มหาวิทยาลัยพะเยาได้กำหนดปรัชญาการจัดการศึกษา “ประสบการณ์สร้างปัญญา” มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงเพื่อสร้างทักษะ สมรรถนะ และประสบการณ์ให้ผู้เรียนเพื่อสร้างปัญญาในการพัฒนาชุมชน ดังนั้นทางผู้รับผิดชอบมีความสนใจศึกษาการพัฒนาแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในรายวิชากายภาพบำบัดชุมชน 1 ของคณะสหเวชศาสตร์ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และประยุกต์ใช้ความรู้ภาคทฤษฎีสู่การลงมือปฏิบัติในชุมชน พัฒนาองค์ความรู้และทักษะด้านวิชาชีพ และทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำไปต่อยอดพัฒนาตนเอง วิชาชีพ และชุมชนอย่างให้เกิดคุณประโยชน์และมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในรายวิชากายภาพบำบัดชุมชน 1 และเพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในรายวิชากายภาพบำบัดชุมชน 1

ขอบเขตการศึกษา

เป็นการศึกษาวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (classroom action research) โดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) แบบกลุ่มเดียววัดหลังการทดลอง (the one group posttest design) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนิสิตกายภาพบำบัดชั้นปีที่ 3

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐาน

การศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐาน (community based learning; CBL) หรือการจัดการศึกษาโดยใช้ฐานชุมชน (community-based education) หรือการเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐาน (place-based learning)

การจัดการเรียนการสอน CBL หมายถึง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงในชุมชน ช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความรู้จากเนื้อหาในบทเรียนกับสถานการณ์จริงหรือในชุมชน โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีสู่การลงมือปฏิบัติในชุมชน ผู้เรียนจะได้สัมผัสชุมชนและร่วมมือกับชุมชนโดยใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนและก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและชุมชน ดังนั้นวิธีการจัดการเรียนรู้ตามแนวชุมชนเป็นฐาน เป็นรูปแบบหนึ่งที่มีประสิทธิภาพที่ได้รับความนิยมอย่างมากในการสอนทุกวิชาทุกระดับการศึกษา เพราะเป็นวิธีการฝึกฝนให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด เกิดทักษะการเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สามารถขยายความรู้และประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ในสังคมที่ผันผวนอย่างรวดเร็วได้ทันต่อเหตุการณ์ การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดชุมชนเป็นฐาน เป็นทักษะที่ใช้ประโยชน์ในชุมชนของผู้เรียนก่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้ชีวิตประจำวัน ได้เป็นวิถีทางหนึ่งที่น่าไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางที่มีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดชุมชนเป็นฐานเป็นทักษะที่ใช้ประโยชน์ในชุมชนของผู้เรียนก่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้ชีวิตประจำวัน ได้เป็นวิถีทางหนึ่งที่น่าไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางที่มีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดชุมชนเป็นฐานโดยมีพื้นฐานมาจากแนวทฤษฎีการพัฒนาทางสติปัญญาของ Piaget เชื่อว่า พัฒนาการของผู้เรียนจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (constructivism) โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเอง ความรู้ที่ได้จะคงทนถาวรอยู่ในความจำระยะยาว โดยครูเป็นเพียงผู้จัดประสบการณ์เรียน (กัญญาณัฐ สิมสวัสดิ์, 2565)

2. กลยุทธ์ของการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐาน (กัญญาณัฐ สิมสวัสดิ์, 2565)

- 1) กิจกรรมการเรียนรู้เกิดขึ้นในชุมชน
- 2) ใช้กลยุทธ์ผสมผสานเป้าหมายการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์หรือการบูรณาการ ทฤษฎีกับการปฏิบัติในชุมชน
- 3) เป้าหมายการเรียนรู้อยู่ที่เนื้อหาทางวิชาการที่กำหนดในรายวิชา
- 4) ผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาให้กับชุมชน
- 5) ต้องฟังเสียงผู้เรียนและชุมชน ควรเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนและชุมชน เช่น ให้ผู้เรียนทำโครงการตามที่ตนเองสนใจ ที่เป็นไปตามความต้องการของชุมชนและค้นหาความรู้ที่เกิดจากกระบวนการดำเนินงานหรือประสบการณ์ทำงานของตนเอง
- 6) ชุมชนเป็นหุ้นส่วน (partnerships) ของหลักสูตร/คณะ/มหาวิทยาลัย
- 7) ผลประโยชน์เกิดขึ้นกับทุกฝ่ายในลักษณะการเป็นหุ้นส่วนซึ่งกันและกัน โดยสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้และบรรลุผลการเรียนรู้รายวิชาที่กำหนด
- 8) มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจและเข้าถึงความรู้ได้ลึกซึ้ง เช่น การเรียนรู้ด้วยบริการวิชาการ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ การวิจัยเป็นการเชื่อมโยงวิชาการสู่การบริการชุมชน
- 9) ประสบการณ์มีคุณค่าต่อการเรียนรู้
- 10) ใช้กระบวนการสะท้อนคิด (reflection) เป็นกระบวนการส่งผ่านประสบการณ์ไปเป็นความรู้ให้ผู้เรียนเกิดผลการเรียนรู้ที่กำหนด
- 11) ต้องมีการพัฒนาชุมชน การทำวิจัยในชุมชน และการทำงานในชุมชนของหลักสูตร/คณะ/มหาวิทยาลัย
- 12) เรียนรู้ภายใต้คุณธรรม จริยธรรม ของการเป็นพลเมือง หรือสมาชิกของชุมชน วิชาชีพและกฎกติกาสาธารณะที่สำคัญ เป็นการเรียนรู้ การให้การศึกษาและจัดประสบการณ์เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี

3. แนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะทางสาขาวิชาชีพ (ฐิตินันท์ ดาวศรี et al., 2564; อมรรัตน์ เตชะนอก et al., 2563)

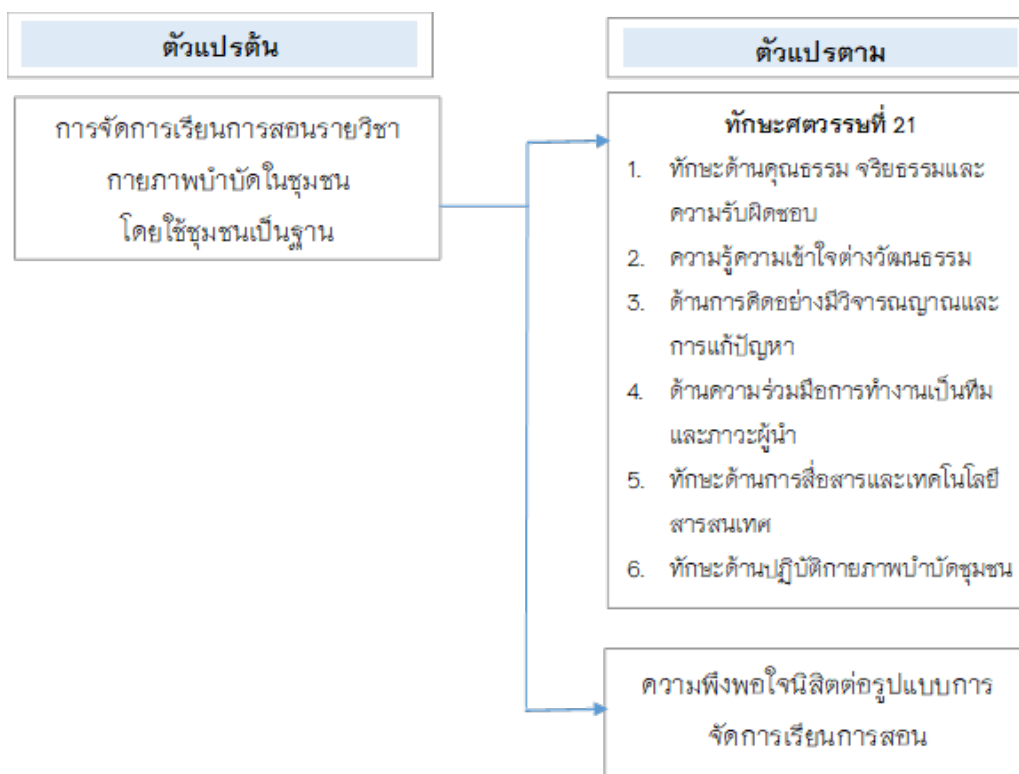
การเรียนการสอนแบบ passive learning เป็นกระบวนการเรียนรู้โดยการอ่าน ฟัง บรรยาย โดยยึดเนื้อหา (content Based) จากหนังสือและตำรา เป็นรูปแบบเดิมที่เราคุ้นเคยและใช้กันมาก ซึ่งผู้สอนจะบรรยายบอกทุกสิ่งทุกอย่างในตำราหรือหนังสือให้กับผู้เรียน แล้วไปใช้วัดสอบเก็บคะแนนความรู้ ในศตวรรษที่ 21 การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered) ให้ผู้เรียนรู้จักความรู้ด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก

ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เยาวชนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้มีศักยภาพสำหรับการดำรงชีวิตในโลกที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเท่าทัน ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้ (3Rs) ได้แก่ การอ่าน การเขียน คณิตศาสตร์ และนวัตกรรม (4Cs) ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การร่วมมือ ความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และการบริหารจัดการด้านการศึกษาแบบใหม่ ทั้งนี้การเรียนการสอนจะเน้นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้เข้ากับบริบทของโลกที่ได้เปลี่ยนแปลงไป

การจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นกลยุทธ์หรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเนื้อหาตามหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับชุมชนโดยการปฏิบัติงานเป็นฐาน ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงในชุมชนภายใต้ความร่วมมือระหว่างผู้สอน ผู้เรียน และกลุ่มคนในชุมชนเช่น การศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์วัฒนธรรม การทำมาหากิน หัตถกรรม การศึกษาพยาบาลแบบพื้นบ้านจากบุคคลและองค์กรในชุมชน นอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียน กระบวนการสำคัญของการเรียนรู้ใช้การสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ในห้องเรียน เนื้อหาหลักสูตรและเข้าใจชุมชนมากขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนด้านความรู้ และทักษะอย่างหลากหลาย เช่น การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษ 21 มีคุณธรรมจริยธรรม เจตคติที่พึงประสงค์ ตระหนักในความรับผิดชอบในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน รวมทั้งเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ชุมชนและผู้เรียนจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน ทั้งโดยการบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและตามเป้าหมายที่กำหนดโดยชุมชน และสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวก อันเป็นการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิด

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (community based learning) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในชุมชน ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้จากเนื้อหาในบทเรียนและสถานการณ์จริงในชุมชน ก่อให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้แก่ผู้เรียนเป็นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียน และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน โดยมีกรอบแนวคิด (ภาพ 1) ดังนี้

ภาพ 1 แสดงแนวกรอบแนวคิดการศึกษา

วิธีการดำเนินการ

1. กลุ่มเป้าหมาย

นิสิตหลักสูตรกายภาพบำบัด ชั้นปีที่ 3 คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชากายภาพบำบัดชุมชน จำนวน 56 คน ซึ่งใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ เครื่องมือสำรวจชุมชนโดยเครื่องมือ 7 ชั้นแบบประเมิน INHOMEMESS และแผนการเรียนรู้

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 และความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบชุมชนเป็นฐานสำหรับนิสิตกายภาพบำบัด

3. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

การดำเนินงานแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

3.1) ระยะก่อนดำเนินการ

3.1.1) การเลือกชุมชน

ผู้รับผิดชอบรายวิชาประสานงานกับผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ดงเจน อ.ภูกามยาว จ.พะเยา เพื่อขอเป็นพื้นที่ชุมชนต้นแบบในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเกณฑ์ในการคัดเลือกชุมชนต้นแบบ ได้แก่ 1. เป็นพื้นที่ที่ชุมชนและคณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยามี

ความสัมพันธ์ที่ดี 2. ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนยินดีเข้าร่วมกิจกรรมและให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ 3. ชุมชนเป็นต้นแบบที่เข้มแข็งด้านการสร้างเสริมสุขภาพ

3.1.2) ขอบหนังสือจากคณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยาและผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดงเจน อ.ภูกามยาว จ.พะเยา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่

3.2) ระยะดำเนินการ

ผู้รับผิดชอบรายวิชาดำเนินการตามแนวปฏิบัติของ Kemmis and McTaget คือ กระบวนการ PAOR ประกอบด้วย การวางแผน (plan: P) การปฏิบัติตามแผน (act: A) การสังเกตตรวจสอบผลจากการปฏิบัติ (observe; O) และการสะท้อนผล (reflect; R) ดังนี้

3.2.1) การวางแผน (plan: P)

3.2.1.1) เป็นการเตรียมผู้เรียนให้มีความรู้ โดยผู้เรียนได้เรียนภาคทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนลงปฏิบัติในชุมชนโดยอาจารย์ผู้สอนรายวิชากายภาพบำบัดในชุมชน 1 เนื้อหารายละเอียดรายวิชา ได้แก่ ระบาดวิทยาพื้นฐานสำหรับกายภาพบำบัด แนวคิด นโยบาย และแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ การคัดกรองและประเมินผู้พิการ การสำรวจชุมชนและการประเมินชุมชนโดยใช้เครื่องมือ 7 ชั้น เทคนิคการเข้าสู่ชุมชน กระบวนการวินิจฉัย และแก้ปัญหาเชิงกายภาพบำบัดชุมชน การประยุกต์งานกายภาพบำบัดเข้ากับสภาพชุมชนและสอนให้ชุมชนพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพ อารยสถาปัตย์พื้นฐานที่เกี่ยวข้องงานกายภาพบำบัดชุมชน การบริหารจัดการโครงการกายภาพบำบัดชุมชน การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพสำหรับกายภาพบำบัด

3.2.1.2) เตรียมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนโดยการวางแผนร่วมกับผู้อำนวยการโรงพยาบาลสุขภาพตำบลดงเจน อสม. และตัวแทนชุมชน เพื่อชี้แจงและร่วมวางแผนการจัดการเรียนการสอนรายวิชากายภาพบำบัดในชุมชน 1 แจงรายละเอียดวัตถุประสงค์หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายวิชา กำหนดแผนผังการดำเนินการ ปฏิทินการปฏิบัติงานในการลงพื้นที่ ซึ่งกำหนดลงพื้นที่จำนวน 2 ครั้ง โดยมีรายละเอียดกิจกรรมแต่ละครั้งดังนี้

1. ครั้งที่ 1 กิจกรรมสำรวจชุมชนและรวบรวมข้อมูลชุมชนโดยใช้เครื่องมือ 7 ชั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1.1 สร้างสัมพันธภาพกับชุมชน รับฟังข้อมูลชุมชนจากผู้นำชุมชน ประชาชน ชาวบ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข และประชาชนในพื้นที่ เป็นต้น

1.3 สำรวจและศึกษาชุมชนโดยใช้เครื่องมือ 7 ชั้น และแบบประเมินชุมชนอื่นๆ เช่น แบบประเมิน INHOMESS, Barthel index เป็นต้น โดยแบ่งกลุ่มนิสิตออกเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 9-10 คน และมอบหมายให้นิสิตแต่ละกลุ่มรวบรวมข้อมูลชุมชน ดังนี้ แผนที่เดินดิน ผังเครือญาติ โครงสร้างองค์กรชุมชน ระบบสุขภาพ ปฏิทินชุมชน ประวัติชุมชน และประวัติชีวิตบุคคลที่น่าสนใจ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นนำไปสู่การรวบรวมข้อมูลปัญหาสุขภาพจากบุคคลในทุกช่วงวัย

2. ครั้งที่ 2 ให้บริการบำบัดรักษาด้านกายภาพบำบัด

ให้บริการบำบัดรักษากายภาพบำบัด โดยแบ่งกลุ่มนิสิตออกเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 9-10 คน ให้บริการตามพื้นที่ที่ได้รับผิดชอบ โดยให้บริการกายภาพบำบัดตามบ้าน สำหรับผู้ป่วยติดบ้าน ติดเตียง ผู้สูงอายุ หรือผู้ที่จำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูด้านกายภาพบำบัดจากการสำรวจชุมชน

3.2.1.3) พัฒนาเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยพัฒนาแบบสอบถาม “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนกายภาพบำบัดชุมชนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน” โดยผู้วิจัยปรับแบบสอบถามจากรัชนี ผิวผ่อง และคณะ 2565 (รัชนี ผิวผ่อง et al., 2565) แบบสอบถามประกอบด้วยเนื้อหา 3 ตอน จำนวน 21 ข้อ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 3 ข้อ

ตอนที่ 2 ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนิสิตกายภาพบำบัด จำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจต่อคุณภาพและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนใช้ชุมชนเป็นฐาน จำนวน 12 ข้อ

ในตอนที่ 2 และตอนที่ 3 เกณฑ์ประเมินเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของเบสท์ (Best,1977,190) จากคะแนน 1-5 ได้แก่ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด (ศศิธร อินต๋น, 2562) โดยกำหนดจำนวนชั้นที่ต้องการเป็น 5 ชั้น มีเกณฑ์ในการแปลความหมายจากสูตรดังนี้

$$\text{การหาอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้นที่ต้องการ}} = \frac{5 - 1}{5} = 0.80$$

เกณฑ์การแปลค่าเฉลี่ยคะแนน คือ 4.21-5.00 ระดับมากที่สุด 3.41-4.20 ระดับมาก 2.01-3.40 ระดับปานกลาง 1.80-2.00 ระดับน้อย และ 1.00-1.80 ระดับน้อยที่สุด

จากนั้นนำแบบสอบถามตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาเพื่อประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) ผลปรากฏว่า มีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 และแบบทดสอบมีคุณภาพผ่านเกณฑ์จำนวน 21 ข้อ

มีจำนวน 2 ข้อที่มีค่า IOC เท่ากับ 0.67 ทางผู้วิจัยได้ปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะ แล้วนำไปทดสอบกลุ่มนิสิตชั้นปีที่ 4 ที่เคยเรียนวิชากายภาพบำบัดในชุมชน 1 จำนวน 10 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามด้วยวิธีการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์อัลฟา (cronbach, 1970) ด้วยโปรแกรม IBM SPSS มีค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อถือได้เท่ากับ 0.97 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1.00 แสดงว่า ข้อมูลในแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ

3.2.1.4) ประชุมปฐมนิเทศรายวิชาและประชุมชี้แจงต่อนิสิตกายภาพบำบัดชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชากายภาพบำบัดชุมชน 1 จำนวน 56 คน เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน กิจกรรม ระยะเวลาและวันในการลงพื้นที่

3.2.2) การปฏิบัติและการสังเกต (Act & Observe: A & O)

ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ควบคุมปฏิบัติการในรายวิชา ร่วมกันจัดการเรียนการสอน โดยร่วมลงพื้นที่ชุมชนจำนวน 2 ครั้ง เพื่อร่วมให้คำชี้แนะระหว่างปฏิบัติ สังเกตพฤติกรรมการทำงานและพฤติกรรมการสำรวจชุมชนรวมทั้งการให้บริการบำบัดรักษาด้านกายภาพบำบัดแก่บุคคลในชุมชน

3.2.3) การสะท้อนผล (reflex: R)

ในการลงพื้นที่แต่ละครั้ง อาจารย์ผู้สอนปฏิบัติการในรายวิชาประชุมร่วมกับนิสิตแต่กลุ่มเพื่อให้ นิสิตและอาจารย์ได้สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับ ปัญหาและอุปสรรคในการลงพื้นที่ เพื่อนำมาปรับปรุงในครั้งต่อไป

3.3) ระยะเวลาดำเนินการ

3.3.1) หลังสิ้นสุดการจัดการเรียนการสอนรายวิชา นิสิตทำแบบประเมิน “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนกายภาพบำบัดชุมชนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน” พร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

3.3.2) ผู้รับผิดชอบรายวิชาจัดประชุมร่วมกับผู้อำนวยการโรงพยาบาลสุขภาพตำบลดงเจน อาสาสมัครสาธารณสุขและตัวแทนชุมชน เพื่อสรุปผลการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูป ดังนี้

4.1) ข้อมูลทั่วไป วิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐาน การแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ

4.2) ทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 รายวิชากายภาพบำบัดในชุมชน 1 โดยใช้ชุมชนเป็นฐานและความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอน วิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐานด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา

1. ผลการพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้อาศัยชุมชนเป็นฐานในรายวิชากายภาพบำบัดในชุมชน 1 ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ **ขั้นตอนที่ 1** การวางแผน โดยการจัดประชุมอาจารย์ผู้สอน ผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน คือ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ประธานอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) และ อสม. (ภาพ 2) เพื่อวางแผนร่วมกันในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้ชุมชนเป็นฐาน การกำหนดวันเวลา และจำนวนครั้งในการลงพื้นที่ ปฐมนิเทศรายวิชาและชี้แจงนักศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน **ขั้นตอนการทำกิจกรรม** ระยะเวลา วันในการลงพื้นที่ **ขั้นตอนที่ 2** การปฏิบัติตามแผน และ**ขั้นตอนที่ 3** การสังเกตตรวจสอบผลจากการปฏิบัติ โดยจัดการเรียนการสอนกายภาพบำบัดในชุมชน 1 ภาคทฤษฎี จำนวน 15 ชั่วโมง และภาคปฏิบัติการ 45 ชั่วโมง ผู้เรียนเป็นนิสิตกายภาพบำบัดชั้นปีที่ 3 เพื่อให้ นิสิตได้เรียนรู้ร่วมกันโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีการมอบหมายนิสิตแบ่งกลุ่มจำนวน 6 กลุ่ม กลุ่มละประมาณ 9-10 คน มีอาจารย์กายภาพบำบัดหรือนักกายภาพบำบัดที่ปรึกษา 1

คนต่อกลุ่ม และมี อสม. ประจำกลุ่มประมาณ 10-15 คนต่อกลุ่ม การลงพื้นที่ชุมชนจำนวน 2 ครั้ง (ภาพ 3-4) ซึ่งมีกิจกรรมดังนี้ 1) สำรวจชุมชนและรวบรวมข้อมูลชุมชนโดยเครื่องมือ 7 ชิ้น และแบบประเมินชุมชนอื่นๆ เช่น แบบประเมิน INHOMESS, Barthel index เป็นต้น 2) ให้บริการกายภาพบำบัดตามบ้านสำหรับผู้ป่วยติดบ้านติดเตียง ผู้สูงอายุ หรือผู้ที่จำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูด้านกายภาพบำบัด โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา 1 คนต่อกลุ่มคอยให้คำแนะนำระหว่างทำกิจกรรมและสังเกตตรวจสอบผลการปฏิบัติเมื่อสิ้นสุดกิจกรรมแต่ละครั้ง 1. นิสิต อาจารย์กายภาพบำบัดหรือนักกายภาพบำบัดที่ปรึกษา และอสม. ประจำกลุ่ม สรุปและสะท้อนการทำกิจกรรมร่วมกัน 2. นิสิตบันทึกผลการสำรวจชุมชน เขียนความประทับใจในการลงชุมชน และทำแบบรายงานการสำรวจชุมชนด้วย google site (ภาพ 5) และ 3. นิสิตทำแบบประเมินการรับรู้ตนเองตามแบบสอบถาม “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนกายภาพบำบัดชุมชนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน” และขั้นตอนที่ 4 สะท้อนผลประชุมร่วมกับผู้อำนวยการโรงพยาบาลสุขภาพตำบลลงเงินอาสาสมัครสาธารณสุขและตัวแทนชุมชน เพื่อสรุปผลการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา

ภาพ 2 การวางแผนร่วมกับผู้อำนวยการโรงพยาบาลสุขภาพตำบลลงเงิน อสม. และตัวแทนชุมชน

ภาพ 3 สำรวจชุมชน

ภาพ 4 ให้บริการตรวจประเมิน รักษา ฟันฟูทางกายภาพบำบัด

ภาพ 5 ตัวอย่างแฟ้มรายงานผลการดำเนินการชุมชนโดย google site ของนิสิตกลุ่ม 1

ที่มา <https://sites.google.com/view/group1-pt-in-community/home?authuser=0>

2. ผลการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานกลุ่มตัวอย่างจำนวน 56 ราย มีนิสิต 1 ราย ถอนรายวิชาเนื่องด้วยปัญหาสุขภาพ ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 55 ราย กลุ่มตัวอย่างนี้เป็นเป็นเพศหญิงมากที่สุด ร้อยละ 78.57 อายุระหว่าง 21-23 ปี เฉลี่ย 21.36 ± 0.53 ปี กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.56$ $SD=0.57$) และในรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาทักษะรายด้านที่สูงที่สุด ได้แก่ ด้านคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบ ข้อหวักรมีความซื่อสัตย์ และปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ วิชาชีพกายภาพบำบัด ($M=4.76$ $SD=0.43$) รองลงมาคือ ด้านปฏิบัติกายภาพบำบัดชุมชน ข้อหวักรนิสิตได้ประยุกต์ใช้ความรู้ทฤษฎีสู่การปฏิบัติด้านกายภาพบำบัดชุมชน ($M=4.64$ $SD=0.48$) (ตาราง 1)

ตาราง 1 ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนิสิตกายภาพบำบัด

ข้อ	ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	ค่าเฉลี่ย $\pm$ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลค่า
1.	ด้านคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบ		
	นิสิตเข้าใจและให้ความเคารพต่อความคิดเห็นของผู้อื่น	4.67 ± 0.48	มากที่สุด
	นิสิตมีความซื่อสัตย์ และปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพกายภาพบำบัด	4.76 ± 0.43	มากที่สุด
	นิสิตมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตนเองและงานที่ได้รับมอบหมาย	4.64 ± 0.89	มากที่สุด
2.	ด้านความรู้ และความเข้าใจต่างวัฒนธรรม		
	นิสิตนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาอื่นหรือในชีวิตประจำวันได้	4.44 ± 0.55	มากที่สุด
3.	ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา		
	นิสิตมีทักษะการใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เผชิญ	4.56 ± 0.55	มากที่สุด
4.	ด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ		
	นิสิตได้เรียนรู้ด้วยตนเองและทักษะการทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่น ทั้งในบทบาทผู้นำและผู้ตาม	4.47 ± 0.55	มากที่สุด
5.	ด้านการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ		
	นิสิตมีทักษะสื่อสาร สามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิดความเข้าใจของตนเองแก่เพื่อนและอาจารย์	4.47 ± 0.59	มากที่สุด

ข้อ	ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	ค่าเฉลี่ย $\pm$ ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	การแปลค่า
	นิสิตมีทักษะสื่อสาร สามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิดความเข้าใจของตนเองแก่ผู้รับบริการใน ชุมชน	4.51 $\pm$ 0.55	มากที่สุด
	นิสิตเลือกและใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาตนเอง และงานอย่างสร้างสรรค์เหมาะสมตามวัย	4.53 $\pm$ 0.59	มากที่สุด
6.	ทักษะด้านปฏิบัติกายภาพบำบัดชุมชน		
	นิสิตสามารถสำรวจชุมชนด้วยเครื่องมือศึกษา ชุมชน	4.49 $\pm$ 0.59	มากที่สุด
	นิสิตซักประวัติ ตรวจประเมินและการรักษา กายภาพบำบัดแบบเชิงรุกในชุมชน	4.58 $\pm$ 0.54	มากที่สุด
	นิสิตได้ประยุกต์ใช้ความรู้ทฤษฎีสู่การปฏิบัติด้าน กายภาพบำบัดชุมชน	4.64 $\pm$ 0.48	มากที่สุด
	ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยรวม	4.56 $\pm$ 0.57	มากที่สุด

ความพึงพอใจการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน รายวิชากายภาพบำบัดในชุมชน 1 พบว่า
นิสิตมีระดับความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.66$, $SD=0.93$) และความพึงพอใจรายด้าน
อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน (ตารางที่ 2)

ตาราง 2 ระดับความพึงพอใจต่อคุณภาพและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนใช้ชุมชนเป็นฐาน

ข้อ	คุณภาพและรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ใช้ชุมชนเป็นฐาน	ค่าเฉลี่ย $\pm$ ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	การแปลค่า
1.	ด้านผู้สอน		
1.1	ผู้สอนมีการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนก่อน การปฏิบัติจริง	4.60 $\pm$ 0.50	มากที่สุด
1.2	ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้จากใน ชุมชน	4.67 $\pm$ 0.56	มากที่สุด
1.3	ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้การใช้ เครื่องมือในการสำรวจชุมชนและกายภาพบำบัด ชุมชน	4.62 $\pm$ 0.53	มากที่สุด
1.4	ผู้สอนสามารถตอบคำถามและให้คำแนะนำได้ อย่างชัดเจน	4.71 $\pm$ 0.46	มากที่สุด
2.	ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน		
2.1	กิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์และเนื้อหาวิชา	4.71 $\pm$ 0.58	มากที่สุด

ข้อ	คุณภาพและรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ใช้ชุมชนเป็นฐาน	ค่าเฉลี่ย $\pm$ ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	การแปลค่า
2.2	กิจกรรมการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับ ผู้เรียน	4.58 $\pm$ 0.54	มากที่สุด
2.3	บรรยากาศการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมการ เรียนรู้ด้านกายภาพบำบัดชุมชนให้กับผู้เรียน	4.69 $\pm$ 0.56	มากที่สุด
2.4	กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนมี ทักษะด้านกายภาพบำบัดชุมชน	4.71 $\pm$ 0.51	มากที่สุด
3. ด้านชุมชนแหล่งเรียนรู้			
3.1	ชุมชนแหล่งเรียนรู้ส่งเสริมการเรียนรู้ด้าน กายภาพบำบัดชุมชนให้กับผู้เรียน	4.62 $\pm$ 0.53	มากที่สุด
3.2	ชุมชนแหล่งเรียนรู้ให้ความร่วมมือในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน	4.73 $\pm$ 0.50	มากที่สุด
ความพึงพอใจโดยรวม		4.66 $\pm$ 0.93	มากที่สุด

สรุปผลและอภิปรายผล

1. ระดับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนิสิตกายภาพบำบัดที่เรียนโดยใช้การเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐาน

ในการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนิสิตกายภาพบำบัด ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบชุมชนเป็นฐาน พบว่า ผู้เรียนมีระดับการรับรู้ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ระดับมากที่สุด เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงการเรียนรู้ในชั้นเรียนกับชุมชน ให้ผู้สอน ผู้เรียน และชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ผ่านการลงพื้นที่ สัมผัสพื้นที่ และค้นหาปัญหาในชุมชน ทำให้นิสิตพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2564) การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (transformative learning) ถือเป็นกระบวนการหนึ่งของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ถูกนำมาเป็นแนวทางในการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านสุขภาพให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ ซึ่งการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีการสะท้อนคิด เรียนรู้และเข้าใจตนเองอย่างใคร่ครวญ มีวิจารณญาณ จนนำไปสู่การสร้างการเรียนรู้ของตนเอง ทำให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนอย่างแท้จริงและยั่งยืน สามารถบูรณาการความรู้ทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ของผู้เรียน (องค์อร ประจันเขตต์, 2558) ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานจัดเป็นการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงถือเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นิสิตได้นำประยุกต์ความรู้ในสาขากายภาพบำบัดในการแก้ปัญหาและกระตุ้นความคิดให้มีความสามารถด้านการคิด อย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และฝึกทักษะการสื่อสารและการเลือกใช้เทคโนโลยีผ่านการสัมภาษณ์ผู้รับบริการ การเขียนบันทึกการทำกิจกรรมและนำเสนอผลงาน ส่งผลให้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับการศึกษาของ รัชณี ผิวผ่องและคณะ ทำ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้อยู่โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในรายวิชาการพยาบาลผู้สูงอายุและปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ 1 และศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้อยู่โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ผลการศึกษา พบว่า ผลการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้อยู่โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน นักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ระดับมากที่สุด ในทุกด้าน โดยด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยรวมมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ ($M = 4.58, SD = 0.48$) ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบ ($M = 4.53, SD = 0.38$) และทักษะด้านปฏิบัติในใช้กระบวนการพยาบาลเพื่อการดูแลผู้สูงอายุ ($M = 4.43, SD = 0.47$) (รัชนี ผิวผ่อง et al., 2565) รวมถึงสอดคล้องกับการศึกษาของภูษณิศ มีนาเขต และสิริทรัพย์ สีหะวงษ์ ศึกษาผลของการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับการใช้ Courseville ในรายวิชาการสร้างเสริมสุขภาพต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่า ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาพยาบาล ภายหลังการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ คือ ทักษะด้านปฏิบัติการในการสร้างเสริมสุขภาพ ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบ(ภูษณิศ มีนาเขต & สิริทรัพย์ สีหะวงษ์, 2562)

2. ความพึงพอใจต่อคุณภาพและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐาน

ความพึงพอใจของนิสิตกายภาพบำบัดที่มีต่อคุณภาพและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐานในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการเรียนรู้อยู่โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นกรณีศึกษาช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งในส่วนบุคคลทฤษฎีและภาคการฝึกปฏิบัติ และผู้เรียนมีทักษะการวางแผนในการเตรียมการลงพื้นที่เพื่อเข้าศึกษาในชุมชน มีทักษะการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาของชุมชน และได้นำข้อปัญหาภาคทฤษฎีและวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการแก้ไขอย่างมีวิจารณญาณ มีทักษะการสื่อสารและการนำเสนองานด้วยการนำเสนอในรูปแบบที่หลากหลาย สามารถใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้ชุมชน เช่น ผังเครือญาติ โครงสร้างองค์กรชุมชน ระบบสุขภาพชุมชน ปฏิทินชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน ประวัติชีวิต แผนที่เดินดิน และระบุข้อดี ข้อเสีย การนำไปใช้ของเครื่องมือได้อย่างเป็นระบบ ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมผู้เรียนให้มีความกระตือรือร้นและมีความสนใจมากขึ้นในการเรียนรู้และทำให้บรรยากาศการเรียนมีความแตกต่างจากการฟังบรรยายอย่างเดียวในชั้นเรียน(นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2564) สอดคล้องกับการศึกษาของ รัชนี ผิวผ่องและคณะ ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้อยู่โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในรายวิชาการพยาบาลผู้สูงอายุและปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ 1 และศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้อยู่โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ผลการศึกษา พบว่า ความพึงพอใจการจัดการเรียนรู้อยู่โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ของนักศึกษา ผู้ป่วยและครอบครัว และภาคีเครือข่ายอยู่ในระดับมากที่สุด (รัชนี ผิวผ่อง et al., 2565) รวมถึงสอดคล้องกับการศึกษาของภูษณิศ มีนาเขต และสิริทรัพย์ สีหะวงษ์ ศึกษาผลของการจัดการเรียนการสอนแบบใช้

ชุมชนเป็นฐานร่วมกับการใช้ Courseville ในรายวิชาการสร้างเสริมสุขภาพต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีความพึงพอใจต่อคุณภาพและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับ Courseville อยู่ในระดับมาก (ภุชณิศา มีนาเขต & สิริทรัพย์ สีหะวงษ์, 2562)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการดำเนินงานไปประยุกต์ใช้

1.1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนิสิตกายภาพบำบัดที่เหมาะสมสำหรับรายวิชากายภาพบำบัดในชุมชน 1 และ 2 เนื่องจากชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้หรือสิ่งสนับสนุนที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอน และควรนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้หรือบูรณาการร่วมกับรายวิชาอื่น เพื่อฝึกความสามารถด้านการคิดขั้นสูงให้กับผู้เรียน

1.2 การนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ควรเตรียมอาจารย์ แหล่งฝึก และชุมชน ให้มีความพร้อมตามบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของรูปแบบ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลการความพึงพอใจต่อคุณภาพและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐานจากบุคคลอื่นเพิ่มเติม เช่น อสม. ผู้นำชุมชน เป็นต้น

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐานในรายวิชาอื่นๆ ที่มีลักษณะและวัตถุประสงค์การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดของการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐาน

2.3 ควรมีการวิจัยเพื่อประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและประโยชน์ที่เกิดชุมชน

การนำผลการดำเนินงานไปใช้ประโยชน์

สถาบันการศึกษาสามารถจัดการเรียนรู้แบบบริการวิชาการด้วยกิจกรรมเสริมหลักสูตรและการเรียนรู้ในรายวิชาตามหลักสูตรแบบใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

- กัญญาณัฐ สิมสวัสดิ์. (2565). การจัดการเรียนรู้โดยชุมชนเป็นฐาน: กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19. วารสารวิจัยศรีล้านช้าง, 2(6), 47-55. <https://ojs.mbuslc.ac.th/index.php/srj/article/view/151>
- คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา. (2560). หลักสูตรกายภาพบำบัดบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง 2560. มหาวิทยาลัยพะเยา.

- จิตินันท์ ดาวศรี, พรนภา ทิพย์กองลาด, พิรพล เข้มผง, สมเชาว์ ดับโสรก, สุทธิดา เฟ่งพิศ, วรวัฒน์ วิสฤตไพศาล, & ฉันทรัมย์ ภูติอริยวัฒน์. (2564). แนวทางการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11(1), 59-74.
- นงคราญ เต็มวุฒิ, & น้อมจิตต์ นวลเนตร์. (2561). การปฏิบัติงานของนักร่างกายบำบัดในสถานบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ. วารสารกายภาพบำบัด, 40(1), 1-15.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2564). กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : บทสะท้อนจากประสบการณ์และการเรียนรู้. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน, 2(3), 78-85. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jhsmbuisc/article/view/253640>
- ภูษณิศรา มีนาเขต, & สิริทรัพย์ สีหะวงษ์. (2562). ผลของการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับการใช้ Courseville ในรายวิชาการสร้างเสริมสุขภาพต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาพยาบาล. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา, 25(1), 74-87.
- รัชณี ผิวผ่อง, ณรงค์กร ชัยวงศ์, เพิ่มพูน บุญมี, เยี่ยม คงเรืองราช, นงนุช หอมเนียม, & สุนิสา สอนวิชา. (2565). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในรายวิชาการพยาบาลผู้สูงอายุและปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ 1 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาพยาบาล. ราชวดีสาร วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์, 12(1), 16-31. <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/bcnsurin/article/view/250021>
- ศศิธร บัวทอง. (2560). การวัดและประเมินทักษะ ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ Veridian มหาวิทยาลัยศิลปากร (มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ), 10(2), 1856-1867.
- ศศิธร อินต๋น. (2562). การจัดการเรียนรู้แบบโครงการที่ใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานโดยเน้นการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 15(1), 145-158. <http://cmuir.cmru.ac.th/handle/123456789/1944>
- องค์อร ประจันเขตต์. (2558). การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง : มุมมองในการศึกษาทางการพยาบาล Transformative Learning: Nursing Education Perspective. วารสารพยาบาลทหารบก, 15(3), 179-184. <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/JRTAN/article/view/30481>
- อมรรัตน์ เตชะนอก, รัชณีรุ่งศิริวัฒน์, & พระฮอนด้า วาสทโท. (2563). การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ 7(9), 1-15.

นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ด้านมิตินวัตกรรม
ชุมชนกุฎีจีน แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

Teaching and learning innovation to enhance the quality of life in the dimension of
Kudi Chin community innovation Wat Kanlaya Subdistrict, Thonburi District, Bangkok.

ดร.ณัฐรินทร์ ปรีวงศ์กุลธร

Nuttharin Pariwongkhuntorn

วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ด้านมิตินวัตกรรมชุมชนกุฎีจีน แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานครเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) โดยใช้ในการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาด้านเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาใช้ร่วมกัน มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างสรรค์แนวปฏิบัติทางการเรียนการสอนที่ช่วยให้ชุมชนกุฎีจีนสามารถเรียนรู้ด้านมิตินวัตกรรมได้ 2) เพื่อสนับสนุนทางวิชาชีพแก่ชุมชนทั้งในด้านการให้การศึกษา การมีส่วนร่วม การแบ่งปันสิ่งปฏิบัติที่เป็นเลิศระหว่างกันรวมทั้งการบูรณาการหลอมรวมทักษะที่หลากหลายสู่การปฏิบัติได้ 3) เพื่อสร้างโอกาสด้านการตลาดในการเข้าถึงสื่อเทคโนโลยี เครื่องมือหรือแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพได้ โดยสามารถสรุปผลการวิจัยด้านการเรียนการสอน สามารถเรียนรู้ด้านมิตินวัตกรรม แยกประเด็นได้ ดังนี้ 1) มิติด้านการบูรณาการด้านการเรียนรู้ ผู้สอนบูรณาการด้านการเรียนการสอนให้เข้ากับกิจกรรมของชุมชนกุฎีจีน ได้แก่ มิติด้านวัฒนธรรม มิติด้านเส้นทางท่องเที่ยวชุมชน/กิจกรรมของชุมชน 2) มิติด้านสารสนเทศ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ สร้างและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ รวมถึงการใช้ แอปพลิเคชันการเรียนรู้ และ 3) มิติด้านการเชื่อมโยงกับความเป็นจริงในชุมชน นำเสนอความรู้และมิตินวัตกรรมที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชุมชน โดยใช้ตัวอย่างและการเชื่อมโยงกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน

คำสำคัญ: นวัตกรรม,คุณภาพชีวิต,มิตินวัตกรรม,ชุมชนกุฎีจีน

Abstract

Teaching and learning innovation to enhance the quality of life in the dimension of Kudi Chin community innovation Wat Kanlaya Subdistrict, Thonburi District, Bangkok. This research is a Mixed Methodology Study in the Kudi Chin Community, Wat Kalayanamitr, Thonburi District, Bangkok". This research, combining geographical data collection, document analysis, relevant research studies, and qualitative research, to investigate innovations in teaching and learning management aimed at elevating the quality of life through community mindset innovations. The study has three main objectives:

1.To create innovative teaching practices that enable the Kudi Chin community to learn about innovations effectively.

2.To provide professional support to the community in terms of education, participation, shared excellence, and integrated skill development.

3. To facilitate access to high-quality technological media, tools, and learning resources.

The research findings on teaching and learning can be categorized as follows:

Integration Dimension of Learning: Instructors harmonize teaching with the activities of the Kudi Chin community, encompassing cultural and community-based tourism aspects. Information Dimension: Utilization of technology for learning, creation, and use of suitable technologies to enhance and promote learning, including learning applications and online learning platforms. Connection to Community Reality: Presenting knowledge and innovations that align with the community's reality, employing examples and linking them to learners' everyday experiences.

Keywords: Teaching and learning innovation, the quality of life ,Kudi Chin community innovation

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) ทักษะความเป็นนวัตกรรมมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต การสร้างสรรค์พัฒนาต่อยอดผลงานหรือกิจกรรม ก้าวสู่การเป็นผู้คิดนวัตกรรมเพื่อนำไปใช้ดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีคุณภาพได้อย่างเหมาะสม พอเพียงตามลักษณะการใช้งาน นำไปสู่การแลกเปลี่ยนให้สังคมและประเทศอื่นใช้งาน เกิดการสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนาด้านต่างๆ จากแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) มีวิสัยทัศน์ที่กล่าวไว้ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา 4 ประการ คือ 1) เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ 2) เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับทบบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 3) เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และคุณธรรม จริยธรรม รู้รักสามัคคี และร่วมมือผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) เพื่อนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และความเหลื่อมล้ำภายในประเทศลดลง ซึ่งการเรียนการสอนในปัจจุบันจึงต้องมีการบูรณาการกับสังคมจริงเพื่อให้ผู้เรียน ทักษะด้านทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างความพร้อมต่อนิสิต เช่น การลงพื้นที่งานทำวิจัย ลงพื้นที่ชุมชนฯ เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมในรูปแบบของวิถีชุมชน

ชุมชนแต่ละแห่งล้วนจึงมีบริบทที่แตกต่างกัน สามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายการทำงานแบบมีส่วนร่วม มีการบริหารจัดการที่ดี ตามแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2561- 2565 (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561) กรุงเทพมหานครมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ศาสนา แหล่งช้อปปิ้ง แหล่งท่องเที่ยวด้านอาหาร หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยชุมชน “ย่านกะดีจีน” เป็นหนึ่งในย่านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร (เอกชญา ศรีสุวรรณ, 2560) ครอบคลุมชุมชนวัดประยูรวงศ์ ชุมชนกุฎีจีน และชุมชนวัดกัลยาณ์ที่มีที่ตั้งในเขตธนบุรีซึ่งทั้ง 3 ชุมชนเป็นชุมชนเก่าแก่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ที่มีความหลากหลายผสมกลมกลืนทั้งทางด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรมของชาวไทย ชาวจีน และ ชาวโปรตุเกส มีมรดกทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้อันทรงคุณค่าและมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่หลากหลายสืบทอดไว้ถึงปัจจุบันจนเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น (พอถัย อดใจ และกนิษฐา ชิตช่าง, 2558)

กรุงเทพมหานครมีทรัพยากรที่หลากหลาย ทั้งด้านการท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า สืบสานมาจนถึงปัจจุบัน การท่องเที่ยวมีสถานที่สำคัญ จึงทำให้มีการดำเนินการดำเนินงานที่ชัดเจนและมีแผนงานด้านการท่องเที่ยว ที่ต้องการสร้างเอกลักษณ์ให้โดดเด่น วิถีชุมชนบางแห่งมีการเปลี่ยนแปลง กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ บางแห่งไม่มีการพัฒนา เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนมีความเจริญและสร้างรายได้ให้กับชุมชน

ชุมชนกุฎีจีน อยู่ที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ถนนเทศบาลสาย 1 แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี เป็นสถานที่ทางประวัติศาสตร์สมัยกรุงธนบุรี โดยประกอบด้วยความแตกต่างทางเชื้อชาติและศาสนาของชุมชนแห่งนี้ คือมีทั้งชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายโปรตุเกส ชาวจีน มุสลิม มีทั้งศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม สถานที่สำคัญภายในชุมชน ได้แก่ โบสถ์ ซางตาครุส มีมาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินให้ชาวไทย จีน โปรตุเกส อาศัยในบริเวณนี้ และได้มีการสร้างโบสถ์ซางตาครุสขึ้นเป็นอาคารไม้ ต่อมาไฟไหม้ และได้สร้างขึ้นใหม่ เป็นสถาปัตยกรรมนีโอคลาสสิก สมัยเรอเนสซองส์ ศาลเจ้าเกียนอันกง สร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ศาลเจ้ามีความสวยงามของเครื่องไม้แกะสลัก ภาพจิตรกรรมฝาผนัง และมีสิ่งสำคัญคือ เจ้าแม่กวนอิม อายุกว่า 100 ปี และศาลเจ้าแห่งนี้ได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น พิพิธภัณฑสถานบ้านกุฎีจีน สถานที่รวบรวมข้อมูลที่บอกเล่าเรื่องราวประวัติความเป็นมาของชุมชนกุฎีจีน พร้อมจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้โบราณ และชั้นบนของพิพิธภัณฑสถานมีจุดชมทัศนียภาพโดยรอบของชุมชนกุฎีจีน นอกจากนี้ มีขนมที่ขึ้นชื่อของชุมชนแห่งนี้ ขนมฝรั่งกุฎีจีน ที่ทำสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ตอนปลาย และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ต่อมาจนถึงปัจจุบัน และ บ้านสกุลทอง มีอาหารไทยโบราณที่ทำรับประทานได้ยากให้ลิ้มลอง ซึ่งเป็นตำรับการปรุงอาหารของห้องเครื่องฝ่ายใน ในสมัยรัชกาลที่ 5 (วิกิพีเดีย, 2565)

วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา ให้ความสำคัญในการสร้างปัญญา เพื่อนวัตกรรมชุมชนสู่สากล อย่างยั่งยืนในการผลิตบัณฑิตที่ควบคู่กับการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งผลิตบัณฑิตให้มีความเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการแข่งขันพัฒนากำลังคนที่มีสมรรถนะและทักษะแห่งอนาคตรวมถึงวิจัยและนวัตกรรมพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และชุมชน บริการวิชาการด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม ทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม และสืบสานเอกลักษณ์ความเป็นไทย โดยในการจัดการเรียนการสอนได้กำหนดจัดรายวิชา การตลาดสำหรับการท่องเที่ยว โรงแรมและธุรกิจบริการ เพื่อให้บัณฑิตได้เรียนรู้ด้านการบริหารจัดการทันสมัยที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และมีธรรมาภิบาลมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นนิสิตที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการ เพื่อที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงานทั้งภาครัฐและเอกชนได้จริง กระบวนการได้มาซึ่งการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นหรือส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านทักษะความชำนาญ และด้านสังคมอย่างเป็นระบบนั้น ต้องอาศัยองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันหลายประการ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา นวัตกรรมจัดการเรียนการสอน สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตด้านมิตินวัตกรรม ของชุมชนกู่ฎีจิ้น แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นการส่งเสริมด้านการตลาดการท่องเที่ยวและพัฒนาโอกาสในการเข้าถึงสื่อประชาสัมพันธ์ในยุคปัจจุบัน เช่น สื่อที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมการตลาดและส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างสรรค์แนวปฏิบัติทางการเรียนการสอนที่ช่วยให้ชุมชนกู่ฎีจิ้นสามารถเรียนรู้ด้านมิติ นวัตกรรมได้
2. เพื่อสนับสนุนทางวิชาชีพแก่ชุมชนทั้งในด้านการให้การศึกษา การมีส่วนร่วม การแบ่งปันสิ่งปฏิบัติที่เป็นเลิศระหว่างกันรวมทั้งการบูรณาการหลอมรวมทักษะที่หลากหลายสู่การปฏิบัติได้
3. เพื่อสร้างโอกาสด้านการตลาดในการเข้าถึงสื่อเทคโนโลยี เครื่องมือหรือแหล่งการเรียนรู้ ที่มีคุณภาพได้

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ศึกษาย่านชุมชนกู่ฎีจิ้น แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาความหลากหลายของ วัฒนธรรมในชุมชน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย

1. ถ่ายทอดความรู้ด้านมิตินวัตกรรม ชุมชนกู่ฎีจิ้น แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

- 1.1 มิติด้านการบูรณาการด้านการเรียนรู้ ด้านวัฒนธรรม ด้านเส้นทางการท่องเที่ยว ชุมชน ด้านกิจกรรมของชุมชน
  - 1.2 มิติด้านสารสนเทศ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ สร้างและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ด้านการบริการ การตลาด เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้
  - 1.3 มิติด้านการเชื่อมโยงกับความเป็นจริงในชุมชน การเชื่อมโยงกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน
2. ด้านการสร้างแบรนด์สินค้า การตลาดการท่องเที่ยวของชุมชนกุฎีจีน แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องชุมชนกุฎีจีน

ลักษณะของชุมชน

ชุมชนกุฎีจีนจัดเป็นชุมชนขนาดใหญ่ในสมัยธนบุรีและเป็นชุมชนที่เก่าแก่มากที่สุด ในสมัยรัตนโกสินทร์ มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องประกอบด้วยไทย จีน ฝรั่งเศส แวก มอญ ลาว ซึ่งนับถือศาสนาต่างกัน พุทธ คริสต์ อิสลาม โดยกลุ่มชาติพันธุ์ เหล่านี้สามารถรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไว้ได้ และถ่ายทอดแบบแผน ทักษะการสร้างสรรค่นวัตกรรมประเพณี พิธีกรรม รวมทั้งการมีศาสนสถานอันเป็นที่เคารพ ศรัทธา เช่น วัด โบสถ์ คริสต์ มัสยิด ศาลเจ้า

ชุมชนกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีจุดแข็งที่เป็นอัตลักษณ์ ๑ ด้านที่โดดเด่นอยู่สองประการ คือ ด้านประวัติศาสตร์ และด้านความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ของย่านกุฎีจีน เริ่มจากการรวมตัวของชุมชนเมื่อแรกตั้งราชธานีใหม่ ภายหลังจากการที่เสียกรุงศรีอยุธยาให้กับพม่า ผู้คนพากันอพยพลงมาทางใต้ และบางส่วนได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า บางกอก สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้ชาวจีนจากกรุงศรีอยุธยามาตั้งบ้านเรือนอยู่เหนือคลองกุฎีจีน ส่วนชาวคริสต์ และชาวโปรตุเกส

ดังนั้น ในรายวิชาการตลาดสำหรับการท่องเที่ยว โรงแรม และธุรกิจบริการ จึงได้นำปรัชญาและแนวคิดของการดำเนินงานด้านการตลาดสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางการตลาด การวางแผนยุทธศาสตร์ ส่วนประสมทางการตลาดของธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บทบาทของการตลาดในการเสริมสร้างศักยภาพของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โรงแรม และธุรกิจบริการ และการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยว ทักษะการสร้างสรรค่นวัตกรรมเป็นทักษะพื้นฐานของมนุษย์ สามารถออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้และพัฒนาทักษะของตนเองได้ตลอดชีวิต เรียนรู้โดยการสร้างความรู้ และเรียนรู้เป็นกลุ่มร่วมกัน โดยองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ดังต่อไปนี้ (ศุภย์ผู้นำนวัตกรรม หลักสูตรและการเรียนรู้, 2562)

1. การคิดอย่างสร้างสรรค์ (Think Creatively) เช่น มองเห็นโอกาสมากกว่าปัญหา ริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ และใช้วิธีการคิดและมุมมองอย่างหลากหลาย เป็นต้น
2. การทำงานร่วมกับบุคคลอื่นอย่างสร้างสรรค์ (Work creatively with others) เช่น เคารพความคิดของคนอื่น เปิดรับความคิดเห็นใหม่ ๆ ที่ทันสมัย และทำงานร่วมกับบุคคลอื่นด้วยความร่วมมือร่วมใจ เป็นต้น
3. การสร้างนวัตกรรมให้เกิดผลสำเร็จ (Implement Innovation) เช่น พัฒนานวัตกรรมและประเมินระหว่างการพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องของนวัตกรรมให้ดีขึ้น และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสื่อสารนวัตกรรมสู่สังคม เป็นต้น

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง เป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วยดังนี้ (เดอะเวิร์คส์, 2561)

1. ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์
2. โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถาน
3. งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิม
4. ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก
5. ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา
6. ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์
7. ภาษาและวรรณกรรม
8. วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหาร
9. ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาลต่าง ๆ
10. ลักษณะงานและเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital literacy)

ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital literacy) หมายถึง ทักษะในการนำเครื่องมืออุปกรณ์ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แท็บเล็ต โปรแกรมคอมพิวเตอร์

และสื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการทำงานร่วมกัน หรือใช้เพื่อพัฒนากระบวนการทำงาน หรือระบบงานในองค์กรให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ สามารถแบ่งเป็น 4 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ ใช้ (Use) เข้าใจ (Understand) สร้าง (Create) และ เข้าถึง (Access) เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังนี้ (มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2564)

1. ใช้ (Use) หมายถึง ความคล่องแคล่วทางเทคนิคที่จำเป็นในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ทักษะและความสามารถที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “ใช้” ครอบคลุมตั้งแต่เทคนิคขั้นพื้นฐาน คือ การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เช่น โปรแกรมประมวลผลคำ (Word Processor) เว็บเบราว์เซอร์ (Web Browser) อีเมล และเครื่องมือสื่อสารอื่น ๆ สู่วิธีขั้นสูงขึ้นสำหรับการเข้าถึงและการใช้ความรู้ เช่น โปรแกรมที่ช่วยในการสืบค้นข้อมูล หรือ เสิร์ชเอนจิน (Search Engine) และฐานข้อมูลออนไลน์ รวมถึงเทคโนโลยีใหม่ๆ

2. เข้าใจ (Understand) คือ ชุดของทักษะที่จะช่วยผู้เรียนเข้าใจบริบทและประเมินสื่อดิจิทัล เพื่อให้สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับอะไรที่ทำได้และพบบนโลกออนไลน์ จัดว่าเป็นทักษะที่สำคัญและที่จำเป็นที่จะต้องเริ่มสอนให้เร็วที่สุดเข้าใจรวมถึงการตระหนักว่าเทคโนโลยีเครือข่ายมีผลกระทบต่อพฤติกรรมและมุมมองของผู้เรียนอย่างไร มีผลกระทบต่อความเชื่อและความรู้สึกเกี่ยวกับโลกรอบตัวผู้เรียนอย่างไร เข้าใจยังช่วยเตรียมผู้เรียนสำหรับเศรษฐกิจฐานความรู้ที่ผู้เรียนพัฒนาทักษะการจัดการสารสนเทศเพื่อค้นหา ประเมิน และใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อติดต่อสื่อสาร ประสานงานร่วมมือ และแก้ไขปัญหา

3. สร้าง (Create) คือ ความสามารถในการผลิตเนื้อหาและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพผ่านเครื่องมือสื่อดิจิทัลที่หลากหลาย การสร้างด้วยสื่อดิจิทัลเป็นมากกว่าแค่การรู้วิธีการใช้โปรแกรมประมวลผลคำหรือการเขียนอีเมล แต่มันยังรวมความสามารถในการดัดแปลงสิ่งที่ผู้เรียนสร้างสำหรับบริบทและผู้ชมที่แตกต่างและหลากหลาย ความสามารถในการสร้างและสื่อสาร เช่น บล็อก (Blog) การแชร์ภาพและวิดีโอ และโซเชียลมีเดีย (Social Media)

4. เข้าถึง (Access) คือ การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล และข้อมูลข่าวสาร เป็นฐานรากในการพัฒนา การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ผู้เรียนจำเป็นต้องเข้าใจอินเทอร์เน็ตและการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตด้วยช่องทางต่าง ๆ รวมถึง ข้อดีข้อเสียของแต่ละช่องทางได้ เพื่อให้สามารถใช้ ค้นหาข้อมูลที่ต้องการจากอินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องเข้าใจสื่อทางดิจิทัลชนิดต่าง ๆ รวมถึงการนำไปประยุกต์ใช้งานในปัจจุบัน

แนวคิดส่วนประสมทางการตลาดเพื่อการท่องเที่ยว

Kotler and Armstrong.(2005).กล่าวถึงความหมายของส่วนประสมทางการตลาดว่าหมายถึงตัวแปรหลักในการที่จะใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าและกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีปัจจัยหลายประการที่เป็นตัวแปรในการควบคุมการตลาดเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าและกลุ่มเป้าหมาย และ Lovelock and

Wirtz.(2007). กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาดคือ เครื่องมือหรือปัจจัยทางการตลาดที่ควบคุมธุรกิจ ต้องนำปัจจัยมาใช้ร่วมกันเพื่อตอบสนองความต้องการ และสร้างความพึงพอใจแก่กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย รวมถึงเพื่อกระตุ้นให้ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายเกิดความต้องการสินค้าและบริการ หมายถึง ส่วนประกอบที่เป็นปัจจัยในการวางแผนการตลาดในสินค้าหรือบริการนั้น นอกจากนั้นแล้ว Holloway.(2004).ได้นำทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด 4Ps ของ Kotler.and Armstrong (2005).มาปรับใช้กับการตลาดของธุรกิจด้านการท่องเที่ยว โดยได้เพิ่มปัจจัยทางการตลาดอีก 3 ปัจจัย ได้แก่ บุคคล (People).ลักษณะทางกายภาพ (PhysicalEvidence).และกระบวนการ (Process) เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดที่สำคัญทางการตลาดสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับธุรกิจทางการบริการ ดังนั้นจึงรวมเรียกได้ว่าเป็นส่วนประสมทางการตลาดแบบ 7Ps.ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บุคลากร กระบวนการให้บริการ และลักษณะทางกายภาพ (อิสริย์ สุขพรสินธรรม และโสเมฤทัย สุนธยาธร, 2562)

เสรี วงษ์มณฑา (2542, หน้า 11) กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) หมายถึง การมีสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมายได้ขายในราคาและผู้บริโภคยอมรับได้ และผู้บริโภคยินดีจ่ายเพราะเห็นว่าคุ้ม รวมถึงการจัดจำหน่ายกระจายสินค้าให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคหาเพื่อความสะดวกแก่ลูกค้า ด้วยความพยายามตั้งใจให้เกิดความชอบในสินค้า และเกิดพฤติกรรมอย่างถูกต้อง

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2552) ได้อธิบายความหมายของส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix) ไว้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญในการดำเนินการตลาดเป็นปัจจัยที่กิจการสามารถควบคุมได้กิจการธุรกิจจะต้องสร้างส่วนประสมทางการตลาดที่เหมาะสมในการวางกลยุทธ์ทางการตลาดธุรกิจ ในอุตสาหกรรมบริการ (Service.Industry)มีความแตกต่างจากธุรกิจอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคและบริโภคทั่วไปเพราะมีทั้งผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้ (Tangible Product) และผลิตภัณฑ์ที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Product) เป็นสินค้าและบริการที่นำเสนอต่อลูกค้า หรือตลาดกลยุทธ์การตลาดที่นำมาใช้กับธุรกิจบริการจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีส่วนประสมทางการตลาด

ที่แตกต่างจากการตลาดโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจที่มีการต้อนรับขับสู้ (Hospitality) เป็นหัวใจหลักในการทำธุรกิจ ประกอบด้วยปัจจัย 7 ประการ ดังนี้

1. ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) เป็นสิ่งซึ่งสนองความจำเป็นและความต้องการของมนุษย์ได้คือ สิ่งที่ผู้ขายต้องมอบให้แก่ลูกค้า และลูกค้าจะได้รับผลประโยชน์ และคุณค่าของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ โดยทั่วไปแล้วผลิตภัณฑ์แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ผลิตภัณฑ์ที่อาจจับต้องได้และผลิตภัณฑ์ที่จับต้องไม่ได้

2. ด้านราคา (Price) คุณค่าผลิตภัณฑ์ในรูปตัวเงิน ลูกค้าจะเปรียบเทียบระหว่างคุณค่า (Value) ของบริการกับราคา (Price) ของบริการนั้น ดังนั้น การกำหนดราคาการให้บริการควรมีความเหมาะสมกับระดับการให้บริการชัดเจน และง่ายต่อการจำแนกระดับบริการที่ต่างกัน

3. ด้านการจัดจำหน่าย (Place) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในการนำเสนอ บริการให้แก่ลูกค้า ซึ่งมีผลต่อการรับรู้ของลูกค้าในคุณค่าและคุณประโยชน์ของบริการที่นำเสนอซึ่งจะต้อง พิจารณาในด้านทำเลที่ตั้ง (Location) และช่องทางในการนำเสนอบริการ (Channels)

4. ด้านการส่งเสริมการขาย (Promotion) เป็นเครื่องมือหนึ่งที่มีความสำคัญในการติดต่อสื่อสารให้กับ ผู้ใช้บริการ โดยมีวัตถุประสงค์ที่แจ้งข่าวสารหรือชักจูงให้เกิดทัศนคติและพฤติกรรม การใช้บริการและเป็น กุญแจสำคัญของการตลาดสายสัมพันธ์

5. ด้านบุคคล (People) หรือพนักงาน (Employee) ซึ่งต้องอาศัยการคัดเลือกการฝึกอบรม การ ใจ เพื่อให้สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าได้แตกต่างเหนือคู่แข่งขึ้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ ให้บริการและผู้ใช้บริการต่าง ๆ ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และผู้ให้บริการต่าง ๆ ต้องมี ความสามารถมีทัศนคติที่สามารถตอบสนองต่อผู้ให้บริการ มีความคิดริเริ่ม มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา สามารถสร้างค่านิยมให้กับองค์กร

6. ด้านกายภาพ (Physical Evidence) เป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพและการนำเสนอ ให้กับลูกค้าให้เห็นเป็นรูปธรรม โดยพยายามสร้างคุณภาพโดยรวม ทั้งทางด้านกายภาพ และรูปแบบการ ให้บริการเพื่อสร้างคุณค่าให้กับลูกค้าไม่ว่าจะเป็นด้านการแต่งกายสะอาดเรียบร้อย การเจรจาต้องสุภาพ อ่อนโยน และการให้บริการที่รวดเร็ว หรือผลประโยชน์อื่น ๆ ที่ลูกค้าควรได้รับ

7. ด้านกระบวนการ (Process) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับระเบียบวิธีการและงานปฏิบัติในการ การบริการ ที่นำเสนอให้กับผู้ให้บริการเพื่อมอบการให้บริการอย่างถูกต้องรวดเร็ว และทำให้ผู้ให้บริการเกิดความ ประทับใจ

The 7 P's Service Marketing

ภาพ 6 แสดงส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจ

ที่มา: ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2552

กรอบแนวคิด

วิธีการดำเนินการ

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ มีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมายการสร้างชุมชนนวัตกรรมด้านเชิงบริการ

การกำหนดเป้าหมายการสร้างชุมชนนวัตกรรมด้านเชิงบริการ ในมิติของเศรษฐกิจ สังคม และชุมชน ด้วยการบูรณาการกับการเรียนการสอน

ขั้นที่ 2 สำรวจพื้นที่ ศึกษาข้อมูลและวางแผนงาน

สำรวจพื้นที่ชุมชนนวัตกรรมด้านเชิงบริการ ในมิติของเศรษฐกิจ สังคม และชุมชน ด้วยการบูรณาการกับการเรียนการสอน โดยสำรวจพื้นที่และสังเคราะห์ความคิดเห็นระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

ขั้นที่ 3 ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 ค้นคว้าข้อมูล เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านมิติของเศรษฐกิจ สังคม และชุมชนของชุมชนกุฎีจีน
 แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

ขั้นที่ 4 เก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
 การเก็บรวบรวมข้อมูลในการลงพื้นที่ และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่ของนิสิต

ขั้นที่ 5 การประเมิน ตรวจสอบและปรับปรุง
 ผู้วิจัยมีการประเมินผลการศึกษาในเบื้องต้น เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้และปรับปรุงให้เข้ากับ
 วัฒนธรรมชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย

นิสิตระดับปริญญาโท สาขาการจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และธุรกิจบริการ วิทยาลัย
 การจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ศึกษาในรายวิชาการตลาดสำหรับการท่องเที่ยว โรงแรมและธุรกิจบริการและ
 ประชาชนที่สนใจด้านการนวัตกรรมชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. การเก็บข้อมูลเพื่อนำมาพัฒนาประเด็น
2. การลงพื้นที่เพื่อศึกษาบริบทของประเด็น
3. การจัดอบรมด้านกระบวนการจัดการท่องเที่ยวและการใช้เทคโนโลยีในการจัดทำตราผลิตภัณฑ์
 สินค้าด้านการท่องเที่ยวด้านมิติวัฒนธรรมดิจิทัลชุมชนกุฎีจีน แก่ผู้ประกอบการและประชาชนที่สนใจ
4. การจัดทำตราผลิตภัณฑ์สินค้าด้านการท่องเที่ยวข้อมูลแอปพลิเคชัน และพัฒนากระบวนการ
 การจัดการการท่องเที่ยวด้านมิติวัฒนธรรมดิจิทัลชุมชนกุฎีจีน

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้คำนึงถึงการพิทักษ์สิทธิ์และการยินยอมของผู้ให้ข้อมูลโดยมีขั้นตอนการเก็บ
 รวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนด้วยวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ตรวจสอบ
 เอกสารสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์เกณฑ์การคัดเลือกเอกสารสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 2) การเก็บ
 รวบรวมข้อมูลชุมชนด้วยวิธีสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน อาศัยประเด็นคำถามการสนทนาเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวม
 ข้อมูลชุมชนดำเนินการชุมชนกุฎีจีนจำนวน 1 ครั้ง 3) สสำรวจความต้องการด้านการยกระดับคุณภาพชีวิต
 ด้านมิติวัฒนธรรมชุมชนกุฎีจีน แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสำรวจความต้องการ

พัฒนาเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล 4) จัดกิจกรรมศึกษาด้านการสร้างแบรนด์สินค้าของชุมชนกุฎีจีน กรุงเทพมหานคร เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงตราสัญลักษณ์ของสินค้าชุมชนกุฎีจีน กรุงเทพมหานคร โดยมีการทำการรวบรวมข้อมูลเป็นระยะเวลา 6 เดือน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้านมิติวัฒนธรรม ได้แก่ แผนที่ ป้าย และกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว ด้านมิติวัฒนธรรมดิจิทัล รวมถึงตราสินค้าของแบรนด์ผลิตภัณฑ์ชุมชนกุฎีจีน เมื่อได้ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในการลงพื้นที่ นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ สู่มิติวัฒนธรรมเชิงบริการ

ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Research) เรื่องนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ด้านมิติวัฒนธรรม ชุมชนกุฎีจีน แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีเครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ และการสำรวจพื้นที่ชุมชน โดยผู้วิจัยนำเสนอประเด็นดังต่อไปนี้

ชุมชนกุฎีจีน แขวงวัดกัลยาณ์ กรุงเทพมหานคร หรือ “กะตี่จีน” เป็นอีกหนึ่งชุมชนเด่นริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีประวัติความเป็นมายาวนานตั้งแต่สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงก่อตั้งกรุงธนบุรี แม้จะเป็นเวลากว่า 200 ปีแล้วที่ชาวไทยเชื้อสายโปรตุเกสได้ตั้งรกรากกันมา แต่เรื่องราวความเป็นมาของชุมชนได้ถูกส่งต่อผ่านลูกหลานรุ่นแล้วรุ่นเล่า ด้วยเอกลักษณ์ที่โดดเด่นทั้งในแง่ของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ระหว่างชาวพุทธ ชาวคริสต์ และชาวอิสลาม รวมไปถึงวัฒนธรรมที่หลากหลายของชาวไทย และพ่อค้าชาวจีนที่อยู่ในละแวกเดียวกัน

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนกุฎีจีน แขวงวัดกัลยาณ์ กรุงเทพมหานคร

“โบสถ์ซางตาครุส (วัดกุฎีจีน)” ซึ่ง ซางตาครุส เป็นภาษาโปรตุเกส แปลว่า กางเขนศักดิ์สิทธิ์ โบสถ์ซางตาครุสเป็นโบสถ์คาทอลิกเก่าแก่ที่ถูกสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2313 โดยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้พระราชทานที่ดินเพื่อสร้างวัดแห่งนี้แก่ชาวโปรตุเกส แต่เดิมเป็นไม้สักทั้งหลังแต่ถูกไฟไหม้จึงได้รับการบูรณะใหม่โดยมีโครงสร้างเป็นปูน สถาปัตยกรรมเด่นของเป็นแบบเรอเนสซองส์ผสมนีโอคลาสสิก ส่วนยอดโดมสีแดงนั้นมีความเด่นเป็นสง่า มีรูปร่างคล้ายคลึงกับโดมของมหาวิหารฟลอเรนซ์ ประเทศอิตาลี

“พิพิธภัณฑ์บ้านกุฎีจีน” ที่เปิดให้เข้าชมฟรี ชั้นล่างเปิดเป็นคาเฟ่เล็กๆ ให้ได้นั่งพักผ่อนกัน ส่วนด้านบนจัดแสดงและบอกเล่าที่มาของชาวคาทอลิก ที่มีเชื้อสายโปรตุเกส ชาวญวน ชาวจีน หรือแม้แต่ฝรั่งชาติอื่นๆ ที่เข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยเฉพาะบุคคลในประวัติศาสตร์ชื่อดังอย่างหมอบรัดเลย์ จากอเมริกาก็เคยอาศัยอยู่ที่ชุมชนนี้ด้วย แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมผ่านข้าวของเครื่องใช้จริงที่มีอยู่ในยุคนั้นได้เป็นอย่างดี ใครอยากเห็นวิวกุฎีจีนและแม่น้ำเจ้าพระยาแนะนำให้ป็นขึ้นบนชั้นลอยเพื่อดื่มด่ำบรรยากาศกันให้เต็มที่ได้เลย

“ศาลเจ้าเกียนอันเกง” ศาลเจ้าเกียนอันเกง เป็นศาลเจ้าจีนฮกเกี้ยนของชุมชนกุฎีจีนที่สร้างถวายเจ้าแม่กวนอิม ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ถือเป็นศาลเจ้าที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในฝั่งธนบุรี ที่แม้จะมีความเก่าแก่ร่วมร้อยปี แต่ยังคงความสวยงามด้วยงานไม้แกะสลักที่แสนปราณีตและละเอียด รวมถึงภาพวาดที่ยังสมบูรณ์อยู่อีกด้วย

“วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร” เป็นพระอารามหลวง โดยเจ้าพระยานิกรบดินทร์ สร้างถวายรัชกาลที่ 3 ภายในวัดมี “พระพุทธไตรรัตนนายก” หรือที่คนจีนเรียกกันติดปากว่า “ซำปอกง” ซึ่งจำลองมาจากวัดพนัญเชิง ออยุธยา ภายในพระอุโบสถยังมีพระประธานที่เป็นพระพุทธรูปหล่อปางป่าเลไลยก์ ซึ่งถือได้ว่าแปลกไปจากพระประธานทั่วไปที่มันเป็นปางสมาธิหรือปางมา

“ขนมฝรั่งกุฎีจีน” ที่หากพลาดไปก็คงจะเรียกว่ามาไม่ถึง ขนมฝรั่งกุฎีจีนเป็นขนมลูกผสมระหว่างจีนกับฝรั่ง รสชาติคล้ายขนมไข่ ตัวขนมนี้เป็นตำรับขนมโปตุเกส มีส่วนผสมของแป้งสาลี ไข่เป็ด และน้ำตาล ที่ผสมให้เข้ากันแล้วนำไปอบในเตาถ่าน ส่วนหน้าของขนมมีลูกเกด ลูกพลับ ฟักเชื่อม และน้ำตาลทราย สดัดกลิ่น โดยในบริเวณชุมชนมีบ้านที่ยังทำขนมอยู่ 3 บ้าน ได้แก่ ร้านหลานแม่เป่า ร้านธนูสิงห์ และร้านป่าอำพัน

แบรนด์ ขนมฝรั่ง กุฎีจีน

ทุกร้านขนมฝรั่งของชุมชนกุฎีจีน มีบางร้านที่ไม่มี แบรนด์ขนมติดที่แพ็คเกจ ทางผู้เรียนจึงร่วมกันออกแบบทำเป็นตราสินค้าแบรนด์ขนมกุฎีจีนขึ้นพร้อมนำนวัตกรรม การสแกนคิวอาร์โค้ด ในการสืบค้นความเป็นมาของขนม ขั้นตอนการทำและทำเลที่ตั้งของร้านขนมฝรั่งในชุมชนกุฎีจีน

ตัวแสบที่ปรากฏบริเวณศูนย์กลาง จะมีการแสดงข้อมูลจุดดำเนินความเป็นมาขอเค้กชั้นแรกของสยาม ร้านที่แนะนำตามแผนที่ ที่ปรากฏ และลิ้งค์ไปยังเพจเฟซบุ๊กของร้านที่แนะนำ นอกจากนั้นในแผนที่ผังแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนกุฎีจีน

ร้านขนมฝรั่งเศสที่แนะนำในแผนที่ ทางผู้เรียนนำมาแสดงเพียงแค่ 2 ร้านคือ ร้านนูสิงห์ และร้านหลานแม่เป้า

ขนมฝรั่งเศสกุฎจีนแม่เป้า ซึ่งทำกันมาตั้งแต่ยุคแรกสมัยที่ชาวโปรตุเกสเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในบริเวณนี้ โดยปัจจุบันผู้สืบทอดทำขนมก็คือพี่น้องสองสาวอย่าง “พี่เจ็ก” กับ “พี่เหม้ม” ถือเป็นรุ่นที่ 5 ที่ยังคงอยทำหน้าที่เป็นหัวเรือใหญ่ควบคุมทุกขั้นตอน เพื่อรักษารสชาติดั้งเดิมเอาไว้ให้ได้มากที่สุด

ขนมฝรั่งกุฎีจีน

Facebook

นำโลโก้แบรนด์ นวัตกรรมที่เพกเกจขนมกุฎีจีนได้ หรือ ออกแบบแพ็คเกจให้กับทางร้าน ใส่กล่องกระดาษ
ตราฟ และสร้างโลโกนี้อยู่ในกล่อง เพื่อความสะดวกในการรับประทาน

สรุปผลและอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ด้านมิติวัฒนธรรมชุมชน กุฎีจีน แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานครเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) โดยใช้การรวบรวมข้อมูลทุกข้อมูมิ ศึกษาด้านเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาใช้ร่วมกัน

1. สามารถสร้างสรรค์แนวปฏิบัติทางการเรียนการสอนที่ช่วยให้ชุมชนกุฎีจีนสามารถเรียนรู้ด้านมิติวัฒนธรรมด้านวัฒนธรรมและการสร้างแบรนด์สินค้าได้
2. สามารถส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาชีพแก่ชุมชนทั้งในด้านการให้การศึกษา การมีส่วนร่วม การแบ่งปัน สิ่งปฏิบัติที่เป็นเลิศระหว่างกันรวมทั้งการบูรณาการหลอมรวมทักษะที่หลากหลายสู่การปฏิบัติได้
3. สร้างโอกาสในการเข้าถึงสื่อเทคโนโลยี เครื่องมือหรือแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพได้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านมิติวัฒนธรรม ชุมชนกุฎีจีน แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบประเด็นที่สำคัญที่สามารถนำมาสรุปผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อสร้างสรรค์แนวปฏิบัติทางการเรียนการสอนที่ช่วยให้ชุมชนกุฎีจีน สามารถเรียนรู้ด้านมิติวัฒนธรรมได้

การศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามในการศึกษาแนวปฏิบัติทางการเรียนการสอนที่ช่วยให้ชุมชนกุฎีจีน ด้านมิติวัฒนธรรม ซึ่งมีความคิดเห็นว่า การเรียนการสอนสามารถเรียนรู้ด้านมิติวัฒนธรรม แยกประเด็นได้ดังนี้

1. มิติด้านการบูรณาการด้านการเรียนรู้ ผู้สอนบูรณาการด้านการเรียนการสอนให้เข้ากับกิจกรรมของชุมชนกุฎีจีน ได้แก่ มิติด้านวัฒนธรรม มิติด้านเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชน/กิจกรรมของชุมชน/การสร้างแบรนด์สินค้า
2. มิติด้านสารสนเทศ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ สร้างและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ รวมถึงการใช้แอปพลิเคชันการเรียนรู้ และแพลตฟอร์มการเรียนออนไลน์
3. มิติด้านการเชื่อมโยงกับความเป็นจริงในชุมชน นำเสนอความรู้ด้านการสร้างแบรนด์และมิติวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชุมชน โดยใช้ตัวอย่างและการเชื่อมโยงกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สนับสนุนทางวิชาชีพแก่ชุมชนทั้งในด้านการให้การศึกษา การมีส่วนร่วม การแบ่งปันสิ่งปฏิบัติที่เป็นเลิศระหว่างกันรวมทั้งการบูรณาการหลอมรวมทักษะที่หลากหลายสู่การปฏิบัติได้

การศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาด้านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความคิดเห็นว่า การสนับสนุนทางวิชาชีพจากชุมชนเป็นการสร้างโอกาสให้ผู้ในชุมชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้กับวัฒนธรรมของชุมชนที่เหมาะสม ผสานกับความต้องการและความสนใจของชุมชน โดยมีประเด็นสอดคล้องกับชุมชน ได้แก่

1. การสนับสนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วม: สร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้ผู้ในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมมือกันในโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ
2. การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์: สร้างพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยใช้การสัมมนา งานเรียนรู้ร่วมกัน หรืออื่น ๆ
3. การบูรณาการและหลอมรวมทักษะ: สร้างโอกาสให้ผู้ในชุมชนมีสิ่งที่เป็นเลิศและสนับสนุนการพัฒนาทักษะในหลาย ๆ ด้าน โดยใช้การฝึกอบรม หรือการแลกเปลี่ยนทักษะ

4. การเชื่อมโยงกับนวัตกรรมและธุรกิจกับชุมชน: สนับสนุนการเชื่อมโยงกับองค์กรหรือธุรกิจในพื้นที่ โดยการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาและการนำเสนอนวัตกรรม

5. การสร้างโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต: สร้างแนวทางให้ผู้ในชุมชนมีโอกาสเรียนรู้และพัฒนาตนเองตลอดชีวิต ทั้งเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ในชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สร้างโอกาสในการเข้าถึงสื่อเทคโนโลยี เครื่องมือหรือแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพได้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิศึกษาด้านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความคิดเห็นว่าแบ่งเป็นประเด็น ดังนี้

1. การจัดหลักสูตรอบรมและการเรียนรู้: จัดการอบรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี การใช้งานคอมพิวเตอร์ การสร้างเว็บไซต์ เป็นต้น และเปิดให้ผู้ในชุมชนลงทะเบียนเพื่อเข้าร่วมเรียนรู้และหลักสูตรเพื่อให้ผู้ในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย

2. สร้างกิจกรรมและโครงการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและมิติดินวัตกรรม เช่น การอบรมการใช้สื่อออนไลน์ในการสร้างแบรนด์สินค้า เป็นต้น

3. การสร้างพันธมิตรกับองค์กรและภาคเอกชน: สนับสนุนการเชื่อมโยงกับองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้ชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้และทรัพยากรเพิ่มเติมได้

4. การสร้างกลุ่มที่มีความสนใจเหมือนกัน: สร้างกลุ่มหรือชุมชนที่มีความสนใจเหมือนกันในด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม

จากการศึกษาเรื่อง นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ด้านมิติดินวัตกรรมชุมชนกุกีจิ้น แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร จึงทำให้ผู้วิจัยมีแนวทางด้านนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต สรุปประเด็นได้ 3 มิติ ดังนี้

1. มิติด้านการบูรณาการด้านการเรียนรู้
2. มิติด้านสารสนเทศ
3. มิติด้านการเชื่อมโยงกับความเป็นจริงในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการดำเนินงานไปประยุกต์ใช้

1. การนำผลเพิ่มการสร้างสรรคในการออกแบบการท่องเที่ยวด้านมิติวัฒนธรรมดิจิทัลภายในชุมชนกุกีจิ้นได้
2. การสร้างแบรนด์สินค้าท่องเที่ยวด้านมิติวัฒนธรรมดิจิทัลชุมชนกุกีจิ้นได้

3. การจัดทำสื่อเพื่อเผยแพร่เส้นทางท่องเที่ยวด้านมิติวัฒนธรรมดิจิทัลชุมชนภูเก็ตที่เป็นประโยชน์แก่การท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานครั้งต่อไป

1. แปรนต์สินค้าด้านมิติวัฒนธรรมดิจิทัลเพิ่มมูลค่าสินค้าด้านมิติวัฒนธรรมดิจิทัล ชุมชนภูเก็ต แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ของนักท่องเที่ยวชาวไทย

การนำผลการดำเนินงานไปใช้ประโยชน์

1. สื่อทางการตลาดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านใช้แบรนด์ ซึ่งเน้นการจัดการโดยชุมชนภูเก็ตอย่างมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน
2. การแสดงอัตลักษณ์ของเส้นทางท่องเที่ยวด้านมิติวัฒนธรรมดิจิทัลชุมชนภูเก็ตให้มีความโดดเด่นและเข้าถึงได้ง่าย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา. (2564). สถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย ม.ค. - ธ.ค. ปี 2563. เรียกใช้เมื่อ 15 กรกฎาคม 2565 จาก shorturl.at/djoMR

กองยุทธศาสตร์สาธารณะสุขและสิ่งแวดล้อม. (2564). สรุปรฐานข้อมูลผู้สูงอายุระดับเขตของกรุงเทพมหานคร. เรียกใช้เมื่อ 19 กรกฎาคม 2565 จาก shorturl.at/gnuOU

กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเดือนธันวาคม 2562. เรียกใช้เมื่อ 12 มิถุนายน 2565 จาก shorturl.at/pBIQ6

พอฤทัย อดใจ และกนิษฐา ชิตช่วง. (2558). ความสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายโปรตุเกส:กรณีศึกษาชุมชนวัดซางตาครู้สย่านภูเก็ต กรุงเทพมหานคร. วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา, 4(1), 31-39.

ภาษาอังกฤษ

Osher Lifelong Learning Institute at Rutgers University. (2020). Guide To Teaching Older Adults. Retrieved July 16, 2022, from <https://olliru.rutgers.edu/guide-teaching-older-adults>

Richards, J. C. , & Rodgers, T. S. (1999). Approaches and methods in language teaching. United Kingdom: Cambridge University Press.

INNOVATIVE LEARNING INSTITUTE
UNIVERSITY OF PHAYAO

**สถาบันนวัตกรรม
การเรียนรู้
มหาวิทยาลัยพะเยา**

สร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน